

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
(3 ΧΡΟΝΩΝ - ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ)

2019

Ομάδα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Ελένη Λοΐζου – Συντονίστρια και Επιστημονική υπεύθυνη

Νόπη Τηλεμάχου

Σταυρούλα Κοντοβούρκη

Μαρία Ηρακλέους

Χρυσάνθη Μελετίου Χαραλάμπους

Ροδούλα Καραπατάκη

Μαρία Σιακαλλή

Ευαγγελία Παναγιώτου

Επιστημονικοί συνεργάτες

Άντρη Σάββα

Νίκη Τσαγγαρίδου

Ευθύμης Κιουμουρτζόγλου

Σταυρούλα Φιλίππου

Σταύρος Φωτίου

Λουκάς Περικλέους

Γιώργος Κάρουλας

Λουκάς Λουκά

Ζαχαρίας Ζαχαρία

Δήμητρα Πίττα

Κωνσταντίνος Χρίστου

Ρίτα Πανασούρα

Έφη Παπαριστοδήμου

Κωνσταντίνος Κορφιάτης

Αραβέλλα Ζαχαρίου

Σόφη Ιωάννου Γεωργίου

Ομάδα εκπαιδευτικών

Έλενα Τζιαμπάζη

Μαρία Κυριάκου

Άνθια Μιχαηλίδη

Σοφία Ρωσσίδου

Βαλεντίνα Ηρακλέους

Ελευθερία Κυριακίδου Δανού

Χριστούλα Νικολάου

Η παρούσα έκδοση στηρίχτηκε, μερικώς, στην παλαιότερη έκδοση με τίτλο: «ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΩΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (3-6 ΧΡΟΝΩΝ) 2011», στην οποία εργάστηκαν οι πιο κάτω συντελεστές ως ακολούθως:

Συγγραφή και Επιστημονική Επιμέλεια

Ελένη Λοϊζου
Χρυστάλλα Παπαδημήτρη Καχριμάνη

Συνεργάστηκε ομάδα Νηπιαγωγών

Μαρία Ηρακλέους
Χρυσάνθη Χαραλάμπους
Ελευθερία Κυριακίδου Δανού
Χριστούλα Νικολάου
Βίκυ Καγιά
Αθηνούλα Ιωάννου

Συγγραφή Γνωστικών Αντικειμένων

Νόπη Τηλεμάχου και Ράνια Νεοκλέους - Μουσική Αγωγή
Άντρη Σάββα - Εικαστικές Τέχνες
Νίκη Τσαγγαρίδου και Ευθύμης Κιουμουρτζόγλου - Φυσική Αγωγή
Σταυρούλα Φιλίππου - Κοινωνικές Σπουδές
Ελένη Λοϊζου - Γλωσσική Αγωγή
Χρυστάλλα Παπαδημήτρη Καχριμάνη και Λουκάς Λουκά - Μαθηματικά/Φυσικές Επιστήμες

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό Σημείωμα	4
Βασικές παιδαγωγικές αρχές	5
Το παιδί : άνθρωπος με παρελθόν, παρόν και μέλλον	6
Μορφές οργάνωσης της μάθησης	6
– Παιχνίδι	6
– Ελεύθερο παιχνίδι	7
– Δομημένο παιχνίδι	8
– Κέντρα μάθησης	9
– Δομημένες δραστηριότητες με όλα τα παιδιά	9
– Εις βάθος μελέτη	10
Ωρολόγιο πρόγραμμα	12
Ο ρόλος της νηπιαγωγού – παιδαγωγού	14
Ενδεικτικός τρόπος προγραμματισμού – Ιστογράμματα	16
Πολιτισμικός, γλωσσικός και θρησκευτικός πλουραλισμός	21
Διαφοροποίηση	22
Οικογένεια και νηπιαγωγείο	23
Ομαλή μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο	23
– Ενδεικτικό πρόγραμμα μετάβασης στο δημοτικό σχολείο	24
Τεχνολογία	26
Αξιολόγηση-Τεκμηρίωση	27
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη	32
Συνδυασμένη εκμάθηση γλώσσας και περιεχομένου – Content and Language Integrated Learning (CLIL)	34
Τομείς ανάπτυξης	35
– ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ	36
– ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ	50
– ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	54
– ΝΟΗΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ	59
Γνωστικά αντικείμενα	70
• ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	71
• ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ	83
• ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	98
– ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	99
– ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	101
– ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	102
– ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	104
– ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	106
• ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	109
• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	119
• ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	129
• ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	137

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης του 2010, η ειδική επιτροπή για την Προσχολική Αγωγή με την εμπλοκή ακαδημαϊκών, λειτουργών του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (Υ.Π.Π.Α.Ν) και εν ενεργεία εκπαιδευτικών προχώρησε στη διαμόρφωση του νέου Αναλυτικού Προγράμματος για την Προσχολική Αγωγή, το οποίο εστιάζει στις ηλικίες τριών (3) χρόνων μέχρι την εισδοχή των παιδιών στο δημοτικό σχολείο.

Η διαμόρφωση ενός δημοκρατικού και ανθρώπινου σχολείου υπήρξε κύριος στόχος της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης και αυτός αναδύεται μέσα από τις βασικές παιδαγωγικές αρχές της Προσχολικής Αγωγής. Σκοπός του συγκεκριμένου Αναλυτικού Προγράμματος είναι να ενισχύσει την εικόνα ενός ικανού, δυναμικού, αποφασιστικού και αισιόδοξου παιδιού, το οποίο αναπτύσσεται μέσα από τις σχέσεις που διαμορφώνει σε διάφορα κοινωνικο-πολιτισμικά πλαίσια. Ενός παιδιού που εμπλέκεται ενεργά και κριτικά στη διαπραγμάτευση των σχέσεών του και διαμορφώνει το μέλλον του και την κοινωνία.

Το επιστημολογικό πλαίσιο του συγκεκριμένου Αναλυτικού Προγράμματος αναδεικνύει το γεγονός ότι το κάθε παιδί είναι μοναδικό και ξεχωριστό. Ότι έχει τους δικούς του ρυθμούς μάθησης και ανάπτυξης, αποτελεί ενεργό μέλος πολλών ομάδων, έχει φωνή και δικαιώματα στις διαδικασίες μάθησης και ανάπτυξης. Στόχος όλων των ενηλίκων που εμπλέκονται στις εκπαιδευτικές διαδικασίες είναι να δώσουν χώρο και χρόνο στο κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και στην κάθε ομάδα παιδιών, να αναπτύξουν και να αναδείξουν τις εν δυνάμει δυνατότητες και ικανότητές τους.

Η ολοκλήρωση αυτού του κειμένου χαράζει μια νέα πολιτική στο πεδίο της Προσχολικής Αγωγής και στηρίζει την ποιότητα στην εκπαίδευση των παιδιών του νηπιαγωγείου.

Βασικές παιδαγωγικές αρχές

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρώτη σχολική περίοδος αποτελεί μοναδική και ξεχωριστή περίοδο στη ζωή του παιδιού, στηριζόμαστε στις πιο κάτω παιδαγωγικές αρχές για να πλαισιώσουμε τη φιλοσοφία του αναλυτικού προγράμματος αυτής της περιόδου.

Το κάθε παιδί θα πρέπει να συμμετέχει σε ένα δημοκρατικό διάλογο για τις αποφάσεις που το αφορούν.

1. Η συγκεκριμένη περίοδος έχει αυτόνομη αξία και ταυτόχρονα θέτει τις βάσεις για τα μετέπειτα χρόνια. Δομείται κοινωνικο-πολιτιστικά από και για τα παιδιά μέσα από ενεργή διαπραγμάτευση κοινωνικών σχέσεων εντός πλαισίων, όπως του χρόνου, του τόπου, της κουλτούρας, του φύλου, της τάξης και των άλλων.
2. Το κάθε παιδί είναι μοναδικό και ξεχωριστό, με ατομικούς μηχανισμούς μάθησης και ρυθμούς. Έχει τη δική του φωνή και θα πρέπει να συμμετέχει σε ένα δημοκρατικό διάλογο για τις αποφάσεις που το αφορούν.
3. Τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από τη διερεύνηση, το παιχνίδι και τη συζήτηση και συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία δόμησης των εμπειριών και της ζωής τους.
4. Η μάθηση θα πρέπει να στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, να είναι ολική και διαπλεκόμενη.
5. Η διαδικασία μάθησης θα πρέπει να ξεκινά από το τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά, μέσα από μια αντίληψη ότι το κάθε παιδί είναι ικανό και έχει το εν δυνάμει για να αναπτυχθεί και να μάθει.
6. Οι σχέσεις μεταξύ ενηλίκων και παιδιών αποτελούν ορόσημο της ανάπτυξης των παιδιών και σε αυτό το πλαίσιο η στενή σχέση οικογένειας και σχολείου είναι ζωτικής σημασίας, επομένως, και οι γονείς θεωρούνται συνεργάτες του σχολείου.
7. Το παιχνίδι αποτελεί διαδικασία μάθησης και ανάπτυξης, πλαίσιο και τρόπο οργάνωσης της μάθησης αλλά και δικαίωμα των παιδιών. Είναι μια κοινωνική πρακτική, η οποία έχει νόημα για τα παιδιά και αποτελεί τρόπο εκδήλωσης και ενδυνάμωσης των συναισθημάτων, των αναγκών, των κινήτρων, των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους.

Η μάθηση θα πρέπει να στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

*Το παιδί:
άνθρωπος με
παρελθόν, παρόν
και μέλλον*

*Ιδιαίτερη βαρύτητα
θα πρέπει να
δίνεται στο
παιχνίδι αφού αυτό
αποτελεί για το
παιδί φυσικό
τρόπο μάθησης
και το κύριο μέσο
για την ολόπλευρη
ανάπτυξή του.*

Το παιδί: άνθρωπος με παρελθόν, παρόν και μέλλον

Σκοπός του συγκεκριμένου Αναλυτικού Προγράμματος είναι να ενισχύσει την εικόνα ενός ικανού, δυναμικού, αποφασιστικού και αισιόδοξου παιδιού, ενός παιδιού που έχει την ικανότητα να αναπτύσσει σχέσεις, που θέλει να το σέβονται και να σέβεται, που είναι περίεργο και ανοιχτό προς πολλές εμπειρίες, που είναι δημιουργικό και αντιμετωπίζει τα προβλήματα ως πρόκληση. Μαζί με το παιδί αξιοποιούμε τις προϋπάρχουσες εμπειρίες του (παρελθόν), εστιαζόμαστε στις αναδυόμενες δεξιότητές του (παρόν) και προγραμματίζουμε για τις εν δυνάμει ικανότητές του (μέλλον). Ως ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα προσανατολισμένο στο μέλλον, προωθεί τη συνεργασία και τη συμμετοχή και τονίζει τη σημασία του ρόλου των παιδιών στη διαμόρφωσή του. Η φωνή των παιδιών μέσα από την εφαρμογή πτυχών του Αναλυτικού κατέδειξε την ανάγκη για παιχνίδι (ελεύθερο και δομημένο).

Μορφές οργάνωσης της μάθησης

Παιχνίδι

Το παιχνίδι αποτελεί για το παιδί, από τη στιγμή της γέννησης, τον φυσικό τρόπο μάθησης και ανάπτυξης. Σε ένα πρόγραμμα, που αφορά στην πρώτη σχολική περίοδο, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δίνεται στο παιχνίδι, αφού αυτό αποτελεί και το κύριο μέσο για την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

Υπάρχει η γενικότερη αποδοχή ότι η δημιουργία ενός πλούσιου μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο

- (α) προσφέρει ευκαιρίες για εμπλοκή σε παιχνίδι σε όλες του τις μορφές (π.χ. κοινωνικο-δραματικό, συμβολικό, φανταστικό, δημιουργικό, οικοδομικό, διερευνητικό-πειραματικό, κινητικό, παιχνίδι με κανόνες, παιχνίδι με παιδαγωγικό υλικό)
- (β) συνδέει τη μάθηση με τις καθημερινές εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και τις ερωτήσεις των παιδιών
- (γ) παρέχει πρόσβαση στη μάθηση με διαθεματικό-διαπλεκόμενο τρόπο
- (δ) επιτρέπει στο κάθε παιδί να κάνει τις δικές του επιλογές, ακολουθώντας τους δικούς του ρυθμούς και
- (ε) συνδυάζεται με την κατάλληλη στήριξη, καθοδήγηση και ενθάρρυνση των ενηλίκων

μπορεί να προάγει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό την ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς και να συμβάλει στην ανάπτυξη και την προώθηση ευρύτερων στάσεων μάθησης, όπως η περιέργεια, η φαντασία, η δημιουργικότητα, η εφευρετικότητα, η επιμονή, η επιθυμία για πειραματισμό, η επικοινωνιακή επιδεκτικότητα στο λάθος, το ρίσκο, την αποτυχία και την κριτική.

Το παιχνίδι θα πρέπει να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο κομμάτι του ημερήσιου προγράμματος.

Γι' αυτό και το παιχνίδι θα πρέπει να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο κομμάτι του ημερήσιου προγράμματος για τα παιδιά όλων των ηλικιών, αφού αποτελεί τη μορφή οργάνωσης της μάθησης που συνδυάζει όλα τα πιο πάνω.

Στο πλαίσιο του παιχνιδιού ο χώρος (εσωτερικός και εξωτερικός/υπαίθριος) οργανώνεται σε καλά προκαθορισμένα **κέντρα μάθησης** που προσφέρουν στο παιδί ποικιλόμορφες ευκαιρίες για λύση προβλήματος, διερεύνηση, ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας, ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και στηρίζουν τη μάθηση μέσα από δραστηριότητες με νόημα για το ίδιο το παιδί, την ενεργητική συμμετοχή, την άμεση επαφή με υλικά, άλλα παιδιά και ενηλίκους.

Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, το παιδί μαθαίνει να διαχειρίζεται την ελευθερία και να δραστηριοποιείται με σκόπιμο τρόπο με υπευθυνότητα και σεβασμό προς τους κανόνες και τους άλλους. Η ελευθερία του παιδιού αφορά στην επιλογή του χώρου, των συμπαιχτών, της δραστηριότητας, του υλικού και των χρονικών ορίων. Η ελευθερία οριοθετείται μέσα από τους κανόνες και την κουλτούρα μάθησης που οικοδομείται από την κοινωνική ομάδα με την καθοδήγηση της νηπιαγωγού και τα πλαίσια που θέτει η νηπιαγωγός, με βάση την αξιολόγηση που κάνει και τις εκάστοτε επιδιώξεις που θέτει για το κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και για τα παιδιά ως σύνολο.

Στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και ανάλογα με την ηλικία γίνεται μια διαφοροποίηση ως προς το **ελεύθερο** και **δομημένο παιχνίδι**.

Ελεύθερο Παιχνίδι

Κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού αναμένεται από τη νηπιαγωγό να προσφέρει ευκαιρίες ώστε τα παιδιά να εμπλακούν σε **κοινωνικο-δραματικό, φανταστικό-συμβολικό, οικοδομικό, δημιουργικό, κινητικό, διερευνητικό-πειραματικό παιχνίδι και παιχνίδι με παιδαγωγικό υλικό**. Η νηπιαγωγός κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού παρατηρεί, οργανώνει, μεσολαβεί για να διατηρηθεί το παιχνίδι, συμμετέχει παίζοντας με τα παιδιά στα πλαίσια και τα σενάρια που ορίζουν αυτά. Τα παιδιά έχουν την ελευθερία να επιλέξουν με τι είδους παιχνίδι θέλουν να ασχοληθούν, με τι αντικείμενα, με ποιους και για όσο χρόνο θέλουν μέσα στο πλαίσιο των κανόνων της τάξης και του ωρολογίου προγράμματος. Στόχος είναι τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με διάφορα αντικείμενα-παιχνίδια, να τα χρησιμοποιήσουν ανάλογα με το επίπεδο των ικανοτήτων τους, να δημιουργήσουν σενάρια, να κοινωνικοποιηθούν, να προβληματιστούν, να πάρουν ρόλους, να αυτοσχεδιάσουν, να διασκεδάσουν, να μάθουν, να διερευνήσουν, να πειραματιστούν και μέσα από αυτή τη δραστηριοποίηση να αναπτυχθούν ολόπλευρα.

Η νηπιαγωγός κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού παρατηρεί, οργανώνει, μεσολαβεί για να διατηρηθεί το παιχνίδι, συμμετέχει παίζοντας με τα παιδιά στα πλαίσια και τα σενάρια που ορίζουν αυτά.

Τα προαναφερθέντα είδη παιχνιδιού, μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από συγκεκριμένα πλαίσια παιχνιδιού τα οποία μπορεί να δημιουργήσει η νηπιαγωγός με τα παιδιά ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και τα μέσα που διαθέτει το σχολείο. Στον Πίνακα 1, παρουσιάζονται κάποια παραδείγματα πλαισίου κοινωνικού-δραματικού και φανταστικού-συμβολικού παιχνιδιού.

Είναι άκρως σημαντικό να τονιστεί ότι οι διαφορές στις ικανότητες και ενδιαφέροντα των παιδιών του νηπιαγωγείου επηρεάζουν τις επιλογές και τις εμφάσεις που δίνουμε σε κάποια είδη παιχνιδιού. Για αυτό τον λόγο διευκρινίζεται ότι για τα παιδιά τριών (3) χρόνων είναι καταλληλότερο να δίνεται έμφαση στη δημιουργία πλαισίου όπου τα παιδιά έρχονται σε επαφή με **παιχνίδι με παιδαγωγικό υλικό** (π.χ. puzzles, χάντρες, dominos, παιχνίδι αντιστοίχισης, κ.ά.), το οποίο ενισχύει τις υπό ανάπτυξη κινητικές τους ικανότητες και με το **δραματικό παιχνίδι** που ενισχύει την αναδυόμενη ικανότητά τους για παιχνίδι ρόλων.

Πίνακας 1: Παραδείγματα πλαισίου κοινωνικού-δραματικού και φανταστικού-συμβολικού παιχνιδιού.

Κοινωνικό-Δραματικό Παιχνίδι	Φανταστικό-Συμβολικό Παιχνίδι
<ul style="list-style-type: none"> • Υπνοδωμάτιο • Υπεραγορά • Φούρνος • Περίπτερο • Φαρμακείο • Εστιατόριο • Οδοντιατρείο • Ανθοπωλείο • Καφετέρια • Παιδότοπος 	<ul style="list-style-type: none"> • Δάσος • Κάστρο • Πειρατικό Πλοίο • Σοφίτα • Διαστημόπλοιο • Δωμάτιο Ονείρων • Το σπίτι με τις μαγικές πόρτες • Τίτλος παραμυθιού: Ο πράσινος λύκος

Δομημένο Παιχνίδι

Στο πλαίσιο του δομημένου παιχνιδιού ισχύουν όσα αναφέρθηκαν και πιο πάνω ως προς τα διάφορα είδη παιχνιδιού. Αυτό που διαφοροποιεί το δομημένο από το ελεύθερο παιχνίδι είναι ότι το δομημένο παιχνίδι αποτελεί με άμεσο και προκαθορισμένο τρόπο και κομμάτι ενός ευρύτερου πλαισίου εξελικτικών δραστηριοτήτων. Η νηπιαγωγός εμπλέκεται στο παιχνίδι των παιδιών, για να το καθοδηγήσει, να το ενισχύσει και να το εμβαθύνει με στόχο να συνδέσει προηγούμενες εμπειρίες ή να δημιουργήσει νέες εμπειρίες, οι οποίες διαπλέκονται με τους συγκεκριμένους στόχους μιας δομημένης δραστηριότητας ή ενός σχεδίου εξελικτικών δραστηριοτήτων. Τέλος, το δομημένο παιχνίδι στο τέλος της ημέρας προσφέρει την ευκαιρία για ανακεφαλαίωση και αναστοχασμό για τα όσα διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια των δομημένων δραστηριοτήτων και του παιχνιδιού και για περαιτέρω εμβάθυνση στους στόχους τόσο από τη νηπιαγωγό όσο και από τα παιδιά.

Το δομημένο παιχνίδι αποτελεί με άμεσο και προκαθορισμένο τρόπο κομμάτι ενός ευρύτερου πλαισίου εξελικτικών δραστηριοτήτων.

*Τόσο το ελεύθερο όσο και το δομημένο παιχνίδι μπορούν να στηριχτούν μέσα από συγκεκριμένα **κέντρα μάθησης**.*

Κέντρα Μάθησης

Τόσο το ελεύθερο όσο και το δομημένο παιχνίδι μπορούν να στηριχτούν μέσα από συγκεκριμένα **κέντρα μάθησης**, τα οποία αποτελούν το πλαίσιο ενός είδους παιχνιδιού (π.χ. κοινωνικό-δραματικό, συμβολικό, φανταστικό, δημιουργικό, οικοδομικό, διερευνητικό-πειραματικό, κινητικό, με κανόνες, παιχνίδι με παιδαγωγικό υλικό), περιλαμβάνουν τα ανάλογα υλικά και έπιπλα, εστιάζονται σε γενικούς και συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους, οι οποίοι μπορούν να πηγάζουν μέσα από τους τομείς ανάπτυξης ή τα γνωστικά αντικείμενα και προσφέρουν ευκαιρίες για εξερεύνηση και ανακάλυψη σε βάθος χρόνου. Είναι άκρως σημαντικό να τονιστεί ότι ένα συγκεκριμένο κέντρο μάθησης μπορεί να εντάσσεται σε ένα, δύο ή και περισσότερα είδη παιχνιδιού ανάλογα με τα υλικά, τη διαρρύθμιση του χώρου και τους στόχους που θέτει η νηπιαγωγός και μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο στο πλαίσιο ελεύθερου παιχνιδιού όσο και στο πλαίσιο δομημένου παιχνιδιού.

Κάποια παραδείγματα κέντρων μάθησης είναι τα ακόλουθα:

- Εικαστικά (π.χ. ατελιέ, τυπογραφείο, ζαχαροπλαστείο)
- Αμμοδοχείο
- Υδροδοχείο
- Κουκλοθέατρο
- Μουσική
- Κουκλόσπιτο (βλέπε κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι για παραλλαγές)
- Οικοδομικό Υλικό
- Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
- Παιχνίδι με Παιδαγωγικό Υλικό (π.χ. ruzzles, χάντρες, dominos, παιχνίδι αντιστοίχισης)
- Μεταμφίηση (βλέπε φανταστικό-συμβολικό παιχνίδι για παραλλαγές)
- Βιβλιοθήκη
- Φύση

Στις δομημένες δραστηριότητες τα παιδιά εμπλέκονται σε μια δομημένη και εξελικτική διαδικασία που αποτελεί κομμάτι ενός ευρύτερου εξελικτικού πλαισίου δραστηριοτήτων.

Δομημένες Δραστηριότητες με όλα τα παιδιά

Το παιχνίδι γενικότερα και το ελεύθερο παιχνίδι ειδικότερα πρέπει να έχει πρωταρχικό ρόλο και τη μεγαλύτερη βαρύτητα σε προγράμματα αγωγής και εκπαίδευσης για μικρά παιδιά, όμως δεν πρέπει να εκμηδενίζεται ο θετικός και ενισχυτικός ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν και άλλοι τρόποι οργάνωσης της μάθησης, οι οποίοι είναι λιγότερο παιγνιώδεις και περισσότερο δομημένοι από ότι το παιχνίδι. Τουναντίον, η έρευνα που αφορά στη μάθηση στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα υποστηρίζει ότι ο συνδυασμός και η ενίσχυση του παιχνιδιού με αυτόνομες, δομημένες δραστηριότητες είναι απαραίτητος για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων.

Οι **δομημένες δραστηριότητες** στις οποίες η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα παιδιά και τα εμπλέκει σε μια δομημένη και εξελικτική διαδικασία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις ακόλουθες φάσεις:

- (α) εισαγωγής ενός θέματος (π.χ. διατύπωση ενός προβλήματος προς επίλυση),
- (β) αρχικού πειραματισμού και ανταλλαγής απόψεων (π.χ. για τον τρόπο εργασίας για επίλυση κάποιου προβλήματος),
- (γ) αξιολόγησης μιας διαδικασίας που βρίσκεται σε εξέλιξη (π.χ. αξιολόγηση των λύσεων που έχουν βρει τα παιδιά και ανανέωση του ενδιαφέροντος για εξεύρεση άλλων λύσεων),
- (δ) ολοκλήρωσης μιας διαδικασίας (π.χ. αξιολόγηση των λύσεων που έχουν βρει τα παιδιά, παρατήρηση των λύσεων, εξαγωγή συμπερασμάτων και γενικεύσεων) και
- (ε) επέκτασης (π.χ. διατύπωση υποθέσεων με βάση την εξαγωγή συμπερασμάτων και γενικεύσεων μετά την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας).

Στις δομημένες δραστηριότητες έμφαση θα πρέπει να δίνεται στην προαγωγή της συνεργατικής μάθησης μέσα από ομαδικές εργασίες (εργασία σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες), τη συζήτηση και την ανταλλαγή απόψεων. Οι δομημένες δραστηριότητες μπορούν να στηρίξουν τη μάθηση σε όλες τις γνωστικές περιοχές με ανάλογο τρόπο.

Στο πρόγραμμα κάθε ηλικίας αφιερώνεται συγκεκριμένος χρόνος σε **δομημένη δραστηριότητα αφήγησης** κατά την οποία αναμένεται η χρήση της αφήγησης είτε από τα παιδιά είτε από τη νηπιαγωγό ως μέσο ανακάλυψης, ενίσχυσης, επανάληψης νέων γνώσεων και δεξιοτήτων μέσα στο πλαίσιο οποιουδήποτε τομέα ή/και γνωστικού αντικειμένου με ένα παιγνιώδη και δημιουργικό τρόπο. Όσο πιο μικρά είναι τα παιδιά τόσο πιο σημαντικό είναι η συγκεκριμένη δραστηριότητα να πλαισιώνεται με γλωσσικούς στόχους και να αποτελεί ευκαιρία για χαλάρωση και διασκέδαση.

Εις Βάθος Μελέτη

Στο πλαίσιο ενός προγράμματος που στηρίζεται στο παιχνίδι σε συνδυασμό με αυτόνομες, δομημένες δραστηριότητες, μπορεί να ενταχθεί και με αποτελεσματικό τρόπο η προσέγγιση της εις βάθος μελέτης (μέθοδος project). Η προσέγγιση αυτή ορίζεται ως η διαδικασία μελέτης ενός θέματος εις βάθος, το οποίο εισηγήθηκαν ή ενδιαφέρει τα ίδια τα παιδιά. Η διαδικασία αυτή ολοκληρώνεται σε τρεις φάσεις μέσα από τις οποίες η εκπαιδευτικός και τα παιδιά συνεργάζονται για να διατυπώσουν και να απαντήσουν ερωτήματα σε σχέση με το θέμα.

Οι τρεις φάσεις ολοκλήρωσης ενός project είναι οι ακόλουθες:

- (α) Φάση Πρώτη: Προγραμματισμός και εκκίνηση
- (β) Φάση Δεύτερη: Project σε εξέλιξη
- (γ) Φάση Τρίτη: Σκέψεις και συμπεράσματα

Στο πρόγραμμα κάθε ηλικίας αφιερώνεται συγκεκριμένος χρόνος σε δομημένη δραστηριότητα αφήγησης.

Η μέθοδος project ενθαρρύνει την αυτενέργεια, την ανάπτυξη πρωτοβουλίας, υπευθυνότητας και αυτοπεποίθησης των παιδιών αφού σέβεται και εστιάζει στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις ικανότητές τους.

Η μέθοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τα ακόλουθα πέντε στρατηγικά χαρακτηριστικά, τα οποία εμπλέκονται και στις τρεις φάσεις εξέλιξης της διαδικασίας:

- (α) τη συζήτηση
- (β) την εργασία πεδίου
- (γ) τη διερεύνηση
- (δ) την αναπαράσταση
- (ε) την έκθεση-παρουσίαση

Η μέθοδος project ενθαρρύνει την αυτενέργεια, την ανάπτυξη πρωτοβουλίας, υπευθυνότητας και αυτοπεποίθησης των παιδιών, αφού σέβεται και εστιάζει στα ενδιαφέροντα, στις ανάγκες και στις ικανότητές τους.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο μιας εις βάθος μελέτης (project) τα παιδιά:

1. Διατυπώνουν ερωτήματα, κάνουν υποθέσεις και τις ελέγχουν.
2. Διερευνούν, συζητούν και αναπτύσσουν διάλογο.
3. Χρησιμοποιούν συμβολικούς τρόπους αναπαράστασης των ιδεών, των εμπειριών και των υποθέσεών τους.
4. Επικοινωνούν τις ιδέες τους στους άλλους (π.χ. παιδιά και ενήλικες).
5. Επανέρχονται και αναδιοργανώνουν τις ιδέες και θεωρίες τους, δομώντας νέο νόημα στις υπάρχουσες.

Τα projects μπορούν:

- Να προκύψουν από ιδέες των παιδιών
- Να αποτελούν εισήγηση της εκπαιδευτικού, βασιζόμενη στα ενδιαφέροντα των παιδιών
- Να επεκτείνονται σε βάθος χρόνου, ώστε να γίνεται συζήτηση νέων ιδεών, διαπραγμάτευση, αναθεώρηση ιδεών
- Να συνδέονται με τις προσωπικές και ουσιαστικές εμπειρίες των παιδιών.

*Το παρόν πρόγραμμα βασίζεται σε ένα **συνδυαστικό μοντέλο οργάνωσης της μάθησης** το οποίο συνδυάζει με δυναμικό τρόπο το παιχνίδι, τις δομημένες δραστηριότητες και την εις βάθος μελέτη.*

Συνοψίζοντας, το παρόν πρόγραμμα προτείνει ένα συνδυαστικό μοντέλο οργάνωσης της μάθησης, το οποίο συνδυάζει με δυναμικό τρόπο το παιχνίδι, τις δομημένες δραστηριότητες και την εις βάθος μελέτη. Με δεδομένο ότι τη μεγαλύτερη βαρύτητα στο ημερήσιο πρόγραμμα θα πρέπει να έχει το παιχνίδι, η κατανομή του χρόνου σε ελεύθερο, δομημένο παιχνίδι και δομημένες δραστηριότητες θα πρέπει να διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, με την ώρα των δομημένων δραστηριοτήτων να αυξάνεται στα μεγαλύτερα παιδιά. Η εις βάθος μελέτη μπορεί να διαδραματίζεται παράλληλα και σε συνδυασμό με το ελεύθερο και δομημένο παιχνίδι καθώς και των δομημένων δραστηριοτήτων χωρίς να επηρεάζεται η κατανομή του χρόνου.

Ωρολόγιο Πρόγραμμα

Το ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου παρουσιάζεται με σκοπό να ενισχύσει τους πιο πάνω τρόπους οργάνωσης της μάθησης και τη φιλοσοφία του Αναλυτικού Προγράμματος γενικότερα, η οποία δίνει έμφαση στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Ως εκ τούτου, ένα παιδαγωγικά ολοκληρωμένο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης μπορεί να περιλαμβάνει, σε γενικές γραμμές, τις ακόλουθες περιόδους:

- Ελεύθερο ή/και Δομημένο Παιχνίδι
- Δομημένη Δραστηριότητα με όλα τα παιδιά
- Πρόγευμα – Οργανωμένο Υπαίθριο Παιχνίδι
- Υπαίθριο Παιχνίδι
- Δομημένη Δραστηριότητα Αφήγησης με όλα τα παιδιά
- Δομημένη Δημιουργική ή Κινητική Δραστηριότητα με όλα τα παιδιά
- Φρούτο/Λαχανικό
- Ελεύθερο ή/και Δομημένο Παιχνίδι

Στον Πίνακα 2 παρατίθεται ένα παράδειγμα εβδομαδιαίου προγραμματισμού του οποίου ακολουθούν σημαντικές επεξηγηματικές σημειώσεις.

Το πρόγραμμα για τα 3χρονα στηρίζεται κυρίως στο ελεύθερο παιχνίδι.

Τα παιδιά μικρότερων ηλικιών (3χρονα) χρειάζονται όρια και ρουτίνες για να νιώθουν ασφάλεια και να αφήνονται ελεύθερα να εξερευνούν το περιβάλλον τους ώστε να αναπτυχθούν και να μάθουν. Οι ρουτίνες (π.χ. η ώρα του προγεύματος και του φρούτου/λαχανικού) αποτελούν πηγή γνώσεων και εμπειριών για τα παιδιά, αφού ενισχύουν την επαφή με τους ενήλικες και τα άλλα παιδιά, βοηθούν στην εκμάθηση εννοιών και πληροφοριών, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην αναγνώριση κανόνων, αιτιών και επιπτώσεων. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη συγκεκριμένη ηλικιακή περίοδο στηρίζεται, κυρίως, στο ελεύθερο παιχνίδι μέσα από το οποίο τα παιδιά αναπτύσσονται ολόπλευρα.

Ειδικότερα, το πρόγραμμα πρέπει να ενισχύει τα παιδιά ως προς την κοινωνική, προσωπική, συναισθηματική συνειδητοποίηση, νοητική ενδυνάμωση καθώς και τις κινητικές τους ικανότητες ανταποκρινόμενο στις άμεσες ανάγκες τους. Τέλος, στο πλαίσιο των δομημένων δραστηριοτήτων στόχος είναι η διαπλοκή των γνωστικών αντικειμένων με κύρια έμφαση στους τομείς ανάπτυξης.

Μέσα στο πλαίσιο της ευελιξίας μπορούν να γίνουν αλλαγές στις ώρες και στο περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ώστε να ενισχύονται και να συνδυάζονται καλύτερα οι εμπειρίες των παιδιών.

Μέσα στο πλαίσιο της ευελιξίας μπορούν να γίνουν αλλαγές στις ώρες και στο περιεχόμενο των δραστηριοτήτων, ώστε να ενισχύονται και να συνδυάζονται καλύτερα οι εμπειρίες των παιδιών. Για παράδειγμα, σε μια εβδομάδα, μια νηπιαγωγός μπορεί να εργάζεται με τη μέθοδο project και να οργανώνει με τα παιδιά δομημένες δραστηριότητες που απαντούν στα ερωτήματά τους. Μπορεί, επίσης, να ενισχύει, έμμεσα (με υλικά) ή άμεσα (με τη δική της συμμετοχή) και να κατευθύνει προς συγκεκριμένη πορεία το δομημένο παιχνίδι σε σχέση με το θέμα. Παράλληλα, μπορεί να δώσει αρκετό χρόνο στα παιδιά να ενεργήσουν ελεύθερα μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι χωρίς να διαπλέκει αυτούς τους στόχους με το θέμα του project ή των σχεδίων εξελικτικών δραστηριοτήτων που εμπίπτουν σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα.

Στην περίπτωση που τα παιδιά μιας τάξης ανήκουν σε διαφορετικές ηλικίες τότε η νηπιαγωγός μπορεί να προσαρμόζει τον εβδομαδιαίο της προγραμματισμό έτσι ώστε να ικανοποιούνται οι εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των παιδιών. Για παράδειγμα στο κέντρο μάθησης του φανταστικού παιχνιδιού έχει διαφοροποιημένο στόχο για 3χρονα (π.χ. να χρησιμοποιεί τα υλικά για να παίρνει ρόλο) και για 5χρονα και άνω (π.χ. να καθοδηγεί τα παιδιά εντός ή εκτός ρόλου να εξελίσσουν το σενάριό τους). Εναλλακτικά, σε μία δομημένη δραστηριότητα αφήγησης στη συνεργατική δραστηριότητα δραματοποίησης μίας εικόνας ενός παραμυθιού αναθέτει στα 3χρονα μία πιο απλή εικόνα ή τα διασκορπίζει σε ομάδες με μεγαλύτερα παιδιά, διασφαλίζοντας τη συμμετοχή τους στη δραστηριότητα.

Πίνακας 2: Παράδειγμα Εβδομαδιαίου Ωρολογίου Προγράμματος

	ΔΕΥΤΕΡΑ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ	ΠΕΜΠΤΗ	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
7:45-9:05	Ελεύθερο ή/και Δομημένο Παιχνίδι				
9:05-9:45	Δομημένη Δραστηριότητα με όλα τα παιδιά				
9:45-10:25	Πλύσιμο – Πρόγευμα - Οργανωμένο Υπαίθριο Παιχνίδι				
10:25-10:45	Υπαίθριο παιχνίδι				
10:45-11:25	Πλύσιμο – Νερό Δομημένη Δραστηριότητα Αφήγησης με όλα τα παιδιά				
11:25-12:05	Δομημένη Δημιουργική ή Κινητική Δραστηριότητα με όλα τα παιδιά Φρούτο/Λαχανικό				
12:05-12:25	Υπαίθριο παιχνίδι				
12:25-13:05	Ελεύθερο ή/και Δομημένο Παιχνίδι				

Το ωρολόγιο πρόγραμμα στηρίζει τη φιλοσοφία του παρόντος Αναλυτικού Προγράμματος.

Οι επισημάνσεις που ακολουθούν θα βοηθήσουν στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή του:

- Ο αριθμός των δομημένων παιχνιδιών στο Ελεύθερο ή/και Δομημένο παιχνίδι αυξάνεται καθώς αυξάνεται η ηλικία των παιδιών. Για παράδειγμα, για τα 3χρονα μπορούμε να έχουμε τρεις (3) μέρες την εβδομάδα ελεύθερο παιχνίδι το πρωί και να δίνουμε τις υπόλοιπες δύο (2) μέρες μερικές επιλογές για δομημένο παιχνίδι. Για τα 4χρονα μπορούμε να δίνουμε επιλογές για δομημένο παιχνίδι τρεις (3) φορές την εβδομάδα ενώ για τα 5χρονα και άνω τέσσερις (4) φορές την εβδομάδα. Παρομοίως, με το ελεύθερο ή/και δομημένο παιχνίδι του μεσημεριού μπορούμε να έχουμε για τα 3χρονα καθημερινά ελεύθερο παιχνίδι, για τα 4χρονα τρεις (3) φορές την εβδομάδα ελεύθερο παιχνίδι και δύο (2) δομημένο παιχνίδι και για τα 5χρονα και άνω δύο (2) φορές την εβδομάδα ελεύθερο παιχνίδι και τρεις (3) φορές την εβδομάδα δομημένο παιχνίδι. Οι παραπάνω αριθμοί είναι ενδεικτικοί και ο καθορισμός τους εξαρτάται από τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαιτερότητες των παιδιών κάθε τάξης. Είναι σημαντικό όμως, να διασφαλιστούν οι ευκαιρίες που δίνονται, ιδιαίτερα στα μικρότερα παιδιά, για ελεύθερο παιχνίδι.
- Η διάρκεια της δομημένης δραστηριότητας με όλα τα παιδιά μπορεί να είναι μικρότερη από αυτή που φαίνεται στο πρόγραμμα για παιδιά μικρότερων ηλικιών. Σε περιπτώσεις μικτών τάξεων μπορεί να διαφοροποιούνται οι στόχοι καθώς και οι δραστηριότητες μικρότερων και μεγαλύτερων παιδιών. Για παράδειγμα σε μία δομημένη δραστηριότητα γνωριμίας και δημιουργίας του κειμενικού είδους της πρόσκλησης τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να εντοπίσουν ποια από τα κειμενικά είδη που έχουν μπροστά τους έχουν τα στοιχεία του κειμενικού είδους της πρόσκλησης ενώ τα μικρότερα θα μπορούσαν να επιλέξουν από ένα κουτί από διάφορα πλαστικοποιημένα στοιχεία (π.χ. ώρα, ημερομηνία, ταυτότητα) ποια από αυτά θα μπορούσαν να βρίσκονται στο κειμενικό είδος της πρόσκλησης.

Ρόλος της νηπιαγωγού - παιδαγωγού

Η ποιότητα ενός προγράμματος για την πρώτη σχολική περίοδο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τον ρόλο που έχουν να επιτελέσουν. Με βάση τα όσα έχουν λεχθεί στα προηγούμενα κεφάλαια του προγράμματος και τις σύγχρονες αντιλήψεις, όπως αυτές απορρέουν από τη διεθνή έρευνα, ο ρόλος της νηπιαγωγού συνοψίζεται στα ακόλουθα σημεία:

- (1) Να οργανώνει και να διασφαλίζει το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον με τρόπο που να προάγει τη μάθηση όλων των παιδιών. Να δημιουργεί ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα, με ευκαιρίες για εμπειρίες μάθησης με νόημα για τα παιδιά που να στηρίζει το παιχνίδι, την επικοινωνία και τη διερεύνηση.

Να οργανώνει και να διασφαλίζει το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον.

<p><i>Να οικοδομεί την κατάλληλη κουλτούρα μάθησης.</i></p>	<p>(2) Να οικοδομεί την κατάλληλη κουλτούρα μάθησης, η οποία θα προωθεί ευρύτερες στάσεις μάθησης (π.χ. η περιέργεια, η φαντασία, η δημιουργικότητα, η εφευρετικότητα, η επιμονή, η επιθυμία για πειραματισμό, η εποικοδομητική επιδεκτικότητα στο λάθος, το ρίσκο, την αποτυχία και την κριτική).</p>
<p><i>Να προωθεί ένα θετικό κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο να ανήκουν όλα τα παιδιά.</i></p>	<p>(3) Να προωθεί ένα θετικό κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο όλα τα παιδιά θα νοιώθουν ότι ανήκουν σε μια κοινότητα και έχουν κάθε δικαίωμα συμμετοχής, δημιουργίας και διαμόρφωσης της μαθησιακής κουλτούρας. Καθώς επίσης να προσφέρει ευκαιρίες και εμπειρίες παρόμοιες και διαφορετικές ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό κεφάλαιο του κάθε παιδιού γεφυρώνοντας πιθανές ανισότητες.</p>
<p><i>Να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά με τα παιδιά στηρίζοντας έτσι τη μάθησή τους.</i></p>	<p>(4) Να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά με τα παιδιά στηρίζοντας έτσι τη μάθησή τους. Η αποτελεσματική αλληλεπίδραση προϋποθέτει επικοινωνία και ενίσχυση μέσα στο πλαίσιο τόσο του ελεύθερου παιχνιδιού, με τη συμμετοχή της για παράδειγμα στα σενάρια των παιδιών, όσο και στις δομημένες δραστηριότητες. Η επικοινωνία βασίζεται στην ικανότητα της εκπαιδευτικού να «ακούει» και θα πρέπει να επιτρέπει και να βασίζεται σε διάφορες μορφές έκφρασης (οπτικές, γραπτές, γλωσσικές). Η εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι σε θέση να διαπραγματεύεται τη γνώση με τα παιδιά, να ερμηνεύει τις εκφράσεις και τις ερωτήσεις τους, να τα βοηθά να αναπτύσσουν τις ιδέες τους και να αποτελεί συνεργάτη στην οικοδόμηση της γνώσης είτε αυτό γίνεται μέσα από δομημένες δραστηριότητες είτε παιχνίδι.</p>
<p><i>Να έχει ενεργό ρόλο στο παιχνίδι των παιδιών</i></p>	<p>(5) Να έχει ενεργό ρόλο στο παιχνίδι των παιδιών είτε αυτό είναι ελεύθερο είτε δομημένο ώστε να ενισχύει τις εμπειρίες τους, να παρατηρεί και να αξιολογεί τις ικανότητές τους και να παίρνει ανατροφοδότηση για το πρόγραμμά της. Οι ρόλοι που μπορεί να πάρει η νηπιαγωγός στο παιχνίδι των παιδιών περιλαμβάνουν το να παρατηρεί, οργανώνει, αναπτύσσει, μεσολαβεί για να διατηρηθεί το παιχνίδι ή να το διακόπτει ανάλογα με τις περιστάσεις, συμμετέχοντας με τα παιδιά στο πλαίσιο και τα σενάρια που ορίζουν αυτά.</p>
<p><i>Να παρατηρεί, να αξιολογεί αλλά και να συλλέγει και να αναλύει δεδομένα.</i></p>	<p>(6) Να παρατηρεί, να αξιολογεί, να συλλέγει και να αναλύει δεδομένα για σκοπούς αξιολόγησης της μάθησης και των εμπειριών των παιδιών, της οργάνωσης του περιβάλλοντος και σχεδιασμού δραστηριοτήτων και του αναστοχασμού σε σχέση με την πρακτική της. Η διαδικασία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων προσδίδει μια άλλη διάσταση στον ρόλο που έχει να επιτελέσει η νηπιαγωγός, αφού τον/την αναγάγει σε εκπαιδευτικό-ερευνητήτρια και την εντάσσει σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων που, μέσα από συνεργασία και συζήτηση, μπορεί να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη δική της επιμόρφωση και ανάπτυξη όπως και στην ανάπτυξη προγραμμάτων και στην εκπόνηση εκπαιδευτικής έρευνας.</p>

Να συνεργάζεται με όλους τους εμπλεκόμενους στη σχολική μονάδα.

Να ενημερώνεται και να αναζητά επιμόρφωση.

Ο προγραμματισμός σε ιστόγραμμα προτείνεται ως ενδεικτικός τρόπος προγραμματισμού και αναπαριστά **το εύρος των δυνατοτήτων** του τρόπου διασύνδεσης των τομέων, των γνωστικών αντικειμένων, του τρόπου οργάνωσης της μάθησης καθώς και την εις βάθος επεξεργασία θεμάτων.

Ο προγραμματισμός βασίζεται σε σχέδια εξελικτικών δραστηριοτήτων.

(7) Να συνεργάζεται με όλους/ες τους εμπλεκόμενους/ες στη σχολική μονάδα (π.χ. άλλες νηπιαγωγούς, διευθύντρια, βοηθούς, λογοθεραπεύτρια, ψυχολόγο κ.ά.) και κυρίως με τους γονείς και τις οικογένειες των παιδιών για την αποτελεσματικότερη εμπειρία των παιδιών καθώς και του προγράμματός της.

(8) Μέσα στο πλαίσιο της ταυτότητάς της ως επαγγελματίας, η νηπιαγωγός αναμένεται να ενημερώνεται και να αναζητά επιμόρφωση σε νέες προσεγγίσεις, ιδέες και εφαρμογές στον χώρο της πρώτης σχολικής περιόδου. Με γνώμονα τα σύγχρονα παιδαγωγικά δεδομένα αντλεί και αξιοποιεί αυτά που κρίνει καταλληλότερα για τα παιδιά που έχει στην τάξη της ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο βρίσκεται.

Ενδεικτικός τρόπος Προγραμματισμού - Ιστογράμματα

Στα Ιστογράμματα 1, 2 και 3 παρατίθενται τρία παραδείγματα, τα οποία αποτελούν διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί η νηπιαγωγός να οργανώσει τον χρόνο της και να προγραμματιστεί. Αυτά πηγάζουν μέσα από τη φιλοσοφία του αναλυτικού που στηρίζεται στους τομείς ανάπτυξης και αξιοποιεί τα γνωστικά αντικείμενα ως μέσο ενίσχυσης της ολόπλευρης ανάπτυξης μέσα από έναν συνδυασμό παιχνιδιού (ελεύθερου και δομημένου) και δομημένων δραστηριοτήτων. Επίσης, τα συγκεκριμένα παραδείγματα δείχνουν το εύρος των δυνατοτήτων του τρόπου διασύνδεσης των τομέων, των γνωστικών αντικειμένων, του τρόπου οργάνωσης της μάθησης καθώς και την εις βάθος επεξεργασία θεμάτων.

Ένα ιστόγραμμα αναπαριστά το πλαίσιο δραστηριοτήτων που μπορούν να διεξαχθούν, ξεκινώντας από ένα θέμα ευρύτερου ενδιαφέροντος (Ιστόγραμμα 1), ένα υλικό (Ιστόγραμμα 2) ή ένα εξειδικευμένο θέμα που εμπίπτει σε κάποιο γνωστικό αντικείμενο (Ιστόγραμμα 3). Τα παραδείγματα που φαίνονται στα Διαγράμματα 1, 2 και 3 δείχνουν τις δυνατότητες του θέματος, του υλικού ή του εξειδικευμένου θέματος αντίστοιχα, ως προς τη συμβολή τους στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και τη διασύνδεση μεταξύ γνωστικών αντικειμένων.

Η κάθε νηπιαγωγός μπορεί να επιλέξει ή να δώσει έμφαση σε εκείνες τις διακλαδώσεις που θα τη βοηθήσουν, μέσα στο πλαίσιο της διαφοροποίησης, να ανταποκριθεί καλύτερα στις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών που έχει απέναντί της. Επίσης, η κάθε νηπιαγωγός μπορεί να διαφοροποιήσει τη χρονική έκταση που θα πάρει η ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα. Μέσα από το κάθε πλαίσιο δραστηριοτήτων που αναπαριστάται σε ένα ιστόγραμμα προκύπτουν σχέδια εξελικτικών δραστηριοτήτων, τα οποία μπορούν να ολοκληρώνονται μέσα από μια σειρά από δομημένες δραστηριότητες με όλα τα παιδιά, δραστηριότητες ελεύθερου και δομημένου παιχνιδιού, οι οποίες θα διαδέχονται η μία την άλλη με έναν τρόπο που θα χαρακτηρίζεται από δομή, εξέλιξη και συνέπεια.

Στο Ιστόγραμμα 1 περιγράφεται το πλαίσιο δραστηριοτήτων που ξεκινά από ένα θέμα ευρύτερου ενδιαφέροντος, τα ρούχα. Παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο το συγκεκριμένο θέμα μπορεί να συνδεθεί με διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες, Γλώσσα, Κοινωνικές Σπουδές, Εικαστικές Τέχνες, Μουσική), τα οποία με τη σειρά τους ενισχύουν τους διάφορους τομείς ανάπτυξης (προσωπική και κοινωνική συνειδητοποίηση, νοητική ενδυνάμωση, συναισθηματική ενδυνάμωση, κινητικές δεξιότητες). Επίσης, στο Ιστόγραμμα 1 παρουσιάζεται ο τρόπος μέσα από τον οποίο η εμπλοκή διάφορων κέντρων μάθησης (π.χ. βιβλίου, μεταμφίεσης, κουκλόσπιτου, λύσης προβλήματος) μπορεί με τη σειρά της να ενισχύσει τα γνωστικά αντικείμενα και τους τομείς ανάπτυξης μέσω της εμπλοκής των παιδιών σε ελεύθερο ή/και δομημένο παιχνίδι.

Στο Ιστόγραμμα 2 αναλύεται ένα πλαίσιο δραστηριοτήτων που προκύπτει από τη χρήση συγκεκριμένου υλικού, ενός παραμυθιού. Το συγκεκριμένο παραμύθι με συγγραφέα την Jill Murphy έχει τίτλο «Πέντε Λεπτά Ηρεμία» και διαπραγματεύεται τις καθημερινές δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια μαμά-Ελεφαντίνα ως προς το να καταφέρει να έχει λίγα λεπτά για τον εαυτό της τη στιγμή που έχει την ευθύνη της ανατροφής των τεσσάρων «παιδιών» της. Με έμφαση στη Γλωσσική Αγωγή και στη δραστηριότητα της δραματοποίησης στο Ιστόγραμμα 2 αναφέρονται συγκεκριμένες δεξιότητες που μπορεί να αναπτυχθούν (π.χ. ικανότητα έκφρασης και επικοινωνίας: περιγραφή, αιτιολόγηση, διάλογος, κριτική) και ταυτόχρονα παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο το συγκεκριμένο παραμύθι μέσα από τη δραματοποίηση και την επίτευξη γλωσσικών στόχων μπορεί να στηρίξει επιμέρους άξονες, οι οποίοι εμπίπτουν σε συγκεκριμένους τομείς ανάπτυξης (π.χ. προσωπική και κοινωνική συνειδητοποίηση: ταυτότητες, κοινωνική γνώση). Επιπρόσθετα, περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο το πλαίσιο δραστηριοτήτων μπορεί να περιλαμβάνει διαπλοκή με άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως η Μουσική Αγωγή, οι Εικαστικές Τέχνες και οι Κοινωνικές Σπουδές, τα οποία με τη σειρά τους ενισχύουν την αρχική δραστηριότητα της δραματοποίησης και ταυτόχρονα τους διάφορους τομείς ανάπτυξης. Τέλος, γίνεται μια σύνδεση με κάποια κέντρα μάθησης (Βιβλιοθήκη, Κουκλοθέατρο) μέσα από τα οποία ενισχύονται και εξελίσσονται οι εμπειρίες των παιδιών.

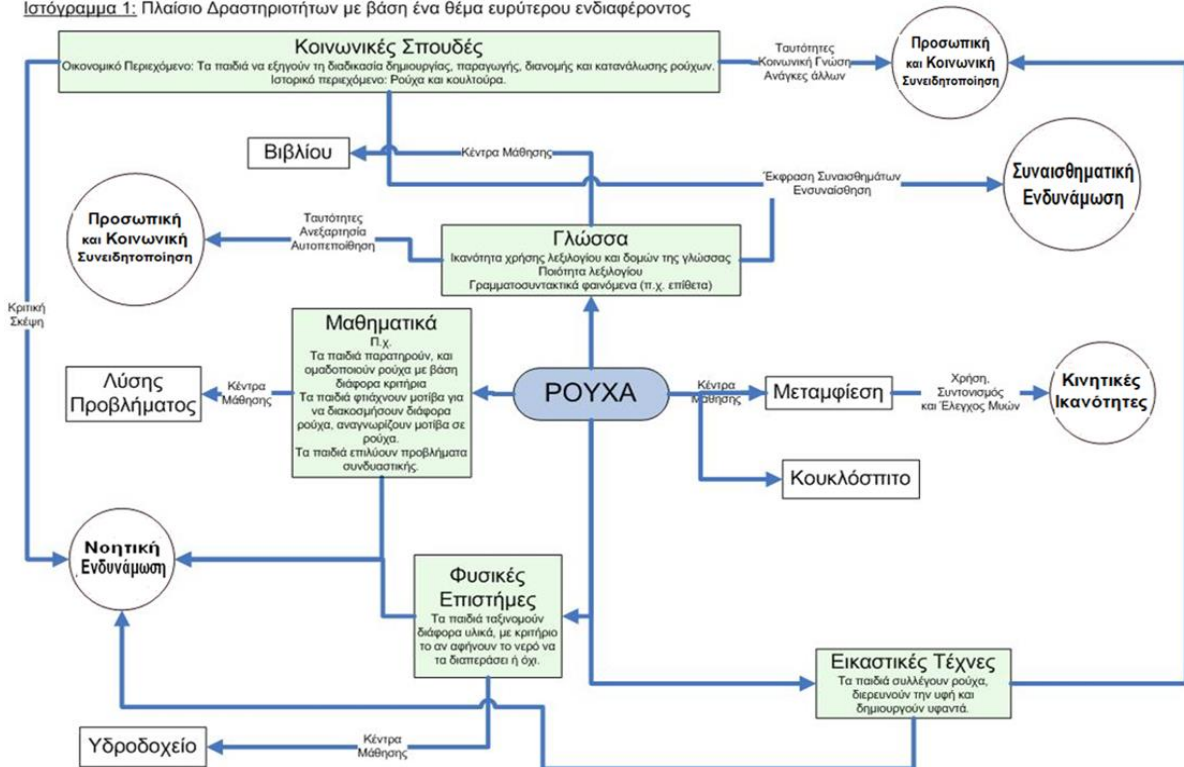
Στο Ιστόγραμμα 3 αναλύεται ένα πλαίσιο δραστηριοτήτων που εμπίπτει στο γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών και ξεκινά από τη διατύπωση ενός μαθηματικού προβλήματος. Καταγράφονται οι δεξιότητες που μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από την εμπλοκή των παιδιών στο εν λόγω πλαίσιο (π.χ. παρατήρηση, ομαδοποίηση, ερμηνεία παρατήρησης), που στηρίζουν τη νοητική ενδυνάμωση των παιδιών. Παρουσιάζονται επίσης οι τρόποι μέσα από τους οποίους η υλοποίηση της συγκεκριμένης ενότητας μπορεί να στηρίξει τους τομείς τόσο της προσωπικής και κοινωνικής συνειδητοποίησης όσο και των κινητικών ικανοτήτων.

Μέσω ιστογραμμάτων η νηπιαγωγός θα πρέπει να αναλύει και να αναπτύσσει επιπρόσθετα το πλαίσιο δραστηριοτήτων για κάθε κέντρο μάθησης.

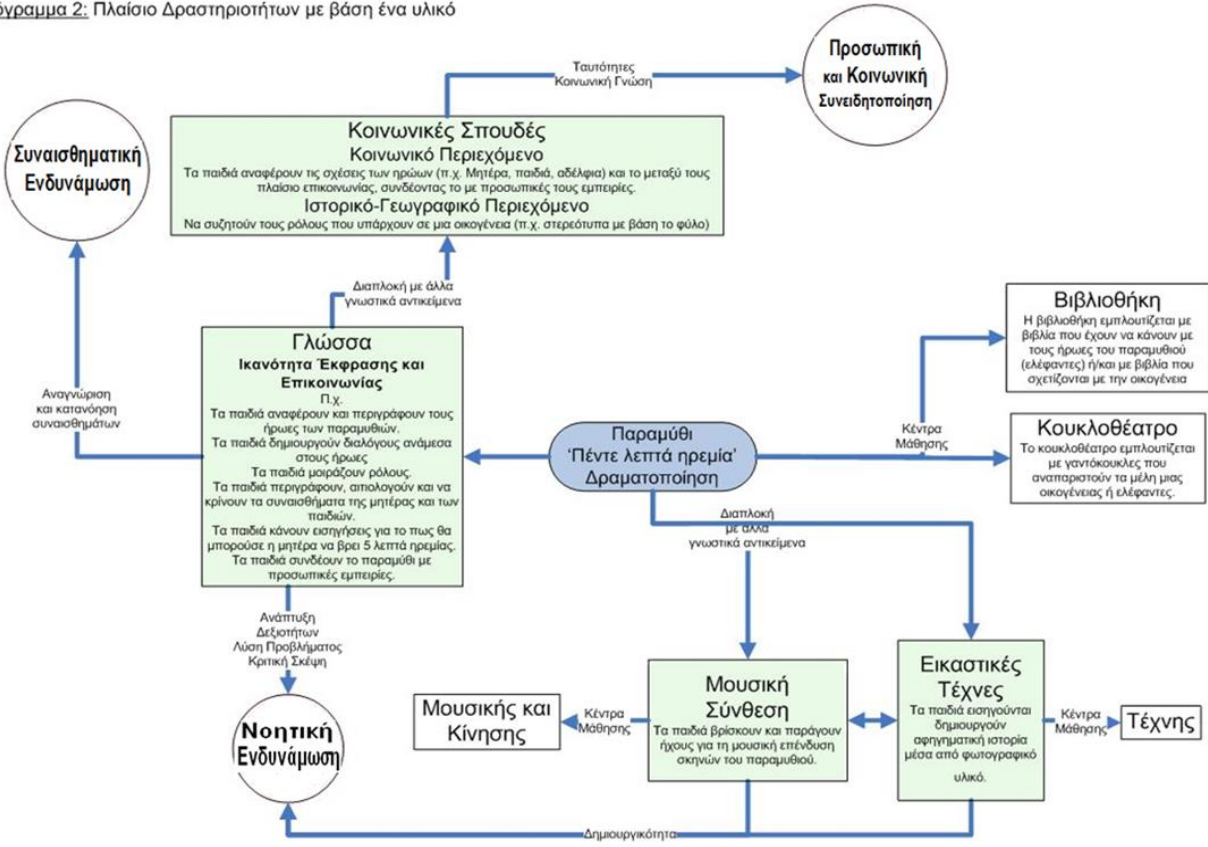
Επιπρόσθετα, το Ιστογράμμα 3 επιδεικνύει τρόπους μέσα από τους οποίους η συγκεκριμένη μαθηματική ενότητα μπορεί να συνδεθεί και να επεκταθεί σε άλλα γνωστικά αντικείμενα (Εικαστικές Τέχνες, Γλωσσική Αγωγή). Τέλος, καταγράφεται το (μαθηματικό) περιεχόμενο της συγκεκριμένης ενότητας σε μορφή εμπειριών και ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να εμπλακούν διάφορα κέντρα μάθησης (οικοδομικό υλικό, λύσης προβλήματος).

Μέσω ιστογραμμάτων η νηπιαγωγός θα πρέπει να αναλύει και να αναπτύσσει επιπρόσθετα το πλαίσιο δραστηριοτήτων για κάθε κέντρο μάθησης. Τα παραδείγματα που φαίνονται στα Ιστογράμματα 4 και 5 αφορούν στο κουκλόσπιτο και στο υδροδοχείο αντίστοιχα. Στα ιστογράμματα αυτά περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο ένα κέντρο μάθησης μπορεί να στηρίξει τους διάφορους τομείς ανάπτυξης άμεσα, μέσα από την εμπλοκή των παιδιών σε ελεύθερο παιχνίδι ή με έναν πιο έμμεσο τρόπο, μέσα από τη σύνδεση του κέντρου μάθησης με κάποιο γνωστικό αντικείμενο και την εμπλοκή των παιδιών σε δομημένο παιχνίδι. Φαίνεται, επίσης, ο τρόπος με τον οποίο ένα συγκεκριμένο κέντρο μάθησης (π.χ. Ιστογράμμα 4: Κουκλόσπιτο) μπορεί να ενταχθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο δραστηριοτήτων (π.χ. με θέμα τα ρούχα).

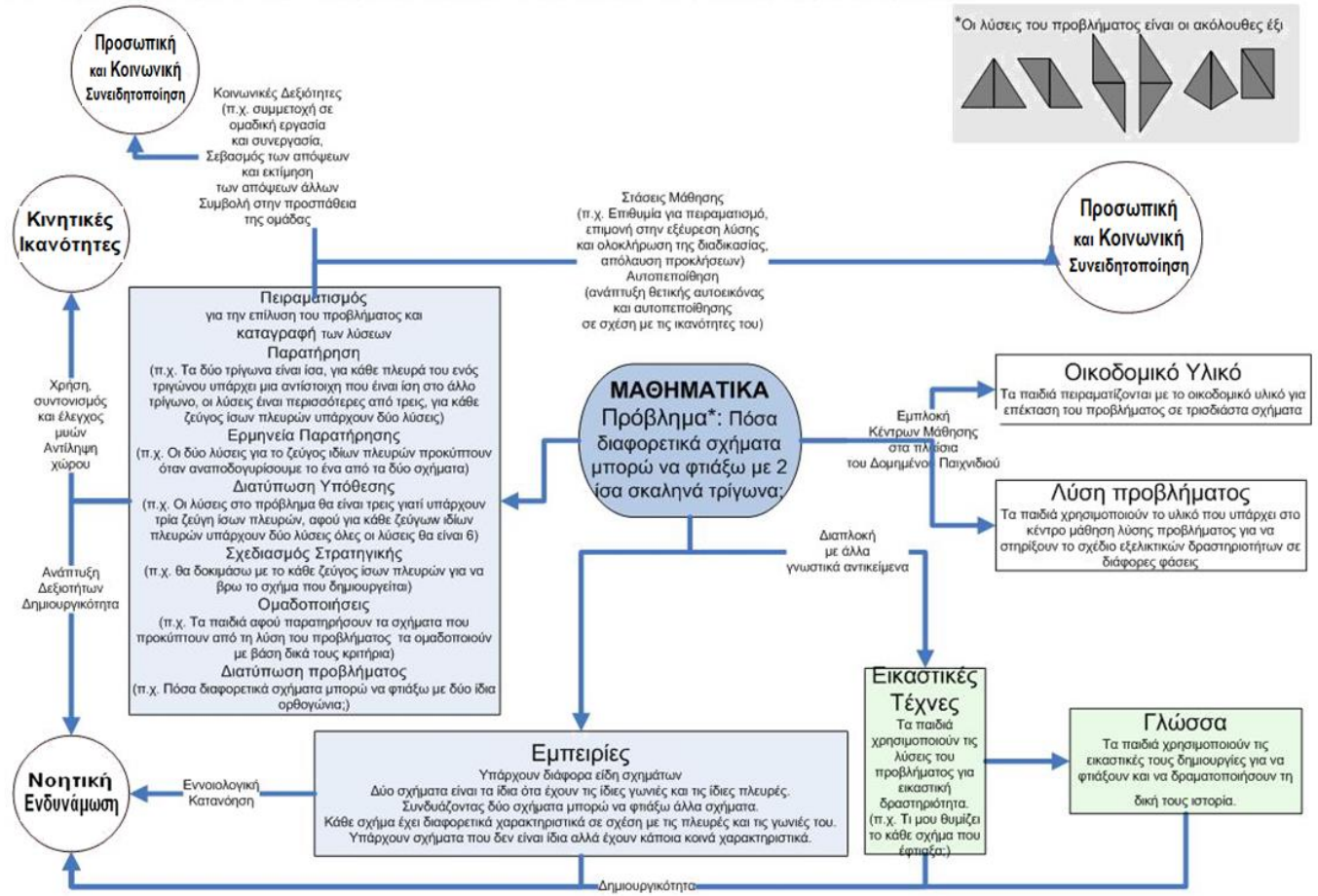
Ιστογράμμα 1: Πλαίσιο Δραστηριοτήτων με βάση ένα θέμα ευρύτερου ενδιαφέροντος

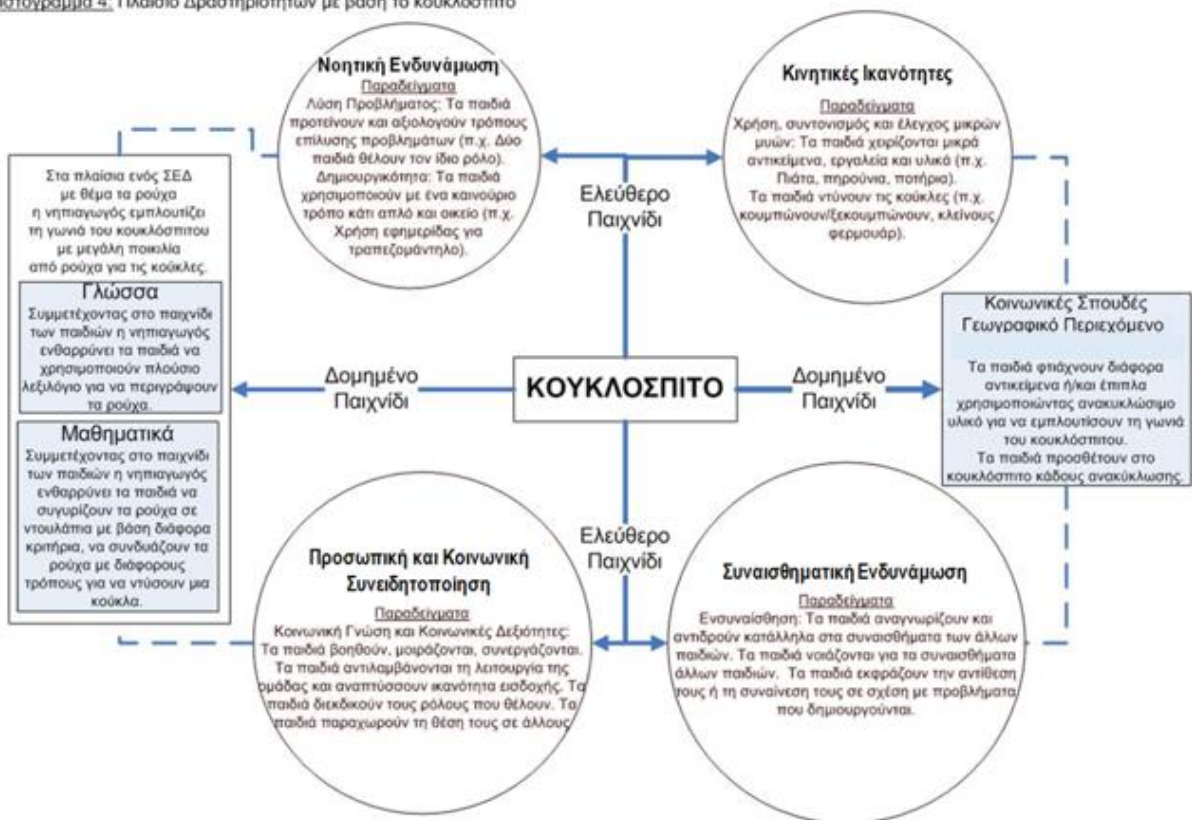
Ιστόγραμμα 2: Πλαίσιο Δραστηριοτήτων με βάση ένα υλικό

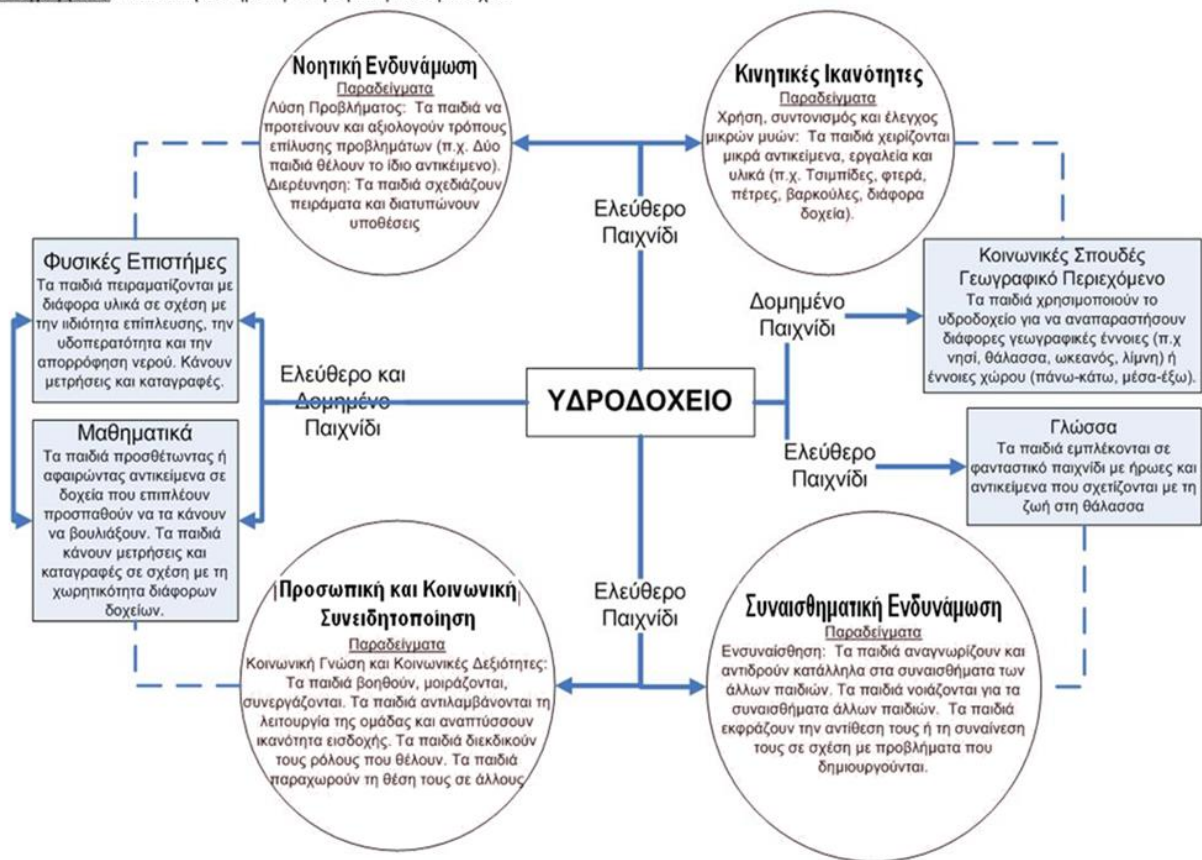
Ιστόγραμμα 3: Πλαίσιο Δραστηριοτήτων με βάση ένα θέμα που εμπίπτει σε συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο

Ιστόγραμμα 4: Πλαίσιο Δραστηριοτήτων με βάση το κουκλόσπιτο

Ιστόγραμμα 5: Πλαίσιο Δραστηριοτήτων με βάση το υδροδοχείο

Πολιτισμικός, γλωσσικός και θρησκευτικός πλουραλισμός

Μια από τις σημαντικές παιδαγωγικές αρχές του νηπιαγωγείου είναι ότι το σχολείο πρέπει να καλωσορίζει και να σέβεται το κάθε ξεχωριστό και μοναδικό παιδί που φοιτά σε αυτό, από οποιοδήποτε πολιτισμικό, θρησκευτικό και γλωσσικό περιβάλλον. Οι εκπαιδευτικοί καθώς και τα παιδιά θα πρέπει να λειτουργούν σε ένα κλίμα αποδοχής των διαφορών τους, να αναπτύξουν τον σεβασμό και να καταπολεμήσουν ή να αποφύγουν τη διαμόρφωση στερεότυπων. Τα παιδιά θα πρέπει να αναπτύξουν θετική αυτοεικόνα, την ταυτότητα της ομάδας τους, να ενθαρρύνονται να αλληλεπιδρούν με όλα τα παιδιά, να σκέφτονται κριτικά για καταστάσεις και συμβάντα, να επιλύουν προβλήματα με κοινωνικές διαστάσεις και να μάθουν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους και τους άλλους.

Η μητρική γλώσσα του κάθε παιδιού είναι σημαντική, αφού αποτελεί τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τον κόσμο. Είναι, επίσης, μέρος της ταυτότητάς του, η οποία μπορεί να συνδέεται με συγκεκριμένο πολιτισμό ή αναπηρία (π.χ. νοηματική γλώσσα). Η νηπιαγωγός οργανώνει τη μάθηση με τρόπο που να στηρίζει τη γλωσσική ποικιλότητα και να καλωσορίζει όλα τα παιδιά (και τις οικογένειές τους) μέσα από σαφείς ρουτίνες, μέσα από ποικίλες προσεγγίσεις (ατομικές και ομαδικές), μέσα από την παροχή περισσότερου χρόνου, όπου χρειάζεται, για ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων ή ως προς την ανταπόκριση σε ερωτήματα, μέσα από την αξιολόγηση, ανατροφοδότηση και επιβράβευση. Η επικοινωνία και συνεργασία με την οικογένεια ενισχύει τη θετική αυτοεικόνα του παιδιού για την κουλτούρα και τη μητρική του γλώσσα και επιφέρει θετικά αποτελέσματα ως προς τη μάθηση και την ανάπτυξή του.

Η εκμάθηση μιας άλλης γλώσσας, εκτός από τη μητρική, είναι μια φυσική διαδικασία για τις ηλικίες του νηπιαγωγείου, αφού ακόμη τα παιδιά αναπτύσσουν τη γλώσσα τους και το έδαφος είναι πρόσφορο για τέτοιες γλωσσικές εμπειρίες. Τα παιδιά εμπλέκονται σε διαδικασίες εκμάθησης της κυρίαρχης γλώσσας με στόχο να επικοινωνήσουν στο σχολικό τους περιβάλλον και ταυτόχρονα είναι γνωστικά, γλωσσικά και συναισθηματικά συνδεδεμένα με τη γλώσσα και την κουλτούρα της οικογένειάς τους. Επίσης, η αλληλεπίδραση παιδιών από διαφορετικά γλωσσικά περιβάλλοντα έχει αμφίδρομο οφέλη για όλα τα παιδιά καθώς κάθε νέα γλωσσική ποικιλότητα αποτελεί κοινωνικο-πολιτισμική και νοητική ενδυνάμωση. Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας μπορούν να μάθουν αλλά και να επιδείξουν τις γνώσεις και τις ικανότητές τους με πολλούς τρόπους, όπως για παράδειγμα, μέσα από την κίνηση, τη μουσική, το θέατρο κ.ά.,

άρα πρέπει να δίνουμε πολλαπλές και διαφορετικές ευκαιρίες στα παιδιά για έκφραση μέσα από πολλαπλούς κώδικες επικοινωνίας.

Αναγνωρίζοντας ότι η θρησκεία αποτελεί μέρος της κοινωνικής μάθησης των παιδιών κατά την πρώτη σχολική ηλικία, θα πρέπει να αξιοποιείται με τρόπο που να βοηθά το παιδί να κατανοεί τον κόσμο μέσα από τις καταστάσεις της ζωής και τους προβληματισμούς του. Ένα δημοκρατικό σχολείο που σέβεται και προωθεί την αυτονομία του παιδιού προσφέρει ευκαιρίες για σύνδεση βιωματικών καταστάσεων της ζωής των παιδιών με την παράδοση και τον πολιτισμό. Ο θρησκευτικός πλουραλισμός προτρέπει να αποδεχτούμε τα πιστεύω, τις συνήθειες και τις πρακτικές των διαφορετικών θρησκειών των παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο. Μέσα από δραστηριότητες οι οποίες ωθούν τα παιδιά να έχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία διερεύνησης και κριτικής των πληροφοριών και καταστάσεων ενισχύουμε την κοινωνική και ηθική ανάπτυξη. Δραστηριότητες όπως η εξέταση εικόνων από διάφορους ναούς, η επίσκεψη σε διάφορους ναούς, η ακρόαση και συζήτηση ιστοριών ή μουσικής διαφόρων γιορτών καθώς και η δημιουργία κατασκευών που σχετίζονται με διάφορες γιορτές αποτελούν κατάλληλες δραστηριότητες.

Διαφοροποίηση

Η αντιμετώπιση του κάθε παιδιού ως άτομο με διαφορετική βιογραφία, το οποίο έχει συγκεκριμένο μαθησιακό προφίλ, επίπεδο ετοιμότητας, εκπαιδευτικές προτιμήσεις και ενδιαφέροντα οδηγεί αδιαμφισβήτητα στη χρήση στρατηγικών διαφοροποιημένης διδασκαλίας τόσο σε οργανωτικό όσο και σε παιδαγωγικό επίπεδο. Σύμφωνα με αυτήν η εκπαιδευτικός αφού μελετήσει και γνωρίσει όλους τους πιο πάνω παράγοντες εκ των προτέρων, οργανώνει συνειδητά τόσο το ελεύθερο ή/και δομημένο παιχνίδι όσο και τις δομημένες δραστηριότητες ούτως ώστε να δίνει σε κάθε παιδί ξεχωριστά τη δυνατότητα για ενεργή εμπλοκή και μάθηση. Η οργάνωση της διδασκαλίας της εκπαιδευτικού έχει αφετηρία τις βασικές γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, εμπειρίες που αναμένεται να κατακτήσει το κάθε παιδί μέσα όμως από διαφορετικά πλαίσια οργάνωσης της μάθησης. Η αξιοποίηση της εναλλακτικής επικοινωνίας (π.χ. χρήση συμβόλων, νοηματική γλώσσα), της υποστηρικτικής τεχνολογίας και των κατάλληλων μέσων και υλικών κρίνεται σημαντική σ' αυτή τη διαδικασία. Η διαφοροποίηση αποτελεί μέρος της καθημερινής εκπαιδευτικής πρακτικής και εστιάζει στο κάθε παιδί ξεχωριστά και στη δική του πορεία μάθησης και ανάπτυξης.

Οικογένεια και νηπιαγωγείο

Η οικογένεια αποτελεί τον βασικότερο συνεργάτη του νηπιαγωγείου και η σωστή επικοινωνία και συνεργασία ενισχύει τις εμπειρίες όλων των εμπλεκομένων, παιδιών, γονιών και εκπαιδευτικών. Έτσι η μετάβαση των μικρών παιδιών από την οικογένεια στο πρώτο οργανωμένο εκπαιδευτικό σύνολο γίνεται ομαλότερη. Επίσης, τα μεγαλύτερα παιδιά αποκτούν θετική στάση απέναντι στο σχολείο και τη μάθηση. Η ανάπτυξη και η μάθησή τους βελτιώνεται σε σημαντικό βαθμό. Η επιτυχημένη συνεργασία βοηθά τους γονείς να ενδυναμώσουν την αυτοεικόνα τους, να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για την ανάπτυξη και μάθηση των παιδιών τους, να αποκτήσουν θετικότερη στάση προς τις γνώσεις και ικανότητες της εκπαιδευτικού αλλά και να εμπλακούν ενεργά στο πρόγραμμα και στις εμπειρίες των παιδιών τους με ποικιλόμορφους τρόπους (π.χ. μέσα από βιωματικά εργαστήρια, εκδρομές, εικαστικές δραστηριότητες, μαγειρική, συνέντευξη ανάλογα με επάγγελμα, δειγματικές δραστηριότητες, ομιλίες από ειδικούς, θέατρο, έκθεση βιβλίου κ.λπ.). Επιπρόσθετα, η καλή συνεργασία βοηθά τη νηπιαγωγό να κατανοήσει την κουλτούρα της οικογένειας και να εκτιμήσει τον χρόνο και τις ικανότητες των γονιών με θετικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα του ρόλου που έχει να επιτελέσει.

Ομαλή μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο

Το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών είναι ένα από τα σημαντικά καθήκοντα του νηπιαγωγείου. Η προετοιμασία τους για ομαλή μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο είναι ένας από τους πιο φιλόδοξους στόχους του νηπιαγωγείου, γι' αυτό και η όλη προσπάθεια προσανατολίζεται στην ενδυνάμωση των παιδιών σε ό,τι αφορά στην ικανότητά τους να προσαρμόζονται, να συνεργάζονται και να κοινωνικοποιούνται. Μετάβαση ορίζεται η διαρκής διαδικασία, η οποία εξαρτάται από την ετοιμότητα του παιδιού αλλά και του σχολείου να εξασφαλίσει συνέχεια στην εκπαίδευσή του. Έχει ως αποδέκτη το ίδιο το παιδί και ικανοποιεί τις προσωπικές, κοινωνικές, συναισθηματικές και νοητικές του ανάγκες. Η διαδικασία της μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό επηρεάζει την προσωπική αλλά και την κοινωνική ζωή του παιδιού, αφού εμπεριέχει την αλλαγή περιβάλλοντος, συνθηκών και απαιτήσεων και προβάλλει την ανάγκη οικοδόμησης νέων σχέσεων και αποδοχής νέων ατόμων. Η μετάβασή του σε ένα νέο περιβάλλον είναι πιθανόν να προκαλέσει τόσο στο παιδί όσο και στους γονείς συναισθήματα φόβου, ανασφάλειας, αγωνίας και ταυτόχρονα χαράς, περιέργειας και ανυπομονησίας.

Δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά του νηπιαγωγείου να συμμετέχουν ενεργά σε κοινές δράσεις με τα παιδιά του δημοτικού, με σκοπό την ανάπτυξη συναισθημάτων εξοικείωσης, ασφάλειας και αυτοπεποίθησης για τον νέο χώρο και τα νέα άτομα.

Η δημιουργία σύνδεσης νηπιαγωγείου/δημοτικού σχολείου και η συμμετοχή των παιδιών σε προγράμματα μετάβασης συμβάλλει θετικά στην ομαλή προσαρμογή των παιδιών στο δημοτικό σχολείο και κατ' επέκταση σε απάλειψη των αρνητικών συναισθημάτων που μπορεί να προκληθούν στις νέες συνθήκες στις οποίες έχει ενταχθεί το παιδί. Ο όρος «πρόγραμμα» αναφέρεται σε ένα οργανωμένο πρόγραμμα δράσεων που εμπλέκει εκπαιδευτικούς, παιδιά, γονείς και μέλη της κοινότητας.

Το πρόγραμμα μετάβασης, συνήθως, αποτελείται από δύο σειρές δράσεων. Ο πρώτος κύκλος υλοποιείται πριν την είσοδο των παιδιών στο νέο περιβάλλον και ο δεύτερος μετά την είσοδό τους στη νέα κατάσταση. Είναι αναγκαίο να υπάρχει ένα επεξεργασμένο και αποτελεσματικό πρόγραμμα μετάβασης, το οποίο να διαθέτει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- α) να στηρίζεται στην ουσιαστική συνεργασία και στις καλές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών νηπιαγωγείου, γονιών, παιδιών και εκπαιδευτικών δημοτικού σχολείου,
- β) να λαμβάνει υπόψη τις εκάστοτε συνθήκες, όπως συστέγαση ή όχι των δύο σχολικών μονάδων, διαφορές στο περιβάλλον και στους τρόπους μάθησης, διαφορετικές ρουτίνες, κανονισμούς, απαιτήσεις κ.λπ. και
- γ) να ενημερώνει συνεχώς παιδιά και γονείς για τυχόν αλλαγές ώστε να προετοιμαστούν κατάλληλα και να αναπτύξουν τρόπους διαχείρισής τους.

Με την υλοποίηση των συγκεκριμένων δράσεων δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά του νηπιαγωγείου να συμμετέχουν ενεργά σε κοινές δράσεις με τα παιδιά του δημοτικού με σκοπό την ανάπτυξη συναισθημάτων εξοικείωσης, ασφάλειας και αυτοπεποίθησης για τον νέο χώρο και τα νέα άτομα.

Ενδεικτικό Πρόγραμμα Μετάβασης στο Δημοτικό Σχολείο

Ένα πετυχημένο πρόγραμμα μετάβασης έχει ως βάση τον σεβασμό και τη θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών, των οικογενειών και των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται. Οι δράσεις και οι διαδικασίες που προτείνονται είναι ενδεικτικές και διαμορφώνονται ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες των παιδιών και τις ανάλογες συνθήκες των δύο εκπαιδευτικών πλαισίων.

Δράσεις και διαδικασίες μεταξύ εκπαιδευτικών	Παραδείγματα
<p>-Οργάνωση δράσεων με σκοπό την ενημέρωση των εκπαιδευτικών της πρώτης τάξης για το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου.</p> <p>-Συμμετοχή της εκπαιδευτικού του νηπιαγωγείου σε συναντήσεις με τις εκπαιδευτικούς της πρώτης τάξης και τον/τη Διευθυντή/τρια του σχολείου, για την οργάνωση του προγράμματος μετάβασης.</p>	<p>-Οι εκπαιδευτικοί νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου ανταλλάσσουν προβληματισμούς και στρατηγικές που αξιοποιούν κατά τη διάρκεια της προσαρμογής των παιδιών στην αρχή της χρονιάς.</p> <p>-Φτιάχνουν πρόγραμμα ανταλλαγής επισκέψεων. Όπως για παράδειγμα με βάση κάποια κοινά θέματα ή σχέδια εργασίας οργανώνουν επισκέψεις των παιδιών στο δημοτικό σχολείο ή στο νηπιαγωγείο, κοινές συμμετοχές σε παραστάσεις ή επισκέψεις σε διάφορους χώρους.</p> <p>-Το νηπιαγωγείο προσκαλεί τις εκπαιδευτικούς της πρώτης τάξης να παρακολουθήσουν κάποιες δραστηριότητες των παιδιών στο νηπιαγωγείο και να τα γνωρίσουν, με ή χωρίς τα παιδιά της τάξης τους.</p> <p>-Προσκαλεί, επίσης, τα παιδιά της πρώτης τάξης να επισκεφτούν το νηπιαγωγείο και «να θυμηθούν πώς περνούσαν στο νηπιαγωγείο».</p>
Δράσεις και διαδικασίες που αφορούν στα παιδιά	Παραδείγματα
<p>-Ανάπτυξη διερευνητικού προγράμματος σε σχέση με το τι γνωρίζουν και τι θέλουν να μάθουν για το δημοτικό σχολείο.</p> <p>-Οργάνωση δράσεων από τα παιδιά για επίλυση των αποριών τους σχετικά με το δημοτικό σχολείο.</p>	<p>-Επίσκεψη στο δημοτικό σχολείο.</p> <p>-Συμμετοχή στις ρουτίνες του δημοτικού σχολείου.</p> <p>-Τα παιδιά του νηπιαγωγείου και της Α΄ τάξης αλληλεπιδρούν σε ζευγάρια και τα δεύτερα αναλαμβάνουν να ενημερώσουν τα πρώτα για τις διαδικασίες και ρουτίνες του δημοτικού σχολείου.</p> <p>-Συνεργασία με τα παιδιά της Α΄ τάξης σε κοινές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα ελεύθερο παιχνίδι στην αυλή.</p> <p>-Παιχνίδια συνεργασίας στο δημοτικό ή/και στο νηπιαγωγείο.</p> <p>-Τα παιδιά, του δημοτικού σχολείου, έρχονται στο νηπιαγωγείο και ανταλλάσσουν απόψεις με τα παιδιά του νηπιαγωγείου σε θέματα σχετικά με τη μετάβαση στο δημοτικό σχολείο.</p>
Δράσεις και διαδικασίες που αφορούν στην οικογένεια	Παραδείγματα
<p>-Οργάνωση συναντήσεων με τους γονείς για ενημέρωση σχετικά με τις ανησυχίες τους για την επικείμενη μετάβαση των παιδιών και την αλλαγή που θα φέρει στην καθημερινότητά τους.</p>	<p>Η εκπαιδευτικός του νηπιαγωγείου:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενημερώνει τους γονείς για τις ενέργειες που κάνει σχετικά με τη μετάβαση και τους ενθαρρύνει να συμμετέχουν με όποιο τρόπο μπορούν στις δράσεις αυτές για να γνωριστούν με τους δασκάλους του νέου σχολείου και τις ρουτίνες τους - συζητά με τους γονείς για τη γενικότερη πρόοδο των παιδιών στο νηπιαγωγείο, αξιοποιώντας τους ατομικούς φακέλους τους, ώστε να είναι ενημερωμένοι για τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών τους -σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς του δημοτικού οργανώνει συναντήσεις των γονιών του νηπιαγωγείου με τους γονείς των παιδιών της πρώτης τάξης, ώστε να ενημερωθούν για θέματα προσαρμογής των παιδιών με πιο άμεσο και ουσιαστικό τρόπο.

Στη διαδικασία της μετάβασης θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι η ετοιμότητα αναφέρεται στα πιο κάτω:

Έτοιμο παιδί: Ο όρος ετοιμότητα αναφέρεται σε έναν συνδυασμό δεξιοτήτων και ικανοτήτων που αναμένεται να έχει κατακτήσει ένα παιδί κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στο νηπιαγωγείο. Συγκεκριμένα, το παιδί θα πρέπει να έχει αναπτύξει περαιτέρω τις απαραίτητες κινητικές, κοινωνικο-συναισθηματικές ικανότητες, ικανότητες επικοινωνίας και γνωστικές λειτουργίες που βοηθούν στην αποτελεσματική προσέγγιση των διαδικασιών μάθησης και προσαρμογής του στο νέο περιβάλλον.

Έτοιμο σχολείο: Το σχολείο θα πρέπει να έχει την ευελιξία να δεχτεί παιδιά και να υποστηρίξει την προσαρμογή και τη μάθηση του καθενός ξεχωριστά, ώστε να τα οδηγήσει να γίνουν χαρούμενοι και ικανοί μαθητές.

Έτοιμη οικογένεια: Οι διάφοροι φορείς θα πρέπει να στηρίξουν και να ενημερώσουν την οικογένεια για τη μετάβαση και τον σημαντικό αλλά και ενεργό ρόλο, τον οποίο θα διαδραματίσει στη διαδικασία.

Τεχνολογία

Η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας και εργαλείο τόσο για την εκπαιδευτικό όσο και εργαλείο μάθησης για τα παιδιά. Είναι σημαντικό τα παιδιά να έρχονται σε επαφή με την τεχνολογία και όρους σχετικούς με την τεχνολογία πάντα μέσα σε ένα οργανωμένο πλαίσιο που στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Βασικό κριτήριο για την ένταξη της τεχνολογίας στο νηπιαγωγείο αποτελεί η κατάλληλη χρήση της. Ανάλογα με την ηλικία και τις εμπειρίες των παιδιών η επαφή με την τεχνολογία γίνεται σε διαφορετικό βαθμό και μορφή.

Εννοείται ότι σε καμία περίπτωση η τεχνολογία δεν αντικαθιστά τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών αλλά τις ενισχύει και τις εμπλουτίζει. Η μορφή που παίρνει η τεχνολογία στο νηπιαγωγείο αρχίζει από ηλεκτρονικά παραμύθια, παραμύθια ή παιχνίδια με ήχους, με τη χρήση του διαδραστικού πίνακα, της ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής, λογισμικά που προάγουν και ενισχύουν τη λύση προβλήματος και άλλες δεξιότητες, λογισμικά που βοηθούν τα παιδιά να φτιάχνουν ιστορίες. Η κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει πως και πότε μπορεί να κάνει χρήση της τεχνολογίας. Αυτό μπορεί να γίνει είτε μέσα στο πλαίσιο του ελεύθερου ή/και δομημένου παιχνιδιού (π.χ. στο κέντρο μάθησης Ηλεκτρονικού Υπολογιστή) είτε κατά τη διάρκεια δομημένων δραστηριοτήτων με λογισμικά που βοηθούν τη δημιουργία πολυμεσικών ιστοριών, ομαδοποιήσεων, σειροθετήσεων (π.χ. Microsoft Powerpoint, Story Book Weaver, kidspiration). Η τεχνολογία εξελίσσεται γι' αυτό είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται συνεχώς για να μπορούν να προσφέρουν στα παιδιά εμπειρίες με τα πιο κατάλληλα και σύγχρονα μέσα.

Η τεκμηρίωση της ανάπτυξης και της μάθησης πρέπει κυρίως να γίνεται με παρατήρηση των παιδιών μέσα στο φυσικό τους περιβάλλον καθώς τα παιδιά εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες και κυρίως την ώρα που παίζουν.

Αξιολόγηση-Τεκμηρίωση

Αξιολόγηση είναι η διαδικασία συγκέντρωσης πληροφοριών για τα παιδιά από διάφορα είδη στοιχείων και ακολούθως η οργάνωση και η ερμηνεία αυτών των πληροφοριών. Η διαδικασία συστηματικής παρατήρησης και καταγραφής πληροφοριών που αφορούν στο τι έχει αναπτύξει και μάθει ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών ονομάζεται τεκμηρίωση. Τεκμηρίωση είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να αναδείξει τη φιλοσοφία του συγκεκριμένου προγράμματος, αφού εστιάζεται στη συνεχή ανάπτυξη και το εν δυνάμει του κάθε παιδιού. Η τεκμηρίωση της ανάπτυξης και της μάθησης πρέπει, κυρίως, να γίνεται με παρατήρηση των παιδιών μέσα στο φυσικό τους περιβάλλον καθώς τα παιδιά εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες και κυρίως την ώρα που παίζουν.

Μερικοί τρόποι τεκμηρίωσης της ανάπτυξης και της μάθησης των παιδιών που στηρίζονται στην παρατήρηση είναι οι ακόλουθοι:

1. Περιγραφικές Καταγραφές: Επεισόδια, τα οποία καταγράφονται με αντικειμενικό τρόπο και περιγραφικό λόγο και φανερώνουν την ικανότητα του παιδιού σε συγκεκριμένο τομέα ανάπτυξης ή/και γνωστικό αντικείμενο.

Παράδειγμα 1: Αυτούσιο απόσπασμα από την καταγραφή της μάθησης και της ανάπτυξης ενός παιδιού

Στις 22/10 αφού είχε προηγηθεί την προηγούμενη ημέρα δομημένη δραστηριότητα διαχωρισμού των τροφών στις 5 ομάδες, η Μυρσίνη σε ρόλο μάγιστρα προτείνει στους φίλους της: «Για να μην είναι έτσι χάλι, αφού τα χαλάσαμε, ελάτε να τα χωρίσουμε στα πέντε (5) καλαθάκια για να είμαστε και σωστοί και συγυρισμένοι μάγιστρες», με τους φίλους της να την ακολουθούν και την ίδια να αναφέρει μεγαλόφωνα κάθε τροφή που κρατά και την κατηγορία στην οποία πρέπει να μπει. Οι προτάσεις που χρησιμοποιεί καθώς παίζει χαρακτηρίζονται από συνοχή και μπορεί να επιχειρηματολογεί ακόμα και μέσα από τις υποδύσεις ρόλων, αφού στο ίδιο περιστατικό αναφέρει στον φίλο-μάγιστρα «Το hot-dog μπορεί να μπει και στις δύο (2) ομάδες αφού έχει και ψωμί, άρα στα δημητριακά, και κρέας, άρα και στα κρέατα».

2. Ακουστικές και Οπτικές Καταγραφές (Ηχογραφήσεις, Φωτογραφίες, Βίντεο): Υλικό, το οποίο φανερώνει με αντικειμενικό τρόπο τις ικανότητες των παιδιών και την εξέλιξή τους. Τις περισσότερες φορές είναι χρήσιμο το υλικό να ερμηνεύεται σε συνεργασία με το παιδί, άρα να γίνεται μια άτυπη συνομιλία για το τι γίνεται στη φωτογραφία ή στο βίντεο, τι στόχο είχε κ.λπ..

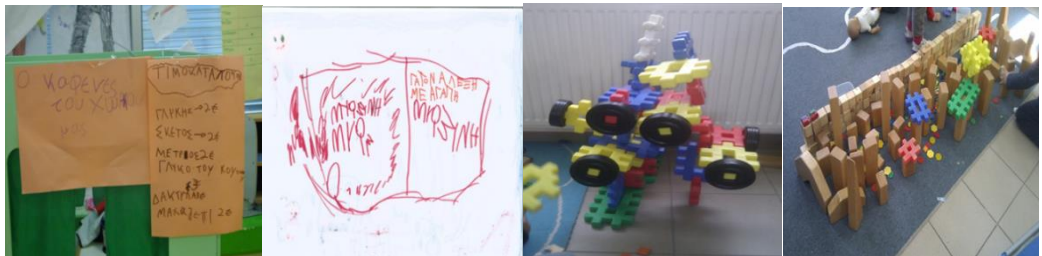
Παράδειγμα 2: Φωτογραφία αλληλεπίδρασης κατά τη διάρκεια του διαλείμματος (υπαίθριο παιχνίδι).

Στόχος είναι να αναδειχτούν οι επιτυχίες του παιδιού καθώς και οι εν δυνάμει ικανότητές του.

3. Έργα των παιδιών (π.χ. τρισδιάστατες κατασκευές, σχέδια, γραπτά κείμενα). Τα έργα των παιδιών μπορούν να φυλάγονται με διάφορους τρόπους και σε τακτά χρονικά διαστήματα. Για παράδειγμα η παραγωγή οποιουδήποτε υλικού, το οποίο είναι αποτέλεσμα δομημένων δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα κάρτες, προσκλήσεις, ζωγραφιές, σκηνικά μπορούν να φυλάγονται ή να φωτογραφίζονται για να αξιοποιηθούν συγκριτικά σε εύρος χρόνου. Επίσης, μπορεί μια νηπιαγωγός να επιλέξει να έχει διάφορες ρουτίνες οι οποίες βοηθούν στη συλλογή τέτοιου υλικού. Για παράδειγμα, τα οικοδομήματα ή/και οι τρισδιάστατες κατασκευές των παιδιών να φωτογραφίζονται μια φορά την εβδομάδα, ώστε να διαφαίνεται η εξέλιξη στις ικανότητες των παιδιών καθώς επίσης και το να υπάρχει ρουτίνα παρουσιολογίου, ώστε να καταγράφεται η εξέλιξη στις ικανότητες γραφής.

Παράδειγμα 3: Φωτογραφίες έργων των παιδιών.

4. Λίστες (π.χ. αναλογικής κλίμακας (Ρουμπρίκες) ή λίστες ελέγχου). Η νηπιαγωγός μπορεί να προαποφασίσει αν θέλει να δημιουργήσει η ίδια ή να χρησιμοποιήσει έτοιμες λίστες, οι οποίες μπορεί να παράγουν τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά δεδομένα, τα οποία αφορούν στην ανάπτυξη και μάθηση του παιδιού. Ανάλογα με τον τρόπο που επιλέγει η νηπιαγωγός θα πρέπει να προαποφασίσει τις μεταβλητές-ικανότητες, δεξιότητες ανάπτυξης ή/και μάθησης, τα οποία θα αξιολογεί-τεκμηριώνει καθώς επίσης και τα κριτήρια που θα χρησιμοποιήσει για την αποτίμησή τους. Πιο κάτω παρατίθενται ενδεικτικά εργαλεία, τα οποία μπορεί να αξιοποιήσει ως παράδειγμα η νηπιαγωγός, για να δημιουργήσει τα δικά της αντιπροσωπευτικά εργαλεία στη βάση των αναγκών της τάξης της.

*Παράδειγμα 4α : Αναλογική Κλίμακα για τον τομέα της Προσωπικής και Κοινωνικής Συνειδητοποίησης
(Ενδεικτικό Εργαλείο 1)*

Αναμενόμενη Δεξιότητα	Κυκλώνω αυτό που ισχύει για κάθε δεξιότητα		
	1	2	3
Επικοινωνεί τις ιδέες του στα άλλα παιδιά.	1	2	3
Κάνει διαβουλεύσεις για τις ιδέες του.	1	2	3
Παίρνει ηγετικό ρόλο.	1	2	3
Αποδέχεται τις εισηγήσεις άλλων παιδιών.	1	2	3
Ανταποκρίνεται στο κάλεσμα των άλλων παιδιών.	1	2	3
Διατηρεί την αλληλεπίδραση με τα άλλα παιδιά για αρκετό χρονικό διάστημα.	1	2	3

Το Παράδειγμα 4β προσφέρει προτάσεις για μεταβλητές, τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει η νηπιαγωγός για να αποφασίσει αν θα δημιουργήσει μια λίστα ελέγχου ή ρουμπρίκα για την τεκμηρίωση-αξιολόγηση της προσωπικής-κοινωνικής συνειδητοποίησης ή/και της συναισθηματικής ενδυνάμωσης των παιδιών.

*Παράδειγμα 4β : Αναφορά σε κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες
(Ενδεικτικό Εργαλείο 2)*

Προσωπική και Κοινωνική Συνειδητοποίηση- Συναισθηματική Ενδυνάμωση	
Ταυτότητες	Το παιδί αναγνωρίζει τις πολλαπλές του ταυτότητες και πως αυτές προκύπτουν μέσα από τις σχέσεις.
Αυτοαντίληψη, ανεξαρτησία και αυτοπεποίθηση	Το παιδί αναγνωρίζει τις δυνατότητές του, έχει επίγνωση των γνώσεών του, αναπτύσσει θετική αυτοεικόνα και αυτοπεποίθηση.
Στάση μάθησης	Το παιδί δείχνει ενδιαφέρον σε νέες εμπειρίες και γνώσεις, παίρνει ρίσκα.
Κοινωνική γνώση, κοινωνικές δεξιότητες και κοινωνική ταυτότητα	Το παιδί δημιουργεί θετικές σχέσεις με παιδιά και ενήλικες, αναπτύσσει ικανότητες εισδοχής και αποχώρησης από την ομάδα, βοηθά τα άλλα παιδιά, αλληλεπιδρά και επικοινωνεί με τα άλλα παιδιά, συνεργάζεται και λειτουργεί αρμονικά στην ομάδα, αναπτύσσει φιλίες.
Σεβασμός στους άλλους και τη διαφορετικότητα	Το παιδί αναγνωρίζει και σέβεται τις ανάγκες των άλλων, αναγνωρίζει την ισότητα, αναπτύσσει αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον κόσμο γύρω του.
Σεβασμός στους κανόνες	Το παιδί εισηγείται, γνωρίζει και τηρεί κανόνες και αναγνωρίζει τις επιπτώσεις της δικής του συμπεριφοράς και της συμπεριφοράς των άλλων.
Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων	Το παιδί αναγνωρίζει, ονομάζει και εκφράζει τα συναισθήματά του.
Διαθέτει ενσυναίσθηση	Το παιδί είναι ευαισθητοποιημένο και ανταποκρίνεται θετικά απέναντι στα συναισθήματα και τις ανάγκες των άλλων.

Παράδειγμα 4γ: Αναφορά σε κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες
(Ενδεικτικό Εργαλείο 3)

Όνομα και ηλικία	Νίκος 4χρ.	Μάριος 4,5χρ.
Το παιδί μπαίνει στην τάξη -με προθυμία -κρατιέται στον γονέα -απροθυμία -άλλο		
Επαφή με το περιβάλλον -εξερευνά ελεύθερα -περίεργο αλλά διστακτικό να κινηθεί -διστακτικό να δοκιμάσει		
Σχέση με τους άλλους -ψάχνει επαφή με τα άλλα παιδιά -ψάχνει επαφή με εκπαιδευτικό -μένει μακριά από την ομάδα -αρνείται προσκλήσεις -είναι θετικό απέναντι στα άλλα παιδιά		

(Πηγή: Cohen, L. G. & Spenciner, L. J. (1994). *Assessment of young children*. New York: Longman Press.)

Παράδειγμα 4δ: Αναφορά σε δεξιότητες σχετικές με ανάγνωση και γραφή
(Ενδεικτικό Εργαλείο 4)

Γλωσσικές ικανότητες			
	Χρειάζεται ανάπτυξη	Αναπτύσσεται	Κατακτήθηκε
Δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας -Ικανότητα διάκρισης αρχικού φωνήματος. -Ικανότητα διάκρισης τελικού φωνήματος. -Ικανότητα διάκρισης αρχικής συλλαβής. -Ικανότητα διάκρισης λέξεων που μοικαταληκτούν. -Ικανότητα δημιουργίας λέξης με δοθείσα αρχική συλλαβή. -Ικανότητα δημιουργίας λέξης με δοθέν αρχικό φώνημα.			
Δεξιότητες γραφής -Ικανότητα να αντιγράφει γνωστές και άγνωστες λέξεις (π.χ. το όνομά του). -Ικανότητα να γράφει το πρώτο γράμμα του ονόματός του. -Ικανότητα να εμπλέκεται σε επινοημένη γραφή (π.χ. ΔΣΟΣ-δάσος).			
Δεξιότητες Επικοινωνίας -Αναδιηγείται γνωστή ιστορία σχολιάζοντας τα προβλήματα και αναφέροντας τη λύση. -Δημιουργεί δική του ιστορία με αρχή, μέση, τέλος. -Ενσαρκώνει ρόλο και αναπαριστά το συναίσθημα, τις κινήσεις και τα λόγια του.			

Η ποικιλία τεχνικών και στρατηγικών τεκμηρίωσης ενισχύει και αναγνωρίζει τις ατομικές διαφορές στην ανάπτυξη και μάθηση. Τα δεδομένα, τα οποία συλλέγονται μέσα από τους διάφορους τρόπους που αναφέρονται πιο πάνω, ερμηνεύονται και οργανώνονται. Το portfolio ή ηλεκτρονικό portfolio αποτελεί έναν σημαντικό και ποιοτικά κατάλληλο τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών που αφορούν στην ανάπτυξη και μάθηση του παιδιού, αφού δίνει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του παιδιού. Η διαδικασία που ακολουθείται για τη διαμόρφωση ενός portfolio περιλαμβάνει τη συλλογή των πληροφοριών που τεκμηριώνουν την ανάπτυξη και τη μάθηση του παιδιού (με οποιοδήποτε από τους τρόπους που αναφέρονται πιο πάνω για την παρατήρηση), την επιλογή των στοιχείων τα οποία δείχνουν την εξέλιξη του παιδιού τόσο αναπτυξιακά όσο και μαθησιακά, καθώς και την ενεργή εμπλοκή του. Η εμπλοκή του παιδιού στη διαδικασία μπορεί να σχετίζεται με το να επιλέξει τι να μπει στο portfolio, να εξηγήσει τι κάνει και τι μαθαίνει σε ένα βίντεο, να περιγράψει πώς δούλεψε για να φτιάξει ένα οικοδόμημα κ.λπ..

Διευκρινίζεται ότι η παρατήρηση ως κύριο μέσο αξιολόγησης και τεκμηρίωσης γίνεται:

- (α) για τα παιδιά, για να αξιολογήσουμε και να τεκμηριώσουμε την ανάπτυξη, μάθηση, κίνητρα και πιθανές ιδιαίτερες υπηρεσίες που χρειάζονται,
- (β) για τους γονείς, να ενημερωθούν για την εξέλιξη του παιδιού τους καθώς και για το πρόγραμμα του σχολείου,
- (γ) για τις εκπαιδευτικούς, να προβαίνουν σε αναστοχασμό σε σχέση με την πρακτική τους, το πρόγραμμά τους, τον προγραμματισμό τους, τα υλικά τους, και τέλος
- (δ) για την έρευνα στην πράξη, για συλλογή και ανάλυση δεδομένων σε σχέση με νέες μεθόδους διδασκαλίας και προσέγγισης των παιδιών, των δεξιοτήτων και ικανοτήτων που αναμένεται να αναπτύξουν.

Στοιχεία, τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη ώστε να κρίνουμε σωστά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και τεκμηρίωσης της ανάπτυξης και μάθησης του παιδιού είναι:

- (α) οι λόγοι αξιολόγησης-τεκμηρίωσης, οι οποίοι σχετίζονται άμεσα και με το ποιον/ποια και τι αξιολογώ (π.χ. οι στόχοι που θέτω αναφέρονται στην ανάπτυξη γενικά των παιδιών, ειδικών δεξιοτήτων, στην αξιολόγηση υλικού, μεθόδου, του τρόπου επικοινωνίας μου με τα παιδιά κ.ά.), (β) ο χρόνος, πότε επιλέγω να αξιολογήσω-τεκμηριώσω (π.χ. στην αρχή ενός project, στο τέλος μιας δραστηριότητας, στο τέλος του χρόνου), και φυσικά (γ) ο τρόπος (π.χ. μέσα από παρατήρηση, παιχνίδι, δομημένη δραστηριότητα, ατομικά, ομαδικά κ.ά.).

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η συλλογή των πληροφοριών και η ερμηνεία τους θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα μιας συνεχούς διαδικασίας και να υπάρχει τριγωνοποίηση, ώστε να διασφαλιστεί η κατάλληλη χρήση τους με στόχο να αναδειχθούν οι επιτυχίες του παιδιού καθώς και οι εν δυνάμει ικανότητές του.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Π.Ε./Ε.Α.Α.)

Το πρόγραμμα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης/Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Π.Ε./Ε.Α.Α.) στην Προσχολική Ηλικία, ως προς το περιεχόμενο, τη φιλοσοφία και την εφαρμογή του, προσεγγίζει τα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης ενιαία, διαθεματικά και ολιστικά, επιδιώκοντας, σταδιακά και μακροπρόθεσμα, τη διαμόρφωση του αειφόρου σχολείου, το οποίο θα γίνει φορέας αλλαγών στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Η φιλοσοφία του προγράμματος της Π.Ε./Ε.Α.Α. στηρίζεται στην καθιέρωση μιας «ολιστικής σχολικής προσέγγισης» και στο μετασχηματισμό του σχολείου σε οργανισμό μάθησης, δηλαδή σε ένα δυναμικό σύστημα, το οποίο αυτοοργανώνεται, αλληλεπιδρά με την κοινότητα, μετεξελίσσεται, μετασχηματίζεται. Επίσης, ο μεθοδολογικός του σχεδιασμός και οι διδακτικές τεχνικές που υιοθετούνται μέσα από αυτό στοχεύουν να καταστήσουν τις εκπαιδευτικούς, τα παιδιά, αλλά και όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία ικανούς να διαμορφώνουν συνθήκες αειφορίας και να υιοθετούν αειφόρους τρόπους ζωής στην καθημερινότητά τους. Ειδικότερα, κεντρικός σκοπός του προγράμματος για την Π.Ε./Ε.Α.Α. είναι η διάπλαση αυτόνομων και ενεργών πολιτών οι οποίοι:

- κατέχουν τη σχετική γνώση και συνειδητοποιούν τη σοβαρότητα των ζητημάτων,
- είναι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι,
- διαθέτουν τις απαιτούμενες ικανότητες και τη θέληση προκειμένου να γίνουν παράγοντες αλλαγών στην κατεύθυνση της επίλυσής τους,
- διερευνούν και σκέπτονται κριτικά, αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους, συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, παρεμβαίνουν δυναμικά και δημοκρατικά στα κοινωνικά δρώμενα με στόχο τις αλλαγές που απαιτούνται και τη διαμόρφωση συνθηκών αειφόρου ανάπτυξης,
- έχουν οράματα, ικανότητες και αξίες που τους βοηθούν να διαπραγματεύονται και να σχεδιάζουν ατομικά και συλλογικά τους κοινωνικούς όρους της αειφορίας, προσδιορίζοντας αυτόνομα το παρόν τους και επαγρυπνώντας για το μέλλον των γενεών που θα έλθουν.

Η προσχολική ηλικία αποτελεί τη βάση για τη διαμόρφωση των αυριανών πολιτών, για αυτό και το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιδιώκει ειδικότερα για τα παιδιά της βαθμίδας αυτής:

- να τους παρέχει ευκαιρίες να γνωρίσουν το περιβάλλον του σχολείου τους, της γειτονιάς τους, της κοινότητάς τους,
- να διακρίνουν στοιχεία του τοπικού τους περιβάλλοντος που θέλουν να αλλάξουν,
- να γνωρίσουν, μέσα από το παιχνίδι, αλλά και μέσα από δραστηριότητες βιωματικές και αλληλεπιδραστικές με τον χώρο, τα πράγματα και τους άλλους διάφορα στοιχεία που συνθέτουν το περιβάλλον μας,
- να ασχοληθούν με ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης από το άμεσό τους τοπικό περιβάλλον και να αντιληφθούν με τρόπο απλό τις σχέσεις και αλληλοσυνδέσεις τους,

- να αντιληφθούν ότι το περιβάλλον μας δεν είναι μόνο φυσικό, αλλά έχει πολλές άλλες διαστάσεις, οι οποίες μάλιστα αλληλοσυνδέονται και συνυπάρχουν,
- να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι μας αποτελούμε μέρος του περιβάλλοντος και έχουμε ευθύνη για την προστασία, τη διατήρηση και τη βελτίωσή του, αλλά και δικαίωμα να ζούμε σε συνθήκες αειφόρου ανάπτυξης,
- να αναπτυχθούν κοινωνικά και συναισθηματικά μέσα από την επαφή με το περιβάλλον και την ενασχόλησή τους με αυτό,
- να βιώσουν τη χαρά της ανακάλυψης του περιβάλλοντός τους,
- να ευαισθητοποιηθούν και να αγαπήσουν το περιβάλλον τους και τα στοιχεία που το συνθέτουν,
- να αποκτήσουν δεξιότητες επικοινωνίας, συζήτησης, διερεύνησης, πειραματισμού, συνεργασίας και λήψης απόφασης,
- να διατυπώνουν τις δικές τους απόψεις για τη βελτίωση του περιβάλλοντος του σχολείου,
- να αναλάβουν ρόλους και να εμπλακούν σε απλές δράσεις αλλαγής, βελτίωσης και ποιοτικής αναβάθμισης του άμεσου βιωματικού και τοπικού τους περιβάλλοντος.

Δεδομένου του γεγονότος ότι το πρόγραμμα της Π.Ε./Ε.Α.Α. είναι ανοικτό και ευέλικτο, ενιαίο και κοινό, ως προς τις επιδιώξεις, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του από την Προσχολική Εκπαίδευση μέχρι και το Λύκειο, παρέχοντας συνάμα τη δυνατότητα εφαρμογής του σε κάθε σχολείο κατά τρόπο μοναδικό, με βάση τα δικά του ειδικά ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης και με γνώμονα το ειδικό τοπικό του πλαίσιο, συνθήκες, ανάγκες, ιδιαιτερότητες, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί της Προσχολικής Εκπαίδευσης, για την υλοποίηση του προγράμματος στο σχολείο τους, να αξιοποιήσουν το υλικό που έχει παραχθεί για την εφαρμογή του προγράμματος της Π.Ε./Ε.Α.Α. στη δημοτική εκπαίδευση («Οδηγός εφαρμογής Προγράμματος Σπουδών της Π.Ε./Ε.Α.Α. για εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης», «Ιδέες και προτάσεις για καθορισμό και διερεύνηση ζητημάτων της Αειφόρου Περιβαλλοντικής εκπαιδευτικής πολιτικής της σχολικής μονάδας», «Ιδέες και παραδείγματα για παρεμβάσεις και αλλαγές στη σχολική μονάδα με βάση την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη»), όπως επίσης και το υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό για τις δώδεκα θεματικές ενότητες του προγράμματος της Π.Ε./Ε.Α.Α. Όλο το υλικό βρίσκεται αναρτημένο στις ιστοσελίδες του Δικτύου Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (<http://www.moec.gov.cy/dkpe/index.html>) και του προγράμματος της Π.Ε./Ε.Α.Α.

(http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/perivallontiki_ekpaidefsi/index.html).

Συνδυασμένη εκμάθηση γλώσσας και περιεχομένου- Content and Language Integrated Learning (CLIL)

Η εκμάθηση ξένων γλωσσών, και ειδικότερα η πρώιμη εκμάθηση ξένων γλωσσών, προάγει την αποδοχή και την κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών, την ανάπτυξη θετικών στάσεων (αντιμετώπιση ξένου γλωσσικού περιβάλλοντος με αυτοπεποίθηση, δεκτικότητα σε άλλους πολιτισμούς), συμβάλλει στη γνωστική ανάπτυξη (εύκολη πρόσληψη, αναπαραγωγή, προσωδία και ρυθμός ξένης γλώσσας) και έχει πρακτικά οφέλη (χρόνος για παιγνιώδη εκμάθηση ξένης γλώσσας, συχνή ανακύκλωση στοιχείων της ξένης γλώσσας, ουσιαστική εμπλοκή και βιωματική διαδικασία εκμάθησης της γλώσσας). Η προσέγγιση CLIL αναφέρεται στην εισαγωγή ενός γνωστικού αντικείμενου ή θεματικών ενοτήτων μέσα στα πλαίσια διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, μέσω μιας ξένης γλώσσας.

Οι δραστηριότητες που οργανώνονται μέσω της προσέγγισης CLIL έχουν διπλούς στόχους: (α) τους στόχους που συνδέονται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και δόμηση εννοιών στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, (β) τους στόχους που σχετίζονται με την ανάπτυξη της ικανότητας στην ξένη γλώσσα. Η προσέγγιση CLIL εφαρμόζει τη φιλοσοφία της επικοινωνιακής προσέγγισης και της εκμάθησης γλώσσας μέσω καθηκόντων/έργων (task-based learning). Επικεντρώνεται στην επικοινωνία, εμπλέκοντας, συστηματικά, τα παιδιά σε διαδικασία όπου η γλωσσική γνώση δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά μέσο διερεύνησης και μάθησης. Η προσέγγιση CLIL προτείνεται ως μια από τις μεθοδολογίες που μπορούν να εφαρμοστούν με σκοπό να επιτευχθούν οι επιδιώξεις του αναλυτικού προγράμματος.

Ενδεικτικές τεχνικές εφαρμογής της προσέγγισης CLIL στο νηπιαγωγείο είναι: παιγνίδια, τραγούδια και ρυθμικά ποιήματα, αφήγηση παραμυθιών (τα οποία γίνονται κατανοητά με χρήση εποπτικών μέσων, μίμησης, εκφράσεων προσώπου ή/και σώματος, ανάλογου χρωματισμού στη φωνή), χρήση της τεχνολογίας. Στην προσχολική εκπαίδευση η ξένη γλώσσα δεν εισάγεται ως ξεχωριστό μάθημα αλλά γίνεται μέρος της καθημερινής ζωής των παιδιών στο σχολείο. Η εισαγωγή της ξένης γλώσσας πραγματοποιείται σταδιακά μέσα από σύντομες περιόδους επαφής και αλληλεπίδρασης με τη γλώσσα, με έμφαση στην ακρόαση/ομιλία και χωρίς ανάπτυξη του γραπτού λόγου ή της δεξιότητας της ανάγνωσης.

Η εισαγωγή της ξένης γλώσσας μπορεί να ξεκινήσει με περιόδους 10 λεπτών δύο με τρεις φορές τη βδομάδα και σταδιακά να αυξηθεί σε περιόδους 20-30 λεπτών, ενώ μπορούν να υπάρξουν επιπρόσθετες σύντομες επαφές με την ξένη γλώσσα κατά τη διάρκεια της μέρας μέσα από τραγούδια ή παιγνίδια, τα οποία μπορούν να πραγματοποιηθούν στα ενδιάμεσα άλλων δραστηριοτήτων. Επίσης, η επαφή των παιδιών με την ξένη γλώσσα μπορεί να γίνει μέσα από τις καθημερινές ρουτίνες της σχολικής ζωής και μέσα από ποικιλία ευκαιριών που μπορεί να προσφέρονται κατά τη διάρκεια του ελεύθερου ή/και δομημένου παιχνιδιού.

Περισσότερες λεπτομέρειες και στήριξη για την εφαρμογή της προσέγγισης CLIL δίνεται στις νηπιαγωγούς από το Υ.Π.Π.Α.Ν. μέσω του Συντονιστικού Κέντρου CLIL.

Τομείς Ανάπτυξης

Το συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα εστιάζει στο παιδί, στις ικανότητες και δυνατότητές του σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο όπου η ολόπλευρη ανάπτυξη αποτελεί κύριο στόχο. Με την έμφαση στους τομείς ανάπτυξης θέλουμε να διασφαλίσουμε ότι το κάθε παιδί θα συμμετέχει ενεργά στις διαδικασίες που αφορούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στάσεων, στην απόκτηση εμπειριών και γνώσεων που θα το ενδυναμώσουν, ούτως ώστε να γίνει δημιουργικός και ενεργός πολίτης. Συχνά γίνεται αναφορά στους τομείς ανάπτυξης με κύριο διαχωρισμό: γνωστικός, κοινωνικο-συναισθηματικός και κινητικός τομέας. Στο πλαίσιο της φιλοσοφίας του συγκεκριμένου αναλυτικού προγράμματος και μ' ένα πιο ανοιχτό, προοδευτικό και ευέλικτο φακό της ανάπτυξης ο διαχωρισμός των τομέων ανάπτυξης διαμορφώνεται ως εξής:

1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ
2. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ
3. ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ
4. ΝΟΗΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

Στα πλαίσια όλων των τομέων η προσδοκία είναι ότι τα παιδιά θα αναπτύξουν στάσεις, δεξιότητες, ικανότητες και γνώσεις μέσα από παιδαγωγικά και μεθοδολογικά κατάλληλες εμπειρίες. Η έμφαση των πιο πάνω τομέων είναι διαφορετική λόγω των διαφορετικών αναγκών που έχουν τα παιδιά και τα επίπεδα ανάπτυξής τους εξαρτώνται τόσο από τον ρυθμό του κάθε παιδιού αλλά και τις εμπειρίες-προκλήσεις που του προσφέρουν οι ενήλικες γύρω του και το περιβάλλον του.

Ο κάθε τομέας, στη συνέχεια, παρουσιάζεται με συγκεκριμένη δομή, η οποία αναφέρεται σε άξονες, επιδιώξεις, πλαίσιο εξέλιξης επιδιώξεων και ενδεικτικές πρακτικές.

Οι **ΑΞΟΝΕΣ** συνθέτουν το ευρύτερο πλαίσιο δεξιοτήτων, ικανοτήτων, γνώσεων, εμπειριών και στάσεων που αφορούν συγκεκριμένο τομέα ανάπτυξης.

Οι **ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ** αποτελούν τις δεξιότητες, ικανότητες, γνώσεις, εμπειρίες και στάσεις που αναμένεται να καλλιεργήσουν τα παιδιά κατά τη διάρκεια της προσχολικής περιόδου.

Το **ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ** συγκροτεί το εύρος των εξελικτικών εμπειριών που αναμένεται να βιώσουν τα παιδιά για να αναπτύξουν τις προσδοκώμενες δεξιότητες, ικανότητες, γνώσεις και στάσεις.

Οι **ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ** αναφέρονται στους ενδεικτικούς τρόπους υποστήριξης και διασύνδεσης της ανάπτυξης και της οργάνωσης της μαθησιακής διαδικασίας με ενδεικτικές δραστηριότητες που υποστηρίζουν τους άξονες και ικανοποιούν τις επιδιώξεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι **Επιδιώξεις** στα προγράμματα Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης ονομάζονται Προσδοκώμενα αποτελέσματα- Δείκτες Επιτυχίας και Το Πλαίσιο Εξέλιξης **Επιδιώξεων** ονομάζεται Διδακτέα- Δείκτες Επάρκειας.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η προσωπική και κοινωνική συνειδητοποίηση περιλαμβάνει την ανάπτυξη των παιδιών σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο με έμφαση, ανάμεσα σε άλλα, στην ανάπτυξη της ανεξαρτησίας, της αυτοεξυπηρέτησης, της προσωπικής υγείας και ασφάλειας, των σχέσεων, της ταυτότητας του φύλου και της συνεργασίας. Η έρευνα και η πράξη έχουν δείξει ότι τα παιδιά που είναι προσωπικά και κοινωνικά συνειδητοποιημένα έχουν τις βάσεις για να αναπτυχθούν ουσιαστικά και ολόπλευρα. Οι σύγχρονες παιδαγωγικές αρχές της προσχολικής περιόδου καθώς και οι κοινωνικο-πολιτισμικές αλλαγές καλούν έμφαση στην ανάπτυξη σχέσεων με έμφαση στο ηθικά και πνευματικά συνειδητοποιημένο παιδί ως ενεργό μέλος ενός συνόλου.

ΑΞΙΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ταυτότητες	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει τις πολλαπλές του ταυτότητες.</p> <p>Το παιδί να αντιλαμβάνεται τις διάφορες ταυτότητες και πώς αυτές προκύπτουν μέσα από τις σχέσεις (π.χ. κορίτσι, αδελφή, φίλη, από τη Λευκωσία, από την Κύπρο κ.λπ.).</p>	<p>Αναγνώριση των ατόμων της οικογένειάς του και άλλων γνωστών ατόμων</p> <p>Δήλωση των ονομάτων της οικογένειάς του και των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ τους</p> <p>Συζήτηση και επεξήγηση των σχέσεων και ταυτοτήτων του κάθε μέλους της οικογένειας και του εαυτού του</p>	<p>Ανάγνωση παραμυθιών με καινούρια αδελφάκια, παππού ή γιαγιά και υπόδυση ρόλων οικογένειας</p> <p>Δημιουργία χώρου ή άλμπουμ με οικογενειακές φωτογραφίες</p> <p>Δημιουργία ατομικού γενεαλογικού δέντρου, μέσω φωτογραφιών, του κάθε παιδιού, συζήτηση και ανάλυση αυτού</p>

Αυτοαντίληψη	Το παιδί να αναγνωρίζει τις δεξιότητές του.	<p>Αναφορά στον εαυτό του με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και τη σύνθεσή τους (π.χ. όνομα, επίθετο, ηλικία, φύλο, καταγωγή)</p> <p>Αναγνώριση και σύγκριση των διαφορετικών ταυτοτήτων του και των άλλων παιδιών</p> <p>Επιζήτηση βοήθειας όταν χρειάζεται</p> <p>Αποδοχή της μελλοντικής βελτίωσης συγκεκριμένων συμπεριφορών του</p> <p>Συνεργασία με άλλους για ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας</p>	<p>Δημιουργία προσωπικής ταυτότητας του κάθε παιδιού</p> <p>Συμπληρώνεται λίστα (γραπτά ή προφορικά) με τα προσωπικά στοιχεία ενός παιδιού σε ρόλο (πελάτη, ασθενή) στο πλαίσιο παιχνιδιού</p> <p>Λεκτική ή κινητική υπόδειξη δυσκολίας και έκκληση βοήθειας σε παιχνίδι (π.χ. δεν μπορεί να φορέσει τη στολή του μάγιστρα)</p> <p>Συζήτηση με το παιδί για ακατάλληλες συμπεριφορές μέσα από βιωματική αναδίγηση</p> <p>Ανάθεση συνεργατικών δραστηριοτήτων και ολοκλήρωσή τους με τη συμβολή όλης της ομάδας (π.χ. δημιουργία ομαδικής μακέτας ενός δάσους)</p>
	Το παιδί να έχει επίγνωση των γνώσεών του.	Ανάληψη ευθυνών με βάση τις ικανότητές του	Δημιουργία αυτόνομων εργασιών ως ρουτίνα (π.χ. το παιδί υπεύθυνο για παρουσίες, συγύρισμα, τουαλέτες)
	Το παιδί να γνωρίζει τις δυνατότητές του.	Έκφραση ιδεών/εισηγήσεων με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα	Δημιουργία project με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών Εισηγήσεις παιδιών για την ολοκλήρωση των projects και την οργάνωση γιορτών

<p>Ανεξαρτησία και αυτοπεποίθηση</p>	<p>Το παιδί να αναπτύσσει θετική αυτοεικόνα.</p>	<p>Αναστοχασμός και αναθεώρηση των πράξεων του</p> <p>Εξερεύνηση και ανακάλυψη του κόσμου με όλες του τις αισθήσεις</p> <p>Δοκιμή της χρήσης καινούργιων αντικειμένων</p>	<p>Δραστηριότητα αναστοχασμού από το παιδί για την εργασία του (π.χ. δημιουργία γέφυρας με το οικοδομικό υλικό) Εισηγήσεις για εφαρμογή άλλης διαδικασίας</p> <p>Δημιουργία ατομικού φακέλου για την τεκμηρίωση της μάθησης και ανάπτυξης με βάση τα σχέδια/ζωγραφιές/κείμενα που επιλέγει το παιδί για να δείξει τι έμαθε</p> <p>Παροχή ευκαιριών για εξερεύνηση και ανακάλυψη μέσα από ελεύθερο/δομημένο παιχνίδι ή/και δομημένες δραστηριότητες (π.χ. εμπλουτισμός νέων υλικών στα κέντρα μάθησης)</p> <p>Προτροπή για χρήση καινούργιων αντικειμένων/ υλικών στο ελεύθερο/δομημένο παιχνίδι ή και στις δομημένες δραστηριότητες (π.χ. φακούς, ψαλίδια)</p>
---	--	---	--

Αυτοεξυπηρέτηση	<p>Το παιδί να αναπτύσσει αυτοπεποίθηση σε σχέση με τις ικανότητές του.</p>	<p>Προσαρμογή σε καινούρια περιβάλλοντα ή αλλαγές</p> <p>Επίδειξη προθυμίας για εξερεύνηση νέων και διαφορετικών περιβαλλόντων</p> <p>Συμμετοχή σε ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες και εισηγήσεις δράσεων</p>	<p>Συχνή εναλλαγή κέντρων μάθησης και οργάνωσης της τάξης (π.χ. το κουκλόσπιτο σε κάστρο, οι καρέκλες του κύκλου σε μαξιλαράκια)</p> <p>Συχνές επισκέψεις της τάξης σε εξωτερικούς και άλλους νέους χώρους</p> <p>Παιχνίδια δράματος (π.χ. σύντομοι αυτοσχεδιασμοί σε ομάδες όπου το κάθε μέλος της ομάδας διατυπώνει μια πρόταση για δημιουργία σεναρίου)</p>
	<p>Το παιδί να αναπτύσσει δεξιότητες εξυπηρέτησης του εαυτού του σε διάφορα πλαίσια (π.χ. ντύσιμο, φαγητό).</p>	<p>Πλύσιμο των χεριών πριν από το φαγητό και χρήση του πιρουνιού ή κουταλιού κατά τη διάρκεια του φαγητού</p> <p>Άνοιγμα των κουτιών (π.χ. τροφής, παιχνιδιών) χωρίς βοήθεια από ενήλικα</p> <p>Διαδικασίες φαγητού και πλυσίματος χωρίς τη βοήθεια του ενήλικα</p>	<p>Ενθάρρυνση για δοκιμή της χρήσης κουταλιού και πιρουνιού κατά τη διάρκεια φαγητού</p> <p>Συζήτηση για τους κανόνες υγιεινής</p> <p>Στο πλαίσιο της δομημένης δραστηριότητας αφήγησης, διάβασμα παραμυθιών για τις ικανότητες αυτοεξυπηρέτησης των παιδιών στο φαγητό</p> <p>Ανεξάρτητη συμμετοχή στη διαδικασία ρουτίνας πλυσίματος</p>

Στάση μάθησης	Το παιδί να δείχνει ενδιαφέρον σε νέες εμπειρίες και γνώσεις.	<p>Τοποθέτηση της τσάντας και του σάκου στο κατάλληλο μέρος χωρίς τη βοήθεια του ενήλικα</p> <p>Χρήση της τουαλέτας χωρίς τη βοήθεια ενήλικα</p> <p>Μεταφορά αντικειμένων/υλικών χωρίς τη βοήθεια του ενήλικα</p> <p>Έναρξη και ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας με μερική ή/και χωρίς βοήθεια από ενήλικα</p>	<p>Δημιουργία ετικετών με τη φωτογραφία ή το όνομα των παιδιών για να αναγνωρίζουν το δικό τους κρεμαστάρι</p> <p>Προτροπή ενήλικα για ανεξάρτητη συμμετοχή στη διαδικασία χρήσης τουαλέτας στα πλαίσια των ρουτίνων της τάξης</p> <p>Τοποθέτηση των αντικειμένων/υλικών χαμηλά για εύκολη και άμεση πρόσβαση σε αυτά από τα παιδιά</p>
	Το παιδί να έχει θετική στάση απέναντι στο καινούριο και να παίρνει ρίσκα.	<p>Δοκιμή των ικανοτήτων του σε νέα δεδομένα/καταστάσεις</p> <p>Επιθυμία να δοκιμάσει ξανά σε περίπτωση αποτυχίας</p>	<p>Εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες της μαθησιακής διαδικασίας χωρίς την εμπλοκή ενήλικα σε αυτές (π.χ. πειραματισμός με τις αναμίξεις χρωμάτων, με τους μαγνήτες, χρήση υφασμάτων και καπέλων στο φανταστικό παιχνίδι)</p> <p>Ρουτίνα εθελοντικής συμμετοχής σε δραστηριότητες ή projects (π.χ. ένα παιδί της προδημοτικής να διαβάζει παραμύθι με ένα τρίχρονο)</p> <p>Παιχνίδια επανάληψης κατασκευής παιχνιδιού ή και άλλων αντικειμένων (π.χ. κατασκευή ενός πύργου με οικοδομικό υλικό)</p>

		Ερωτήσεις και σχόλια για τις νέες εμπειρίες και γνώσεις Ανάπτυξη και γνώση νέων δεξιοτήτων και πληροφοριών	Δραστηριότητες περιγραφής συμπερασμάτων από ένα κείμενο (παραμύθι, ποίημα κ.λπ.) Άμεση εμπλοκή στη διαμόρφωση του portfolio, αναστοχαζόμενο για το τι έμαθε και τι νέους στόχους θα ήθελε να θέσει
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Κοινωνική γνώση Κοινωνικές δεξιότητες	<p>Το παιδί να δημιουργεί θετικές σχέσεις με ενήλικες του περιβάλλοντός του.</p> <p>Το παιδί να αναπτύξει δεξιότητες για την έναρξη των κοινωνικών του σχέσεων (π.χ. μοιράζεται, βοηθά).</p> <p>Το παιδί να συνεργάζεται με άλλα παιδιά σε διάφορα πλαίσια (π.χ. παιχνιδιού).</p>	<p>Χαιρετισμός ενήλικα κατά την είσοδο και έξοδο από το νηπιαγωγείο</p> <p>Αναζήτηση βοήθειας από τον ενήλικα όταν χρειάζεται</p> <p>Μίμηση θετικών συμπεριφορών των ενηλίκων όταν αλληλεπιδρούν με άλλα παιδιά, όπως «ευχαριστώ» και «παρακαλώ»</p> <p>Ανοχή άλλων παιδιών στον χώρο του όταν παίζει ατομικά</p> <p>Συμμετοχή σε παιχνίδια με άλλο παιδί (π.χ. ζευγάρι)</p>	<p>Κατά την άφιξη και αναχώρηση των παιδιών από το νηπιαγωγείο χαιρέτισμα των παιδιών από την εκπαιδευτικό</p> <p>Παρότρυνση από την εκπαιδευτικό να απευθύνονται σε αυτήν τα παιδιά όταν χρειάζονται βοήθεια</p> <p>Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τους κοινωνικούς κώδικες στην τάξη (π.χ. ευχαριστώ, παρακαλώ, μπορείς να μου δώσεις το παιχνίδι σου;)</p> <p>Δημιουργία κανόνων-συμφωνιών και ρουτινών με στόχο το κάθε παιδί να σέβεται το άλλο (π.χ. ποτέ δεν μπορείς να πεις στο άλλο παιδί ότι δεν μπορεί να παίξει μαζί σου)</p> <p>Παιχνίδια με εναλλακτική συμμετοχή (π.χ. φιδάκι, twister)</p>

	<p>Το παιδί να βοηθά άλλα παιδιά όταν χρειάζονται τη βοήθειά του.</p> <p>Το παιδί να αλληλεπιδρά και επικοινωνεί με άλλα παιδιά για την υλοποίηση ενός κοινού στόχου.</p>	<p>Εξερεύνηση υλικών και χώρου μαζί με άλλα παιδιά</p> <p>Ακολουθία κανόνων και ενεργός συμμετοχή σε ελεύθερες ή και δομημένες δραστηριότητες</p> <p>Συμμετοχή σε παιχνίδι με μικρή ομάδα παιδιών</p> <p>Συμμετοχή στην οργάνωση παιχνιδιού</p> <p>Συμμετοχή σε παιχνίδι σε πιο μεγάλες ομάδες παιδιών</p> <p>Απόλαυση αλληλεπίδρασης με άλλα παιδιά</p> <p>Λύση προβλημάτων που δημιουργούνται με τη συμβολή όλων των μελών της ομάδας</p>	<p>Διατύπωση κανόνων για παιχνίδια που δημιουργούν τα ίδια και κατανομή ρόλων</p> <p>Τα παιδιά μοιράζονται υπευθυνότητες στο παιχνίδι στα διάφορα κέντρα μάθησης και στην τάξη</p> <p>Συμμετοχή σε ομαδικά παιχνίδια σε μικρές ομάδες (π.χ. παντομίμα, κρυφό)</p> <p>Δημιουργία σεναρίων και καθορισμός ρόλων από τα παιδιά (π.χ. κουκλόσπιτο, μεταμφίεση)</p> <p>Συμμετοχή σε ομαδικές καθημερινές δραστηριότητες στην τάξη (π.χ. ο καιρός σήμερα, η ημερομηνία)</p> <p>Δημιουργία ομαδικών παιχνιδιών και δραστηριοτήτων (π.χ. δραματοποίηση παραμυθιού)</p> <p>Πρακτικές αλληλοβοήθειας- Συνεργάζονται για να φτιάξουν ένα οικοδόμημα, ένα παζλ. Όταν υπάρχει διένεξη προσπαθούν μέσα από γνωστές διαδικασίες να το λύσουν μόνο τους (π.χ. να ψηφίσουν, στην τύχη).</p>
--	---	---	--

	<p>Το παιδί να αναπτύξει ικανότητες ομαλής εισδοχής στην ομάδα.</p> <p>Το παιδί να αναπτύξει ικανότητες ομαλής εξόδου από την ομάδα.</p> <p>Το παιδί να αντιληφθεί τη λειτουργία της ομάδας.</p> <p>Το παιδί να σέβεται τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της ομάδας.</p>	<p>Επιτυχής εισδοχή σε μια ομάδα σε ελεύθερο ή δομημένο παιχνίδι και άλλο πλαίσιο μάθησης</p> <p>Συμμετοχή στην υλοποίηση του κοινού στόχου</p> <p>Επιμονή και υπομονή στην αλληλεπίδραση με παιδιά σε μια ομάδα</p> <p>Αποδοχή των απόψεων όλων των μελών της ομάδας</p> <p>Έκφραση δικής του άποψης</p> <p>Αποδοχή και σεβασμός διαφορετικών απόψεων από τα μέλη της ομάδας</p>	<p>Δημιουργία πρακτικών εισδοχής στην ομάδα: να ρωτούν τι παιχνίδι παίζουν, να παρατηρούν, να κάνουν εισηγήσεις για νέους ρόλους ή να παίρνουν έναν νέο ρόλο</p> <p>Πρωώθηση ομαδικών εργασιών, (π.χ. δημιουργία κάστρου από το οικοδομικό υλικό)</p> <p>Παιχνίδια debate (δημόσια συζήτηση) όπου τίθεται ένας προβληματισμός και γίνεται αντιπαράθεση απόψεων και εξεύρεση μιας λύσης</p> <p>Παιχνίδια δράματος και αυτοσχεδιασμού με στόχο την ανάπτυξη της ομάδας</p> <p>Παιχνίδια ρόλων και σεναρίων (π.χ. το κάθε παιδί εκφράζει τη δική του άποψη για το σενάριο)</p> <p>Παιχνίδια σεναρίων: κοινωνικοδραματικό και φανταστικό παιχνίδι, (π.χ. τη μια μέρα παίζουν το σενάριο που προτείνει το ένα παιδί και άλλη φορά άλλο σενάριο)</p>
--	---	---	--

Κοινωνική Ταυτότητα	<p>Το παιδί να παίρνει την ευθύνη για τις ενέργειές του στα πλαίσια της ομάδας.</p>	<p>Συμμετοχή σε ομαδικές αποφάσεις για την υλοποίηση του στόχου</p> <p>Ενέργειες με βάση το τι αποφασίστηκε</p> <p>Ανάληψη μεριδίου ευθύνης που του αναλογεί</p> <p>Εντοπισμός προβλήματος και εξεύρεση λύσεων/εισηγήσεων για τη διόρθωσή του</p>	<p>Δημιουργία ομάδων για δραματοποίηση μιας σκηνής του παραμυθιού</p> <p>Ομαδικές αποφάσεις για τους ρόλους, τα αντικείμενα κ.λπ.</p> <p>Δραματοποίηση μιας δικιάς τους ιστορίας, διατύπωση των ενεργειών για την επιλογή της ιστορίας</p> <p>Δημιουργία σκιών των αντικείμενων. Το κάθε παιδί έχει το δικό του ρόλο στην ομάδα, (π.χ. κρατάει τον φακό, το αντικείμενο, κάποιος σχηματίζει τη σκιά κ.λπ.)</p> <p>Δημιουργία προβλήματος στο μαγαζάκι: Δεν γνωρίζει ο πελάτης πόσα στοιχίζει το προϊόν. Λύσεις στο πρόβλημα: Δημιουργία τιμοκατάλογου, τοποθέτηση τιμών</p>
	<p>Το παιδί να αναπτύξει φίλιες.</p>	<p>Προσφορά βοήθειας στους φίλους του όταν έχουν πρόβλημα</p> <p>Ενσυναίσθηση</p>	<p>Προσφέρει βοήθεια όταν χρειάζεται, (π.χ. κόψιμο με ψαλίδι)</p> <p>Συζήτηση και δραστηριότητες όπου τα παιδιά βιώνουν καταστάσεις, (π.χ. πώς νιώθει ο φίλος μας για την απώλεια του κατοικίδιου μέσω τεχνικής δράματος καυτής καρέκλας)</p>

	<p>Το παιδί να προσπαθεί για την ομαλή συνύπαρξη στο πλαίσιο στο οποίο βρίσκεται.</p> <p>Έχει επίγνωση των σχέσεων με τους άλλους σε μια ομάδα.</p>	<p>Απόλαυση αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας που οδηγούν σε χαρούμενες στιγμές</p> <p>Προσφορά προσωπικών αντικειμένων ως ένδειξη φιλίας</p> <p>Ικανότητα προσέγγισης καινούργιων παιδιών στην τάξη</p> <p>Επίγνωση των δικαιωμάτων του και των δικαιωμάτων άλλων παιδιών, π.χ. δικαίωμα για παιχνίδι</p> <p>Εντοπισμός και τήρηση δημοκρατικών διαδικασιών για να αποφεύγεται η καταπάτηση των δικαιωμάτων</p>	<p>Συνεργατικές δραστηριότητες, παιχνίδι στα κέντρα μάθησης (π.χ. μεταμφίεση)</p> <p>Δώρα σε άλλα παιδιά τα οποία θεωρούν ότι είναι φίλοι τους (π.χ. μια κούκλα)</p> <p>Να καθίσει δίπλα από το καινούργιο παιδί στην τάξη, να το εντάξουν στο παιχνίδι τους</p> <p>Δραστηριότητες όπου τα παιδιά γνωρίζουν τα δικαιώματά τους (π.χ. δημιουργία αφίσας με τα δικαιώματα)</p> <p>Δημοκρατικές πρακτικές (π.χ. 10 λεπτά ο καθένας όταν υπάρχει ζήτηση στο παιχνίδι, επιλογή του παιχνιδιού από τα ίδια τα παιδιά, δικαίωμα ψήφου, λήψη απόφασης με βάση την πλειοψηφία)</p>
--	---	--	--

<p>ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ανάγκες άλλων</p> <p>Σεβασμός προς τη διαφορετικότητα</p>	<p>Το παιδί να συνειδητοποιήσει ότι όλα τα άτομα έχουν ανάγκες.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίσει ότι όλα τα άτομα είναι ίσα.</p> <p>Να σέβεται τις ανάγκες των άλλων ανθρώπων.</p> <p>Το παιδί να έχει επίγνωση των ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ αυτού και άλλων ανθρώπων.</p>	<p>Ανταπόκριση σε ανάγκες άλλων παιδιών (π.χ. ανταλλαγή παιχνιδιών με άλλο παιδί που κλαίει)</p> <p>Προσφορά βοήθειας σε άλλα παιδιά που τη χρειάζονται</p> <p>Αναγνώριση των αναγκών των άλλων παιδιών</p> <p>Συμβιβασμός της δικής του ανάγκης για εξυπηρέτηση των αναγκών άλλων</p> <p>Περιγραφή των χαρακτηριστικών του εαυτού του</p> <p>Αναγνώριση ότι τα ίδια δικαιώματα που έχει τα έχουν και τα άλλα παιδιά</p>	<p>Δραστηριότητα κατά την οποία ανταλλάσσουν ένα προσωπικό τους παιχνίδι με ένα άλλο παιδί και αιτιολογούν την ανταλλαγή τους</p> <p>Δραστηριότητα επίσκεψης σε τάξη με μικρότερα παιδιά ή σε γηροκομείο και συζήτηση για το τι μπορούν να κάνουν για να βοηθήσουν τα άτομα αυτά</p> <p>Παραχώρηση θέσης όταν ένα παιδάκι θέλει να καθίσει πιο μπροστά ή παραχώρηση της θέσης στο κέντρο μάθησης για να παίξει και το άλλο παιδί</p> <p>Δραστηριότητες περιγραφής του εαυτού (π.χ. παιχνίδι «Μάντεψε ποιος», Ποιος έχει καστανά μαλλιά; κ.λπ.)</p> <p>Στη ΔΔΑ γίνεται το παραμύθι «Η Λευκή και Μαύρη σοκολάτα» και υλοποίηση της τεχνικής δράματος καυτή καρέκλα, θέτοντας ερωτήσεις στους χαρακτήρες του παραμυθιού αυτού και άλλων παραμυθιών που αναδύουν τη διαφορετικότητα</p> <p>Δραματικό παιχνίδι και υπόδυση διαφορετικών ρόλων</p>
--	--	--	--

	<p>Το παιδί να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων παιδιών.</p> <p>Το παιδί να εκτιμά ατομικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές ομοιότητες και διαφορές.</p>	<p>Έκφραση της ατομικότητάς του</p> <p>Σύγκριση των προσωπικών χαρακτηριστικών σε σχέση με τα χαρακτηριστικά άλλων παιδιών</p> <p>Αναγνώριση και αποδοχή των διαφορετικών πρακτικών και συνθηγιών των άλλων παιδιών</p> <p>Εκτίμηση και σεβασμός στη διαφορετικότητα</p> <p>Δημιουργία φιλικών σχέσεων με όλα τα παιδιά της τάξης</p> <p>Ενδιαφέρον για τη διαφορετικότητα του κάθε παιδιού</p>	<p>Ρουτίνα με όριο χρόνου όταν θέλουν το ίδιο παιχνίδι πολλά παιδιά (π.χ. 5-10 λεπτά το κάθε παιδί, περιμένω τη σειρά μου όταν χρειάζεται)</p> <p>Παιχνίδια γνωριμίας: Λέω στα άλλα παιδιά «τι μου αρέσει να κάνω στον ελεύθερό μου χρόνο».</p> <p>Δημιουργία γραφικών παραστάσεων για τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης</p> <p>Δημιουργία ατομικού προφίλ/πορτοφολίου του κάθε παιδιού και σύγκριση με ένα άλλο παιδί (π.χ. ομοιότητες και διαφορές) Συζήτηση για το πώς το κάθε παιδί κάνει τη δική του προσευχή</p> <p>Αλλαγή των ομάδων κατά διαστήματα για γνωριμία όλων των παιδιών</p> <p>Παροχή υλικών από διαφορετικές κουλτούρες (π.χ. βιβλία σε διάφορες γλώσσες, κούκλες κουκλοθέατρων από διαφορετικές φυλές)</p>
--	---	---	--

<p>Σεβασμός προς τους κανόνες</p>	<p>Το παιδί να αναπτύξει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον κόσμο γύρω του.</p>	<p>Ενεργή συμμετοχή στη δημιουργία κανόνων και ρουτινών στην τάξη</p>	<p>Μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες τα παιδιά συμμετέχουν στον καθορισμό των κανόνων της τάξης ή ενός παιχνιδιού</p> <p>Διατυπώνουν τους κανόνες όταν είναι απαραίτητο (π.χ. τι κάνουμε για να βγούμε από την τάξη)</p>
<p>Όρια και επιπτώσεις συμπεριφοράς</p>	<p>Το παιδί να αντιληφθεί ότι ο κόσμος λειτουργεί μέσα σε πλαίσια και όρια.</p>	<p>Συνέπεια προς τους κανόνες της τάξης</p> <p>Τήρηση των ρουτινών της τάξης</p>	<p>Συζήτηση για την παραβίαση των κανόνων από κάποια παιδιά</p> <p>Μέσω της τεχνικής δράματος, διάδρομος της συνείδησης τα παιδιά θέτουν τις απόψεις τους για τη συμπεριφορά παραβίασης ενός κανόνα.</p> <p>Συμμετοχή στις ρουτίνες της τάξης με προθυμία (π.χ. πλένω τα χέρια μου πριν από το φαγητό)</p>
	<p>Το παιδί να εισηγείται νέους κανόνες για το συλλογικό καλό.</p>	<p>Αναγνώριση και αναφορά της παραβίασης των κανόνων της τάξης</p>	<p>Συζήτηση για το τι συμβαίνει όταν οι κανόνες παραβιαστούν (π.χ. δίνονται στα παιδιά εικόνες που απεικονίζουν σκηνές παραβίασης κανόνων και τα παιδιά σε ζευγάρια συζητούν για το ποιος κανόνας παραβιάζεται και τι μπορεί να συμβεί)</p>

	<p>Το παιδί να τηρεί τα προκαθορισμένα πλαίσια και όρια για την ομαλή λειτουργία της ομάδας.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει ότι η παραβίαση κανόνων έχει επιπτώσεις.</p> <p>Το παιδί να γνωρίζει τις επιπτώσεις της δικής του συμπεριφοράς.</p> <p>Το παιδί να γνωρίζει τις επιπτώσεις της συμπεριφοράς άλλων.</p>	<p>Αναγνώριση των επιπτώσεων στην παραβίαση κανόνων και ορίων</p> <p>Αναγνώριση και αποδοχή των επιπτώσεων της συμπεριφοράς του</p> <p>Αναγνώριση των επιπτώσεων της συμπεριφοράς άλλων παιδιών</p> <p>Αποδοχή επίπτωσης και προσπάθεια μη επανάληψης παραβίασης του κανόνα</p>	<p>Συζήτηση για το παιδάκι που δεν μπορεί να παίξει για λίγα λεπτά επειδή δεν ήταν σωστή η συμπεριφορά</p> <p>Συζήτηση για το ποιες συμπεριφορές είναι σωστές και αποδεχτές στα πλαίσια του κοινωνικού συνόλου και γιατί</p> <p>Να αναγνωρίζει το λάθος του και να ζητάει συγγνώμη από το άλλο παιδί ή από εκπαιδευτικό.</p> <p>Με την τεχνική δράματος «κυκλικός αυτοσχεδιασμός» τα παιδιά δίνουν συμβουλές στο αρκουδάκι (από το παραμύθι: <i>Το μικρό αρκουδάκι μαλώνει με τον φίλο του</i>) για τη συμπεριφορά του σε σχέση με τους κανόνες της τάξης του.</p>
--	--	---	--

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

Η Συναίσθηματική Ενδυνάμωση περιλαμβάνει την ανάπτυξη των παιδιών σε συναισθηματικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, καλλιεργούνται οι άξονες αναγνώριση, έκφραση και έλεγχος συναισθημάτων, όπως επίσης και η ανάπτυξη δεξιοτήτων επιβίωσης, η αναγνώριση του εαυτού ως ξεχωριστή οντότητα και η ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης. Οι άξονες που περιλαμβάνονται αλληλεπικαλύπτονται και αλληλαποκαλύπτονται. Επίσης, κάποιοι άξονες αποτελούν προϋπόθεση άλλων. Για παράδειγμα, η αναγνώριση και η κατανόηση των συναισθημάτων είναι προϋπόθεση για την ενσυναίσθηση. Με τον ίδιο τρόπο η έκφραση των συναισθημάτων εμπεριέχει στοιχεία ελέγχου των συναισθημάτων.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ	Το παιδί να αναγνωρίζει τα διάφορα συναισθήματα, όπως για παράδειγμα σε εκφράσεις προσώπου, εικόνες, κούκλες.	Ονομασία απλών συναισθημάτων, όπως χαρά, λύπη Εντοπισμός των διαφόρων συναισθηματικών εκφράσεων σε άλλα παιδιά (π.χ. ευχαρίστησης και δυσαρέσκειας) παρατηρώντας τις αλλαγές στο πρόσωπο, το σώμα, τη φωνή Εντοπισμός των διαφόρων Συναισθηματικών εκφράσεων σε φωτογραφίες ή εικόνες (π.χ. ευχαρίστησης και δυσαρέσκειας) παρατηρώντας τις αλλαγές στο πρόσωπο, το σώμα, τη φωνή	Παιχνίδι με φατσούλες ή ζάρια συναισθημάτων Παιχνίδι με εικόνες που δείχνουν ανθρώπους ή και ζώα με συναισθηματικές εκφράσεις Συναρμολόγηση παζλ ανθρώπινου προσώπου με έμφαση στα χαρακτηριστικά του προσώπου - συναισθηματικές εκφράσεις Τραγούδια για τα συναισθήματα με μιμητικές κινήσεις Λεκτικά παιχνίδια (π.χ. μικρά ποιήματα για τα συναισθήματα)

<p>ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ</p>	<p>Το παιδί να ονομάζει ή/και να αναγνωρίζει τα δικά του συναισθήματα της χαράς, της λύπης, του θυμού και του φόβου.</p> <p>Το παιδί να εκφράζει μη λεκτικά τα συναισθήματά του (π.χ. Φωνή/Πρόσωπο/ Σώμα/Σχέδιο).</p> <p>Το παιδί να μιλά για τα συναισθήματά του σε συνομήλικους ή ενήλικες.</p>	<p>Ξεκάθαρη έκφραση των συναισθημάτων του (π.χ. δυσαρέσκεια, ευχαρίστηση, θυμός, λύπη) ανάλογα με την κατάσταση</p> <p>Έκφραση των συναισθημάτων του μέσα από τη μουσική, την κίνηση, το σχέδιο, λεκτικά (ανάλογα με τον τρόπο έκφρασης που επιλέγει το κάθε παιδί)</p>	<p>Συμπλήρωση των φράσεων: - Όταν χαίρομαι, όταν θυμώνω, νιώθω σαν ... - Για να μου περάσει ο θυμός ...</p> <p>Κατά τη διάρκεια της ΔΔΑ τα παιδιά δραματοποιούν ιστορίες, δίνοντας έμφαση στα συναισθήματα.</p>
<p>ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ</p>	<p>Το παιδί να ορίζει μη λεκτικά τα διάφορα συναισθήματα (μέσα από μουσική, κίνηση, εικόνες).</p> <p>Το παιδί να ορίζει λεκτικά τα διάφορα συναισθήματα.</p>	<p>Παρακολούθηση και παρατήρηση όταν άλλα παιδιά εκφράζουν συγκεκριμένα συναισθήματα (π.χ. λύπη, χαρά)</p> <p>Επεξήγηση/αναφορά περιπτώσεων όπου βιώνονται διάφορα συναισθήματα</p> <p>Παραδείγματα συναισθηματικά φορτισμένων καταστάσεων</p>	<p>Παρατηρεί τα συναισθήματα του/της φίλου/ης.</p> <p>Αξιοποιούμε εικόνες που παρουσιάζουν φοβισμένα ζώα.</p> <p>Περιγράφει τα συναισθήματα των ζώων, όπως φαίνονται στην εικόνα. Κάνει υποθέσεις για την αιτία του φόβου του.</p>

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ	<p>Το παιδί να επεξηγεί πότε λαμβάνουν χώρα τα διάφορα συναισθήματα, κατανοώντας ότι κάποιες φορές για τα ίδια γεγονότα νιώθουμε διαφορετικά συναισθήματα.</p>	<p>Περιγραφή εικόνων με συναισθηματικό «περιεχόμενο»</p> <p>Υπόδυση ρόλων με διάφορα συναισθήματα στα πλαίσια σχετικών σεναρίων</p>	<p>Βρίσκει λύσεις για να διώξει τον φόβο του.</p>
	<p>Το παιδί να κατανοεί την προοπτική των άλλων παιδιών ή των ενηλίκων.</p>	<p>Εφαρμογή της σκάλας της ενσυναίσθησης</p> <p>Αναγνώριση Αποδοχή Κατανόηση Αντανάκλαση (reflect) των συναισθημάτων των άλλων παιδιών</p>	<p>Στο παιχνίδι ή στο πλαίσιο project απαντούν σε ερωτήματα όπως: -Πώς νιώθω εγώ τώρα που ο/η φίλος/η μου νιώθει χαρούμενος/η, λυπημένος/η κ.λπ. ; -Τι κάνω τώρα που ο/η φίλος/η μου είναι λυπημένος/η κ.λπ. ;</p>
	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει και να αντιδρά κατάλληλα στα συναισθήματα των άλλων παιδιών.</p>	<p>Προσπάθεια για να παρηγορήσει και να ανακουφίσει ενήλικες ή άλλα παιδιά</p>	<p>Όποτε ένα παιδί νιώθει άσχημα τα υπόλοιπα παιδιά αναλαμβάνουν να βρουν τρόπους να του αλλάξουν το συναίσθημά του.</p>
	<p>Το παιδί να δείχνει να νοιάζεται για τα συναισθήματα των άλλων παιδιών.</p>	<p>Αναγνώριση της διαφορετικότητας όσον αφορά στα συναισθήματα που μπορεί να βιώνει κάποιος/α για την ίδια κατάσταση ή και αντικείμενο</p>	<p>Στο πλαίσιο του κοινωνικοδραματικού παιχνιδιού όπου το παιδί φροντίζει μια κούκλα ή ένα αβγό-μωρό, εκφράζει με διάφορους τρόπους τα συναισθήματα που έχει νιώσει, αναλαμβάνοντας τη φροντίδα μιας κούκλας ή ενός αβγού-μωρού.</p>
	<p>Το παιδί να λύνει καβγάδες (π.χ. που αφορούν σε ένα παιχνίδι). Το παιδί να σέβεται την παρουσία των άλλων παιδιών.</p>		

<p>ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ</p>	<p>Το παιδί να μοιράζεται την προσοχή του/της δασκάλου/ας με τα άλλα παιδιά.</p> <p>Το παιδί να μοιράζεται τον εξοπλισμό της τάξης με τα άλλα παιδιά (π.χ. παστέλ, παιχνίδια).</p> <p>Το παιδί να αντιδρά ήρεμα σε προκλήσεις των συνομηλίκων.</p> <p>Το παιδί να δέχεται να μη γίνεται πάντα το δικό του.</p> <p>Το παιδί να περιμένει τη σειρά του.</p> <p>Το παιδί να μπορεί μόνο του να διαπραγματευτεί με τους συνομηλικούς του.</p> <p>Το παιδί να δέχεται την ευθύνη και τις συνέπειες της συμπεριφοράς του.</p>	<p>Ανάληψη πρωτοβουλίας για επίλυση μιας διαφωνίας, χρησιμοποιώντας τους κανόνες της τάξης (να αποφασίσουν μόνοι τους, να ρωτήσουν ένα/μια φίλο/η)</p> <p>Εισηγήσεις για νέους τρόπους επίλυσης των διαφορών</p>	<p>Εισήγηση τρόπων επίλυσης πιθανών διενέξεων κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού</p> <p>Δραματοποίηση καταστάσεων που αφορούν σε διενέξεις και εισήγηση λύσεων</p>
---	---	--	---

ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Οι κινητικές ικανότητες επικεντρώνονται σε δεξιότητες που σχετίζονται με τη βιοσωματική ανάπτυξη, δίνοντας έμφαση σε δεξιότητες, όπως ο έλεγχος του σώματος, ο συντονισμός (π.χ. χεριού-ματιού, ποδιού-ματιού), η σταθερότητα και η ισορροπία (π.χ. τρέξιμο, ρίξιμο, πιάσιμο).

Τα μικρά παιδιά μαθαίνουν για τον εαυτό και το περιβάλλον τους μέσα από ένα σύμπλεγμα ικανοτήτων κίνησης, οι οποίες αυξάνονται με ταχύ ρυθμό. Μπορούν να χειριστούν τα αντικείμενα και να ερευνήσουν το περιβάλλον μέσα από όλες τις αισθήσεις τους, αποκτώντας εμπειρίες και γνώσεις, οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση για τη μετέπειτα ολόπλευρη ανάπτυξή τους.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΥΩΝ	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει τα διάφορα μέρη του σώματός του και να κατανοεί τον τρόπο που κινούνται.</p> <p>Το παιδί να κινείται με συγκεκριμένο στόχο και συντονισμό.</p> <p>Το παιδί να κατανοεί διάφορες κινητικές έννοιες και έννοιες χώρου, όπως δεξιά-αριστερά, πάνω- κάτω, μπροστά-πίσω, μέσα- έξω κ.λπ.</p>	<p>Εντοπισμός των βασικών μερών του σώματός του, ακούγοντας παραγγέλματα και μιμούμενο κάποιον ενήλικα ή άλλα παιδιά</p> <p>Αναγνώριση και ονομασία των μερών του σώματος</p> <p>Επίγνωση των ενεργειών που γίνονται με τα χέρια και τα πόδια</p> <p>Τοποθέτηση, αναγνώριση και επεξήγηση της θέσης ενός αντικείμενου με τη χρήση των σωστών όρων (π.χ. πίσω, μέσα, έξω ή πάνω από το αυτοκίνητο)</p> <p>Ακολουθία οδηγιών με όρους μπροστά, πίσω, πλάγια για να διανύσει μια διαδρομή</p> <p>Επιλογή και επιχειρηματολογία της πιο σύντομης διαδρομής</p>	<p>Παιχνίδι με κούκλες (π.χ. ντύνουν κούκλες)</p> <p>Συναρμολόγηση παζλ ανθρώπινου σώματος και ονομασία βασικών μελών</p> <p>Τραγούδια για το σώμα με μιμητικές κινήσεις (π.χ. χόκυ-πόκυ, κεφάλι-ώμοι κ.λπ.)</p> <p>Λεκτικά παιχνίδια όπως «<i>τι μπορώ να κάνω με... τα χέρια, τα πόδια...</i>» και «<i>ο Γιάννης λέει να ακουμπήσετε τα αυτιά σας...</i>»</p> <p>Κούκλα και αντικείμενο για να τοποθετείται μετά από οδηγίες μπροστά, πίσω, μέσα-έξω κ.λπ. από κουκλόσπιτο</p> <p>Τα παιδιά παίζουν το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού και με τη χρήση χαρτών προσπαθούν να φτάσουν στο θησαυρό.</p> <p>Σε διαμορφωμένο χώρο με εμπόδια τα παιδιά καλούνται να επιλέξουν την πιο σύντομη διαδρομή προς το τέρμα.</p>

	<p>Το παιδί να εκτελεί βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης.</p> <p>Το παιδί να συντονίζει τις κινήσεις του.</p> <p>Το παιδί να αναπτύξει δεξιότητες χειρισμού.</p> <p>Το παιδί να συσχετίζει τις βασικές κινήσεις του με ρυθμό ή μουσική (Μουσική Αγωγή)</p>	<p>Επίγνωση των τεχνικών σημείων των διαφορετικών τρόπων μετακίνησης</p> <p>Διεξαγωγή βημάτων προς τα πίσω γρήγορα</p> <p>Ανάπτυξη ταχύτητας και ευκινησίας</p> <p>Ανάπτυξη αυτοέλεγχου όσον αφορά στο απότομο σταμάτημα</p> <p>Επίγνωση των τεχνικών σημείων για σταθεροποίηση του σώματος</p> <p>Ισορροπία σε διάφορα σημεία στήριξης (π.χ. σε τέσσερα μέρη του σώματος, τα δύο χέρια και τα δύο πόδια, σε τρία μέρη του σώματος, αγγίζοντας στο πάτωμα μόνο δύο πόδια και ένα χέρι)</p> <p>Εκτέλεση δραστηριοτήτων χειρισμού αντικειμένων (π.χ. ρίχνω – πιάνω, κλοτσώ, σπρώχνω – τραβώ)</p> <p>Επίγνωση βασικών τεχνικών σημείων για την ανάπτυξη δεξιοτήτων χειρισμού (π.χ. σωστή στάση του σώματος)</p> <p>Κίνηση στην ακρόαση μουσικής και με βάση το ρυθμό</p> <p>Κίνηση στον χώρο με κινήσεις που υποβάλλει καθαρά το είδος της κίνησης (π.χ. περπάτημα, πήδημα, τρέξιμο, σύρσιμο) και με τις αλλαγές της μουσικής όσον αφορά στον χρόνο, (π.χ. αργά-γρήγορα-παύση), την ένταση (δυνατές-ελαφριές κινήσεις), την τονικότητα (π.χ. κινήσεις στο ψηλό-μεσαίο- χαμηλό επίπεδο), τη χροιά (π.χ. συνεχείς-κοφτές κινήσεις)</p>	<p>Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων Φυσικής Αγωγής ανακαλύπτει διάφορους τρόπους για να ισορροπήσει, να μετακινηθεί, να τρέξει κ.λπ.</p> <p>Υπαίθριο ελεύθερο και δομημένο παιχνίδι (π.χ. οργανωμένο παιχνίδι όπως το μαντήλι)</p> <p>Δραστηριότητες με μικρά και μεγάλα όργανα γυμναστικής</p> <p>Γνωριμία με αθλήματα όπως σκυταλοδρομία, καλαθόσφαιρα, πετόσφαιρα</p> <p>Ακρόαση μουσικής και εκτέλεση κινήσεων</p> <p>Κινητικά παιχνίδια με μουσική</p>
--	---	---	---

ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΙΚΡΩΝ ΜΥΩΝ	Το παιδί να αναπτύξει την ικανότητα συντονισμού χεριού ματιού.	Τοποθέτηση αντικειμένων σε δοχείο με μικρό άνοιγμα	Παιχνίδι με παιδαγωγικό υλικό- επιτραπέζια παιχνίδια εμπορίου, όπως ενσφηνώματα, χάντρες, παζλς, τουβλάκια κ.λπ.
	Το παιδί να χειρίζεται μικρά εργαλεία, αντικείμενα και υλικά.	Χειρισμός μικρών αντικειμένων και έλεγχός τους	Πέρασμα χαντρών μεγάλου μεγέθους σε σχοινί
	Το παιδί να ελέγχει τους μυς των χεριών του.	Διαχείριση αντικειμένων με διαφορετικό βάρος και δύναμη	Γέμισμα ή άδειασμα δοχείων με άμμο, νερό ή σπόρους
	Το παιδί να αναπτύξει δεξιότητες λεπτών άκρων, όπως δύναμη, ευελιξία, επιδεξιότητα.	Χρήση αντικειμένων με έμφαση στα δάχτυλά του (ποδιών και χεριών)	Εικαστικές ενασχολήσεις με παστέλ, χρώματα, νερομπογιές, ζυμάρι, κολλητική
	Χρήση και έλεγχος αντικειμένων με στόχο να μη λερώνεται και να μη λερώνει	Αξιοποίηση των κέντρων μάθησης-οικοδομικό υλικό, κουκλόσπιτο και ηλεκτρονικός υπολογιστής	
	Χρήση και επιδεξιότητα στη μεταχείριση και μετατροπή υλικών και αντικειμένων	Χρησιμοποίηση μαρκαδόρων/χοντρών χρωμάτων στο χαρτί	
		Πλαστική με ζυμάρι ή πηλό	
		Ζωγραφική με πινέλο χωρίς να λερώνει και να λερώνεται	
		Χρήση ψαλιδιού για διάφορες δραστηριότητες	

<p>ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ</p>	<p>Το παιδί να αναπτύξει σωστές διατροφικές συνήθειες.</p> <p>Το παιδί να αναπτύξει δεξιότητες προσωπικής υγιεινής.</p> <p>Το παιδί να συνειδητοποιήσει τη μεγάλη σημασία της άσκησης στη ζωή του.</p>	<p>Κράτημα του φαγητού του και σωστό μάσημα, βάζοντας τη σωστή ποσότητα τροφής κάθε φορά</p> <p>Αναγνώριση και διαχωρισμός υγιεινών και ανθυγιεινών φαγητών Διαχωρισμός τροφών σύμφωνα με τη θρεπτική και διατροφική τους αξία</p> <p>Απόλαυση της διαδικασίας προετοιμασίας και κατανάλωσης του φαγητού</p> <p>Επίγνωση για το πλύσιμο των χεριών πριν ή μετά από κάποιες δραστηριότητες (π.χ. φαγητό, τουαλέτα)</p> <p>Ανάπτυξη στρατηγικών, οι οποίες ελαχιστοποιούν τη μεταφορά μικροβίων (π.χ. χρήση καθαρού χαρτομάντηλου, κάλυψη στόματος κατά το φτάρνισμα ή το χασμουρητό)</p> <p>Επίγνωση των κανόνων για την υγιεινή και ασφάλεια κατά την προετοιμασία των γευμάτων</p> <p>Αναγνώριση πλεονεκτημάτων της εβδομαδιαίας γυμναστικής στον οργανισμό</p> <p>Απόλαυση ευχάριστων και υγιεινών συμπεριφορών στο σχολείο και στην κοινότητα</p>	<p>Παιχνίδια γεύσεων με διάφορες τροφές</p> <p>Περιγραφή και συζήτηση σχετικών εικόνων και ακρόαση ιστοριών Στο πλαίσιο του κέντρου μάθησης «Διατροφολόγος» τα παιδιά εμπλέκονται στην υπόδυση ρόλων και χρησιμοποιούν σχετικές εμπειρίες και γνώσεις.</p> <p>Παρασκευές διάφορων εδεσμάτων (κρέμα, φρουτοσαλάτα, όσπρια, σαλάτα) Σωστός τρόπος και επισήμανση των περιπτώσεων πλυσίματος των χεριών (π.χ. μετά από το παιχνίδι έξω, μετά την τουαλέτα, πριν και μετά το φαγητό κ.λπ.)</p> <p>Περιγραφή μιας αγαπημένης άσκησης και πώς αυτή βοηθά στο να νιώσουν πιο δυνατοί, πιο γρήγοροι, πιο υγιείς</p>
--	--	--	--

	<p>Το παιδί να ενημερωθεί για τα μέτρα και τις προφυλάξεις που χρειάζονται για την αποφυγή των ατυχημάτων.</p> <p>Το παιδί να γνωρίσει τις συνέπειες από απερίσκεπτη και επικίνδυνη συμπεριφορά.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει τη σχέση μεταξύ άσκησης και υγείας.</p> <p>Το παιδί να αποδέχεται και να σέβεται τις ατομικές διαφορές των άλλων παιδιών.</p> <p>Το παιδί να εντοπίζει και να αναγνωρίζει σημαντικές συμπεριφορές που συμβάλλουν στην ευεξία.</p>	<p>Απόλαυση κινητικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της ημέρας (π.χ. χορός)</p> <p>Επίγνωση των κανονισμών και πρακτικών στην ασφαλή μετακίνηση (π.χ. φώτων τροχαίας, διάβαση πεζών)</p> <p>Επίγνωση των κανόνων της τάξης (π.χ. περιμένω τη σειρά μου, δεν σπρώχνω στην πόρτα)</p> <p>Επίγνωση των συνεπειών απερίσκεπτης συμπεριφοράς</p> <p>Περιγραφή της έννοιας υγεία, χρησιμοποιώντας παραδείγματα που πηγάζουν μέσα από προσωπικές τους εμπειρίες</p> <p>Συμμετοχή σε ομάδες παιδιών από διαφορετικές κουλτούρες με διαφορετικές διατροφικές συνήθειες</p> <p>Αναγνώριση της σημαντικότητας του ύπνου, της ξεκούρασης και της άσκησης</p>	<p>Αξιοποίηση προσωπικών περιστατικών με ατυχήματα</p> <p>Παιχνίδι: Τι θα συνέβαινε αν ... π.χ. διασταύρωνα τον δρόμο χωρίς να κοιτάξω τα αυτοκίνητα;</p> <p>Παρατηρήσεις και καταγραφές εξωτερικών χαρακτηριστικών του σώματος των παιδιών</p> <p>Δημιουργία χρονοδιαγραμμάτων ή διαγραμμάτων των καθημερινών δραστηριοτήτων και ρουτινών, ακολούθως εντοπισμός εκείνων που σχετίζονται με την ευεξία</p> <p>Περιγραφή του πώς νιώθουν ή πώς συμπεριφέρονται όταν υπάρχει έλλειψη ύπνου ή άσκησης</p>
--	---	--	--

ΝΟΗΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

Η νοητική ενδυνάμωση αναφέρεται στις εμπειρίες και διαδικασίες, δομημένες και μη, που οδηγούν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του παιδιού και κατ' επέκταση στην εξέλιξή του σε ένα κριτικά σκεπτόμενο και ανεξάρτητο άτομο. Μέσα από τη διαμεσολάβηση του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος το παιδί μαθαίνει πώς να συλλέγει πληροφορίες, να τις επεξεργάζεται και να τις χρησιμοποιεί για να λύνει προβλήματα και να κατανοεί τη λειτουργία του κόσμου που το περιβάλλει. Τα ερεθίσματα, η φύση του περιβάλλοντος κόσμου και το παιδί ως μέλος της μαθησιακής κοινότητας έχουν σημαντικό ρόλο στη μεταβολή, τη δόμηση και την αναδόμηση που χαρακτηρίζουν τη νοητική ενδυνάμωση του παιδιού.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ - ΔΟΜΗΣΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ	<p>Το παιδί να αλληλεπιδρά με το περιβάλλον και να συλλέγει πληροφορίες.</p> <p>Το παιδί να εντοπίζει ομοιότητες και διαφορές αντικειμένων και καταστάσεων.</p>	<p>Ανακάλυψη του περιβάλλοντός του μέσα από τις αισθήσεις του</p> <p>Εντοπισμός ομοιοτήτων ή/και διαφορών με βάση εμφανή χαρακτηριστικά μέσα από διαδικασία παρατήρησης</p> <p>Εντοπισμός του ξένου στοιχείου, ένταξη υποομάδας αντικειμένων σε μια γενικότερη ομάδα</p>	<p>Προσφορά ευκαιριών εξερεύνησης συγκεκριμένων αντικειμένων (π.χ. κύβους, μουσικά όργανα, όργανα στην αμμοδόχο, μπάλες), δημιουργία συλλογών αντικειμένων (π.χ. μαζεύουμε φύλλα από την αυλή)</p> <p>Τι έχεις να πεις για το... Πώς μοιάζει το... με το... Γιατί είναι διαφορετικό το... από το...</p> <p>Στο κουκλόσπιτο τα παιδιά συγυρίζουν τα μαγειρικά σκεύη στα καλαθάκια, κάθε είδος σκεύους σε ένα καλαθάκι και όλα τα σκεύη στο έπιπλο του κουκλόσπιτου.</p>

	<p>Το παιδί να πειραματίζεται, να θέτει υπό δοκιμασία τις διάφορες έννοιες, να αξιολογεί τη χρησιμότητά τους και να σχηματίζει νέες έννοιες.</p> <p>Το παιδί να επικαλείται και να χρησιμοποιεί έννοιες στην επίλυση προβλημάτων.</p> <p>Το παιδί να περιγράφει συμβολικές και αφαιρετικές έννοιες με ποικίλα μέσα έκφρασης.</p>	<p>Περιγραφή συγκεκριμένων εμπειριών και γεγονότων για σχηματισμό και περιγραφή μιας έννοιας</p> <p>Διατύπωση οδηγιών για την αναγνώριση μιας έννοιας, με βάση τις εμπειρίες και τα βιώματά του</p> <p>Επίλυση προβλημάτων με τη χρήση υπαρχουσών και εν δυνάμει εμπειριών</p> <p>Περιγραφή διαφόρων εννοιών και παρουσίασή τους με τη χρήση ποικίλων μέσων έκφρασης (π.χ. ζωγραφική, λόγος)</p>	<p>Δημιουργία χωρικού διαγράμματος ή εικονογράμματος (μικρότερα παιδιά) ή ιστογράμματος (μεγαλύτερα παιδιά) που να στηρίζεται στην επιλογή συγκεκριμένων αντικειμένων ή καταστάσεων (π.χ. φρούτο ή παιχνίδι που μου αρέσει)</p> <p>Τα παιδιά καλούνται να περιγράψουν τι συμβαίνει κατά τη βύθιση και πλεύση αντικειμένων.</p> <p>Τα παιδιά ανακαλούν τις εμπειρίες τους από την επίσκεψή τους σε κατάστημα κατοικίδιων για να υποδυθούν ρόλους στο κέντρο μάθησης του «Καταστήματος κατοικίδιων»</p> <p>Ζητείται από τα παιδιά να περιγράψουν τι είναι φιλία για αυτούς είτε με λόγια είτε μέσω μιας ζωγραφιάς είτε κίνησης κ.λπ..</p>
--	--	--	---

<p>ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ</p>	<p>Το παιδί να παρατηρεί και να συγκρίνει αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις και να ανταποκρίνεται σε οδηγίες που τα αφορούν.</p> <p>Το παιδί να ομαδοποιεί/ταξινομεί, χρησιμοποιώντας και αναφέροντας κριτήριο/α.</p> <p>Το παιδί να εφαρμόζει ένα προς ένα αντιστοιχία, χρησιμοποιώντας κριτήριο/α όπου χρειάζεται και να αιτιολογεί το σκεπτικό του.</p> <p>Το παιδί να σειροθετεί αντικείμενα και καταστάσεις, χρησιμοποιώντας λογικό συλλογισμό.</p> <p>Το παιδί να συγκρίνει αντικείμενα, ανθρώπους και καταστάσεις και να εξάγει συμπεράσματα.</p>	<p>Παρατήρηση των αντικειμένων και των ανθρώπων γύρω του και εμπλοκή σε σχετικές δραστηριότητες (π.χ. έκφραση συναισθημάτων, περιγραφή)</p> <p>Ομαδοποίηση/ταξινόμηση αντικειμένων με βάση κριτηρίου/ων και επεξήγηση</p> <p>Αντιστοιχηση αντικειμένων και προσώπων βάσει κριτηρίου/ων και αιτιολόγηση της αντιστοιχίας</p> <p>Σειροθέτηση και περιγραφή εμπειριών και γεγονότων, ακολουθώντας τη χρονική αλληλουχία των γεγονότων</p> <p>Σύγκριση, σχολιασμός, υπόθεση, εξέταση καταστάσεων/ απόψεων και δοκιμή για επαλήθευση των σκέψεών του</p>	<p>Τοποθετώ διάφορα αντικείμενα στο οπτικό πεδίο και στον κοντινό χώρο που βρίσκεται το παιδί και ενθαρρύνω συζήτηση σχετικά με τις παρατηρήσεις του.</p> <p>Οργανώνω την τάξη σε ομάδες και ζητώ από τα παιδιά να ακολουθούν τον κανόνα της ομαδοποίησης.</p> <p>Τα παιδιά επισημαίνουν την παρουσία τους στην τάξη, αντιστοιχώντας τη φωτογραφία τους με το όνομά τους (Ποια παιδάκια απουσιάζουν;/ Πόσα παιδάκια απουσιάζουν;/ Πόσα παιδάκια είναι παρόντα;/ Πόσες καρεκλίτσες θα χρειαστούμε σήμερα;)</p> <p>Συμμετοχή σε δραστηριότητα σειροθέτησης με τη χρήση εικόνων παραμυθιού, δίνοντας έμφαση στη χρονική αλληλουχία</p> <p>Τα παιδιά χωρίζονται σε δυο ομάδες και γίνεται debate (δημόσια συζήτηση) με θέμα την ανακύκλωση.</p>
-----------------------------------	---	---	---

	<p>Το παιδί να επιχειρηματολογεί για να υποστηρίξει την άποψή του.</p> <p>Το παιδί να ιεραρχεί ιδέες, καταστάσεις και να παίρνει τις ανάλογες αποφάσεις.</p> <p>Το παιδί να διερευνά ενδεχόμενες καταστάσεις, χρησιμοποιώντας συνδυασμό δεξιοτήτων (παρατήρηση, ομαδοποίηση, επικοινωνία, επιχειρηματολογία κ.λπ.), με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων και την πρόταση λύσεων.</p>	<p>Χρήση επιχειρημάτων για υποστήριξη των ιδεών/απόψεων που προτείνει κάθε φορά</p> <p>Παρατήρηση, ομαδοποίηση, αντιστοίχιση, σειροθέτηση και σύγκριση με περισσότερα από ένα κριτήρια και ανάλυση του σκεπτικού του</p>	<p>Το παιδί καλείται να πείσει με επιχειρήματα τα υπόλοιπα παιδιά ως προς το θέμα του σεναρίου που έχει προτείνει στο κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι έναντι άλλου θέματος που έχει προτείνει κάποιο άλλο παιδί.</p> <p>Τα παιδιά παρατηρούν τα παιχνίδια της τάξης τους και συζητούν ως προς την τοποθέτησή τους στον χώρο για να είναι πιο εύκολα προσβάσιμα.</p>
ΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ	<p>Το παιδί να εμπλέκεται σε δοκιμή και πειραματισμό στην προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων.</p> <p>Το παιδί να διατυπώνει γενικεύσεις σε σχέση με τον τρόπο επίλυσης όμοιων προβλημάτων.</p> <p>Το παιδί να αξιολογεί και να αναθεωρεί στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων που ακολούθησε.</p>	<p>Εντοπισμός και αναγνώριση του προβλήματος</p> <p>Δοκιμή, πειραματισμός και επανεξέταση προβλημάτων</p> <p>Εντοπισμός κοινών χαρακτηριστικών/ στοιχείων σε προβλήματα για επίλυση προβλήματος με όμοια χαρακτηριστικά/ στοιχεία</p> <p>Λήψη απόφασης για τη λύση που θα ακολουθήσει</p> <p>Περιγραφή και αναστοχασμός για τον τρόπο με τον οποίο επίλυσε το πρόβλημα</p>	<p>Δοκιμάζουν με διάφορους τρόπους να τοποθετήσουν τα κομμάτια παζλ στο σανιδάκι.</p> <p>Τα παιδιά καλούνται να βοηθήσουν τον φίλο τους το πουλάκι για να προστατεύσουν το δάσος (Προηγήθηκαν παραμύθια και επεξεργασία τους με θέμα την ανακύκλωση, προστασία του περιβάλλοντος κ.λπ.).</p> <p>Τα παιδιά καλούνται να περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο κατάφεραν να ενώσουν τους δυο πύργους στο κέντρο μάθησης του οικοδομικού παιχνιδιού.</p>

	<p>Το παιδί να διατυπώνει προβλήματα.</p> <p>Το παιδί να εφαρμόζει λύση προβλήματος ως διαδικασία προς απάντηση ερωτημάτων.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει τη λύση προβλήματος ως διαδικασία μάθησης.</p> <p>Το παιδί να χρησιμοποιεί το λογικό συλλογισμό για να προτείνει λύσεις και να καταλήγει σε συμπεράσματα.</p>	<p>Περιγραφή και διατύπωση νέων προβλημάτων</p> <p>Χρήση των σταδίων της λύσης προβλήματος ως διαδικασίας (αναγνώριση προβλήματος, αναπαράσταση προβλήματος, δημιουργία σχεδίου δράσης, εφαρμογή σχεδίου, αξιολόγηση σχεδίου και αποτελεσμάτων)</p> <p>Χρήση των δεδομένων, των εμποδίων και του ζητούμενου</p> <p>Αναγνώριση δεδομένων και ζητούμενων</p> <p>Αναγνώριση της σημαντικότητας της προσπάθειας</p> <p>Προσχεδιασμός της διαδικασίας επίλυσης ενός προβλήματος μέσα από δημιουργία σχεδίου δράσης, εφαρμογής και αξιολόγησής του</p>	<p>Συμμετέχουν στην εικονική και προφορική διατύπωση προβλημάτων με δεδομένα που τους δίνονται.</p> <p>Διατυπώνουν προφορικές υποθέσεις που αφορούν σε καθημερινές καταστάσεις και επισημαίνουν λύσεις (π.χ. Αν αφήσουμε τα παιχνίδια ασυγύριστα θα..., Αν δεν πλένω τα χέρια μου πριν το φαγητό θα...).</p> <p>Δίνεται στα παιδιά ένας προβληματισμός και καλούνται να αναφέρουν το ερώτημα και τα δεδομένα.</p> <p>Επιβράβευση των παιδιών για τη συνεχή προσπάθειά τους στην επίλυση προβλημάτων.</p> <p>Δίνεται στα παιδιά ο προβληματισμός πώς θα μπορούσαμε να φτιάξουμε ένα κουκλοθέατρο που να είναι στερεό, βολικό για τους ηθοποιούς, οπτικά βολικό για τους θεατές κτλ. και τα παιδιά καλούνται να πουν ιδέες, να τις καταγράψουν, εφαρμόσουν και αξιολογήσουν.</p>
--	--	--	--

		Επίλυση προβλήματος βάσει λογικών συνειρμών	Τα παιδιά καλούνται να προτείνουν εισηγήσεις για το πώς να μην επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον η βόλτα ενός κατοικίδιου σκύλου. Τα παιδιά καλούνται να προτείνουν λύσεις για το πώς να χειριστούν το γεγονός ότι στο κέντρο μάθησης του οικοδομικού υλικού υπάρχουν περισσότερα παιδιά απ' ό τι λέει ο κανόνας.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ	<p>Το παιδί να εκφράζει τις σκέψεις του με πολλαπλούς τρόπους.</p> <p>Το παιδί να χρησιμοποιεί με ένα καινούριο τρόπο κάτι παλιό και οικείο.</p> <p>Το παιδί να σχεδιάζει και να δημιουργεί νέες ιδέες/απόψεις/αντικείμενα.</p>	<p>Έκφραση αναγκών του με διάφορους τρόπους</p> <p>Χρήση αντικειμένων με διάφορους τρόπους</p> <p>Έκφραση πολλών ιδεών για το ίδιο θέμα</p> <p>Μετασχηματισμός και επαναχρησιμοποίηση αντικειμένων και απόψεων</p> <p>Δημιουργία και δοκιμή ιδεών.</p> <p>Σχεδιασμός, με βάση την προηγούμενη του εμπειρία, πρόβλεψη και δοκιμή των ιδεών του</p> <p>Προγραμματισμός και σχεδιασμός λύσεων, διερεύνηση και αξιολόγησή τους</p>	<p>Παροχή ποικίλων υλικών στα παιδιά για έκφρασή τους και επικοινωνία (π.χ. κόλλες, υφάσματα)</p> <p>Δίνω την ευκαιρία στο παιδί να χρησιμοποιήσει ένα παιχνίδι με διάφορους τρόπους (π.χ. σάλι ή καπέλο).</p> <p>Δίνονται στα παιδιά παλιές κούκλες και τις τροποποιούν όπως θέλουν για να τις χρησιμοποιήσουν στο παιχνίδι τους.</p> <p>Συμμετοχή σε σενάρια κοινωνικοδραματικού παιχνιδιού κατά τη διάρκεια των οποίων δημιουργεί, δοκιμάζει ποικίλους ρόλους και ιδέες σεναρίων</p> <p>Εμπλοκή στην παραγωγή ποικιλίας μουσικών ήχων ή κινήσεων</p> <p>Σύνθεση ή καταγραφή ως ανταπόκριση σε μια ευρεία ποικιλία ερεθισμάτων (π.χ. αναπαράσταση ιστοριών, μουσικών κομματιών και ιδεών μέσω χορού)</p>

	<p>Το παιδί να αναπτύξει ευχέρεια, ευελιξία, πρωτοτυπία σκέψης και να επεξεργάζεται τις ιδέες του και τις ιδέες των άλλων.</p>	<p>Αναγνώριση/ υιοθέτηση πρωτότυπων ιδεών δημιουργίας μέσα από διαδικασία σκέψης, αξιολόγησης και βελτίωσης</p> <p>Εντοπισμός πολλαπλών ιδεών και ευελιξία προσαρμογής τους</p>	<p>Δημιουργία κατασκευών με τη χρήση ευρείας ποικιλίας υλικών (π.χ. τούβλα, κυβάρια, ξύλα, lego) με διάφορους τρόπους (π.χ. καρφώνοντας, βιδώνοντας, ενώνοντας με κόλλα, ράβοντας).</p> <p>Τα παιδιά συζητούν στις ομάδες τους και χτίζουν πάνω στις ιδέες των μελών της ομάδας.</p>
ΠΡΟΣΠΟΙΗΣΗ	<p>Το παιδί να μιμείται πράξεις και να χρησιμοποιεί πραγματικά υλικά/αντικείμενα για να δώσει νόημα στο παιχνίδι του.</p> <p>Το παιδί να σχεδιάζει νοητικά και να οργανώνει λεκτικά το παιχνίδι του.</p>	<p>Ανάκληση και μίμηση γνωστών ρόλων και σεναρίων με λογική συνοχή</p> <p>Χρήση υλικών/αντικειμένων για στήριξη του παιχνιδιού του</p> <p>Δημιουργία νέων σεναρίων στηριζόμενο σε προϋπάρχουσες εμπειρίες</p> <p>Συνέχιση παιχνιδιού και σεναρίων προηγούμενων ημερών και σύνδεση με νέες εμπειρίες</p>	<p>Στο κουκλόσπιτο τα παιδιά παίζουν σενάριο οικογένειας με ρόλους, όπως μητέρα, πατέρα, μωρού κ.λπ. και προσποιούνται ότι ξυπνάνε, πηγαίνουν στη δουλειά και επιστρέφουν στο σπίτι για φαγητό, κάνοντας χρήση αντικειμένων, όπως μπιμπερών κ.λπ..</p> <p>Τα παιδιά μετά από επίσκεψη σε πυροσβεστικό σταθμό προσποιούνται στο οικοδομικό παιχνίδι ότι είναι πυροσβέστες και σβήνουν φωτιές σε κτήρια που έχουν φτιάξει.</p> <p>Τα παιδιά συνεχίζουν το σενάριο του mall που έχουν ξεκινήσει από την προηγούμενη ημέρα, προσθέτοντας νέους ρόλους μετά από επίσκεψη σε πολυκατάστημα που έχει προηγηθεί.</p>

	<p>Το παιδί να χρησιμοποιεί τον λόγο για να εμπλουτίσει τους ρόλους και τα σενάρια του.</p> <p>Το παιδί να εμπλέκεται σε συμβολική αναπαράσταση αντικειμένων, προσώπων και καταστάσεων.</p> <p>Το παιδί να μετασχηματίζει αντικείμενα και υλικά ανάλογα με τους ρόλους του</p> <p>Το παιδί να μοντελοποιεί αντικείμενα για την εξυπηρέτηση των αναγκών του.</p>	<p>Ανάπτυξη ρόλων με τη χρήση γλώσσας ή/και αντικειμένων, καταστάσεων για προσδιορισμό ρόλων</p> <p>Χρήση γλώσσας και άλλων μορφών έκφρασης για ενίσχυση των σεναρίων του</p> <p>Δραματοποίηση σεναρίων με τη χρήση πραγματικών υλικών, αντικειμένων</p> <p>Εξέλιξη σεναρίου με τη χρήση αντικειμένων με συμβολικό τρόπο</p> <p>Συμβολική αναπαράσταση προσώπων σε ρόλους</p> <p>Ενίσχυση παιχνιδιού με δημιουργίες που αφορούν στο σκηνικό και στα υλικά</p>	<p>Στο πλαίσιο της ΔΔΑ (π.χ. με το παραμύθι «Μέλπω η μοναδική») τα παιδιά αναλαμβάνουν τους αντίστοιχους ρόλους του παραμυθιού, με υλικά και λόγια, και αναπαριστούν σκηνές του.</p> <p>Τα παιδιά στο κέντρο μάθησης των «Μαγισσών» δημιουργούν σχετικό σενάριο.</p> <p>Τα παιδιά στο κέντρο μάθησης του «Ιατρείου» κάνουν σενάριο γιατρού και ασθενή με τη χρήση στολών γιατρού και εργαλεία γιατρού.</p> <p>Τα παιδιά στο πλαίσιο του σεναρίου «Mall» προσποιούνται ότι έρχονται πελάτες.</p> <p>Τα παιδιά προσποιούνται ρόλους εξωγήινων στο φανταστικό παιχνίδι τους.</p> <p>Τα παιδιά εμπλουτίζουν το κέντρο μάθησης του μπακάλικου με τιμοκατάλογο που έχουν φτιάξει σε μάθημα Γλωσσικής Αγωγής.</p>
--	---	---	--

	<p>Το παιδί να εμπλέκεται σε ποικίλους ρόλους και εξελικτικά να εμπλέκεται ταυτόχρονα σε πολλαπλούς ρόλους στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού.</p> <p>Το παιδί να χρησιμοποιεί την προσοχή και συγκέντρωσή του στην εξέλιξη ρόλων και σεναρίων.</p> <p>Το παιδί να εμπλέκεται σε διάφορα είδη συμβολικού παιχνιδιού.</p>	<p>Ερμηνεία ρόλων με χρήση ποικίλων στοιχείων (π.χ. τόνος φωνής, ύφος, λόγος)</p> <p>Χειρισμός και υπόδυση πολλαπλών και ποικίλων ρόλων με πολλαπλούς τρόπους έκφρασης (π.χ. ύφος, γλώσσα, κίνηση, σχέδιο για έκφραση ρόλων και ιδεών)</p> <p>Εμπλουτισμός σεναρίου με την αποδοχή νέων στοιχείων</p> <p>Εναλλαγή ρόλου από αυτόν που υποδύεται σε αυτόν της πραγματικότητας για καθοδήγηση των παιδιών προς τον εμπλουτισμό του σεναρίου</p> <p>Δημιουργία σεναρίων με ποικίλα και πρωτότυπα θέματα</p>	<p>Τα παιδιά παίζουν παράλληλα τόσο σε κέντρα μάθησης του κοινωνικοδραματικού είδους όσο και του φανταστικού.</p> <p>Τα παιδιά σε ρόλους γιατρού και ασθενή προσποούνται με τα ανάλογα χαρακτηριστικά (π.χ. ασθενής προσποιείται ότι πονάει και έχει ύφος λυπημένο).</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του κουκλόσπιτου σε σενάριο οικογένειας τα παιδιά εντάσσουν και άλλους ρόλους (π.χ. γείτονα, νονάς, αστυνομικού της γειτονιάς) με τα ανάλογα στοιχεία.</p> <p>Κατά τη διάρκεια ενός σεναρίου για το δάσος όταν ένα παιδί αναφέρει ότι ξέσπασε φωτιά τα υπόλοιπα παιδιά το αποδέχονται και αρχίζουν να σβήνουν τη φωτιά.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης «Το Δάσος» το παιδί σε ρόλο κατασκηνωτή, όταν ξεσπάει φωτιά στο δάσος επανέρχεται στην πραγματική του ιδιότητα για να συνομιλήσει με τα άλλα παιδιά για το τι θα κάνουν στη συνέχεια του παιχνιδιού τους.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του «Αστυνομικού σταθμού» τα παιδιά εξελίσσουν το παιχνίδι τους με νέες υποθέσεις (π.χ. διάρρηξη κοσμηματοπωλείου).</p>
--	---	--	--

ΚΡΙΣΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ	<p>Το παιδί να συγκρίνει πληροφορίες, να διαμορφώνει άποψη και να κρίνει καταστάσεις.</p> <p>Το παιδί να οργανώνει και να εκφράζει τη σκέψη του.</p> <p>Το παιδί να εξηγεί και να τεκμηριώνει τις αποφάσεις του.</p> <p>Το παιδί να κάνει συγκεκριμένες επιλογές με βάση την αξιολόγηση δεδομένων.</p>	<p>Υιοθέτηση συμπεριφορών, οι οποίες καθορίζονται από παρατήρηση</p> <p>Λήψη αποφάσεων, συγκρίνοντας τα δεδομένα</p> <p>Οργάνωση της σκέψης και της πορείας που θα ακολουθήσει και έκφρασή της με ποικίλους τρόπους.</p> <p>Πρόβλεψη και απάντηση στο γιατί δίνεται μια συγκεκριμένη λύση</p> <p>Λήψη απόφασης, επιχειρηματολογία και εξήγηση συλλογισμού</p>	<p>Παρατηρεί ένα παιδάκι που κλαίει και του δίνει ένα παιχνίδι.</p> <p>Δίνω στο παιδί επιλογές ως προς το παιχνίδι με το οποίο θα παίξει ή τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθεί.</p> <p>Κάνει ένα προσχέδιο ως προς το πώς θα κατασκευάζει το κάστρο του στο κέντρο μάθησης του οικοδομικού.</p> <p>Διά δοκιμής και πλάνης τοποθετεί ενσφηνώματα στη θέση τους.</p> <p>Παρακολουθούν διήγηση ιστοριών που αναφέρονται σε διλήμματα και συμμετέχουν στη συζήτηση, επιχειρηματολογώντας για την άποψή τους.</p>
------------------------------	--	---	---

<p>ΜΕΤΑΓΝΩΣΗ</p>	<p>Το παιδί να αναστοχάζεται και να αναθεωρεί προσωπικές απόψεις μέσα από συλλογισμό και αναθεώρηση πληροφοριών.</p> <p>Το παιδί να συσχετίζει γνώσεις και εμπειρίες με νέες καταστάσεις.</p>	<p>Επανάληψη χρήσης ενός υλικού ή μίας πορείας διαδικασιών, η οποία αξιολογείται και βελτιώνεται όταν χρειάζεται</p> <p>Δοκιμή χρήσης νέου αντικειμένου με τον τρόπο χρήσης ενός γνωστού αντικειμένου</p> <p>Εφαρμογή παλιού σε νέα κατάσταση</p> <p>Ανάλυση, αξιολόγηση και σχεδιασμός νέων ιδεών, λύση προβλήματος, χρησιμοποιώντας όλη την προηγούμενη γνώση</p>	<p>Στο πλαίσιο του κοινωνικο-δραματικού/φανταστικού παιχνιδιού τα παιδιά γνωρίζουν και εφαρμόζουν κάθε φορά τη διαδικασία λήψης απόφασης για ένα σενάριο και για διαμερισμό των ρόλων.</p> <p>Προσφέρω στα παιδιά καινούργια παιχνίδια για να παίξουν (που χρειάζονται ήδη ανεπτυγμένες δεξιότητες).</p> <p>Τα παιδιά χρησιμοποιούν ένα παλιό παιχνίδι στο πλαίσιο ενός νέου σεναρίου στο φανταστικό τους παιχνίδι ή χρησιμοποιούν στοιχεία από παλαιότερα σενάρια σε νέα σενάρια.</p> <p>Αναδιήγηση της διαδικασίας ενός πειράματος Συσχετισμός των κανόνων συμπεριφοράς στο σχολείο με κανόνες στο σπίτι ή σε άλλο περιβάλλον</p>
-------------------------	---	---	---

Το κάθε γνωστικό αντικείμενο δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά μέσο για τη στήριξη της ευρύτερης και ισορροπημένης ανάπτυξης των παιδιών στους επιμέρους τομείς ανάπτυξης.

Γνωστικά Αντικείμενα

Η εμπλοκή των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων:

- Γλώσσική Αγωγή
- Εικαστικές Τέχνες
- Κοινωνικές Σπουδές
- Μαθηματικά
- Μουσική Αγωγή
- Φυσική Αγωγή
- Φυσικές Επιστήμες

θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να στηρίζει την ευρύτερη και ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών σε όλους τους τομείς ανάπτυξης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το κάθε γνωστικό αντικείμενο δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά μέσο για τη στήριξη της ευρύτερης και ισορροπημένης ανάπτυξης των παιδιών στους επιμέρους τομείς ανάπτυξης.

Όπως και για τους τομείς ανάπτυξης, στη συνέχεια, το κάθε γνωστικό αντικείμενο παρουσιάζεται με συγκεκριμένη δομή, η οποία αναφέρεται σε **ΑΞΟΝΕΣ, ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ, ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ** και **ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ**.

Οι ενδεικτικές πρακτικές επιδέχονται διαφοροποίηση ανάλογα με τα παιδιά για τα οποία προορίζονται κάθε φορά. Όλες οι ενδεικτικές πρακτικές αποτελούν μέρος ευρύτερων Σχεδίων Εξελικτικών Δραστηριοτήτων και αναφέρονται σε ελεύθερο παιχνίδι, δομημένο παιχνίδι και δομημένες δραστηριότητες με όλα τα παιδιά.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Σκοπός της Γλωσσικής Αγωγής κατά την πρώτη σχολική περίοδο είναι να προσφέρει τις κατάλληλες εμπειρίες μέσα στα πλαίσια των ενδιαφερόντων και των ικανοτήτων των παιδιών, ώστε αυτά να κοινωνικοποιηθούν γλωσσικά και να αναπτύξουν εγγράμματες ταυτότητες που συνδυάζουν ικανότητες επικοινωνίας (λεκτικής και μη) και δεξιότητες διαφοροποιημένης χρήσης του λόγου (προφορικού και γραπτού). Η ανάπτυξη της γλώσσας και η δυνατότητα επικοινωνίας ενισχύονται κυρίως μέσα από τις επαφές με τους άλλους εντός τάξης και σε κοινωνικο-πολιτισμικά πλαίσια πέρα από αυτή. Ως εκ τούτου, η γλωσσική αγωγή (συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης δεξιοτήτων γραμματισμού) αναγνωρίζει και καλλιεργεί τον ιδιαίτερο τρόπο που το κάθε παιδί αναπτύσσεται ως άτομο και κοινωνικοποιείται σε περιβάλλοντα πλούσια σε λόγο, που αξιοποιεί με ευέλικτο και δημιουργικό τρόπο, ώστε να προσαρμοστεί και να ανταποκριθεί σε μεταβαλλόμενες συνθήκες επικοινωνίας και συμμετοχής σε ποικίλες κοινωνικές πρακτικές.

Παιδαγωγικά κατάλληλες γλωσσικές εμπειρίες και δραστηριότητες για ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού στοχεύουν στο να καταστούν τα παιδιά ικανά:

- να συμμετέχουν σε συζητήσεις, παίρνοντας διαδοχικά τον λόγο –ρόλοι ομιλητή και ακροατή,
- να διατυπώνουν συναισθήματα, απόψεις και αποφάσεις, να δίνουν εξηγήσεις και να επιχειρηματολογούν, ώστε να πείσουν για τις επιλογές τους,
- να διηγούνται προσωπικές εμπειρίες και να αφηγούνται παραμύθια ή ιστορίες,
- να περιγράφουν αντικείμενα και γεγονότα,
- να συγκρίνουν απόψεις, κείμενα και εμπειρίες, συνδέοντάς τις με τον εαυτό τους και τον κόσμο όπως τον γνωρίζουν,
- να αντιλαμβάνονται ότι η δόμηση νοημάτων είναι μια δυναμική διαδικασία, η οποία ενημερώνεται από τις άμεσες διαδραστικές εμπειρίες και από εδραιωμένες κοινωνικές παραδοχές,
- να αναγνωρίζουν ότι η επικοινωνία πραγματώνεται μέσω διαφορετικών σημειωτικών τρόπων (γλώσσας αλλά και εικόνας, ήχου, κίνησης, ανθρώπινου σώματος),
- να εκφράζονται μέσω γλώσσας ή/και άλλων σημειωτικών μέσων, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις του επικοινωνιακού πλαισίου,
- να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν διαφορετικές χρήσεις και λειτουργίες του περιβάλλοντα γραπτού λόγου,
- να αξιοποιούν γλωσσικά και ψηφιακά μέσα για έκφραση και επικοινωνία.

Πιο κάτω γίνεται ένας διαχωρισμός των αξόνων που συνθέτουν τη Γλωσσική Αγωγή ως προφορική επικοινωνία (ακρόαση και ομιλία) και εμπλοκή με τον γραπτό λόγο (ανάγνωση/κατανόηση και γραφή και γραπτή έκφραση) και συγκεκριμένων επιδιώξεων, στις οποίες θα στηρίζεται η οργάνωση δομημένων δραστηριοτήτων ή και κέντρων μάθησης μέσα από ενδεικτικές πρακτικές εφαρμογές, οι οποίες θα πλαισιώσουν τις εμπειρίες των παιδιών.

ΑΞΙΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
<p>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:</p> <p>Ακρόαση</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Το παιδί να διακρίνει και να αναγνωρίζει ήχους του περιβάλλοντος. 2. Το παιδί να κατανοεί κοινωνικά πλαίσια μνημόματα. 3. Το παιδί να συμμετέχει ως ενεργητικός/η ακροατής/τρια σε συζητήσεις. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.α. Διάκριση ήχων διαφορετικής προέλευσης και χροιάς (π.χ., μουσική, ήχοι ζώων, συνομιλία, κ.λπ.) 1.β. Διάκριση ήχων της γλώσσας 2.α. Ανταπόκριση σε οδηγίες (από ενήλικα ή συνομήλικο) 2.β. Ανταπόκριση σε προσκλήσεις για εμπλοκή σε δραστηριότητα (π.χ. παιχνίδι, τραγούδι, κ.λπ.) 2.γ. Ενεργητική εμπλοκή σε ρουτίνες και κανόνες της τάξης 3.α. Παρακολούθηση και δήλωση προσοχής τους με μη λεκτικά μέσα (στάση σώματος, οπτική επαφή, κ.λπ.) 3.β. Διατύπωση ερωτημάτων για διευκρινίσεις 3.γ. Σύνδεση όσων μαθαίνουν με προηγούμενη γνώση/εμπειρία 	<p>Σε κινητικό παιχνίδι στην αυλή (π.χ. «Ο Γιάννης λέει να πετάξετε ψηλά σαν τα πουλιά, να γίνετε δέντρα στο δάσος»), ακολουθούν τις οδηγίες της νηπιαγωγού.</p> <p>Ακολουθούν οδηγίες και ρουτίνες της τάξης για το συγύρισμα, οι οποίες εναλλάσσονται σε τακτά διαστήματα.</p> <p>Η νηπιαγωγός διηγείται μια ιστορία και τα παιδιά καλούνται να την συνεχίσουν με κινήσεις.</p> <p>Στο πλαίσιο ενός project , τα παιδιά παίρνουν συνέντευξη και υποβάλλουν ερωτήσεις στους ειδικούς του θέματος.</p> <p>Τα παιδιά στο κλείσιμο του project αναστοχάζονται για το τι έχουν μάθει.</p> <p>Μέσα από την ακρόαση ενός παραμυθιού από CD, τα παιδιά απαντούν σε ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου για το παραμύθι (π.χ. ποιοι είναι οι ήρωες του παραμυθιού, πού ζούσαν, τι έγινε εκείνη τη μέρα στο δάσος, τι σας άρεσε πιο πολύ από το παραμύθι και γιατί).</p>

	<p>4. Το παιδί να αναγνωρίζει πώς αλλάζει το ύφος και ο τόνος σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας</p> <p>5. Το παιδί να διακρίνει διαφορετικά είδη προφορικού λόγου.</p>	<p>4.α. Αναγνώριση λέξεων για μελλοντική χρήση</p> <p>4.β. Εξοικείωση με ποικίλους σκοπούς ακρόασης (π.χ. για ευχαρίστηση / απόλαυση, εξεύρεση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, κ.λπ.)</p> <p>4.γ. Αναγνώριση των διαφορετικών χρήσεων της γλώσσας (π.χ. σπίτι, σχολείο, αυλή, κ.λπ.)</p> <p>4.δ. Αναγνώριση παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο επικοινωνίας (π.χ. σχέσεις συνομιλητών/τριών, θέμα, σκοπός, χώρος, κανάλι επικοινωνίας, κ.λπ.)</p> <p>5.α. Διάκριση τραγουδιού, συνεχούς λόγου, ομοιοκατάληκτου ποιήματος, κ.λπ.</p>	<p>Τα παιδιά ακούνε ιστορία/παραμύθι και την/το αποδίδουν μέσω δραματοποιημένου παιχνιδιού στην ολομέλεια ή σε κέντρα μάθησης της επιλογής τους (μεταμφίεσης, κουκλοθέατρο, κ.λπ.).</p> <p>Στο πλαίσιο ενός project με τα παιδιά ακούνε (σε ανάγνωση από ενήλικα) ή παρακολουθούν ψηφιακό κείμενο με στόχο να εντοπίσουν πληροφορίες για τα ζώα που το καθένα μπορεί να μελετά.</p> <p>Σε δραματικό-κοινωνικό παιχνίδι με την καθοδήγηση ενήλικα ή μεταξύ παιδιών, τα παιδιά αναλαμβάνουν διαφορετικούς λόγους/ρόλους για να μεταδώσουν παρόμοια μηνύματα (π.χ. γονιός-παιδί, παιδί-παιδί στην αυλή, κ.λπ.).</p> <p>Στο κέντρο μάθησης της Τηλεόρασης τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους δημοσιογράφου και συνεντευξιαστή.</p> <p>Τα παιδιά ακούνε κάτι, είτε σε ανάγνωση από ένα ενήλικα είτε σε ψηφιακή μορφή και απαντούν σε ερωτήσεις όπως: Τι ακούσαμε; Τι λέει; και αιτιολογούν την απάντησή τους (από το απλό στο σύνθετο).</p> <p>Η νηπιαγωγός διαβάζει ένα παραμύθι και ένα Λίμερικ και ρωτά τα παιδιά ποιο ήταν πιο σύντομο και γιατί και πώς μπορεί να αλλάξει.</p>
--	---	---	---

<p style="text-align: center;">Ομιλία</p>	<p>1. Το παιδί να διευρύνει την ικανότητα για δόμηση νοημάτων μέσω γλώσσας.</p>	<p>5.β. Διάκριση προφορικών κειμένων ανάλογα με την έκταση (σύντομα – εκτενή)</p> <p>5.γ. Αναγνώριση της δομής διαφορετικών προφορικών κειμένων (αφηγημάτων, οδηγιών, περιγραφικών, επιχειρηματικών, επεξηγηματικών)</p> <p>5.δ. Διάκριση φανταστικών και πραγματικών καταστάσεων</p> <p>5.ε. Διάκριση γεγονότων και γνώμης</p> <p>1.α. Διεύρυνση λεξιλογίου</p>	<p>Τα παιδιά με την τεχνική δράματος «Ναι και...» δημιουργούν μια ιστορία για ένα ήρωα και ακολούθως συζητούν για τη δομή της ιστορίας αυτής και πώς μπορούν να την εμπλουτίσουν για να είναι πιο περιγραφική.</p> <p>Σε κέντρα μάθησης (π.χ. κουκλόσπιτο, βιβλιοθήκη) τα παιδιά παρατηρούν λίστες και τις αξιοποιούν σε φανταστικό ή/και δραματικό παιχνίδι.</p> <p>Μετά από την παρακολούθηση θεατρικής παράστασης ή κινηματογραφικής ταινίας, τα παιδιά ακούν/παρακολουθούν περιγραφές και κριτικές της παράστασης/ταινίας με στόχο να συζητήσουν τι γίνεται στην ταινία/παράσταση και τι πιστεύουν όσοι/ες την παρακολούθησαν.</p> <p>Στο πλαίσιο μιας θεματικής ενότητας ή ενός project με θέμα Τα παραμύθια, τα παιδιά στο κέντρο μάθησης του Βιβλιοπωλείου χρησιμοποιούν νέο λεξιλόγιο, όπως συγγραφέας, εικονογράφος, εξώφυλλο, οπισθόφυλλο, βιβλία τσέπης, βιβλιοδετείο, εκδοτικός οίκος, βιβλιοθηκονόμος, βιβλιοθήκη, κ.λπ.</p> <p>Στο Κέντρο Μάθησης της Μουσικής, δύο παιδιά συζητούν και αποφασίζουν ποιο τραγούδι θα τραγουδήσουν και ποια όργανα θα χρησιμοποιήσουν για να το ενορχηστρώσουν.</p>
--	---	--	--

	<p>2. Το παιδί να εμπλέκεται σε διαλόγους με έναν/μία συνομιλητή/τρια.</p>	<p>1.β. Συνδυασμός λέξεων σε σταδιακά εκτενέστερες προτάσεις</p> <p>1.γ. Συνδυασμός προτάσεων σε σταδιακά εκτενέστερο προφορικό λόγο</p> <p>2.α. Ανταπόκριση σε καθοδηγημένη συνομιλία με ενήλικα</p> <p>2.β. Συνεισφορά σε συνομιλία με συνομήλικο</p>	<p>Σε μια ΔΔ Γλωσσικής Αγωγής, τα παιδιά συζητούν στην ολομέλεια γύρω από ένα θέμα, υποβάλλουν δεδομένα και θέτουν ερωτήματα και εισηγήσεις για την περαιτέρω δράση τους, π.χ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τι ξέρω για τα παραμύθια; - Τι θέλω να μάθω; - Πώς θα το μάθω; <p>Στο κέντρο μάθησης το Κουκλοθέατρο τα παιδιά χρησιμοποιούν κούκλες για να αποδώσουν γνωστό παραμύθι.</p> <p>Τα παιδιά χρησιμοποιούν την τεχνική δράματος «Πες το διαφορετικά», κατά την οποία επαναλαμβάνουν μια φράση με διάφορες εναλλαγές στο ύφος, στη φωνή, στην ένταση, στην ταχύτητα (π.χ λυπημένα, χαρούμενα, αργά, γρήγορα, με λεπτή ή χοντρή φωνή, αργά, γρήγορα).</p> <p>Μέσα από το γνωστικό αντικείμενο των Φυσικών Επιστημών, τα παιδιά δίνουν οδηγίες σε ένα ζωάκι του δάσους πώς να φτιάξει μια ομπρέλα για να μη βρέχεται τον Χειμώνα (Λειτουργικός Ορισμός).</p> <p>Στο κέντρο μάθησης Κουκλοθέατρο (ή και Κουκλόσπιτο), τα παιδιά εναλλάσσουν ρόλους για αξιοποίηση φαινομένων, όπως ο πληθυντικός ευγενείας, ανάλογα με τους ρόλους που επιτελούν.</p>
--	--	---	---

	<p>3. Το παιδί να συμμετέχει και συμβάλλει σε συζητήσεις με πολλούς/ές αποδέκτες/τριες για θέματα των ενδιαφερόντων τους ή που προκύπτουν από προβληματισμό για ένα θέμα.</p> <p>4. Το παιδί να εμπλέκεται σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας, προσαρμόζοντας ανάλογα το ύφος του.</p>	<p>3.α. Εφαρμογή βασικών μηχανισμών στους οποίους στηρίζεται η επικοινωνία (π.χ. εναλλαγή συνομιλητών/τριών, τήρηση θέματος, κ.λπ.)</p> <p>3.β. Κοινοποίηση προτιμήσεων, σκέψεων, απόψεων</p> <p>3.γ. Διατύπωση ερωτήσεων για διευκρινιστικούς σκοπούς και με στόχο τη διατήρηση της επικοινωνίας</p> <p>4.α. Χρήση συντακτικών/γραμματικών φαινομένων ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση</p> <p>4.β. Αξιοποίηση και ανάπτυξη κατάλληλου λεξιλογίου</p> <p>4.γ. Αξιοποίηση μη λεκτικών εκφραστικών μέσων και παραγλωσσικών στοιχείων (π.χ. χειρονομίες, εκφράσεις προσώπου, τόνος, ένταση, ρυθμός, κ.λπ.)</p>	<p>Στο Κέντρο Μάθησης «Ο Πύργος των Παραμυθιών», τα παιδιά δημιουργούν και αφηγούνται τα δικά τους παραμύθια, χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά που βρίσκονται εκεί (π.χ. ύφασμα, καλάθι, λουλούδια, μπαστούνι, εικόνες διαφόρων ηρώων, παπούτσια, χάρτινα κουτιά, ομοιώματα φρούτων και λαχανικών κ.λπ.).</p> <p>Τα παιδιά παίζουν παντομίμα για να αποδώσουν μη λεκτικά αισθήματα, απόψεις, συναισθήματα.</p> <p>Σε project με θέμα «Η γειτονία μας», τα παιδιά «υιοθετούν» κτήρια ή χώρους από τη γειτονιά και τους περιγράφουν σε άλλα παιδιά για να κατασκευάσουν αντίστοιχες μακέτες ή ζωγραφιές.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης «Το πάρκο της κυκλοφοριακής αγωγής» τα παιδιά δίνουν οδηγίες για την ασφαλή διακίνηση στον δρόμο.</p> <p>Στη ΔΔΑ, τα παιδιά δημιουργούν δικά τους παραμύθια μέσα από διάφορες τεχνικές Ροντάρι: Παραμυθοσαλάτα, Τι Θα Γινόταν Αν, Το Φανταστικό Διώνυμο, Τι Συμβαίνει Μετά, Παραμύθια από την Ανάποδη κ.λπ.</p>
--	--	---	---

	<p>Το παιδί να παράγει προφορικά κείμενα διαφορετικών ειδών:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παρατηρεί, ανακαλεί και περιγράφει αντικείμενα, γεγονότα, εικόνες κ.λπ. - Δίνει οδηγίες. - Εμπλέκεται σε διαφορετικές μορφές αφήγησης. - Επεξηγεί και επιχειρηματολογεί. 	<p>Παρατήρηση και περιγραφή αντικειμένων, γεγονότων, εικόνων με</p> <ul style="list-style-type: none"> - λέξη, φράση - ολοκληρωμένη πρόταση/σεις - πολλές ολοκληρωμένες προτάσεις <p>Παροχή οδηγιών σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας (διαφορετικοί αποδέκτες/τριες, σκοπός, θέμα). -Περιγραφή διαδικασίας</p> <p>Βιωματική αναδιήγηση ενός γεγονότος -Βιωματική αναδιήγηση πολλαπλών εμπειριών - Αφήγηση ιστοριών (ως προς την έκταση/δομή): (α) ενός γεγονότος χωρίς τη δομή μιας ιστορίας (β) με κάποια στοιχεία της δομής μιας ιστορίας (π.χ. αρχή, ήρωες) (γ) με την αναμενόμενη δομή μιας ιστορίας (δ) με στόχο τον πειραματισμό με γεγονότα και χαρακτήρες σε ιστορίες και άλλα κείμενα Αφήγηση ιστοριών (ως προς το βαθμό αυτονομίας): (α) με τη χρήση αντικειμένων ή/και εικόνων (β) με τη χρήση συμβολικών μέσων (π.χ. φανταστικό δίνυμο, μουσική) (γ) αυτόνομη αφήγηση</p>	<p>Στη Δανειστική Βιβλιοθήκη της τάξης τα παιδιά δανείζονται ένα παραμύθι και την επόμενη εβδομάδα συζητούν με τους/τις φίλους/ες τους αν πρέπει να το δανειστούν και αυτά και γιατί, αιτιολογώντας έτσι τις θέσεις και τις προτιμήσεις τους.</p>
--	--	---	---

<p>ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ: Ανάγνωση- Κατανόηση</p>	<p>1. Το παιδί να εμπλέκεται σε διαφορετικές μορφές ανάγνωσης (αναγνωστικές πρακτικές).</p> <p>2. Το παιδί να αποκωδικοποιεί/ δομεί νοήματα, αντλώντας από γλωσσικά και άλλα στοιχεία.</p>	<p>- Διατύπωση προτιμήσεων και αιτιολόγηση αυτών - Επεξήγηση θεμάτων της καθημερινής εμπειρίας ή προβληματισμών που αναπτύσσονται στην τάξη με προσωπικό τόνο και τρόπο - Αιτιολόγηση θέσεων</p> <p>1.α. Οπτική/ολιστική αναγνώριση συμβόλων, σημείων ή και ολόκληρων κειμένων (π.χ. πινακίδες) του περιβάλλοντος έντυπου λόγου</p> <p>1.β. Μίμηση αναγνωστικής συμπεριφοράς – προσποιητή ανάγνωση (pretend reading)</p> <p>1.γ. Ανάγνωση απομνημονευμένου κειμένου</p> <p>1.δ. Συμμετοχή σε συλλογική ανάγνωση στην ολομέλεια της τάξης (choral reading)</p> <p>2.α. Δόμηση νοημάτων με χρήση εικόνας</p> <p>2.β. Ανάγνωση εικονοβιβλίων</p> <p>2.γ. Διάκριση εικόνας-λόγου και αξιολόγηση του ρόλου του καθενός σε κείμενα</p>	<p>Σε project με θέμα Το νερό, εξηγούν με δικό τους τρόπο πώς δημιουργείται το ουράνιο τόξο.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης της Βιβλιοθήκης τα παιδιά προσποούνται ότι διαβάζουν ατομικά ή σε ζεύγη, αξιοποιώντας εικόνες ή άλλα στοιχεία από τα κείμενα.</p> <p>Κατά τη διάρκεια ανάγνωσης παραμυθιού ή ποιήματος (αυτόνομα ή ως μέρος κάποιας θεματικής ενότητας/project), τα παιδιά συμμετέχουν σε μεγαλόφωνη ανάγνωση από ενήλικα, «διαβάζοντας» επαναλαμβανόμενες λέξεις, φράσεις, κ.λπ.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης «Βιβλιοθήκη» δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να διαβάσουν εικονοβιβλία (με ή χωρίς λόγια) και να φτιάξουν τη δική τους ιστορία.</p> <p>Συγκρίνουν και αντιπαραβάλλουν διάφορα ψηφιακά μέσα και συζητούν για το τι είδαν ή άκουσαν</p>
--	--	--	--

	<p>3. Το παιδί να αναγνωρίζει και αξιοποιεί συμβάσεις του γραπτού λόγου.</p> <p>4. Το παιδί να αναγνωρίζει με παιγνιώδη τρόπο φθόγγους της γλώσσας (φωνήματα) και εξερευνεί την καταγραφή τους με γραπτά σύμβολα (γραφήματα).</p>	<p>3.α. Συνειδητοποίηση σκοπού και λειτουργίας γραπτού λόγου</p> <p>3.β. Διάκριση διαφορών γραπτού λόγου-προφορικής έκφρασης</p> <p>3.γ. Απόκτηση γνώσεων για τον γραπτό λόγο (φορά ανάγνωσης από αριστερά προς δεξιά και από πάνω προς τα κάτω, αναγνώριση εξώφυλλου-οπισθόφυλλου, γύρισμα σελίδων, αντιστοιχία γραπτής λέξης/φράσης/πρότασης με προφορικό λόγο που την αποδίδει)</p> <p>4.α. Άσκηση στη διάκριση, μείξη, σύνθεση, μετακίνηση φθόγγων (φωνημική ενημερότητα): --διάκριση αρχικών και τελικών φθόγγων σε λέξη --αναγνώριση/κατάτμηση λέξεων σε συλλαβές --αναγνώριση-ανάλυση λέξεων σε φθόγγους/φωνήματα --αναγνώριση ομοιοκαταληξίας</p> <p>4.β. Ολιστική ανάγνωση οικείων λέξεων και φράσεων (π.χ. όνομα, λέξεις/φράσεις του περιβάλλοντος έντυπου λόγου)</p>	<p>Τα παιδιά παρακολουθούν ταινία με και χωρίς ήχο και συγκρίνουν πώς αυτό επηρεάζει το νόημα.</p> <p>Αποκωδικοποιούν με τη βοήθεια της νηπιαγωγού τις γραπτές οδηγίες για τη χρήση ενός παιχνιδιού, τον πίνακα περιεχομένων ενός βιβλίου ή ενός cd, μια αγγελία στην εφημερίδα, κ.λπ.</p> <p>Μέσα από ρουτίνες και παιχνίδια μέσα στην τάξη, τη χρήση κειμένων και τις Δομημένες Διδασκαλίες, τα παιδιά αποκτούν φωνημική ενημερότητα. Π.χ. τα ονόματά τους, κανόνες της τάξης, ποιήματα που ομοιοκαταληκτούν.</p> <p>Σε project με θέμα Η γειτονιά μας, τα παιδιά βγάζουν φωτογραφίες και ονομάζουν/διαβάζουν πινακίδες.</p>
--	---	---	--

	<p>5. Το παιδί να χρησιμοποιεί κείμενα διαφορετικών ειδών.</p>	<p>4.γ. Αναγνώριση/ανάγνωση μεμονωμένων γραμμάτων</p> <p>5.α. Χρήση κειμένων που σκοπό έχουν να αφηγηθούν, περιγράψουν, παράσχουν οδηγίες, επεξηγήσουν, επιχειρηματολογήσουν</p> <p>5.β. Επιλογή κειμένων (ιστοριών και άλλων) για ανάγνωση ή/και παρακολούθηση (βίντεο)</p> <p>5.γ. Αξιοποίηση σημείων, βιβλίων ή άλλων κειμένων για αναζήτηση πληροφοριών</p> <p>5.δ. Διατύπωση ερωτήσεων – υποθέσεων – προβλέψεων για το περιεχόμενο ενός κειμένου</p> <p>5.ε. Αναγνώριση βασικού θέματος – προβλήματος – θέσης (με στήριξη)</p> <p>5.στ. Σύνδεση και αντιπαραβολή κειμένων ή χαρακτήρων ή προοπτικών σε κείμενα</p> <p>5.ζ. Αξιοποίηση κοινωνικών γνώσεων/εμπειριών για σύνδεση με κείμενα</p> <p>5.θ. Αξιοποίηση κοινωνικών γνώσεων/εμπειριών για αμφισβήτηση και επέκταση περιεχομένου κειμένων</p>	<p>Μέσα από διάφορα κειμενικά είδη, τα παιδιά αντλούν διάφορες πληροφορίες για τη θεματική ενότητα ή το project που επεξεργάζονται στην τάξη, ψάχνουν μια συνταγή για βασιλόπιτα από το διαδίκτυο, ένα παραμύθι σε ψηφιακή μορφή από το you tube κ.λπ.</p> <p>Μέσα από το εξώφυλλο ή/και τον τίτλο ενός βιβλίου τα παιδιά υποβάλλουν ερωτήσεις, κάνουν προβλέψεις και υποθέσεις για το περιεχόμενό του.</p> <p>Σε project για τα Μέσα μεταφοράς, επισκέπτονται το αεροδρόμιο και την περιοχή γύρω από αυτό, και συζητούν πώς μπορεί ο θόρυβος και το καυσαέριο να επηρεάζει τη ζωή των κατοίκων της περιοχής.</p>
--	--	---	---

<p>ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ</p>	<p>1. Το παιδί να παράγει/ σχεδιάζει κείμενα με αξιοποίηση ποικίλων μέσων έκφρασης.</p> <p>2. Το παιδί να αξιοποιεί με δημιουργικό τρόπο γνώσεις και δεξιότητες σχετικά με την παραγωγή γραπτού λόγου.</p>	<p>1.α. Απόκριση σε κείμενα ή σχεδιασμός νέων με μη λεκτικούς τρόπους (χορός, κίνηση, τραγούδι, δημιουργικό δράμα)</p> <p>1.β. Απόδοση κειμένου με μη λεκτικούς τρόπους</p> <p>1.γ. Προσθήκη οπτικών και άλλων στοιχείων με στόχο την απόδοση λεπτομέρειας στα κείμενά τους</p> <p>2.α. Εξερεύνηση διαφορετικών υλικών και εργαλείων (π.χ. πινέλο, κραγιόν, χρωματιστά μολύβια, κ.λπ.) για γραπτή έκφραση</p> <p>2.β. Ονομασία σχεδίων/οπτικών κειμένων</p> <p>2.γ. Συντονισμός κινήσεων σώματος-χειριού για γραπτή έκφραση</p> <p>2.δ. Χρήση ιδεογραμμάτων για αναπαράσταση ενός αντικειμένου / θέματος με ένα ή περισσότερα σύμβολα</p> <p>2.ε. Κατάκτηση της συμβολικής λειτουργίας, αναπτύσσοντας συμβολικά συστήματα, ανακαλύπτοντας νέα σύμβολα και αξιοποιώντας σκαριφήματα</p>	<p>Τα παιδιά αποδίδουν διάφορα κείμενα με κίνηση, παντομίμα, τραγούδι και διάφορες τεχνικές Θεατρικού Παιχνιδιού και Δημιουργικού Δράματος.</p> <p>Τα παιδιά εικονογραφούν δοσμένο κείμενο ή άλλο δικό τους κείμενο που έχουν δημιουργήσει.</p> <p>Τα παιδιά στο κέντρο μάθησης του Η/Υ με τη χρήση διάφορων προγραμμάτων, όπως power point , story weaver δημιουργούν το δικό τους ηλεκτρονικό παραμύθι.</p> <p>Τα παιδιά δίνουν τίτλο στα σχέδιά τους, εικονογραφούν ποιήματα, παραμύθια, ιστογράμματα, δημιουργούν τα δικά τους σύμβολα για το όνομά τους.</p> <p>Τα παιδιά γράφουν το δικό τους κείμενο σε ένα παραμύθι που έχουν εικονογραφήσει με τη δική τους επινοημένη γραφή.</p>
--	--	--	--

	<p>3. Το παιδί να παράγει --ομαδικά, αυτόνομα ή μέσω αντιγραφής-- κείμενα διαφορετικών ειδών.</p>	<p>2.στ. Αντιγραφή οικείων λέξεων και φράσεων</p> <p>2.ζ. Αξιοποίηση γνώσεων για γραφο-φωνημική αντιστοιχία και δημιουργία αλυσίδων γραμμάτων</p> <p>2.η. Αναγνώριση πεζών και κεφαλαίων γραμμάτων</p> <p>2.θ. Επινοημένη γραφή</p> <p>3.α. Συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες συγγραφής κοινού κειμένου στην ολομέλεια με καταγραφή από την εκπαιδευτικό</p> <p>3.β. Παραγωγή αφηγημάτων, οδηγιών, περιγραφών, επεξηγήσεων, επιχειρηματολογιών με χρήση εικόνας ή/και λέξεων</p> <p>3.γ. Συμβολή στη διόρθωση και επέκταση κειμένων στην ολομέλεια (ατομικά, συνεταιριστικά ή/και συνεργατικά)</p>	<p>Μέσα από τις διάφορες τεχνικές Ροντάρι, τα παιδιά δημιουργούν ένα δικό τους παραμύθι, το οποίο η νηπιαγωγός καταγράφει σε μεγάλο χαρτόνι στην ολομέλεια</p> <p>Τα παιδιά φτιάχνουν διάφορα κειμενικά είδη, πινακίδες, αφίσες, προσκλήσεις κ.λπ. για τα Κέντρα Μάθησης της τάξης, όπως και για τις διάφορες εκδηλώσεις και δραστηριότητες του σχολείου. Π.χ. δημιουργούμε την πρόσκλησή μας για την τελική μας γιορτή, την κάρτα για τη γιορτή της μητέρας κ.λπ.</p>
--	---	---	--

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Ο ρόλος των Εικαστικών Τεχνών

Οι Εικαστικές Τέχνες είναι ενσωματωμένες στην καθημερινή μας ζωή και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του τοπικού και παγκόσμιου πολιτισμού. Μέσα από τις Εικαστικές Τέχνες ο άνθρωπος αναπαριστά εμπειρίες και ιδέες, επικοινωνεί, δομεί την ταυτότητά του και δημιουργεί το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Επιπλέον, στον σύγχρονο κόσμο, οι Εικαστικές Τέχνες συμπεριλαμβάνουν την παραγωγή και κριτική της εικόνας (π.χ. φωτογραφία, διαφήμιση, ψηφιακή εικόνα), η οποία επιδρά καθοριστικά στον τρόπο ζωής και σκέψης των ανθρώπων.

Μάθηση στις Εικαστικές Τέχνες

Η μάθηση και η διδασκαλία στις Εικαστικές Τέχνες αποτελούν **πράξη**, βασίζονται στις εμπειρίες, στα ενδιαφέροντα και στις ικανότητες των παιδιών και θέτουν στον πυρήνα του σχεδιασμού και της εφαρμογής των εικαστικών δραστηριοτήτων:

τη θέαση - παρατήρηση και την παραγωγή – δημιουργία.

Οι δραστηριότητες θέασης - παρατήρησης και παραγωγής - δημιουργίας διδάσκονται με ένα διαπλεκόμενο και εξελικτικό τρόπο, μέσα από στοχασμό και ποικίλες στρατηγικές. Οι εικαστικές δραστηριότητες μπορούν να αποτελέσουν μέρος μίας εις βάθος μελέτης (project) ή/και μίας θεματικής ενότητας και συνδυαστικά μπορούν να λάβουν χώρα είτε σε κέντρο μάθησης (ελεύθερο ή δομημένο παιχνίδι) είτε ως αυτόνομη διδασκαλία.

Κατά την πρώτη σχολική περίοδο, η καλλιέργεια της εικαστικής έκφρασης και δημιουργίας γίνεται μέσα από το **Παχνίδι**. Η μάθηση προκύπτει μέσα από την εξερεύνηση υλικών, αντικειμένων και ιδεών σε αυθεντικές – πραγματικές καταστάσεις (π.χ. επαφή με αυθεντικούς χώρους και με την καλλιτεχνική κοινότητα) και δεν περιορίζεται στην τάξη. Η επαφή του παιδιού με έργα τέχνης, εικόνες και αντικείμενα δεν γίνεται αποσπασματικά, αλλά αποτελεί τμήμα της δημιουργικής διαδικασίας.

Η έκφραση των εικαστικών ιδεών και απόψεων του παιδιού μέσα από την Τέχνη κρίνεται απαραίτητη, καθώς μπορεί να ενεργοποιήσει αισθήσεις και συναισθήματα, τη συμμετοχή του παιδιού σε δράσεις και να προκαλέσει αξίες και συμπεριφορές. Σταδιακά ενισχύονται οι εικαστικές εμπειρίες, γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, στοχεύοντας στην ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων, συνειδητοποιημένων θεατών – δημιουργών ικανών να συμβάλουν ενεργά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Οργάνωση Περιεχομένου

Το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών στις Εικαστικές Τέχνες προσεγγίζεται μέσα από τέσσερις άξονες:

1. Εμπειρίες με Υλικά και Ιδέες
2. Εξοικείωση με κατάλληλες εικαστικές πρακτικές
3. Αλληλεπίδραση με έργα τέχνης και άλλα ερεθίσματα από το περιβάλλον
4. Επικοινωνία μέσω της εικαστικής δημιουργίας

Ο πρώτος άξονας προσεγγίζει τις Εικαστικές Τέχνες ως **εμπειρία**, παρέχοντας τη δυνατότητα για διερεύνηση της Εικαστικής Γλώσσας μέσα από υλικά και τη σύνδεσή της με τον **Πολιτισμό** και την **Αειφόρο Ανάπτυξη - Περιβάλλον**. Στην πρώτη σχολική ηλικία, οι δυο αυτές έννοιες-κλειδιά διερευνούνται μέσα από εικαστικά θέματα ή και εικαστικές δράσεις που αφορούν τα ίδια τα υλικά, αντικείμενα και χώρους, τη σχέση τους με τις εμπειρίες και τα βιώματα των παιδιών και τις διασυνδέσεις τους με την **Ταυτότητα (ατομικότητα του κάθε παιδιού)**, τον **Χώρο - Τόπο (τη σχέση του παιδιού με το άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον)** και τη συνεργασία του σχολείου με την ευρύτερη **Κοινότητα**.

Ο δεύτερος άξονας επιδιώκει την εξοικείωση του παιδιού με κατάλληλες **εικαστικές πρακτικές** και επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που αφορούν κυρίως τους διαπλεκόμενους τομείς σχεδιασμού εικαστικών δραστηριοτήτων (θέασης - παρατήρησης και παραγωγής - δημιουργίας).

Ο τρίτος άξονας αφορά στην **αλληλεπίδραση** με την εικαστική δημιουργία στην καθημερινή ζωή του παιδιού και την ενσωμάτωσή της στη δημιουργική διαδικασία. Αναμένεται ότι τα παιδιά θα αναπτύξουν τις σχετικές δεξιότητες, αποκτώντας εμπειρίες, ενώ σταδιακά καλλιεργούνται συγκεκριμένες στάσεις, αξίες και συμπεριφορές ως προς τη μάθηση και την **επικοινωνία** μέσω της εικαστικής δημιουργίας και τη συμμετοχή του παιδιού στην κοινωνία (βλ. τέταρτο άξονα).

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
<p>1.ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΜΕ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ</p> <p>1.1. Εξερεύνηση Υλικών & Μέσων</p>	<p>Το παιδί να αντιληφθεί τις ποιότητες και δυνατότητες των υλικών/μέσων που χρησιμοποιεί κατά τη διάρκεια της εικαστικής διαδικασίας.</p>	<p>Επιλογή (από την εκπαιδευτικό) και χρήση παρόμοιων υλικών, διαφορετικών μέσων/εργαλείων με έμφαση στην εικαστική διαδικασία (και όχι απαραίτητα το τελικό προϊόν), όπως:</p> <p>α) σχεδιαστικά/ζωγραφικά υλικά, β) εύπλαστα υλικά (ζυμάρι, πηλός, πλαστελίνη), γ) υλικά από το φυσικό/ανθρωπογενές περιβάλλον και δ) αντικείμενα</p> <p>Χρήση των αισθήσεων για ανακάλυψη των ιδιοτήτων και χαρακτηριστικών αντικειμένων και υλικών (π.χ. χνουδωτό, λαμπερό, πολύχρωμο, διαφανές, μεγάλο ή μικρό, γλιστερό, υγρό ή στεγνό, μαλακό ή σκληρό) και συσχέτισή τους με εμπειρίες, συναισθήματα και άλλες μορφές έκφρασης</p>	<p>Το παιδί χρησιμοποιεί το υλικό/τα υλικά με πολλαπλούς τρόπους και μέσα από πειραματικό παιχνίδι (κόβει, τσαλακώνει, στρίβει, σχίζει το χαρτί, τυλίγεται με το χαρτί, διαμορφώνει χώρους με το χαρτί).</p> <p>Το παιδί χρησιμοποιεί τους κύβους (οικοδομικό υλικό) και τους τοποθετεί τον ένα δίπλα στον άλλο ή τον έναν πάνω στον άλλο.</p> <p>Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει το παιδί να αγγίξει, μυρίσει αντικείμενα/υλικά ή να πειραματιστεί με υλικά (π.χ. να τσιμπήσει ή να πιέσει ένα κομμάτι πηλού) και να τα συσχετίσει με εμπειρίες του, π.χ. Τι σου θυμίζει όταν το βλέπεις, το μυρίζεις, πώς το νιώθεις; Με τι μοιάζει; (είναι μαλακό σαν το αρκουδάκι μου, μοιάζει με τη μπάλα μου, μυρίζει χρώμα κ.ά.).</p> <p>Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων για εξερεύνηση του χώρου του σχολείου η εκπαιδευτικός δίνει παστέλ και ριζόχαρτο, επιδεικνύει και καλεί το παιδί να δοκιμάσει την τεχνική της τριβής σε αντικείμενα της τάξης (π.χ. τα πλακάκια) και στη συνέχεια σε χώρους - επιφάνειες στον εξωτερικό χώρο (π.χ. κορμοί δέντρων).</p>

<p>1.2 Εισαγωγή στην εικαστική γλώσσα</p>	<p>Το παιδί να εξοικειωθεί με τη γλώσσα που χαρακτηρίζει κάθε μορφή εικαστικής δημιουργίας και τη σύνδεσή της με το περιβάλλον.</p>	<p>Χρήση διαφόρων μέσων και οι δυνατότητές τους, όπως : μεγέθυνση με τη χρήση προβολέα, πλαισίωση ή/και εστίαση με τη χρήση φωτογραφικής μηχανής, γραμμές με τη χρήση χοντρών και λεπτών πινέλων</p> <p>Αναφορά (από την εκπαιδευτικό) και χρήση συγκεκριμένων εικαστικών στοιχείων (σημεία, γραμμή, σχήμα, χρώμα, υφή, χώρος) κατά τη διάρκεια της εικαστικής διαδικασίας όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> - καμπύλες, ευθείες γραμμές, μονοκονδυλιές, περιγράμματα - έννοιες που αφορούν στην υφή: τραχύ ή λείο, μαλακό ή σκληρό - έννοιες χώρου: μέσα - έξω, πάνω - κάτω, φωτεινό - σκοτεινό, μακριά - κοντά, προοπτικές χώρου (κοιτάω από ψηλά, από κάτω προς τα πάνω, δίπλα, απέναντι) - βασικά, δευτερεύοντα και ουδέτερα χρώματα - σχήμα - μοτίβα, κίνηση, όγκος 	<p>Το παιδί δοκιμάζει να απλώσει την μπογιά με χοντρά ή λεπτά πινέλα, σπάτουλες και κλαδιά.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης «βρίσκω τον κρυμμένο θησαυρό» η εκπαιδευτικός δημιουργεί έναν σκοτεινό χώρο και καλεί τα παιδιά να βρουν με τη χρήση φαναριού τον θησαυρό.</p> <p>Το παιδί χρησιμοποιεί κύβους ή ξύλινες ράβδους και φτιάχνει μια διαδρομή με ευθείες γραμμές. Η εκπαιδευτικός σχολιάζει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας τη διαδρομή, «Θα ακολουθήσω την ευθεία γραμμή που έφτιαξες. Που άραγε οδηγεί;» Το παιδί συσχετίζει συγκεκριμένα εικαστικά στοιχεία (γραμμή, κυκλικό/στρόγγυλο, κόκκινο) με αντικείμενα του περιβάλλοντός του(π.χ. είναι όπως τον κορμό του δέντρου, κόκκινο σαν ντομάτα).</p> <p>Αναγνωρίζει μέσα από πειραματισμούς, με λεπτούς και χοντρούς μαρκαδόρους, τις χοντρές και λεπτές γραμμές και προσδιορίζει νοήματα (ιστορίες, αντικείμενα, μορφές) .</p> <p>Πειραματίζεται, ζωγραφίζοντας ελεύθερα με μπογιές μόνο με κόκκινο ή κίτρινο ή μπλε (βασικά χρώματα) ενώ στη συνέχεια προσθέτει και αναμιγνύει π.χ. το κίτρινο με το κόκκινο (δευτερεύοντα).</p> <p>Το παιδί καλείται μέσα από παιχνίδι να ενώνει τυχαία σημεία στο χαρτί που είναι τοποθετημένο στο κάτω μέρος του θρανίου ή στο πάτωμα (από το σημείο στη γραμμή, από τη γραμμή στο σχήμα, από το σχήμα στη μορφή).</p>
---	---	---	--

<p>1.3 Σύνδεση της Εικαστικής Δημιουργίας με θέματα που αφορούν στην Ταυτότητα, στον Χώρο-Τόπο και στην Κοινότητα</p>	<p>Το παιδί να εξερευνά ιδέες και υλικά, συνδέοντάς τα με τον εαυτό του, τις εμπειρίες και τη φαντασία του.</p>	<p>Ροή ιδεών μέσα από: α) οπτικά και άλλα ερεθίσματα (π.χ. φωτογραφίες, αντικείμενα, ζωγραφικά έργα ή παραμύθια, ήχοι), τα οποία σχετίζονται με τις εμπειρίες, οικεία πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις, β) τη δημιουργία νοερών εικόνων που να αφορούν στο φανταστικό κόσμο των παιδιών, αντικείμενα και χώρους της καθημερινότητας και την έκφραση συναισθημάτων (βλ. ενδεικτικά θέματα)</p> <p>Δόμηση νοήματος σε μορφές, σχήματα, αντικείμενα και χρώματα και πολλαπλοί τρόποι αναπαράστασής τους (λεκτικά, σχεδιαστικά, κινητικά κ.ά.)</p>	<p>Ενδεικτικά θέματα: Βλέπω ό,τι βλέπεις; Τα γενέθλιά μου, Τα δώρα, Ο χαρταετός, Τα παιχνίδια μου, Η πιο χαρούμενή μου μέρα, Αν ήμουν ένα χρώμα, Αν ήμουν ένας/μία σούπερ ήρωας/ηρωίδα, Η οικογένειά μου Το παιδί αναγνωρίζει τη σημαία της χώρας του ή των χωρών του και σχεδιάζει στην επιφάνεια της/των: <i>Τι και ποιους μπορεί να περιλαμβάνει.</i> Με αναφορά την Φρουτοπία (Ε. Τριβιζά) τα παιδιά δημιουργούν με την πλαστελίνη φρούτα με χαρακτήρες και τα ονομάζουν. Με ερέθισμα: α) ένα κοχύλι και πέτρες από την παραλία, τα παιδιά καλούνται να ανακαλέσουν στη μνήμη τους μία εμπειρία τους και να τη φυλάξουν σε ένα διαφανές μπουκάλι, β) τρεις λέξεις (ουρανός, τηγάνι, μάτια) τα παιδιά σχεδιάζουν μια φανταστική ιστορία.</p> <p>Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την ανατύπωση του έργου του Π. Μοντριάν (<i>Broadway Boogie Woogie, 1942-1943</i>) για ελεύθερο παιχνίδι στο οικοδομικό υλικό. Το παιδί χρησιμοποιεί τα σχήματα και τις γραμμές του έργου του Μοντριάν ως δρόμους για τη δική του χρωματούπολη, τοποθετώντας πάνω στην ανατύπωση αντικείμενα και κύβους.</p> <p>Παρατηρώντας τα σύννεφα στον ουρανό, το παιδί ονομάζει τις μορφές που βλέπει (<i>Με τι μοιάζουν; Τι του θυμίζει;</i>) και τις σχεδιάζει ή τις παρουσιάζει μέσα από κίνηση.</p>
--	---	---	---

	<p>Το παιδί να εξερευνά ιδέες, υλικά και χώρους συνδέοντας:</p> <ul style="list-style-type: none"> - με το άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον (χώρο και τόπο), - με στοιχεία της τοπικής παράδοσης και ιστορίες της Κύπρου. 	<p>Αισθητοποίηση και αντίληψη της μορφής, της υφής, του χρώματος, της κίνησης, του χώρου, μέσα από: α) την τυχαία εξερεύνηση υλικών, β) το σώμα του και τον χώρο που βρίσκεται, και γ) άλλες μορφές έκφρασης (π.χ. ήχος, κίνηση)</p> <p>Αισθητοποίηση ως προς τον άμεσο και ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο του σχολείου (φυσικό ή/και ανθρωπογενή) μέσα από:</p> <ul style="list-style-type: none"> α) την αντίληψη της μορφής και άλλων εικαστικών στοιχείων σε χώρους και αντικείμενα, β) την επαφή του παιδιού με στοιχεία της φύσης (π.χ. χλωρίδας και πανίδας του κυπριακού τοπίου) και γ) την αναφορά σε φανταστικούς χώρους 	<p>Το παιδί καλείται να μορφοποιήσει μια άμορφη μάζα πηλού ή να σχίσει και να κόψει το χαρτί, δημιουργώντας τυχαία μορφές.</p> <p>Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τη δόμηση νοήματος: (π.χ. <i>Τι σου θυμίζει; Με τι μοιάζει</i>); Χρησιμοποιεί την Πιθανότητα της Δυνατότητας (π.χ. <i>Αν ήμουν ένα τραπέζι/ένα λουλούδι...</i>). Η εκπαιδευτικός και το παιδί μεταμορφώνονται σε κάτι άλλο και το δείχνουν με το σώμα τους.</p> <p>Ενδεικτικά θέματα: Το τοπίο, Τα κτήρια, Το δάσος, Τα δέντρα, Τα έντομα, Ενδημικά φυτά, Η θάλασσα/παραλία, Τοπικά προϊόντα (π.χ. το σταφύλι)</p> <p>Παραδείγματα όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> α) Αγκαλιάζοντας τον κορμό του δέντρου, το παιδί αντιλαμβάνεται το μέγεθος και την υφή του κορμού. β) Αναπαριστά το σκηνικό μιας παραλίας μέσα στον χώρο της τάξης, χρησιμοποιώντας πραγματικά αντικείμενα και υλικά. Εντοπίζει μέσα από μια επίσκεψή του στο μανάβικο τα φρούτα που παράγονται στην Κύπρο, τα παρατηρεί και τα σχεδιάζει. γ) Τι θα γινόταν αν το σχολείο μου βρισκόταν στο διάστημα; Το παιδί τοποθετεί/κολλάει τη φωτογραφία του σχολείου του σε χαρτί και την επεκτείνει, σχεδιάζοντας το φανταστικό τοπίο.
--	--	---	--

		<p>Αξιοποίηση του άμεσου περιβάλλοντος (η τάξη, η αυλή του σχολείου, η γειτονιά, η περιοχή, το τοπίο, το χωριό/πόλη) στην εικαστική διαδικασία:</p> <p>α) ως ερέθισμα για παρατήρηση και μεταφορά στοιχείων και εμπειριών στην εικαστική δημιουργία, β) ως πηγή υλικών για εικαστική παραγωγή, γ) ως πεδίο εικαστικής πρακτικής για διαμόρφωση και αναδιαμόρφωση του χώρου (π.χ. της τάξης, της αυλής του σχολείου) και δ) ως πρωτογενή πηγή για σύνδεση με τόπο και την παράδοση</p> <p>Στοιχεία της κυπριακής παράδοσης και ιστορίες (βλ. παρ.). Συσχέτιση αντικειμένων και χώρων με αφηγήσεις, μύθους/παραμύθια, τη φύση ή/και παραδόσεις άλλων χωρών (από τις οποίες κατάγονται παιδιά της κοινότητας του σχολείου)</p> <p>Αξιοποίηση υλικών και τεχνικών που χρησιμοποιούνται από ανθρώπους της παράδοσης (π.χ. πηλός, καλάμι, νήμα, φυσικά χρώματα)</p> <p>Η προέλευση, η σύσταση και η χρήση των υλικών από το φυσικό περιβάλλον ή σε παραδοσιακά αντικείμενα (π.χ. χώμα – λάσπη – πηλός)</p>	<p>Το παιδί σχεδιάζει τι θυμάται από τη διαδρομή του από το σπίτι στο σχολείο ή σχεδιάζει το/τον αγαπημένο του τοπίο/χώρο.</p> <p>Φτιάχνει μαζί με άλλα παιδιά έναν χώρο – καταφύγιο, στον χώρο της τάξης.</p> <p>Μαζεύει υλικά από το πάρκο και φτιάχνει διάφορα σχήματα, μοτίβα και μορφές (εφήμερη τέχνη).</p> <p>Παραδείγματα: Παραδοσιακά αντικείμενα του τόπου, όπως: κεντήματα, αγγεία, βυζαντινή εικόνα, αρχαιολογικά ευρήματα, μνημεία, θρησκευτικοί χώροι) Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα <i>Καλικαντζαράκια της Κύπρου</i> και άλλων χωρών μέσα από παραμύθια και εικόνες. <i>«Πώς φαντάζεσαι έναν καλικάντζαρο;»</i> Το παιδί χρησιμοποιεί καλάμια και νήματα ή κομμάτια από υφάσματα για να υφαίνει ή άλλα φυσικά υλικά (π.χ. λουλούδια, χώμα) για να παράγει χρώματα. Το παιδί, στο πλαίσιο της ενότητας <i>«Χριστουγεννιάτικα Έθιμα»</i>, φτιάχνει τα δικά του «βασιλούθκια» με το ζυμάρι (κυπριακό έθιμο κατά την περίοδο των Χριστουγέννων, βλ. Πλουμιστό Ψωμί).</p>
--	--	---	--

	<p>Το παιδί να αλληλεπιδρά με την κοινότητα του σχολείου και την αλλιτεχνική κοινότητα του τόπου μέσα από εικαστικές δράσεις</p>	<p>Αξιοποίηση των εμπειριών του παιδιού στο σχολείο και την ευρύτερη κοινότητα για διατύπωση προβληματισμών (βλ. Ενδεικτικά θέματα)</p> <p>Αναφορά σε πολιτισμικές/κοινωνικές πρακτικές μέσα από τη χρήση οπτικών ερεθισμάτων και επαφή με ανθρώπους της κοινότητας του σχολείου (π.χ. γιαγιάδες-παππούδες, καλλιτέχνες της κοινότητας, γονείς)</p> <p>Συμμετοχή του παιδιού στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη διαδικασία υλοποίησης της εικαστικής δράσης και τη συνεργασία με την κοινότητά τους</p>	<p>Ενδεικτικά θέματα, όπως: Δεν έχει πολλά δέντρα, Κάνει πολύ θόρυβο, Έχουμε μόνο λίγα βιβλία - παραμύθια, Τα σκουπίδια, Ηχορύπανση, Μια πλαστική σακούλα λέει την ιστορία της, Κατανάλωση και μαζικότητα (τα πολλά παιχνίδια, οι πολλές συσκευασίες), Η συνεργασία με άλλους, Οι ιστορίες των παιχνιδιών, Χώροι για παιχνίδι</p> <p>Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί παραδείγματα κοινωνικών πρακτικών ως ερέθισμα, όπως:</p> <p>α) επίσκεψη στο κατάστημα μεταποίησης ρούχων και δημιουργία κέντρου μάθησης με μεταχειρισμένα ρούχα,</p> <p>β) δράσεις μέσα από παιχνίδια και τη θέαση πρακτικών (σε άλλα σχολεία ή από καλλιτέχνες), όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> - συλλέγω και φτιάχνω πύργους με βιβλία για τη βιβλιοθήκη του σχολείου, - επίδειξη τεχνικής οριγκάμι από μητέρα παιδιού με καταγωγή την Ασία. <p>Αποφασίζει μαζί με τα άλλα παιδιά, π.χ. <i>Τι θα κάνει η κάθε ομάδα για να συμβάλει στη δημιουργία ενός ενιαίου έργου.</i></p>
--	--	---	--

<p>2.ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ</p> <p>2.1 Εμβάθυνση στη χρήση συγκεκριμένων υλικών/μέσων και τεχνικών αναπαράστασης</p>	<p>Το παιδί να αναπτύσσει κινητικές δεξιότητες με τη χρήση διαφορετικών εργαλείων και μέσων</p> <p>Το παιδί να χρησιμοποιεί κατάλληλες τεχνικές κατά την εικαστική διαδικασία για την παραγωγή έργων δύο και τριών διαστάσεων.</p>	<p>Χρήση του σώματος, των χεριών, δακτύλων καθώς και διαφορετικών μέσων/εργαλείων (π.χ. πινέλα, σπάτουλες, ψαλίδια) στην εικαστική διαδικασία</p> <p>Οργάνωση υλικών και χρήση ποικίλων τεχνικών στην εικαστική διαδικασία, όπως:</p> <p>α) ζωγραφική (π.χ. με ακουαρέλες, τέμπερες, ακρυλικά, λάσπη, γόμα) σε διάφορες επιφάνειες και με διάφορα μέσα (π.χ. τυπώματα, πιτσιλιές), β) κολλητική και κατασκευές με διάφορα είδη χαρτιού και υλικών από το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον σε δισδιάστατη και τρισδιάστατη μορφή (π.χ. διπλωτική, χαρτοκοπτική, ύφανση, σχισμένο χαρτί, κατασκευές με χαρτόκουτα), γ) η τεχνική της τριβής, η τεχνική της χάραξης με απλά μέσα και υλικά, δ) μικτές τεχνικές και ε) εύπλαστα υλικά (π.χ. αποτυπώματα, δημιουργία όγκου, τεχνική σύνδεσης)</p>	<p>Το παιδί ενθαρρύνεται μέσα από επαναλαμβανόμενο παιχνίδι: α) να ζωγραφίσει με τα τρία δάκτυλα βουτηγμένα σε διαφορετικό χρώμα μπογιάς και β) να ζωγραφίσει χορεύοντας, πηδώντας και σε μεγάλο μεγέθους επιφάνειες, αφήνοντας ίχνη και γραμμές (σαν πορείες κίνησης) σε διάφορες επιφάνειες.</p> <p>Το παιδί στο πλαίσιο μιας εικαστικής δράσης με θέμα «<i>Τα δώρα</i>» τυλίγει με χαρτί, μαλλί και ύφασμα ένα αντικείμενο, το οποίο θα δωρίσει σε ένα άλλο παιδί μιας άλλης τάξης.</p> <p>Στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «<i>Τα ίχνη των παιχνιδιών μου</i>» η εκπαιδευτικός δείχνει την τεχνική του τυπώματος με αντικείμενα.</p> <p>Το παιδί δοκιμάζει να αφήσει τα ίχνη και τα αποτυπώματα των άχρηστων παιχνιδιών του σε ένα κομμάτι χαρτί ή πλαστελίνης (π.χ. βουτάει τις πατούσες του παιχνιδιού του στην μπόγια ή παίρνει τα ζώα του βόλτα πάνω στο χαρτί ή παρακολουθεί πώς οι τροχοί από τα αυτοκινήτάκια του αφήνουν τα αποτυπώματά τους).</p>
--	--	--	--

<p>2.2 Χρήση ποικίλων διαδικασιών στην εικαστική δημιουργία</p>	<p>Το παιδί να δομεί και να μετασχηματίζει αντικείμενα, υλικά ή/και εικόνες, με τη χρήση διάφορων εργαλείων και πολυμέσων και σε διάφορους χώρους.</p>	<p>Μετασχηματισμός υλικών, μεταμόρφωση αντικειμένων και ανατροπή της λειτουργίας τους σε κάτι άλλο</p> <p>Παροχή κατάλληλων μέσων για παραγωγή ψηφιακών εικόνων και του μετασχηματισμού τους: α) Η εικόνα ως καταγραφή (του χώρου, εαυτού, των δράσεων), β) Η εικόνα σε φωτογραφίες, περιοδικά, αφίσες ή διαφημίσεις και ο μετασχηματισμός της και γ) Η σκηνοθετημένη εικόνα</p> <p>Τοποθέτηση με διάφορους τρόπους εικόνων, αντικειμένων, μορφών, σχημάτων για τη δημιουργία μιας σύνθεσης</p> <p>Ασυμφωνίες μέσα από το σχέδιο, τη χρήση κολλάζ, το ψηφιακό μετασχηματισμό εικόνας ή τη σκηνοθεσία</p>	<p>Το παιδί τοποθετεί στη σειρά (στο πάτωμα της τάξης) μεγάλο μεγέθους χαρτόκουτα, φτιάχνοντας ένα μεγάλο τούνελ. Στον προβολέα, το παιδί τοποθετεί αντικείμενα, παρατηρεί τη σκιά τους και την αλλαγή στη μορφή τους.</p> <p>Το παιδί παρεμβαίνει σχεδιαστικά (με μαρκαδόρους) σε εικόνες που επιλέγει από περιοδικό, με σκοπό να γίνουν πιο αστείες ή πιο τρομακτικές.</p> <p>Σύνθεση με κολλάζ που να αφορά σε π.χ. συλλογές από αντικείμενα, πρόσωπα ή την απλή τοποθέτηση χάρτινων σχημάτων.</p> <p>Το παιδί αντικαθιστά το κεφάλι ενός ανθρώπου με ενός ζώου με τη χρήση κολλάζ. <i>Φοράει για καπέλο το μαγιό του.</i> Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ερωτήματα (Δυνατότητα της Πιθανότητας): «Τι θα γινόταν αν είχα περισσότερα από δύο μάτια», «Που θα τοποθετούσα ένα άλλο μάτι»; Το παιδί τοποθετεί την εικόνα ενός ματιού σε ένα μέρος του σώματός του και αναπτύσσει ένα σενάριο.</p>
---	--	--	---

	<p>Το παιδί να αναπτύσσει ρουτίνες που παρέχουν ασφάλεια και οργάνωση σε ό,τι αφορά στη χρήση και αποθήκευση των υλικών.</p> <p>Το παιδί να παρατηρεί δεδομένα (υλικά, ήχους, εικόνες) χρήσιμα για την εικαστική δημιουργία.</p>	<p>Οργάνωση ενός κατάλληλου χώρου ή/και κέντρου μάθησης με ομαδοποιημένα υλικά, αντικείμενα και μέσα</p> <p>Επεξήγηση και επίδειξη διαδικασιών (φροντίδας των μέσων, αποθήκευσης των υλικών και των έργων) και οδηγίες σε μορφή εικόνων</p> <p>Συλλογή δεδομένων (από το παιδί) όπως: α) υλικά από το άμεσο περιβάλλον, β) εικόνες (π.χ. ζωγραφικά έργα, φωτογραφίες) και γ) αντικείμενα που έχουν σχέση με τον εαυτό του και την καθημερινή του ζωή</p> <p>Χρήση των αισθήσεων για αναγνώριση μορφών, σχημάτων, σημείων, γραμμών, χώρων και υφών</p> <p>Καταγραφή (σχεδιαστικά, ψηφιακά, ηχητικά) εικόνων του χώρου, προσώπων, εικαστικών δράσεων και των δικών τους εικαστικών έργων και μερική χρήση εικαστικού ημερολογίου</p> <p>Χρήση διάφορων μέσων (μεγεθυντικοί φακοί, προβολέας, οπτικό πλαίσιο, καθρέφτες, διαφανή ποτήρια, φανάρια, διαφανοσκόπιο κ.λπ.) και τρόπων (π.χ. πολλαπλές προοπτικές, πολλαπλές αισθήσεις, μέσα από εστίαση, πλαισίωση) για την παρατήρηση χώρων και αντικειμένων, του εαυτού του και των άλλων</p>	<p>Το παιδί έχει την ευκαιρία να επιλέξει ένα μεγαλύτερο σε μέγεθος πινέλο από συγκεκριμένο χώρο .</p> <p>Με θέμα την ηχορύπανση το παιδί ηχογραφεί τους ήχους των αυτοκινήτων στον δρόμο απέναντι από το σχολείο και τους αποτυπώνει σχεδιαστικά.</p> <p>Σχεδιάζω στον αέρα το σχήμα του προσώπου του/της φίλου/ης μου. Μπορείς να σχεδιάσεις αυτό που σχεδιάζω στην πλάτη σου;</p> <p>Το παιδί φωτογραφίζει το ρομπότ που έφτιαξε με την ομάδα του και τοποθετεί τη φωτογραφία με το ρομπότ στο εικαστικό ημερολόγιο.</p> <p>Το παιδί χρησιμοποιεί έναν χάρτινο κύλινδρο: <i>«Τι βλέπω μέσα από τον κύλινδρο»;</i> Μέσα από ένα παιχνίδι το παιδί παρατηρεί με τη χρήση φαναριών (και το φως) διάφορα υλικά που έχει συλλέξει από την αυλή.</p>
--	--	---	--

	<p>Το παιδί να ανακαλύπτει ότι η εικαστική δημιουργία μπορεί να εξελιχθεί και να αποκτήσει νέο νόημα</p>	<p>Συνέχεια της εικαστικής διαδικασίας μέσα από την: αλλαγή του μεγέθους, επανάληψη, επέκταση, ανταλλαγή ιδεών και της αφήγησης</p> <p>Χρήση και παροχή πολλαπλών ή νέων ερεθισμάτων (π.χ. εμπλουτισμός με τη χρήση άλλων αντικειμένων, υφάσματα με άλλη υφή, ήχοι που να συνοδεύουν τα αντικείμενα)</p> <p>Τοποθέτηση και επανατοποθέτηση του δικού του εικαστικού έργου ή/και αντικειμένων σε διάφορους χώρους, με διάφορους τρόπους και δόμηση ή αλλαγή νοήματος</p>	<p>Το παιδί παρατηρεί προηγούμενα σχεδιαστικά του έργα, τα οποία σειροθετεί, αφηγείται ιστορίες που σχετίζονται με αυτά και παρεμβαίνει σχεδιαστικά, δημιουργώντας κάτι νέο ή τη συνέχεια της ιστορίας σε νέα επιφάνεια.</p> <p>Η εκπαιδευτικός προσθέτει σε κέντρο μάθησης και άλλα υφάσματα διαφορετικού μεγέθους και με άλλη υφή.</p> <p>Το παιδί τοποθετεί σε διαφανή μπουκάλια τις αναμνήσεις του καλοκαιριού μέσα από αντικείμενα που έχει συλλέξει (άμμος, κοχύλια, πέτρες) για να θυμάται τις διακοπές του. Τοποθετεί τη ζωγραφιά του στη βιτρίνα ενός καταστήματος ή στο περίπτερο της γειτονιάς για να ενημερώσει για μια εικαστική δράση. Το παιδί αποφασίζει σε ποιο χώρο θα ήθελε να τοποθετήσει/εκθέσει το έργο του και γιατί.</p>
--	--	---	--

	<p>Το παιδί να προσεγγίζει την εικαστική δημιουργία στην καθημερινή του ζωή.</p>	<p>Χρήση του αυθεντικού περιβάλλοντος (π.χ. φυσικό τοπίο, παιδικά έργα, επαφή με καλλιτέχνες της κοινότητας του σχολείου) και χώρων τέχνης, καθώς και άλλων οπτικών ερεθισμάτων (π.χ. αντίγραφα αρχαιολογικών ευρημάτων, φωτογραφίες, ανατυπώσεις ζωγραφικών έργων) για:</p> <p>α) εμπλουτισμό εμπειριών (αισθητοποίηση, ταύτιση, περιγραφή) και του παιχνιδιού,</p> <p>β) αναγνώριση της χρήσης των υλικών (πώς έγινε το έργο/αντικείμενο),</p> <p>γ) επεξεργασία θεμάτων και</p> <p>δ) ενεργοποίηση της φαντασίας και συναισθημάτων</p>	<p>Το παιδί βλέπει μια εικόνα και εκφράζει τις σκέψεις του με διάφορους τρόπους (λεκτικά, μέσα από θεατρικό παιχνίδι, με κίνηση κ.ά).</p> <p>Η εκπαιδευτικός διατυπώνει ερωτήματα, όπως «<i>Αν ήμουν μέσα στην εικόνα τι θα έκανα;</i>» (π.χ. Το παιδί πηδά όπως το βατράχι στην εικόνα του παραμυθιού).</p> <p>Το παιδί πριν την επίσκεψή του στο Αρχαιολογικό Μουσείο χρησιμοποιεί στο παιχνίδι του αντίγραφα αρχαίων κυπριακών ειδωλίων και δημιουργεί διαλόγους.</p> <p>Το παιδί, εξερευνώντας τον χώρο της πλατείας του χωριού του, καλείται να αγγίξει σε γλυπτά ή μνημεία (π.χ. την ξυλόγλυπτη πόρτα μιας εκκλησίας) και να αναγνωρίσει το υλικό κατασκευής τους.</p> <p>Το παιδί παρακολουθεί την ταινία του Mark Karasick (https://vimeo.com/39544237), επιλέγει μια έκφραση της απεικόνισης του παιδιού και σχεδιάζει <i>τι μπορεί να σκεφτόταν το παιδάκι στη φωτογραφία.</i></p>
--	--	---	--

<p>3.ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΜΕ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ</p>	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει διάφορες μορφές εικαστικής δημιουργίας, την προέλευση και λειτουργία τους, σε σχέση με το περιβάλλον και τις εμπειρίες του.</p>	<p>Αναφορά: α) στα είδη εικαστικής δημιουργίας, όπως ζωγραφική, γλυπτική, κατασκευή, χαρακτηριστική, ψηφιακή φωτογραφία, β) στη χρήση διαφορετικών υλικών στην εικαστική δημιουργία, γ) στην εικόνα και τη λειτουργία της (π.χ. φωτογραφία ενός γεγονότος/αντικειμένου, εικόνα στη διαφήμιση, εικόνα στο παραμύθι) και δ) στην προέλευση της εικαστικής δημιουργίας (ανθρώπινη δημιουργία)</p>	<p>Το παιδί αναγνωρίζει χώρους ή αντικείμενα, τα οποία αποτελούν μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και τα συνδέει με βιώματα και εμπειρίες του, π.χ. Το αρχαίο θέατρο, Η παλιά πόλη, Το πιθάρι.</p> <p>Μέσα από τη χρήση διαφορετικών υλικών στην εικαστική του δημιουργία και τη θέαση έργων σε μουσεία, αναγνωρίζει ότι στις Εικαστικές Τέχνες αξιοποιούνται τόσο τα ζωγραφικά όσο και άλλα υλικά και μέσα.</p> <p>Συσχετίζει φωτογραφίες και τη σχέση τους με αυθεντικούς χώρους και αντικείμενα (π.χ. το γλυπτό του και την εικόνα του γλυπτού του). Χρησιμοποιεί την εικόνα του γλυπτού του και τη μετατρέπει σε πρόσκληση για τη γιορτή του σχολείου.</p> <p>Έρχεται σε επαφή με Κύπριους καλλιτέχνες ή/και ανθρώπους της παράδοσης και τα έργα τους και αναγνωρίζει ότι η τέχνη είναι ανθρώπινη δημιουργία.</p> <p>Η εκπαιδευτικός διατυπώνει ερωτήματα: <i>Θα μπορούσες να κινηθείς όπως τις γραμμές στο σχέδιό σου; Τι συμβαίνει στη ζωγραφιά σου; Ποιο έργο σου θα επέλεγες για να φωτογραφίσεις ή να βάλεις στο φάκελό σου;</i></p> <p>Το παιδί σκηνοθετεί ρόλους με τα αντικείμενα που δημιουργεί (π.χ. φορεί το κοστούμι που έφτιαξε και δημιουργεί διαλόγους).</p>
--	--	--	--

<p>4.ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ</p>	<p>Το παιδί να δίνει ερμηνείες για τη δική του εικαστική δημιουργία και των άλλων παιδιών, συνδέοντας με εμπειρίες και ιδέες.</p> <p>Το παιδί να παρουσιάζει και να στοχάζεται τόσο για τις διαδικασίες όσο και για το τελικό αποτέλεσμα.</p> <p>Να επικοινωνεί μέσα από την εικαστική δημιουργία του, με διαφορετικούς θεατές στο πλαίσιο της κοινότητας του σχολείου.</p>	<p>Παρουσίαση των εικαστικών έργων του παιδιού και αξιοποίησή τους για:</p> <p>α) προσδιορισμό εικαστικών στοιχείων και β) έκφραση ιδεών (προτιμήσεις, σημασίες και αφηγήσεις)</p> <p>Τεκμηρίωση της εικαστικής εργασίας του παιδιού και της διαδικασίας μέσα από:</p> <p>α)τη χρήση αυθεντικών έργων (στο παιχνίδι, για διάλογο ή/και αφήγηση, ή/και για επέκταση), β) την έκθεση και σειροθέτηση της διαδικασίας (π.χ. μέσα από φωτογραφίες ή βίντεο), γ) τη χρήση εικαστικών στοιχείων ή/και διασύνδεση με θέματα/νοήματα</p> <p>Η εικαστική δημιουργία:</p> <p>α) ως εμπειρία που μπορεί να μοιραστεί με άλλους, β) ως ενημέρωση ή/και επικοινωνία με τους άλλους και γ) ως παιχνίδι που θα λειτουργεί και για τους άλλους</p>	<p>Το παιδί μιλά για τη διαδικασία που πέρασε, αυτό που του άρεσε ή δεν του άρεσε ή αυτό που θυμάται. Το παιδί επινοεί τίτλους για το έργο του και ονομάζει εικαστικά στοιχεία ή θέματα (π.χ. λαμπερά χρώματα, ο κόκκινος άνθρωπος, το αεροπλάνο, παίζω με τους/τις φίλους/ες μου). Το παιδί παίζει τον ρόλο του/της ξεναγού στην πινακοθήκη του σχολείου, μιλώντας για το έργο του στους γονείς του. Σχεδιάζει αυτό που του έκανε εντύπωση στην όλη εικαστική διαδικασία.</p> <p>α). Το παιδί δημιουργεί αστείες ζωγραφίες και τις μοιράζεται με άλλα παιδιά σε άλλα σχολεία, με σκοπό να κάνει και άλλα παιδιά να γελάσουν, β). Σχεδιάζει αφίσες για να προσκαλέσει τους γονείς του σε μια έκθεση. Στο πλαίσιο μιας εικαστικής δράσης για δημιουργία παιδότοπου, παρουσιάζονται από τα παιδιά τα σχέδιά τους για παιδότοπους στους γονείς, στον δήμαρχο και σε άλλους σχετικούς φορείς, γ) Σχεδιάζει ένα παιχνίδι με κιμωλίες στην αυλή του σχολείου για να παίζει με τα άλλα παιδιά.</p>
---	---	--	---

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Εισαγωγή

Σκοπός των Κοινωνικών Σπουδών είναι να προσφέρει πλούσιες, αυθεντικές και ποικίλες μαθησιακές εμπειρίες στα παιδιά, ώστε να προβληματίζονται γύρω από κοινωνικά-πολιτικά, οικονομικά, γεωγραφικά, ιστορικά και θρησκευτικά-ηθικά ζητήματα με τρόπους που να ενισχύουν τη διερεύνηση και συζήτηση τέτοιων ζητημάτων προς κοινωνικά και ηθικά επιθυμητές κατευθύνσεις. Ο προβληματισμός αυτός όμως πλαισιώνεται ώστε να δίνεται έμφαση στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των παιδιών στο παρόν τους· να ακολουθείται επιστημολογικά ευαίσθητη προσέγγιση, η οποία να εστιάζει στις διαδικασίες παραγωγής γνώσης στα διάφορα επιστημονικά πεδία και όχι μόνο στα αποτελέσματά τους· και να δημιουργούνται συνθήκες εντοπισμού και προσπάθειας συμβολής στην άμβλυνση κοινωνικών προβλημάτων με όραμα ένα κοινωνικά δικαιότερο και πνευματικά αρμονικότερο κόσμο. Οι Κοινωνικές Σπουδές δεν αναμένεται να «προετοιμάζουν» έναν/μια «μελλοντικό/ή» (ενήλικα) πολίτη, αλλά να αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο παρόν τους, ως βιογραφίες με παρελθόν και μέλλον, ως κοινωνικά πρόσωπα που μπορούν και χρειάζεται να συν-διαμορφώνουν το κοινωνικό τοπίο προς όφελός τους, αλλά και προς όφελος του ίδιου του κοινωνικού τοπίου, μια και η δική τους (ιστορικά περιθωριοποιημένη) φωνή και προοπτική χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη σε μια ουσιαστικά ανθρώπινη και δημοκρατική κοινωνία. Παρόλο που παρακάτω αναφέρεται ενδεικτικά κάποιο περιεχόμενο των Κοινωνικών Σπουδών και ενδεικτικές πρακτικές, χρειάζεται να τονιστεί ότι δεν αναμένεται οι δραστηριότητες να πραγματοποιούνται μεμονωμένα, αλλά να πλαισιώνονται από τις ευρύτερες εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετεί η νηπιαγωγός με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην πιο πάνω θεωρητική τοποθέτηση των Κοινωνικών Σπουδών. Οι εκπαιδευτικές αυτές πρακτικές αναμένεται να είναι δημοκρατικές, συμμετοχικές και συνεργατικές και να αφορούν, ενδεικτικά, στη συμμετοχή των παιδιών στη διαμόρφωση του χώρου του νηπιαγωγείου, του περιεχομένου και της διαδικασίας των Σχεδίων Εργασίας (projects), στις διαλογικές πρακτικές κατά τις δομημένες δραστηριότητες και στη δημιουργική επίλυση προβλημάτων.

Το περιεχόμενο των Κοινωνικών Σπουδών προέρχεται από ευρήματα και ερωτήματα κυρίως των Κοινωνικών, αλλά και Ανθρωπιστικών Επιστημών σε ακαδημαϊκό επίπεδο, όπως η κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, οικονομικές και πολιτικές επιστήμες, κοινωνική ψυχολογία, κοινωνικές και οικονομικές πτυχές της γεωγραφίας, ιστορία, θεολογία, ηθική, φιλοσοφία και άλλες. Ως εκπαιδευτικό περιεχόμενο θα πρέπει να είναι ενδιαφέρον και να ικανοποιεί τις ανάγκες των παιδιών, των εκπαιδευτικών αλλά και του υπόλοιπου σχολικού προγράμματος. Το περιεχόμενό τους συνήθως (και πιο κάτω) δομείται σε κοινωνικό-πολιτικό, οικονομικό, γεωγραφικό, ιστορικό και θρησκευτικό-ηθικό, ωστόσο η νηπιαγωγός έχει την παιδαγωγική αυτονομία να εστιάζει είτε σε μια από αυτές τις πτυχές είτε σε περισσότερες από μία και να τις αναδιοργανώνει διαθεματικά, όπως κρίνει παιδαγωγικά απαραίτητο, συνδέοντας αυτές με τομείς ανάπτυξης και γνωστικά αντικείμενα του υπόλοιπου προγράμματος πέραν των Κοινωνικών Σπουδών και συνδυάζοντάς τις, όπου είναι δυνατόν, με εμπειρίες, επισκέψεις και μελέτες πεδίου εκτός του σχολείου.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	<p>1. Το παιδί να συνειδητοποιεί την πολλαπλότητα και ρευστότητα των κοινωνικών του ταυτοτήτων (π.χ. έμφυλη, εθνική, θρησκευτική, πολιτισμική, ηλικίας, τάξης, παρέας, οικογένειας, άλλες) .</p>	<p>1.1. Τα βασικά στοιχεία ταυτότητας του παιδιού: όνομα, ηλικία, τόπος κατοικίας</p> <p>1.2. Εξωτερικά χαρακτηριστικά που προσδίδουν επιπλέον στοιχεία της ταυτότητας του παιδιού (π.χ. εξωτερικά χαρακτηριστικά)</p> <p>1.3. Τα ενδιαφέροντα (π.χ. χορός, τραγούδι, σπορ) και προτιμήσεις του παιδιού (π.χ. σε φαγητό, παιχνίδια) ως χαρακτηριστικά της προσωπικότητας</p>	<p>1.2. Στο πλαίσιο του δομημένου παιχνιδιού στο κέντρο μάθησης «Εικαστικά» τα παιδιά σε μικρές ομάδες συστήνονται παρουσιάζοντας αποτύπωμα της παλάμης ή πατούσας τους και συζητούν ομοιότητες και διαφορές από τους συμμαθητές/τριές τους ως προς την εμφάνιση του αποτυπώματος (1,2) .</p>
	<p>2. Το παιδί να αναγνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του (ως παιδί και άλλα) σε ποικιλία πλαίσίων.</p>	<p>2.1. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του παιδιού</p> <p>2.2. Επεξήγηση του ότι σε διαφορετικά πλαίσια ισχύουν διαφορετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις</p> <p>2.3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού ως κατακτήσεις μετά από συνεχιζόμενους αγώνες διεκδίκησης</p>	<p>2.1. Συζητούν τα δικαιώματα και υποχρεώσεις τους, π.χ. σπίτι, τάξη, σχολείο, γειτονιά, κοινωνία μέσα στο πλαίσιο του δομημένου παιχνιδιού στο κέντρο μάθησης «κουκλόσπιτο» (1, 4) .</p>
	<p>3. Το παιδί να εντοπίζει και να εργάζεται προς άμβλυνση αδυναμιών σε κοινωνικές και πολιτικές πρακτικές και θεσμούς που το αφορούν στην καθημερινή του ζωή.</p>	<p>3.1. Αδυναμίες και εισηγήσεις τρόπων βελτίωσης κοινωνικών και πολιτικών πρακτικών και θεσμών</p> <p>3.2. Η ανάγκη σχεδιασμού και ανάληψης δράσης για βελτίωση κοινωνικών και πολιτικών πρακτικών και θεσμών</p>	<p>3.1.&3.2. Στο πλαίσιο ενός Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά εμπλέκονται σε δραστηριότητες κατά τις οποίες εντοπίζουν διαφημίσεις που προωθούν ανθυγιεινά τρόφιμα για παιδιά, π.χ. πατατάκια, γλυκά κοκ κατά τη διάρκεια της παιδικής ζώνης στην τηλεόραση (1,4).</p>
	<p>4. Το παιδί να συμμετέχει σε διαδικασίες δημιουργίας κανόνων, αναγνωρίζοντας την αξία τους.</p>	<p>4.1. Περιγραφή και δημιουργία απλών κανόνων που ισχύουν σε διαφορετικά πλαίσια στην καθημερινή του ζωή</p>	<p>4.1. Στο πλαίσιο δομημένου παιχνιδιού δραματοποιούν σενάρια (με ή χωρίς κανόνες) στα κέντρα μάθησης «Κουκλόσπιτο» και «Καταστημάκι» και έξω στην αυλή, ώστε σταδιακά να μη χρειάζεται</p>

	<p>4.2. Οι κανόνες ως κωδικοποίηση διαπραγμάτευσης και συζήτησης με όσα άτομα εμπλέκονται</p> <p>4.3. Κίνδυνοι από την επιβολή κανόνων χωρίς αιτιολόγηση και επεξήγηση</p>	<p>να τους υπενθυμίζονται συνεχώς οι κανόνες (1,3).</p> <p>4.1.& 4.2. Μετά από μια επίσκεψη στο πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής τα παιδιά κατασκευάζουν μακέτα ιδανικής πόλης για αυτοκίνητα, ποδηλάτες, πεζούς και επεξηγούν γιατί να υπάρχουν π.χ. διαβάσεις πεζών, χώροι στάθμευσης για ανάπηρους (1, 3).</p>
<p>5. Το παιδί να συμμετέχει και αναγνωρίζει την αξία κοινωνικών δραστηριοτήτων και οργάνωσης (π.χ. προσφορά σε φιλανθρωπικό ίδρυμα, εορτασμός ημέρας δικαιωμάτων του παιδιού).</p>	<p>5.1. Περιγραφή διαφόρων μορφών προσφοράς στην κοινότητα</p> <p>5.2. Εισηγήσεις για διαφορετικές-νέες μορφές προσφοράς στην κοινότητα</p> <p>5.3 . Κρατικοί και άλλοι φορείς που έχουν την ευθύνη για διαφορετικές κοινωνικές ανάγκες και έκτακτα περιστατικά</p> <p>5.4. Η αξία οργάνωσης κοινωνικών δραστηριοτήτων με στόχο την προσφορά στην κοινότητα</p>	<p>5.1. - 5.3. Μέσα από μελέτη περίπτωσης μιας ανθρωπιστικής κρίσης ή έκτακτης ανάγκης από φυσική καταστροφή στην Κύπρο ή το εξωτερικό τα παιδιά εμπλέκονται σε project για να εντοπίσουν τους φορείς που υποχρεούνται να εμπλακούν ή που εμπλέκονται εθελοντικά. Τα παιδιά καλούνται να εισηγηθούν τρόπους δικής τους εμπλοκής.</p>
<p>6. Το παιδί να καλλιεργήσει την αυτονομία και αυτοσεβασμό του.</p>	<p>6.1. Οι βασικές καθημερινές ανάγκες του παιδιού: ποιες είναι και σε ποιες μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί</p> <p>6.2. Όταν η αυτοεξυπηρέτηση δεν είναι εφικτή: αναζήτηση βοήθειας-υποστήριξης με τον κατάλληλο τρόπο και από το κατάλληλο πρόσωπο ανάλογα με την περίσταση</p> <p>6.3. Αίτια και κριτική υποτιμητικών αναφορών και στερεοτύπων εις βάρος του παιδιού</p> <p>6.4. Η μοναδικότητα και αδιαπραγμάτευτη αξία του παιδιού ως ιδιαίτερου και ανεπανάληπτου προσώπου-ανθρώπινου όντος</p>	<p>6.1. Στο πλαίσιο του Ελεύθερου ή/και Δομημένου Παιχνιδιού τα παιδιά πειραματίζονται στο να (ξε)δένουν τα κορδόνια διάφορων παπουτσιών, να (ξε)κουμπώνουν ρούχα με κουμπιά και φερμουάρ, να χτενίζουν μαλλιά κ.ο.κ. σε κούκλες αλλά και μεταξύ τους.</p>

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	<p>1. Το παιδί να χρησιμοποιεί με άνεση απλές οικονομικές έννοιες, όπως χρήματα, κόστος, ρέστα, λογαριασμός, απόδειξη, φθηνό, ακριβό.</p> <p>2. Το παιδί να κατανοεί έννοιες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης (π.χ. τροφίμων, παιχνιδιών)</p> <p>3. Το παιδί να εντοπίζει οικονομικές σχέσεις κρατών στην καθημερινή του ζωή.</p> <p>4. Το παιδί να ιεραρχεί τις καθημερινές και μακροπρόθεσμες του ανάγκες με ποικιλία κριτηρίων.</p> <p>5. Το παιδί να συζητά την αξία και αλληλεξάρτηση επαγγελματικών ομάδων.</p> <p>6. Το παιδί να εντοπίζει την οικονομική αλληλεξάρτηση ανθρώπων και κοινωνικών ομάδων στην καθημερινή του ζωή.</p>	<p>1. Απλές οικονομικές έννοιες, όπως χρήματα, κόστος, ρέστα, λογαριασμός, απόδειξη, φθηνό, ακριβό, τιμοκατάλογος</p> <p>2.1. Διαδικασίες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης προϊόντων (περιγραφή και διάκριση)</p> <p>2.2. Διαδικασίες παραγωγής και τα προϊόντα τους</p> <p>4.1. Περιγραφή καθημερινών και μακροπρόθεσμων αναγκών του παιδιού</p> <p>4.2. Ποικιλία κριτηρίων για την ιεράρχηση αναγκών</p> <p>4.3. Η ιεράρχηση αναγκών αλλάζει όταν αλλάζει το κριτήριο.</p> <p>5. Επαγγέλματα ενηλίκων από το οικείο περιβάλλον του παιδιού (σπίτι, σχολείο, υπεραγορά) και από άλλα περιβάλλοντα</p> <p>6. Επεξήγηση της αξίας της εργασίας με διαφορετικές μορφές-επαγγέλματα και της αλληλεξάρτησης μεταξύ επαγγελματικών ομάδων</p>	<p>1. Στο πλαίσιο του ελεύθερου κοινωνικο-δραματικού παιχνιδιού στο κέντρο μάθησης «Καταστηματακι» τα παιδιά υποδύονται ρόλους πωλητών ή πελατών και συνδιαλέγονται με το κατάλληλο λεξιλόγιο.</p> <p>2. «Ένα προϊόν ταξιδεύει μέχρι το σπίτι μου»: τα παιδιά σειροθετούν και συγκρίνουν τις εικόνες «ταξιδιού» προϊόντων (όπως λαχανικά, ρούχα, γάλα, παιχνίδι) από χώρο παραγωγής στο σπίτι για κατανάλωση/χρήση. Κατά την περίοδο αυτή οργανώνονται επισκέψεις-μελέτες πεδίου σε αντίστοιχα καταστήματα για συλλογή πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων και των διαφορετικών χωρών από τις οποίες εισάγονται διαφορετικά προϊόντα (1,4).</p> <p>4. Ελεύθερο παιχνίδι στο κέντρο μάθησης του κουκλόσπιτου. Στη συνέχεια στο πλαίσιο του δομημένου παιχνιδιού τα παιδιά ενθαρρύνονται να ετοιμάσουν έναν κατάλογο για ψώνια από υπεραγορά και να κάνουν μια ιεράρχηση με βάση ποικιλία κριτηρίων π.χ. ανάγκη, χρησιμότητα, κόστος, διάρκεια χρήσης-ημερομηνία λήξης, περιβαλλοντική επιβάρυνση (1,4).</p> <p>5. Στο πλαίσιο ενός Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους διάφορων επαγγελμάτων και μέσα από τους ρόλους τους αναφέρουν τι προσφέρει το συγκεκριμένο επάγγελμα στην κοινότητα.</p> <p>6. Συζητούν, τη σχέση της οικογένειας τους με την οικογένεια που έχει τη συνοικιακή υπεραγορά, βενζινάδικο, ανθοπωλείο (1,4).</p>
-------------------------------	---	---	---

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	1. Το παιδί να έρθει σε επαφή και να εξοικειωθεί με τη χρήση εννοιών χρόνου.	1. Βασικές έννοιες χρόνου για την περιγραφή καθημερινών δραστηριοτήτων: πριν, μετά, αργότερα σήμερα, ύστερα, κατά τη διάρκεια, στη συνέχεια	1. Στο πλαίσιο ενός Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά περιγράφουν γεγονότα με κριτήριο τον χρόνο κατά τον οποίο συμβαίνουν: π.χ. πριν, τώρα, μετά (εντός μιας μέρας), προηγούμενη, σημερινή, επόμενη (μέρα εντός μιας περιόδου ημερών) (4).
	2. Το παιδί να τοποθετεί γεγονότα στον χρόνο με διάφορους τρόπους.	2. Γεγονότα και η σειρά με την οποία συμβαίνουν εντός διαφορετικών περιόδων (π.χ. μιας ημέρας, της εβδομάδας, ενός μήνα, ενός ταξιδιού)	2. Κατασκευή-συμπλήρωση ημερολογίου ως ρουτίνα κατά τη διάρκεια της ημέρας ή κατασκευή διαφόρων μορφών ημερολογίων στο πλαίσιο του ελεύθερου και ήσυχου παιχνιδιού. Σε διαφορετικές στιγμές κατά τη διάρκεια της χρονιάς προσθέτουν και αντιστοιχίζουν γεύματα, ρούχα κ.ο.κ. με την κατάλληλη περίοδο του ημερολογίου.
	3. Το παιδί να εντοπίζει στοιχεία που παραμένουν σταθερά και στοιχεία που αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου.	3.1. Διάκριση μεταξύ στοιχείων που παραμένουν σταθερά και που αλλάζουν στην καθημερινή του ζωή 3.2. Λόγοι για τους οποίους κάποια στοιχεία παραμένουν σταθερά και κάποια αλλάζουν στην καθημερινή ζωή του παιδιού 3.3. Η «ηλικία» ως στοιχείο που διαφοροποιεί χρονικά αντικείμενα και πρόσωπα	3. Στο κέντρο μάθησης «Μουσείο παιχνιδιών» τα παιδιά εξερευνούν ελεύθερα παιχνίδια και εικόνες που σχετίζονται με παλιά και νέα παιχνίδια. Στη συνέχεια στα πλαίσια ενός Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά ενθαρρύνονται να συγκρίνουν παιχνίδια του παππού/γιαγιάς με δικά τους: η ανάγκη για παιχνίδι παραμένει σταθερή ιστορικά, το είδος και η μορφή των παιχνιδιών συνήθως αλλάζει (4). 3.3. Παρατηρούν και συγκρίνουν ποικίλο φωτογραφικό υλικό ή αντικείμενα ή κτήρια και διατυπώνουν υποθέσεις ως προς το ποιο στιγμιότυπο φωτογραφήθηκε ή ποιο αντικείμενο κατασκευάστηκε ή ποιο κτήριο οικοδομήθηκε πρώτα και ποιο μετά (4).

	<p>4. Το παιδί να συζητά στοιχεία της προσωπικής και οικογενειακής του ιστορίας.</p> <p>5. Το παιδί να κατανοεί τη σχέση της προσωπικής και οικογενειακής του ιστορίας με τις διάφορες κοινωνικές ομάδες (εθνική, θρησκευτική, πολιτισμική, ηλικιακή κ.ο.κ.) στις οποίες συμμετέχει.</p>	<p>4. Η ιστορία του δικού του ονόματος (ονοματοδοσία, νόημα ονόματος)</p> <p>5.1. Διαφορετικές παραδόσεις στη διαδικασία ονοματοδοσίας νέου μέλους της οικογένειας</p> <p>5.2. Προσωπική ή/και οικογενειακή ιστορία (από τη γέννηση ως σήμερα, οικογενειακό δέντρο)</p>	<p>4.& 5. Συλλογή πληροφοριών μετά από διερεύνηση στην οικογένειά τους (π.χ. συλλογή τεκμηρίων από πηγές, συνέντευξη από γονείς/κηδεμόνες), ώστε να εξηγήσουν στα υπόλοιπα παιδιά πώς τους δόθηκε το όνομά τους όταν γεννήθηκαν, γιατί το επέλεξαν οι γονείς/κηδεμόνες τους, τι σημαίνει (1,2,4)</p>
	<p>6. Το παιδί να εξηγεί την «ιστορική σημαντικότητα» συγκεκριμένων περιστατικών της προσωπικής και οικογενειακής του ιστορίας.</p>	<p>6. Τα «ιστορικά σημαντικά» περιστατικά εντός της προσωπικής ή/και οικογενειακής του ιστορίας: ποια είναι και γιατί</p>	<p>6. Κατασκευάζουν φωτογραφικό άλμπουμ ή «μωσαϊκό» ή γενεαλογικό δέντρο ή βίντεο με προσωπικά ή/και οικογενειακά στιγμιότυπα και εξηγούν τα ίδια τα παιδιά γιατί θεωρούν κάποια περιστατικά πιο σημαντικά από άλλα (1,2,4).</p>
	<p>7. Το παιδί να εντοπίζει σχέσεις αιτίων και αποτελεσμάτων.</p> <p>8. Το παιδί να εισηγείται λόγους για συγκεκριμένες συμπεριφορές (ιστορική ενσυναίσθηση).</p>	<p>7. Σχέσεις αιτιότητας ανάμεσα σε γεγονότα (καθημερινής ζωής και άλλα)</p> <p>8. Η δράση φανταστικών και πραγματικών χαρακτήρων: λόγοι, κίνητρα, σκεπτικό πίσω από τη δράση αυτή</p>	<p>8. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει την επεξεργασία παραμυθιού, τα παιδιά συζητούν τι προκάλεσε τις περιπέτειες του/της ήρωα/ηρωίδας και προσπαθούν να αναφέρουν λόγους για τους οποίους έδρασε με συγκεκριμένους τρόπους.</p>
	<p>9. Το παιδί να εισηγείται τρόπους με τους οποίους μαθαίνουμε για το παρελθόν.</p>	<p>9. Πηγές μέσα από τις οποίες μπορούν να αντληθούν πληροφορίες για το παρελθόν: π.χ. τεχνουργήματα, φωτογραφίες, κτήρια, ενδυμασίες, οπτικοακουστικό υλικό</p>	<p>9. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων, κατά τη διάρκεια του οποίου τα παιδιά αναπτύσσουν το Σχέδιο Εργασίας «Παραδοσιακά παιχνίδια», αναφέρουν πηγές από όπου μπορούν να πάρουν πληροφορίες για το θέμα.</p>

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	1. Το παιδί να χρησιμοποιεί απλές χωρικές έννοιες για να περιγράψει θέση ή κίνηση αντικειμένων ή ανθρώπων σε πραγματικό χώρο σε σχέση με άλλα αντικείμενα και τον εαυτό τους.	<p>1.1. Η θέση και απόσταση αντικειμένων σε σχέση με άλλα αντικείμενα και τον εαυτό τους (μέσα, έξω, πάνω, κάτω, δεξιά, αριστερά, μπροστά, πίσω, ανάμεσα)</p> <p>1.2. Η κίνηση αντικειμένων ή ανθρώπων σε πραγματικό χώρο</p>	1. Στο πλαίσιο οργανωμένου παιχνιδιού τα παιδιά περιγράφουν τη θέση και απόσταση του σώματός τους σε σχέση με αντικείμενα στον χώρο μέχρι να τα βρει άλλο παιδί που έχει καλυμμένα τα μάτια του. Ως επέκταση σταδιακά το παιχνίδι μετατρέπεται σε κυνήγι κρυμμένου θησαυρού, ώστε να δίνουν οδηγίες, χρησιμοποιώντας έννοιες κίνησης σε άλλο παιδί (με ανοικτά ή κλειστά μάτια) για να κινηθεί στην αμμοδόχο, τάξη, αυλή και να βρει κάποιο κρυμμένο θησαυρό (3,4).
	2. Το παιδί να αξιολογεί τη χρήση χώρων του νηπιαγωγείου.	<p>2.1. Οι χώροι του νηπιαγωγείου: ποιοι είναι</p> <p>2.2. Ανθρώπινες δραστηριότητες στους χώρους του νηπιαγωγείου: ποιες είναι και δυσκολίες που προκύπτουν</p> <p>2.3. Τρόποι (ανα)διαμόρφωσης των χώρων του νηπιαγωγείου με σκοπό την άμβλυνση των δυσκολιών</p>	2. Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων γνωριμίας των παιδιών με τους χώρους του σχολείου στις αρχές του σχολικού έτους συλλέγουν δεδομένα για το πώς χρησιμοποιούνται χώροι του σχολείου και της τάξης τους, επιλέγουν ονόματα και ετοιμάζουν καρτέλες-πινακίδες για να τους ονομάσουν.
	3. Το παιδί να ονομάζει στοιχεία του καιρού με κατάλληλο λεξιλόγιο.	3. Στοιχεία του καιρού: συννεφιά, βροχή, άνεμος, ηλιοφάνεια, ζέστη, κρύο	3. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά προβαίνουν σε παρατηρήσεις γύρω από στοιχεία του καιρού που επικρατούν και τα κωδικοποιούν σε πινακίδα ώστε να επανέρχονται και να τα συγκρίνουν κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Σταδιακά η σύγκριση μπορεί να αναφέρεται και σε άλλους τόπους μέσα από το σχολιασμό μετεωρολογικών δελτίων που αναφέρονται στην Κύπρο ή άλλες περιοχές της Γης

	4. Το παιδί να συνδέει στοιχεία του καιρού με ανθρώπινες δραστηριότητες.	4. Περιγραφή και αιτιολόγηση τρόπων κατάλληλης ανταπόκρισης του ανθρώπου στα καιρικά αυτά φαινόμενα ως προς: διατροφή, ενδυμασία, ψυχαγωγία, χρήση αντικειμένων ή συσκευών	4. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εξελικτικών Δραστηριοτήτων τα παιδιά αντιστοιχούν αντικείμενα ή φωτογραφικό υλικό (π.χ. φαγητά, ροφήματα, ενδυμασία, εξοπλισμό, απεικόνιση δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας) με συγκεκριμένες καιρικές συνθήκες
	5. Το παιδί να δίνει παραδείγματα της αλληλεπίδρασης ανθρώπινου και φυσικού περιβάλλοντος στην καθημερινή του ζωή και να επεξηγεί τις σχέσεις.	5. Φαινόμενα που υποδεικνύουν αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπινου και φυσικού περιβάλλοντος στην καθημερινή ζωή	5. Τα παιδιά στο πλαίσιο οικολογικού Σχεδίου Εργασίας συγκρίνουν το πώς επιβαρύνουν το περιβάλλον με ή χωρίς μείωση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και λιπασματοποίηση υλικών (1,4).
	6. Το παιδί να εντοπίζει προβλήματα στη διαχείριση του χώρου από τους ανθρώπους και να εισηγείται λύσεις.	6. Θετικά και αρνητικά στοιχεία από τη χρήση οικείων τους χώρων και υποβολή εισηγήσεων για καλύτερη διαχείρισή τους	6. Παρατηρώντας και καταγράφοντας στοιχεία γύρω από τη χρήση των κέντρων μάθησης ή παιχνιδιών στην αυλή (π.χ. όταν κάποιες/α είναι υπερβολικά δημοφιλείς/ή) ή του χώρου στάθμευσης του σχολείου (π.χ. συνωστισμός αυτοκινήτων όταν σχολούν τα παιδιά), συζητούν πού οφείλονται κάποια προβλήματα χρήσης, πώς επηρεάζουν την καθημερινότητά τους και εισηγούνται λύσεις για βελτίωση (1,4).
	7. Το παιδί να εξηγεί σχέσεις μεταξύ τόπων εντός Κύπρου ή/και μεταξύ της Κύπρου και του εξωτερικού στην καθημερινή τους ζωή.	7. Σχέσεις ανθρώπων εντός και εκτός Κύπρου στην καθημερινότητά τους ως προς την α) καθημερινή διακίνηση β) αλλαγή τόπου διαμονής	6. Διεξάγουν έρευνα στην ιστορία της οικογένειάς τους και τη μοιράζονται στον κύκλο για να συζητήσουν γιατί οι άνθρωποι μεταναστεύουν εντός (π.χ. από Λεμεσό προς Λευκωσία, προσφυγοποίηση) και εκτός Κύπρου (π.χ. σήμερα ή και στο παρελθόν) (1,4).

	<p>8. Το παιδί να καλλιεργήσει δεξιότητες γεωγραφικής διερεύνησης και ιδιαίτερα επιτόπιας-υπαιθρίας μελέτης.</p>	<p>8. Γεωγραφική διερεύνηση: α) συλλογή δεδομένων μέσω π.χ. βιωματικής παρατήρησης, φωτογράφισης, βιντεοσκόπησης β) καταχώριση δεδομένων σε απλές κλειδες με τη χρήση εικόνων, συμβόλων ή γραμμάτων γ) ερμηνεία των δεδομένων που συλλέγηκαν προς απάντηση των ερωτημάτων διερεύνησης δ) συμπεράσματα και εισηγήσεις βελτίωσης</p>	<p>8. Κατά τη διάρκεια μελέτης πεδίου στη γειτονιά τα παιδιά συλλέγουν και καταχωρίζουν δεδομένα γύρω από τη βλάστηση της περιοχής, κατηγοριοποιούν τα φυτά σε είδη με ποικιλία κριτηρίων και εισηγούνται αλλαγές για βελτίωση ως προς την υφιστάμενη βλάστηση της περιοχής (3,4).</p>
<p>ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ</p>	<p>1. Το παιδί να συνειδητοποιήσουν τη θρησκευτική τους ταυτότητα και την αποτύπωσή της στην καθημερινή τους ζωή, παράδοση και ιστορία του τόπου τους.</p> <p>2. Το παιδί να έρθουν σε επαφή με θρησκευτικές πολιτισμικές πρακτικές του τόπου και της παράδοσής τους (π.χ. χώρους, τελετές, σύμβολα λατρείας, κληρικούς).</p> <p>3. Το παιδί να εκτιμήσουν και να καλλιεργήσουν τις χριστιανικές αξίες της αγάπης, ειρήνης, φιλίας, συνύπαρξης, ισότητας, σεβασμού της διαφορετικότητας με τρόπο που να παρακινεί σε αλτρουιστική δράση.</p>	<p>1. Θρησκευτικά στοιχεία στην καθημερινή ζωή του παιδιού (όνομα, συνήθειες, τοπίο) και πώς συνδέονται με την οικογένεια ή ευρύτερη κοινότητα στην οποία συμμετέχει</p> <p>2. Εντοπισμός θρησκευτικών τελετών και γιορτών (π.χ. Θεία Λειτουργία, αγιασμός, βάπτισμα, Χριστούγεννα, Πάσχα, εορτασμός τοπικού αγίου), χώρων (π.χ. ναοί) και συμβόλων (π.χ. αμπέλι, ελιά, περιστέρι) στο οικείο περιβάλλον του παιδιού: σημασία και αξία</p> <p>3. Αξίες του Χριστιανισμού, όπως η αγάπη, ειρήνη, φιλία, ισότητα, σεβασμός α) ως βασικές ανάγκες του παιδιού, β) ως δικαίωμα του παιδιού, γ) συνθήκες-περιστάσεις καταπάτησής τους, δ) τρόποι διεκδίκησης, βοήθειας και συνδρομής όταν καταπατάται το δικαίωμα του παιδιού σε αυτές τις αξίες</p>	<p>1. Συζητούν τη σχέση του ονόματός τους με τη θρησκεία τους (αν υπάρχει) και περιγράφουν θρησκευτικές τελετές ονοματοδοσίας (π.χ. βάπτισμα) και ονομαστικής γιορτής (1,2).</p> <p>2. Κατά τη διάρκεια μελέτης πεδίου συλλέγουν πληροφορίες προκειμένου να εξηγήσουν γιατί στην περιοχή τους υπάρχουν θρησκευτικοί χώροι λατρείας, ποιοι και γιατί τους δημιούργησαν, ποιοι και γιατί τους χρησιμοποιούν, πώς, τότε κ.ο.κ. (1,4).</p> <p>3. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εργασίας για την ειρήνη συζητούν μέσα από μελέτες περίπτωσης τις πιθανές επιπτώσεις διάφορων μορφών πολέμου-βίας εις βάρος παιδιών και μελετούν πιθανούς τρόπους πρόληψης ή αντιμετώπισής τους.</p>

	<p>4. Το παιδί να κατανοήσει ότι κάθε άνθρωπος είναι πρόσωπο μοναδικό και ανεπανάληπτο και ως εκ τούτου είναι ανεπίτρεπτος ο υποβιβασμός του σε απρόσωπη μονάδα οποιουδήποτε αφηρημένου συνόλου-κατηγορίας.</p>	<p>4.1. Αναγνώριση της μοναδικότητας και αδιαπραγμάτευτης αξίας του παιδιού ως α) ανεπανάληπτου προσώπου με δικά του χαρίσματα, β) χαρίσματα που είναι ίσα με όλα τα άλλα, γ) χαρίσματα που αξιοποιούνται για το κοινό καλό</p> <p>4.2. Η έννοια του «μοιράζομαι» ως στάση ζωής: όχι μόνο τα χρήματα και τα πράγματά μου, αλλά και τα χαρίσματα, τα συναισθήματα, τις αγωνίες και τις χαρές μου με τους γύρω μου</p>	<p>4.1.& 4.2. Προκειμένου να καλλιεργηθεί ο σεβασμός προς τη διαφορετικότητα, με την τεχνική αμερικάνικου παπλώματος φτιάχνουν το μωσαϊκό της τάξης τους (μετά από επεξεργασία του παραμυθιού «Έλμερ ο Ελέφαντας» ή ανάλογου παραμυθιού), συνεισφέροντας το κάθε παιδί το δικό του μοναδικό κομμάτι (π.χ. σχέδιο, κατασκευή) και εξηγώντας τι είναι αυτό που τους διαφοροποιεί, τι τους ενώνει με τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης και πώς τα χαρίσματά τους προάγουν την ενότητα και συνεργασία μέσα στην τάξη ως κοινότητα (1,2).</p> <p>4.2. Στο πλαίσιο Σχεδίου Εργασίας για την προσφορά και βοήθεια προς τον συνάνθρωπο, πέρα από φυλετικές, θρησκευτικές, κοινωνικές και άλλες διακρίσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη.</p>
--	---	--	---

	<p>5. Το παιδί να συζητούν ηθικά και υπαρξιακά ζητήματα που σχετίζονται με τη σχέση τους με τον Θεό, τον εαυτό τους, τον συνάνθρωπό τους και την υπόλοιπη φύση.</p>	<p>5.1. Αυτογνωσία: α) η ψυχοσωματική ενότητα του ανθρώπου β) η ανάγκη ανάπτυξης τόσο της λογικής όσο και της θέλησης και του συναισθήματος</p> <p>5.2. Καθημερινές μορφές «θανάτου» και τρόποι υπέρβασής τους (π.χ. εγωκεντρισμός, ζήλεια, απόρριψη, εκφοβισμός) Απώλεια αγαπημένου προσώπου</p> <p>5.3. Συνειδητοποίηση των ορίων του ανθρώπου και η υπέρβασή τους στην κοινωνία του με τον Θεό</p> <p>5.4. Η κοινωνία με τον Θεό ως πηγή πληρότητας, χαράς και κατάφασης της ζωής σε κάθε πτυχή της</p> <p>5.5. Η ανάγκη του ανθρώπου για πνευματικότητα με τρόπο που συνδέει τον κάθε άνθρωπο α) με τον Θεό (αίσθηση του Θεού), β) τον εαυτό του (αυτογνωσία), γ) τους συνανθρώπους του (κοινωνικότητα) και δ) την υπόλοιπη φύση (οικολογική ευαισθησία)</p>	<p>5.2.1. Συζητούν καταστάσεις (πραγματικές ή φανταστικές) από την καθημερινότητά τους κατά τις οποίες γίνεται προσπάθεια υπέρβασης του εγωκεντρισμού, της ζήλειας, της απόρριψης, του εκφοβισμού κ.ο.κ.)</p> <p>5.2.2. Συζητούν την πιθανή απώλεια κάποιου αγαπημένου τους αντικειμένου ή κατοικίδιου ζώου ή προσώπου και διατυπώνουν σκέψεις για αντιμετώπισή της και διαχείριση των συναισθημάτων τους ή την υποστήριξη κάποιου άλλου προσώπου που τα βιώνει (1,2) .</p> <p>5.5. Με αφορμή κάποιο περιβαλλοντικό πρόβλημα (π.χ. ρύπανση εδάφους, νερού και ατμόσφαιρας, τρύπα του όζοντος, όξινη βροχή) τα παιδιά, στο πλαίσιο Σχεδίου Εργασίας, συζητούν πώς τοπικές δράσεις έχουν αρνητικές συνέπειες για τη Γη-Φύση ως σύνολο και τις συνδέουν με την απουσία αρμονικής σχέσης του ανθρώπου με τη Γη-Φύση και τον Θεό.</p>
--	---	--	--

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Το γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών στο νηπιαγωγείο αποτελεί εργαλείο, ώστε η εκπαιδευτικός να ενισχύσει την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Στόχος του νηπιαγωγείου είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Η υλοποίηση αυτού του στόχου επιτυγχάνεται και μέσα από το γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών, το οποίο στοχεύει στην απόκτηση μαθηματικών εμπειριών μέσα από τις οποίες το παιδί θα ενδυναμώσει νοητικές ικανότητες, ώστε να καταστεί ικανό να δομεί, τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον, μαθηματικές έννοιες. Οι δραστηριότητες οργανώνονται με κύριο άξονα το παιχνίδι (ελεύθερο ή/και δομημένο) και ακολουθούν πορεία εξερεύνησης και/ή διερεύνησης. Οι επιδιώξεις αφορούν στις ηλικίες παιδιών τριών (3) χρόνων μέχρι και προδημοτικής. Το Α.Π. των Μαθηματικών αποτελεί μια σφαιρική, συνεκτική πρόταση επιδιώξεων, η οποία:

- οργανώνεται μέσα σε εξελικτικό πλαίσιο δραστηριοτήτων με διαφοροποίηση στον βαθμό πολυπλοκότητας που να έχει νόημα για το παιδί και
- προσδιορίζεται μέσα από οκτώ μαθηματικές πρακτικές (Επίλυση Προβλήματος και Επιμονή στην Επίλυση του Προβλήματος, Ποσοτική και Αφηρημένη Σκέψη, Ανάπτυξη και Κρίση Συλλογισμού, Μοντελοποίηση, Χρήση Εργαλείων, Ακρίβεια, Δομή, Κανονικότητα Συλλογισμού- Γενίκευση) οι οποίες εμπεριέχουν έννοιες, πρακτικές και στάσεις και διαπλέκονται τόσο μεταξύ τους όσο και μεταξύ των πέντε τομέων των Μαθηματικών (Αριθμοί και Πράξεις, Μέτρηση, Άλγεβρα, Γεωμετρία, Στατιστική και Πιθανότητες).

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ	Το παιδί να αναγνωρίζει και να αναπαριστά αριθμητικές ποσότητες.	<p>Απαγγελία αριθμών μέχρι το 10</p> <p>Απαρίθμηση ποσοτήτων μέχρι το 10</p> <p>Αναπαράσταση αριθμών μέχρι το 10 λεκτικά, συμβολικά ή με τη χρήση υλικών (π.χ. εφαρμογίδια, κύβοι unifix)</p>	<p>Δομή: Διακρίνω και κατανοώ πώς οι αριθμοί είναι οργανωμένοι και αποτελούν μέρος ενός συνόλου.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ρυθμικά δίστιχα με απαγγελία αριθμών (π.χ. 1-2-3 μια ... φωτογραφία). - Σταδιακός εμπλουτισμός σε τετράστιχα με μεγαλύτερους αριθμούς - Απαγγελία αριθμών με κάθε αφορμή (απαγγελία αριθμών κατά την καθημερινή συμπλήρωση ημερομηνίας στο ημερολόγιο της τάξης/ συνεχίζω την απαγγελία αριθμών από ... /μετράμε ρυθμικά από το... μέχρι το...) <p>Δομή: Διακρίνω και κατανοώ πώς οι αριθμοί είναι οργανωμένοι και αποτελούν μέρος ενός συνόλου.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σε δομημένο κοινωνικό- δραματικό παιχνίδι τα παιδιά ετοιμάζουν ένα γιορτινό τραπέζι για έναν συγκεκριμένο αριθμό καλεσμένων. - Στο κέντρο μάθησης «Ανθοπωλείο» τα παιδιά δημιουργούν σακουλάκια με διαφορετικό αριθμό σπόρων για να διευκολύνουν τους πελάτες. <p>Χρήση εργαλείων : χρησιμοποιώ τα εργαλεία των Μαθηματικών για να εξερευνώ και να καταλαβαίνω τον κόσμο.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιώ τους κύβους μου για να δείξω πόσα αδέρφια έχω (τα μικρότερα παιδιά εφαρμόζουν ένα-προς-ένα αντιστοιχία. Τα μεγαλύτερα παιδιά

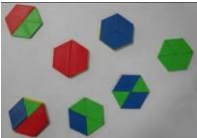
		<p>Σύγκριση αριθμών μέχρι το 10</p> <p>Διάταξη αριθμών μέχρι το 10</p> <p>Εκτίμηση πληθικού αριθμού ενός συνόλου (μέχρι το 10), π.χ. πόσους περίπου βόλους βλέπεις να έχω στο χέρι μου; Άμεση αναγνώριση αριθμού αντικειμένων (μέχρι το 6)</p>	<p>ενθαρρύνονται να μετρήσουν τα αδελφάκια τους και να πάρουν τόσους κύβους όσους χρειάζονται).</p> <div data-bbox="1375 328 1451 501"> </div> <ul style="list-style-type: none"> • Πόσους κύβους να πάρω για να βρω τον κάθε αριθμό; • Πώς θα τοποθετήσω τους κύβους για να φτιάξω τον κάθε αριθμό; • Πώς μπορώ να συγκρίνω τους αριθμούς; <p>- Παιχνίδια αντιστοίχισης :</p> <div data-bbox="1361 619 1827 715"> </div> <p>Πόσα είδη φρούτων πουλά το μαγαζάκι μας (π.χ μήλα, αχλάδια, μπανάνες, φράουλες); Μετρώ πόσα φρούτα έχουμε από κάθε είδος και φτιάχνω κατάλογο, τοποθετώντας τους αριθμούς σε σειρά. Στη συνέχεια ο προμηθευτής θα πάρει τον κατάλογο για να συμπληρώσει τις ποσότητες. Κάθε καλάθι πρέπει να περιέχει την ίδια ποσότητα από το συγκεκριμένο είδος φρούτου.</p> <p>Αναγνώριση, με κάθε ευκαιρία αριθμητικών ποσοτήτων μέχρι το 4 δίχως να χρειάζεται απαρίθμηση.</p> <p>Χρήση πραγματικών αντικειμένων, εικόνων, εφαρμογιδίων όπου οι διατάξεις είναι τυποποιημένες ή μη, π.χ. διάφορα εκπαιδευτικά παιχνίδια με ζάρι.</p>
--	--	--	---

	<p>Το παιδί να συνθέτει και να αναλύει αριθμούς μέχρι το 5</p>	<p>Σύνθεση και ανάλυση αριθμών μέχρι το 5</p> <p>Αναπαράσταση καταστάσεων πρόσθεσης και αφαίρεσης αριθμών μέχρι το 5</p> <p>Υπολογισμός αθροίσματος και διαφοράς αριθμών μέχρι το 5</p> <p>Διατύπωση απλών μαθηματικών προβλημάτων πρόσθεσης και αφαίρεσης μέχρι το 5</p>	<p>Επίλυση προβλήματος και επιμονή στην επίλυση προβλήματος: <i>Ακούω το πρόβλημα, σκέφτομαι πώς θα το λύσω, ελέγχω αν η απάντησή μου είναι λογική και προσπαθώ να βρω όλες τις λύσεις.</i></p> <p>Σε κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι ο κτηνίατρος τοποθετεί με όλους τους δυνατούς τρόπους τρία γατάκια σε δύο καλάθια και αναπαριστά τις λύσεις με χρήση αντικειμένων, εικόνων, συμβόλων.</p> <p>Μοντελοποίηση: <i>Χρησιμοποιώ μαθηματικά μοντέλα (συμβολικές εκφράσεις, διαγράμματα κ.λπ.) για να αναπαραστήσω καταστάσεις της καθημερινής ζωής.</i></p> <p>Κατά το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι με θέμα το λεωφορείο ο ταμίας υπολογίζει, μέσα από δημιουργία καταγραφών, τα ρέστα που πρέπει να δώσει στους επιβάτες για την αγορά εισιτηρίου.</p> <p>Ακρίβεια: <i>Είμαι προσεκτικός και σαφής όταν χρησιμοποιώ τα Μαθηματικά για να επικοινωνήσω με τους άλλους.</i></p> <p>Κατά το ελεύθερο παιχνίδι με πλαστικά ζώα τα παιδιά δημιούργησαν φάρμα . Ενθαρρύνονται να διατυπώσουν ιστορία με χρήση αριθμών σχετικά με το υλικό του παιχνιδιού τους, π.χ. «Πήρα δύο άλογα από το καλάθι και μετά πήρα μία αγελάδα. Πόσα ζώακια πήρα;», την οποία στη συνέχεια αναπαριστούν γραφικά ή με κύβους unifix και υπολογίζουν το αποτέλεσμα.</p>
--	--	---	---

<p>ΜΕΤΡΗΣΗ</p>	<p>Το παιδί να συγκρίνει και να σειροθετεί αντικείμενα με βάση το ύψος, το μήκος, τη μάζα, τη χωρητικότητα, χρησιμοποιώντας άμεση σύγκριση ή και μονάδες μέτρησης.</p>	<p>Άμεση σύγκριση μήκους, ύψους, μάζας και χωρητικότητας αντικειμένων</p> <p>Άμεση σύγκριση μήκους (με ευθυγράμμιση) και μάζας αντικειμένων (με χρήση ζυγαριάς)</p> <p>Έμμεση σύγκριση μήκους με χρήση μη συμβατικών μονάδων μέτρησης</p> <p>Έμμεση σύγκριση μήκους με τοποθέτηση πολλών ίδιων μονάδων μέτρησης</p> <p>Έμμεση σύγκριση μάζας αντικειμένων με χρήση ζυγαριάς</p> <p>Εκτίμηση μήκους διαδρομών με αναφορά σε μονάδες μέτρησης</p>	<p>Ανάπτυξη και κρίση συλλογισμού: <i>Εξηγώ τη σκέψη μου και λαμβάνω υπόψη μου τη γνώμη των άλλων.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Κατά το ελεύθερο παιχνίδι στο υδροδοχείο τα παιδιά ενθαρρύνονται να συγκρίνουν τη χωρητικότητα δοχείων με άμεση σύγκριση. - Συγυρίζοντας το κέντρο μάθησης «Κουκλόσπιτο» τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν τρόπους διάταξης του υλικού στα ντουλαπάκια με βάση διάφορα κριτήρια (ύψος, πλάτος, μήκος). <p>Χρήση εργαλείων: <i>Χρησιμοποιώ τα εργαλεία των Μαθηματικών για να εξερευνώ και να καταλαβαίνω τον κόσμο.</i></p> <p>Χρήση εφαρμογίδων για δημιουργία μαθηματικών προτάσεων, π.χ. «Ο σκύλος είναι πιο βαρύτερος από τη γάτα».</p> <p>Σύγκριση μήκους διαδρομών με χρήση μονάδων μέτρησης (π.χ. καλαμάκια, ξυλάκια, συνδετηράκια)</p> <p>Σειροθέτηση συλλογής τεσσάρων τουλάχιστον αντικειμένων από το ελαφρύτερο στο βαρύτερο ή αντίστροφα με τη χρήση ζυγαριάς ως εργαλείου μέτρησης (με ή δίχως χρήση βαριδίων)</p> <p>Με πόσα περίπου συνδετηράκια ισούται η διαδρομή;</p>
-----------------------	--	---	--

	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει νομίσματα.</p> <p>Το παιδί να διακρίνει βασικές έννοιες του χρόνου και να χρησιμοποιεί μέσα μέτρησης του χρόνου.</p>	<p>Αναγνώριση νομισμάτων</p> <p>Χρήση νομισμάτων σε καθημερινές καταστάσεις</p> <p>Παρατήρηση και σειροθέτηση εικόνων σε χρονολογική σειρά</p> <p>Αναγνώριση και ονομασία ημερών, μηνών και εποχών</p> <p>Χρήση εννοιών πρωί, μεσημέρι, απόγευμα, βράδυ</p>	<p>Χρήση εργαλείων: <i>Χρησιμοποιώ τα εργαλεία των Μαθηματικών για να εξερευνώ και να καταλαβαίνω τον κόσμο.</i></p> <p>Κέντρο μάθησης «Μαγαζάκι»: τιμολόγηση προϊόντων, δημιουργία και ανάρτηση τιμοκαταλόγου, υπολογισμός ολικής αξίας αγοράς/πώλησης προϊόντων, πληρωμή για προϊόντα, ρέστα</p> <p>Ακρίβεια: <i>Είμαι προσεκτικός και σαφής όταν χρησιμοποιώ τα Μαθηματικά για να επικοινωνήσω με τους άλλους.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Σειροθέτηση εικόνων παραμυθιού μετά την αφήγηση/ Ποια εικόνα λείπει;/Ποιο το λάθος στη σειρά των εικόνων; - Ζωγραφίζουμε το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και σειροθετούμε τις εικόνες μας. <p>Ρυθμικά δίστιχα και τραγούδια με αναφορά στις μέρες, τους μήνες, τις εποχές).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Καθημερινή συμπλήρωση ημερολογίου τάξης (εποχή, μήνας, μέρα, ημερομηνία). - Δημιουργία σεναρίου με χρήση των βασικών εννοιών του χρόνου τις οποίες τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίσουν, δραματοποιήσουν κ.λπ.
--	---	---	--

<p>ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ</p>	<p>Το παιδί να περιγράφει και να καθορίζει θέσεις στο χώρο με χρήση των όρων πάνω-κάτω, μέσα-έξω, πίσω-μπροστά-δίπλα-μεταξύ, δεξιά-αριστερά.</p> <p>Το παιδί να περιγράφει και να κατασκευάζει διάφορα είδη γραμμών.</p> <p>Το παιδί να ταξινομεί δισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα (κύκλος, τετράγωνο, τρίγωνο, ορθογώνιο, ρόμβος, τραπέζιο).</p> <p>Το παιδί να συνθέτει και να διαχωρίζει δισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα σε επιμέρους σχήματα.</p>	<p>Καθορισμός της θέσης του σώματός του σε σχέση με άλλους ή αντικείμενα στο χώρο</p> <p>Περιγραφή θέσεων αντικειμένων στο χώρο</p> <p>Περιγραφή, σύγκριση και κατασκευή ευθύγραμμων τμημάτων, καμπύλων, ανοικτών και κλειστών γραμμών</p> <p>Παρατήρηση, αναγνώριση, περιγραφή, ομαδοποίηση δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων με διάφορα κριτήρια</p> <p>Αναγνώριση δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων ανεξάρτητα από το μέγεθος και τον προσανατολισμό τους</p> <p>Κατασκευή επίπεδων γεωμετρικών σχημάτων με διάφορα μέσα και λογισμικά</p>	<p>Ακρίβεια: <i>Είμαι προσεκτικός και σαφής όταν χρησιμοποιώ τα Μαθηματικά για να επικοινωνήσω με τους άλλους.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Παιχνίδια εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, π.χ. Δημιουργώ διαδρομή με εμπόδια και δίνω οδηγίες στο ζευγάρι μου, π.χ. πέρνα μέσα από τη στεφάνη, κάτω από την κορδέλα, ανάμεσα από τους κώνους. - Δημιουργία γραμμών με διάφορα υλικά (μαλλί, μπογιές, κορδέλες, μολύβι) και στον ηλεκτρονικό υπολογιστή με τη χρήση ανάλογης μαθηματικής ορολογίας. - Δημιουργία διαδρομών (με βάση τα διάφορα είδη γραμμών) σε υπαίθριο δομημένο παιχνίδι. <p>Χρήση εργαλείων: <i>Χρησιμοποιώ τα εργαλεία των Μαθηματικών για να εξερευνώ και να καταλαβαίνω τον κόσμο.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ενασχόληση με pattern blocks, tangrams, anglelegs, βελονοπίνακες, και δραστηριότητες στον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή. - Δραστηριότητες ομαδοποίησης επίπεδων γεωμετρικών σχημάτων με διάφορα κριτήρια. <p>Επίλυση προβλήματος και επιμονή στην επίλυση προβλήματος: <i>Ακούω το πρόβλημα, σκέφτομαι πώς θα το λύσω, ελέγχω αν η απάντησή μου είναι λογική.</i></p> <p>Με αφορμή την ιστορία «Ο παράξενος χαρταετός» τα παιδιά εμπλέκονται σε διαδικασία διερεύνησης για να κατασκευάσουν τον δικό τους χαρταετό, χρησιμοποιώντας συνδεδεμένες ράβδους.</p>
-------------------------	--	---	--

	<p>Το παιδί να ονομάζει, περιγράφει, ταξινομεί τρισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα (σφαίρα, κύλινδρος, κώνος, πυραμίδα, κύβος, παραλληλεπίπεδο).</p>	<p>Διερεύνηση βασικών ιδιοτήτων δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων</p> <p>Χρήση δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων για δημιουργία νέων δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων</p> <p>Διαχωρισμός δισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων σε επιμέρους σχήματα</p> <p>Ομαδοποίηση τρισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων με διάφορα κριτήρια (π.χ κυλούν, στοιβάζονται, είδος/είδη των γραμμών τους κ.λπ.)</p> <p>Εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ δισδιάστατων και τρισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων.</p> <p>Κατασκευή τρισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων με συγκεκριμένο υλικό (clicks, συνδεόμενες ράβδοι, μαγνητικά επίπεδα γεωμετρικά σχήματα)</p>	<p>Δομή: Διακρίνω και κατανοώ πώς τα επίπεδα γεωμετρικά σχήματα είναι οργανωμένα και αποτελούν μέρος ενός συνόλου.</p> <p>Μέσα από διαδικασία διερεύνησης γίνεται καθορισμός των ιδιοτήτων ενός σχήματος με παραδείγματα και αντιπαραδείγματα (π.χ. γιατί αυτό το σχήμα είναι/δεν είναι τετράγωνο; Πότε ένα σχήμα είναι τρίγωνο);</p> <p>Επίλυση προβλήματος και επιμονή στην επίλυση προβλήματος: Ακούω το πρόβλημα, σκέφτομαι πώς θα το λύσω, ελέγχω αν η απάντησή μου είναι λογική και προσπαθώ να βρω και άλλες ή/και όλες τις λύσεις.</p> <p>Με ποια pattern blocks μπορώ να δημιουργήσω ένα εξάγωνο;</p> <p>Κατά το ελεύθερο παιχνίδι τους με τρισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα τα παιδιά ενθαρρύνονται να κάνουν συγκρίσεις και ομαδοποιήσεις με διάφορα κριτήρια.</p>
--	--	---	---

<p>ΑΛΓΕΒΡΑ</p>	<p>Το παιδί να συγκρίνει και ταξινομεί αντικείμενα σύμφωνα με κάποιο/α χαρακτηριστικό/κριτήριο/ιδιότητά τους.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει, να περιγράφει και να επεκτείνει μοτίβα.</p>	<p>Παρατήρηση και σύγκριση αντικειμένων και δεδομένων για εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών σε διάφορα πλαίσια (αριθμοί, γεωμετρία, στατιστική)</p> <p>Επισήμανση κριτηρίου ομαδοποίησης</p> <p>Εντοπισμός ξένων προς την ομάδα στοιχείων</p> <p>Η δυνατότητα διαίρεσης ομάδας σε υποομάδες και το αντίθετο</p> <p>Η δυνατότητα κατάταξης στοιχείων σε μία μόνο ομάδα</p> <p>Αναγνώριση, περιγραφή και επέκταση μοτίβων με εικόνες, λέξεις, ρυθμό και αριθμούς.</p> <p>Μετάφραση μοτίβου από μια μορφή αναπαράστασης σε άλλη(π.χ μετατροπή μοτίβου με λέξεις σε μοτίβο με εικόνες, μετατροπή μοτίβου με ρυθμό σε μοτίβο με αριθμούς)</p>	<p>Ανάπτυξη και κρίση συλλογισμού: <i>Επεξηγώ τη σκέψη μου και λαμβάνω υπόψη μου τη γνώμη των άλλων.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Σε τι μοιάζουν μεταξύ τους τα αντικείμενα; - Ποιες ομάδες μπορούν να δημιουργηθούν; - Ποια αντικείμενα δεν ταιριάζουν στην ομάδα; Γιατί; - Μπορούν να δημιουργηθούν άλλες ομάδες εντός της ομάδας; - Ανήκει ένα αντικείμενο σε περισσότερες από μία ομάδες; <p>Κανονικότητα συλλογισμού- γενίκευση: <i>Αναγνωρίζω μοτίβα σε συλλογισμούς και κάνω γενικεύσεις για να συντομεύσω διαδικασίες.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Αρχικά απλά μοτίβα, τα οποία σταδιακά εμπλουτίζονται με χρήση ποικιλίας υλικών (π.χ. περαστή με χάνδρες, τύπωμα με μπογιά, pattern blocks). <div style="text-align: right;"> </div>
-----------------------	---	--	---

<p>ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ – ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ</p>	<p>Το παιδί να συλλέγει πληροφορίες και δεδομένα από το περιβάλλον του και να τα παρουσιάζει με οργανωμένο τρόπο.</p> <p>Το παιδί να ερμηνεύει δεδομένα.</p> <p>Το παιδί να χαρακτηρίζει ένα συμβάν ως βέβαιο/πιθανόν ή αδύνατο να συμβεί.</p>	<p>Συλλογή δεδομένων και πληροφοριών από το περιβάλλον</p> <p>Οργάνωση δεδομένων και πληροφοριών</p> <p>Παρουσίαση δεδομένων και πληροφοριών σε οργανωμένα διαγράμματα (π.χ. χωρικό διάγραμμα, εικονόγραμμα, ραβδόγραμμα)</p> <p>Παρατήρηση οργανωμένου διαγράμματος και ερμηνεία δεδομένων</p> <p>Ορθή χρήση των πιθανολογικών εκφράσεων (βέβαιο, πιθανόν, αδύνατο)</p>	<p>Μοντελοποίηση: Χρησιμοποιώ μαθηματικά μοντέλα (συμβολικές εκφράσεις, διαγράμματα κ.λπ.) για να αναπαραστήσω καταστάσεις της καθημερινής ζωής.</p> <p>Μετά από συλλογή παρατηρήσεων σε συγκεκριμένο θέμα, διερεύνηση της δυνατότητας παρουσιάσής τους σε οργανωμένο διάγραμμα (π.χ. εικονόγραμμα), ονομασία του (π.χ. «το αγαπημένο φρούτο των παιδιών της τάξης μας») και ερμηνεία του (π.χ. ποιο φρούτο προτιμούν τα περισσότερα/ λιγότερα παιδιά; πόσα παιδιά προτιμούν το...; πόσα παιδιά προτιμούν το... και το...; πόσα ακόμη παιδιά χρειάζεται το... για να φτάσει το...;).</p> <p>Ποσοτική και αφηρημένη σκέψη: Χρησιμοποιώ αριθμούς και γραπτό ή προφορικό λόγο για να κατανοήσω προβλήματα.</p> <p>Σε κοινωνικό – δραματικό παιχνίδι τους οι οικοδόμοι δημιουργούν πύργο με τρισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα. Ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν οργανωμένο διάγραμμα όπου φαίνονται τα είδη και αριθμός των σχημάτων που χρησιμοποίησαν. Πόσους διαφορετικούς πύργους μπορούν να φτιάξουν οι άλλοι οικοδόμοι με το ίδιο υλικό «διαβάζοντας» το οργανωμένο διάγραμμα;</p> <p>Ακρίβεια: Είμαι προσεκτικός και σαφής όταν χρησιμοποιώ τα Μαθηματικά για να επικοινωνήσω με τους άλλους.</p> <p>Σε κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι ο τηλεπαρουσιαστής/τρια διατυπώνει δηλώσεις, τις οποίες οι παίκτες χαρακτηρίζουν, χρησιμοποιώντας τις πιθανολογικές εκφράσεις, π.χ. «Ένα όχημα έχει δύο τροχούς» (πιθανόν)/ «Η κότα γεννά γατάκια» (αδύνατον).</p>
--	--	--	---

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Στη Μουσική Αγωγή δίνεται έμφαση σε ένα ανθρωπιστικό και κοινωνικό-οικοδομιστικό πρότυπο μάθησης, όπου αξιοποιείται το ενδιαφέρον, οι γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών. Λαμβάνεται υπόψη ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της μουσικής, ο οποίος χαρακτηρίζεται από αυξημένο βαθμό ψυχοκινητικής ανταπόκρισης εκ μέρους του παιδιού. Το παιδί αντιλαμβάνεται βιωματικά τα διάφορα μουσικά φαινόμενα, πολλά από αυτά ωστόσο θα μπορέσει να αναλύσει και να επεξεργαστεί σε μεγαλύτερη ηλικία.

Η μουσική, ως μια τέχνη που υπάρχει σε κάθε πολιτισμό, αποτελεί ένα πρωταρχικό μέσο ανθρώπινης έκφρασης και επικοινωνίας. Έτσι, η εκπαιδευτικός θα πρέπει να παρέχει το κατάλληλο περιβάλλον μάθησης που θα ωθήσει τα παιδιά να δημιουργήσουν και να εκφραστούν μέσω της μουσικής και του ήχου. Σημαντικότερη επιδίωξη είναι η ενεργός συμμετοχή και η θετική στάση των παιδιών προς τη μουσική.

Σκοπός - Σκοπός των δομημένων δραστηριοτήτων της Μουσικής είναι η μουσική ανάπτυξη όλων των παιδιών μέσα από εμπειρίες οι οποίες εδραιώνουν τις δεξιότητες, γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές τους, έτσι ώστε, με την ενεργητική συμμετοχή τους ως ακροατές, εκτελεστές και συνθέτες, να επικοινωνούν μέσω της μουσικής και να οικοδομήσουν μια δημιουργική διά βίου σχέση με αυτή.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσέγγισης της Μουσικής

Ακολουθούνται εξελικτικού τύπου δραστηριότητες βασισμένες στην Παρατήρηση, τη Διερεύνηση (αναλυτική, συνθετική και κριτική σκέψη), μέσα από την Ακρόαση, τον Αυτοσχεδιασμό και Σύνθεση, καθώς και την Εκτέλεση της Μουσικής. Η μάθηση βασίζεται στην αυτενέργεια του παιδιού. Τα παιδιά εμπλέκονται σε μεγάλα και σφαιρικά σχέδια εργασίας μέσα από θεματικές ενότητες όπου τους παρέχονται ευκαιρίες για:

- πολυαισθητηριακές εμπειρίες και εξερεύνηση ήχων μέσα από μια ποικιλία μέσων και ηχογόνων αντικειμένων,
- ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων,
- απόκτηση γνώσεων,
- καλλιέργεια συμπεριφορών και στάσεων.

Η βασική αρχή **Ακούω Κάνω Βλέπω** (από τον ήχο στο σύμβολο) που αφορά στη γνωστική περιοχή της Μουσικής Αγωγής αποβλέπει στην επίτευξη του σκοπού και των επιδιώξεων των δομημένων δραστηριοτήτων. Οι κύριες παράμετροι που αποτελούν την αρχή αυτή είναι:

- από το γνωστό στο άγνωστο
- από το εύκολο στο δύσκολο
- από το όλο στο επιμέρους
- από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο

Το Πρόγραμμα Μουσικής Αγωγής στην Πρωτοσχολική ηλικία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία με την κοινότητα. Στο πλαίσιο ενός ανοικτού σχολείου φιλοξενούνται καλλιτέχνες, οργανώνονται project σε συνεργασία με διάφορους πολιτιστικούς φορείς.

Οργάνωση Περιεχομένου

Το Πρόγραμμα Μουσικής Αγωγής στην Πρωτοσχολική ηλικία στηρίζεται σε βασικούς άξονες μουσικών δραστηριοτήτων: 1) την Ακρόαση, 2) την Εκτέλεση (Φωνητική και Όργανα) και 3) τον Αυτοσχεδιασμό και τη Σύνθεση, καθώς και των Μουσικών Στάσεων. Πυρήνα του προγράμματος αποτελούν οι **Μουσικές Δεξιότητες** που επιδιώκουμε να αποκτήσουν τα παιδιά γύρω από αυτούς τους άξονες. Σημαντικός στόχος των δομημένων δραστηριοτήτων της Μουσικής είναι τα παιδιά να αποκτήσουν και να ενισχύσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές σε σχέση με τις μουσικές δραστηριότητες της ακρόασης, της εκτέλεσης και της σύνθεσης, προετοιμάζοντας τον αυριανό πολίτη να διαχειρίζεται και να επηρεάζει έμμεσα ή άμεσα το περιβάλλον και την κοινωνία στην οποία ζει. Ταυτόχρονα, οι δομημένες δραστηριότητες μουσικής αντλούν το περιεχόμενό τους από τις μουσικές έννοιες. Στο μέρος που ακολουθεί παρατίθενται οι μουσικές γνώσεις που αναμένουμε τα παιδιά να αποκτήσουν σε σχέση με τις διάφορες μουσικές έννοιες. Οι έννοιες αυτές δεν προσεγγίζονται με θεωρητικό τρόπο, ούτε απομονωμένα, αλλά η κατανόησή τους επιτυγχάνεται μέσα από τη βιωματική συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες ακρόασης – εκτέλεσης – σύνθεσης και μέσα από την επαφή τους με ένα ευρύ ρεπερτόριο μουσικής από όλες τις εποχές, είδη, στυλ και μουσικούς πολιτισμούς.

Οι έννοιες παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένες και συνοψίζονται πιο κάτω:

ΧΡΟΙΑΣ

- Πηγές ήχου (φωνή, ήχοι περιβάλλοντος, ήχοι σώματος, ηχογόνα αντικείμενα, αυτοσχέδια όργανα και όργανα τάξης)
- Τρόποι παραγωγής ήχων (π.χ. τρίψιμο, χτύπημα, κούνημα)
- Όργανα αντιπροσωπευτικά των τριών οικογενειών (έγχορδα, πνευστά και κρουστά όργανα)

ΜΕΛΩΔΙΚΕΣ

- Τονικό ύψος (ψηλοί, χαμηλοί ήχοι), φθόγγοι βιωματικά μέσα από το τραγούδι (Σολ-μι, λα-σολ-μι, μι-ρε-ντο)
- Βιωματικά και εικονικά: ανιούσα, κατιούσα και ισοϋψής μελωδία στα πλαίσια της πεντατονικής κλίμακας

ΡΥΘΜΙΚΕΣ

- Παλμός, ρυθμός, έμφαση
- Ήχοι μικρής και μεγάλης διάρκειας, παύση
- Αξίες: τέταρτο, όγδοα, μισό, παύση τετάρτου
- Βιωματικά: όγδοο παρεστιγμένο με δέκατο έκτο (καλπασμός)
- Απλά μέτρα 2/4 και 3/4

ΥΦΗΣ

- Μονοφωνία, διφωνία

ΑΡΜΟΝΙΑΣ

- Βιωματικά: Οστινάτο, μπορντούν

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΕΣ

- Βιωματικά: Φράση, Ερώτηση – Απάντηση (call and response)
- Βιωματικά: Διμερής μορφή, Τριμερής μορφή, μορφή Ροντό

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΕΣ

- Δυναμική
Σιγανά / Δυνατά (piano / forte)
- Σταδιακή αύξηση και μείωση της έντασης
- Ρυθμική Αγωγή (ταχύτητα)
Αργά / Γρήγορα
- Βιωματικά: Σταδιακή αύξηση και μείωση της ταχύτητας
- Άρθρωση- τρόποι εκτέλεσης
- Βιωματικά και εικονικά: Κοφτοί/ δεμένοι ήχοι, γλιστρήματα (glissando)

Στη συνέχεια αναλύονται οι άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος. Για κάθε άξονα, παρατίθενται οι επιδιώξεις για την ανάπτυξη Μουσικών Δεξιοτήτων καθώς και παραδείγματα πρακτικών εφαρμογών τους.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΕΚΤΕΛΕΣΗ Α) Φωνή	<p>Το παιδί να ελέγχει τον παραγόμενο ήχο</p>	<p>1) Ορθή στάση του σώματος: Χαλαρό σώμα, σπητός κορμός, χαλαροί ώμοι, ίσιος λαιμός, χαλαρή μάσκα προσώπου</p> <p>2) Πειραματισμός με τη φωνή τους (ψίθυροι, γλιστρήματα, αλλαγή ύψους κ.λπ.)</p>	<p>Η εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο μιας δομημένης δραστηριότητας τραγουδιού, μεταμορφώνει τα παιδιά σε μαριονέτες. Ξεκινώντας από κουλούριασμα, καλεί τα παιδιά να νιώσουν ότι κάποιος τραβά τη φανταστική κλωστή από το κεφάλι τους και αργά-αργά ξεδιπλώνονται και παίρνουν την ορθή θέση τραγουδιού (σπητός κορμός, χαλαροί ώμοι, ίσιος λαιμός).</p> <p>(α) Το τρελό αεροπλάνο ανεβαίνει ψηλά – ψηλά στον ουρανό: Μιμούνται μια ανιούσα μελωδία στη συλλαβή «ου» .</p> <p>(β) Το αεροπλάνο ανεβοκατεβαίνει χαρούμενο στον αέρα: γουίiiiiii, γουίiiiiii γουίiiiiii</p> <p>(γ) Κατεβαίνει για λίγο πιο χαμηλά, πλησιάζει τα σύννεφα και έπειτα ανεβαίνει ξανά ψηλά.</p> <p>(δ) Προσγειώνεται ομαλά- κατεβαίνει πολύ προσεκτικά.</p> <p>Αυτή η δραστηριότητα βοηθά στην εύρεση της τραγουδιστικής φωνής των παιδιών και στη διεύρυνση του φωνητικού τους εύρους. Επίσης είναι καλό φωνητικό ζέσταμα.</p>

	<p>Το παιδί να τραγουδά: α) με μελωδική ακρίβεια, β) με ρυθμική αίσθηση.</p>	<p>3) Αναπνοή- τακτικές και συντονισμένες εισπνοές-εκπνοές: Χαλαροί ώμοι, το στήθος δεν ανασηκώνεται, ανοιχτό διάφραγμα</p> <p>4) Διαχωρισμός της «φωνής που μιλά» από τη «ρυθμική φωνή» και τη «φωνή που τραγουδά»</p> <p>5) Καθαρή άρθρωση - Σωστό σχήμα στόματος στα φωνήεντα, προφορά των συμφώνων</p> <p>Ατομικά και σε ομάδες:</p> <p>1) Μελωδικά σχήματα και μικρές φράσεις με δύο ή τρεις νότες (sol-mi/ sol-mi-la/do-re-mi/ mi-re-do)</p> <p>2) Μελωδικό Εύρος Ντο 4-Λα4 (Ντο 4 = μεσαίο Ντο) τραγούδια με βαθμό δυσκολίας 1 (απλά τραγούδια, σε απλές τονικότητες, απλούς ρυθμούς και μέτρα, και με περιορισμένο εύρος)</p> <p>3) Διατήρηση σταθερής ταχύτητας</p>	<p><u>Άσκηση διαφραγματικής αναπνοής</u> «Ας φανταστούμε ότι η φωνή μας είναι ένα χελιδόνι που ετοιμάζεται για το μεγάλο του ταξίδι. Πρώτα θα ανοίξουμε τα φτερά μας και θα τεντωθούμε». Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να πάρουν μια χαλαρή εισπνοή (κατά την εισπνοή θα πρέπει να φουσκώσει η κοιλίτσα, αλλά όχι να σφίξουν/ψηλώσουν οι ώμοι ούτε να φουσκώσει ο πάνω θώρακας) ενώ σκύβουν και να εκπνεύσουν χαλαρά ενώ τεντώνουν τα χέρια κυκλικά πάνω από το κεφάλι τους. Τα παιδιά εκτελούν παιγνιοδοτάγρουδα όπως το «Ανέβηκα στην πιπεριά», «Περπατώ μες στο δάσος» και «Η μικρή Ελένη» που έχουν εναλλαγές τραγουδιού και ομιλίας.</p> <p>Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να ανοίγουν καλά το στόμα τους και ειδικά στα φωνήεντα «α» και «ι» να διατηρούν στρογγυλό στόμα. Μια μπαλίτσα του τένις στην οποία έχουμε ανοίξει στόμα, είναι ένα αποτελεσματικό μοντέλο για επίδειξη.</p> <p>Τραγουδούν με μίμηση μελωδικά σχήματα με τις νότες σολ-μι.</p> <p>Κατά τη διάρκεια δομημένου παιχνιδιού τραγουδούν το Α΄ μέρος από το «Σαλιγκάρι» ομαδικά, ενώ κάποια παιδιά τραγουδούν σόλο το Β΄ μέρος.</p>
--	--	--	---

B) Μουσικά όργανα	<p>Το παιδί να τραγουδά συγχρονισμένα στην ομάδα του, ακολουθώντας τις οδηγίες ενός μαέστρου.</p>	<p>Υιοθέτηση Πρακτικών:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ξεκινώ-σταματώ με το σήμα της δασκάλας Εναλλαγές ταχύτητας, έντασης 	<p>Δομημένο παιχνίδι « Ο τρελός μαέστρος»: Η εκπαιδευτικός, κρατώντας τη μασκότ του μαέστρου, καλεί τα παιδιά να τραγουδήσουν ένα γνωστό τραγούδι σε ομάδες. Τραγουδά μόνο η ομάδα που δείχνει ο μαέστρος, ενώ όταν ο μαέστρος δείχνει το ταβάνι τραγουδούν όλα τα παιδιά από μέσα τους (εσωτερική ακοή). Στο πλαίσιο εξελικτικών δραστηριοτήτων με έμφαση στην άρθρωση (staccato-legato) τραγουδούν το τραγούδι ΠΟΠ ΚΟΡΝ.</p>
	<p>Το παιδί να τραγουδά εκφραστικά.</p>	<p>Ένταση , ταχύτητα, άρθρωση, διάθεση (λυπημένα, χαρούμενα, θυμωμένα κ.λπ.), είδος (νανούρισμα, χορός, κ.λπ.)</p>	<p>Αυτό μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε τραγούδι.</p>
	<p>Το παιδί να τραγουδά με αίσθηση των φράσεων.</p>	<p>Αναπνοές στα σωστά σημεία σε μικρές και μεγαλύτερες φράσεις</p>	<p>Τα παιδιά ερμηνεύουν με τη φωνή γραφική παρτιτούρα που περιέχει σύμβολα τονικού ύψους (ψηλά-χαμηλά).</p>
	<p>Το παιδί να αποκωδικοποιεί και να ερμηνεύει μελωδική κίνηση, διαβάζοντας – τραγουδώντας από μη συμβατική σημειογραφία.</p>	<p>Μη-συμβατική σημειογραφία: σύμβολα που να δείχνουν ανιούσα κίνηση («προς τα πάνω»), κατιούσα («προς τα κάτω»), «πάνω και κάτω» και «στο ίδιο ύψος», με δεμένους ήχους (legato) και κοφτούς ήχους (staccato), με τη φωνή και κίνηση</p>	<p>Βάζω σε κύκλο περίπου 10 παιδιά με διάφορα κρουστά όργανα. Αρχίζει με ένα ήχο το πρώτο παιδί. Το επόμενο παιδί θα πρέπει να παίξει το δικό του κρουστό, αφού σβήσει ο ήχος του προηγούμενου κρουστού. Τα παιδιά που είναι έξω από τον κύκλο παρατηρούν ποιο από τα όργανα έχει ήχο που διαρκεί περισσότερο ή λιγότερο</p>
	<p>Το παιδί να πειραματίζεται και να εξερευνά ελεύθερα, μέσα από πολυαισθητηριακές εμπειρίες, διάφορους τρόπους αραγωγής ήχου.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Με το σώμα Ηχογόνα αντικείμενα Μουσικά όργανα (ακοθόριστου και καθορισμένου τονικού ύψους) 	

	<p>Το παιδί να ελέγχει τον παραγόμενο ήχο.</p> <p>Το παιδί να παίζει μουσικά όργανα (κρουστά) εκφραστικά. Το παιδί να παίζει μουσικά όργανα με ρυθμική αίσθηση.</p> <p>Το παιδί να παίζει εμπειρικά σε ραβδόφωνα μελωδία.</p> <p>Το παιδί να εκτελεί συντονισμένα σε ομάδα, ακολουθώντας τις οδηγίες του μαέστρου.</p>	<p>1) Ένταση, ταχύτητα, άρθρωση</p> <p>2) Χειρισμός μουσικών οργάνων: Σωστό κράτημα επικρουστήρων, Χαλαρό κράτημα οργάνων (όπως το τρίγωνο και κλάβες με τρόπο που να επιτρέπει στο όργανο να δονείται ο ήχος ελεύθερα)</p> <p>Ένταση, ταχύτητα, άρθρωση</p> <p>1) Τον παλμό, τον ρυθμό, την έμφαση (3-5 χρονών)</p> <p>2) Απλά ρυθμικά οστινάτι, συνοδεύοντας τραγούδια και ορχηστρική μουσική (5-6 χρονών)</p> <p>1) 2-3 νότες (π.χ sol-mi/ la-sol-mi) 2) Bordun (διάστημα 4ης ή 5ης)</p> <p>Υιοθέτηση Πρακτικών</p> <p>1. Ξεκινώ-σταματώ με το σήμα της δασκάλας</p> <p>2. Εναλλαγές ταχύτητας, έντασης</p>	<p>Τα παιδιά τραγουδούν το τραγούδι «Συννεφιάζει και βροντά», χτυπώντας τον ρυθμό του σε διάφορα κρουστά όργανα.</p> <p>Τα παιδιά συνοδεύουν την εισαγωγή του τραγουδιού «Το φίδιν τζι' ο κατσόσιοιρος», χτυπώντας την έμφαση σε ξυλάκια. Τα παιδιά συνοδεύουν τη 2η κίνηση από την 7η Συμφωνία του Μπετόβεν εκτελώντας το ρυθμικό οστινάτο « τα τιτι τα τα» σε πλαστικά ποτήρια.</p> <p>Παίζουν εμπειρικά στα μεταλλόφωνα την απλή εισαγωγή Ντο-Ντο-Μι για το τραγούδι «Πο Κορν». Καθόμαστε στον κύκλο και βάζουμε μπροστά από κάθε παιδί ένα κρουστό. Η εκπαιδευτικός παίζει τον ρόλο του μαέστρου. Με το σύνθημά του (π.χ. ανασήκωμα του χεριού) τα παιδιά δικαιούνται να πάρουν το κρουστό τους όργανο και να προετοιμαστούν. Με το δεύτερο σύνθημα (π.χ. διάπλατο άνοιγμα των χεριών) τα παιδιά χτυπούν το κρουστό, ενώ μόλις δοθεί το σύνθημα (κλείσιμο των χεριών) τα παιδιά πρέπει να σταματήσουν αμέσως.</p>
--	--	--	--

<p>ΑΚΡΟΑΣΗ</p>	<p>Το παιδί να ακούει με προσοχή μικρής έκτασης μουσικά κομμάτια.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει ακουστικά ή και να ονομάζει ήχους και οικογένειες οργάνων.</p> <p>Το παιδί να εκφράζει/αποδίδει επιλεγμένα χαρακτηριστικά μουσικών ακροάσεων.</p> <p>Το παιδί να περιγράφει λεκτικά με σωστή ορολογία αυτό που ακούει.</p> <p>Το παιδί να εκφράζει τα συναισθήματα, τις απόψεις, τις προτιμήσεις του για μουσικά έργα.</p>	<p>Ευρύ ρεπερτόριο μουσικών ακροάσεων (από διαφορετικές εποχές, στυλ και είδη) με ή χωρίς τη χρήση οδηγού ακρόασης</p> <p>1) Ήχους φυσικούς και τεχνητούς 2) Έγχορδα, Πνευστά, κρουστά</p> <p>Με κίνηση, όργανα, φωνή Μέρη/Φράσεις, ένταση, ταχύτητα, άρθρωση</p> <p>1) Λυπημένο/Χαρούμενο (Major /Minor) 2) Έκφραση (Ένταση, ταχύτητα, άρθρωση) 3) Μουσικά σύνολα- Χορωδία, Ορχήστρα</p> <p>Εμπειρική γνώση για μουσική κληρονομιά του τόπου μας, μουσική δημιουργία άλλων λαών και πολιτισμών, διαφορετικές λειτουργίες της μουσικής στην καθημερινή ζωή και στοιχεία που την καθιστούν κατάλληλη για τη συγκεκριμένη λειτουργία (π.χ. νανούρισμα, παιγνιδοτράγουδο)</p>	<p><u>Χρήση Τεχνολογίας</u>- Ακούει, παρακολουθώντας τον ηλεκτρονικό χάρτη ακρόασης τα «Απολιθώματα» από το Καρναβάλι των ζώων του Σαιντ Σαενς.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης «Όργανα της Ορχήστρας» τοποθετούμε στερεοφωνικό και ένα ψηφιακό δίσκο με μουσικά αποσπάσματα. Τα παιδιά μέσα από δομημένο παιχνίδι αναγνωρίζουν ακουστικά το όργανο και τοποθετούν την ανάλογη καρτέλα.</p> <p>Στο πλαίσιο εξελικτικών δραστηριοτήτων για το project « Ο Τζακ και η Φασολιά», τα παιδιά αποδίδουν το θέμα (Α) του ροντό «Contredance» με ηχηρά βήματα στο χώρο, ενώ για κάθε Επεισόδιο (Β,Γ,Δ) αυτοσχεδιάζουν κινήσεις βασισμένες στο παραμύθι.</p> <p>Ατομική εργασία- Στο κέντρο μάθησης «Μουσική και συναισθήματα» ακούει μουσικά αποσπάσματα στον Η.Υ. και ανάλογα επιλέγει τις φατσούλες συναισθημάτων που κατά την άποψή του ταιριάζουν.</p> <p>Σε επαναληπτική δραστηριότητα, το κάθε παιδί επιλέγει το αγαπημένο του τραγούδι και εξηγεί γιατί του αρέσει. Φτιάχνουμε ραβδόγραμμα με τα αγαπημένα τραγούδια της τάξης.</p> <p>Με αφετηρία το παραδοσιακό παιγνιδοτράγουδο «Αφκά αφκά πουλώ τα» συζητούμε και παίζουμε διάφορα παιγνιδοτράγουδα που ξέρουν τα παιδιά. Παιδιά από άλλες χώρες μοιράζονται παιγνιδοτράγουδα από τη δική τους κουλτούρα.</p>
-----------------------	---	---	--

<p>ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ</p>	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει –ανακαλεί αποκωδικοποιεί τι ακούει.</p> <p>Το παιδί να φαντάζεται αυτό που πρόκειται να ακούσει.</p> <p>Το παιδί να πειραματίζεται με ηχογόνα αντικείμενα , μουσικά όργανα και φωνή.</p> <p>Το παιδί να αυτοσχεδιάζει σε ηχογόνα αντικείμενα, μουσικά όργανα και φωνή με όργανα, ηχογόνα.</p> <p>Το παιδί να επιλέγει και να οργανώνει ήχους (σύνθεση).</p>	<p>Μέσα από κίνηση, φωνή, μουσικά όργανα και γραφή:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) απλά ρυθμικά μοτίβα (τέταρτα, όγδοα) 2) μελωδικά μοτίβα (σολ-μι) <p>Εμπειρία σε παραγωγή ήχων Γνώση βασικών εννοιών (ταχύτητα, ένταση, άρθρωση, διάθεση), κάποιων μουσικών οργάνων</p> <p>Χροιά, ηχητικά εφέ, συναισθήματα, εικόνες, χαρακτήρες, ιστορίες και γραφικές παρτιτούρες</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Μικρής έκτασης απαντήσεις σε δοσμένες ρυθμικές και μελωδικές ερωτήσεις 2) Μουσικές έννοιες 3) Μελωδία σε ρίμες, στίχους και προσαρμογή δικών τους στίχων σε γνωστές μελωδίες <p>Εμπειρική γνώση σε τρόπους τους οποίους οι ήχοι μπορούν να οργανωθούν, να σειροθετηθούν, ώστε να καταλήξουν σε μια μουσική σύνθεση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) να αλλάξουν, να συνδυαστούν –χροιά 2) με μίμηση ,επανάληψη αντίθεση 3) αρχή-μέση-τέλος 	<p>Στο πλαίσιο δομημένου παιχνιδιού η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να επαναλαμβάνουν όλα τα ρυθμικά σχήματα που κτυπά (τετάρτων και ογδών). Όταν όμως ακούνε το συγκεκριμένο σχήμα τα τα τι-τι τα, σιωπούν και δένουν τα χεράκια τους.</p> <p>Πριν ακούσουμε τον ελέφαντα από το Καρναβάλι των ζώων, ζητούμε από τα παιδιά να περιγράψουν πώς φαντάζονται ότι θα είναι αυτή η μουσική (αργή/γρήγορη, χαρούμενη κ.λπ.).</p> <p>Στο πλαίσιο εξελικτικών δραστηριοτήτων για το project «Ζωά της Ζούγκλας», βλέπουμε ταινία. Μιλάμε για το πώς κινούνται, τον ήχο που κάνουν κ.λπ. Συζητούμε με ποιο κρουστό όργανο μπορούμε να μιμηθούμε καλύτερα τον ελέφαντα, και βγάζουμε ένα ζευγάρι παιδιών να μας παρουσιάσει τις ιδέες τους.</p> <p>Τα παιδιά πειραματίζονται με τις νότες Σολ-Μι στα ραβδόφωνα (chime bars) να παίξουν το όνομά τους, λέξεις φράσεις (δεν χρειάζεται να ξέρουν ότι παίζουν τις νότες Σολ – Μι). Αφού δουλέψουμε ρυθμικά την παιδική ρίμα «Κουκουβάγια», ζητούμε από τα παιδιά να δοκιμάσουν να την πουν τραγουδιστά. Παρουσιάζουν και ηχογραφούμε.</p> <p>Σχεδιάζουν και δοκιμάζουν δικές τους ηχητικές ακολουθίες που αφορούν τον καιρό. Χρησιμοποιούμε και εικόνες για να θυμούνται τη σειρά: <i>απαλή βροχή –δυναμώνει- αστραπή, βροντή – βροχή που σταδιακά σταματά.</i></p>
--	--	--	---

<p>ΣΤΑΣΕΙΣ</p>	<p>Το παιδί να επινοεί δικό του κώδικα συμβόλων, γραφικών και μη.</p> <p>Το παιδί να σέβεται και να φροντίζει τα μουσικά όργανα και τα υλικά του μαθήματος.</p> <p>Το παιδί να αυτοπειθαρχεί, να ελέγχει τον εαυτό του/της και να επικοινωνεί με τον διπλανό, με την ομάδα του, με την εκπαιδευτικό όταν παίζει μουσική ή τραγουδά.</p> <p>Το παιδί να υποστηρίζει τις μουσικές του προτιμήσεις και να σέβεται τις μουσικές προτιμήσεις των άλλων.</p> <p>Το παιδί να συμπεριφέρεται ως καλός/ή ακροατής/τρια ανάλογα με τις περιστάσεις της μουσικής επικοινωνίας.</p>	<p>Καταγραφή συνθέσεων με σκοπό την επανεκτέλεση από το ίδιο το παιδί, την ομάδα του ή την εκτέλεση από τρίτους</p> <p>Έλεγχος έντασης</p> <p>Εμπειρική γνώση για τη μουσική κληρονομιά του τόπου μας, μουσική δημιουργία άλλων λαών και πολιτισμών, διαφορετικές λειτουργίες της μουσικής στην καθημερινή ζωή και στοιχεία που την καθιστούν κατάλληλη για τη συγκεκριμένη λειτουργία</p> <p>Συμπεριφορά: ησυχία, χειροκρότημα</p>	<p>Στο κέντρο μάθησης «Οι Παρτιτούρες μας» σε ζευγάρια επιλέγουν μια παρτιτούρα που σχεδίασαν άλλα παιδιά και προσπαθούν να την αποδώσουν.</p> <p>Κατά την εκτέλεση μιας απλής ενορχήστρωσης για ένα τραγούδι, τα παιδιά ελέγχουν την ένταση του μουσικού τους οργάνου, ώστε να μην καλύπτει τα υπόλοιπα παιδιά και περιμένουν το σύνθημα της εκπαιδευτικού για να ξεκινήσουν και να σταματήσουν.</p> <p>Κατά την ακρόαση παραδοσιακής μουσικής από την Ινδία, τα παιδιά δεν κοροϊδεύουν τα νέα ακούσματα, αλλά ακούνε προσεκτικά και αναφέρουν ποια στοιχεία κάνουν τη μουσική ξεχωριστή.</p> <p>Στο πλαίσιο του project «Το καρναβάλι των ζώων» τα παιδιά επισκέπτονται και παρακολουθούν συναυλία με το ομώνυμο έργο με τη συμφωνική ορχήστρα.</p>
-----------------------	---	---	---

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη θετικών στάσεων παράλληλα με την προσφορά γνώσεων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική στη σύγχρονη εποχή. Η ενασχόληση των παιδιών με τη Φυσική Αγωγή, από μικρή ηλικία, θεωρείται εξόχως καθοριστική για το αν τελικά τα παιδιά αυτά θα συνεχίσουν να ασχολούνται και στη μετέπειτά τους ζωή με τη φυσική δραστηριότητα. Μέσα από την εμπειρία της σχολικής Φυσικής Αγωγής τα παιδιά πρέπει να επωφεληθούν διαχρονικά σε όλους τους τομείς της ανθρωπίνης τους δραστηριότητας. Σ' αυτή την αναζήτηση πρέπει να συμπεριλαμβάνονται γνώσεις που σχετίζονται με τη λειτουργία και τις ανάγκες του σώματος, τη βελτίωση της υγείας σε μακροεπίπεδο καθώς και την ανάπτυξη στοιχείων του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς τους, όπως είναι η αυτοεκτίμηση, η κριτική και η δημιουργική σκέψη, η θετική κοινωνική συμπεριφορά κ.ά.

Η έμφαση του Προγράμματος Σπουδών Φυσικής Αγωγής στην Πρώτη Σχολική Ηλικία είναι η ανάπτυξη των «Βασικών Κινητικών Δεξιοτήτων». Αυτές οι δεξιότητες αποτελούν τις κύριες θεματικές περιοχές και τη βάση για τον προγραμματισμό της διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα, επίκεντρο του Προγράμματος Σπουδών σε αυτές τις ηλικίες είναι η ανάπτυξη Δεξιοτήτων Μετακίνησης, Δεξιοτήτων Σταθεροποίησης και Δεξιοτήτων Χειρισμού, σε συνδυασμό με τις κινητικές έννοιες μέσω του πλαισίου «Κινητικές Έννοιες» και των τριών μεγάλων περιοχών: Παιχνίδια, Γυμναστική και Χορός.

Βασικές κινητικές δεξιότητες σε συνδυασμό με κινητικές έννοιες και κινητική δημιουργικότητα

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής είναι οργανωμένο στη βάση έξι αξόνων, οι οποίοι καλύπτουν το φάσμα των γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων, αξιών και συμπεριφορών που θα αποκτήσουν τα παιδιά στο πλαίσιο του γνωστικού αντικείμενου. Οι έξι άξονες αναλύονται στον πίνακα που ακολουθεί. Για τον κάθε άξονα διατυπώνονται οι βασικότερες επιδιώξεις και δίνονται κάποιες κατευθυντήριες γραμμές για πρακτικές εφαρμογές.

- Δεξιότητες σταθεροποίησης (συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εξάσκηση δεξιοτήτων, όπως κάθετες στηρίξεις σώματος κ.λπ.)
- Δεξιότητες μετακίνησης (συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εξάσκηση δεξιοτήτων, όπως περπάτημα, τρέξιμο, άλματα, αναρρίχηση κ.λπ.)
- Δεξιότητες χειρισμού (συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εξάσκηση δεξιοτήτων, όπως ρίψη, υποδοχή, αναπήδηση μπάλας, κτύπημα με αντικείμενο κ.λπ.)
- Κινητικές έννοιες (συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν έννοιες αντίληψης του χώρου, αντίληψης του σώματος, αντίληψης της προσπάθειας ή ποιότητας στην κίνηση και αντίληψης σχέσεων)
- Εφαρμογή βασικών κινητικών δεξιοτήτων και κινητικών εννοιών στη γυμναστική
- Εφαρμογή βασικών κινητικών δεξιοτήτων και κινητικών εννοιών στον χορό
- Εφαρμογή βασικών κινητικών δεξιοτήτων και κινητικών εννοιών σε τροποποιημένα παιχνίδια

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΙΝΗΤΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ	<p>Το παιδί να εκτελεί βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης σε διάφορα επίπεδα, κατευθύνσεις και με εναλλαγή ταχύτητας.</p>	<p>Περπάτημα σε κίνηση και ακολούθως σε ώριμο στάδιο: ίσιο το σώμα και τα χέρια κινούνται ελεύθερα αντίθετα με τα πόδια</p> <p>Τρέξιμο σε κίνηση και ακολούθως σε ώριμο στάδιο: γόνατα και αγκώνες λυγισμένοι, τα χέρια κινούνται αντίθετα με τα πόδια</p> <p>Γκάλοπ: με το δυνατό πόδι και ακολούθως με το αδύναμο πόδι</p> <p>Άλματα σε διάφορες αποστάσεις: με λυγισμένα γόνατα, χέρια από πίσω έρχονται μπροστά (για ώθηση), ομαλή προσγείωση με λυγισμένα πόδια</p> <p>Αναπήδηση πάνω από σχοινάκι (long rope) όταν αυτό είναι ακίνητο σε χαμηλό επίπεδο: με λυγισμένα γόνατα, ώθηση με τα χέρια</p> <p>Αναπήδηση με σχοινάκι (short rope) τη στιγμή που αυτό αγγίζει το έδαφος: με λυγισμένα γόνατα, ώθηση με τα χέρια</p> <p>Σκίπινγκ: ρυθμική εναλλαγή του κουτσού</p> <p>Κουτσό: με το δυνατό πόδι και ακολούθως με το αδύναμο πόδι</p>	<p>Τα παιδιά παίζουν το παιχνίδι «Φώτα τροχαίας», κατά τη διεξαγωγή του οποίου με το πράσινο σήμα τρέχουν, με το κόκκινο σταματούν και με το πορτοκαλί περπατούν.</p> <p>Τα παιδιά μεταμορφώνονται σε αλογάκια που καλπάζουν στο λιβάδι εκτελώντας την κίνηση του γκάλοπ.</p> <p>Τα παιδιά ως βατραχάκια κάνουν άλματα, περνώντας με διαφορετικούς τρόπους το στεφανάκι.</p> <p>Τα παιδιά προσποιούνται ότι υπάρχει ένα ρυάκι, σχοινάκι, στέκονται σε οριζόντια γραμμή κατά μήκος του και έπει αναπηδώντας να το περάσουν, ακολούθως το σχοινάκι κινείται και αναπηδούν τη στιγμή που αγγίζει το έδαφος.</p>

	<p>Το παιδί να εκτελεί βασικές κινητικές δεξιότητες σταθεροποίησης σε διάφορα επίπεδα, κατευθύνσεις και με εναλλαγή ταχύτητας</p> <p>Το παιδί να εκτελεί βασικές κινητικές δεξιότητες χειρισμού σε διάφορα επίπεδα, κατευθύνσεις και με εναλλαγή ταχύτητας.</p>	<p>Δίπλωση (κάμψη): δίπλωση του κορμού και μερών του σώματος, διπλώσεις σε διάφορα επίπεδα Διάταση (έκταση): διάταση του κορμού και μερών του σώματος, διατάσεις σε διάφορα επίπεδα Στροφή του κορμού και μερών του σώματος Περιστροφή του κορμού και μερών του σώματος Ταλάντευση του κορμού και μερών του σώματος</p> <p>Ισορροπίες: στιγμιαίες, στηριζόμενες σε διάφορα μέρη του σώματος, μεταφορά βάρους στα χέρια και πόδια</p> <p>Στήριξη και μεταφορά του βάρους στα χέρια και πόδια</p> <p>Ρολάρισμα: πλάγιο, συνεχόμενη ροή στην κίνηση</p> <p>Ρίψη αντικειμένου πάνω από τον ώμο με έμφαση στην απόσταση ή/και στόχο: ρίψη και ώθηση με κίνηση του χεριού από πάνω με το αντίθετο πόδι μπροστά</p> <p>Ρίψη αντικειμένου από κάτω με έμφαση στην απόσταση ή/και στόχο: ρίψη και ώθηση με κίνηση του χεριού από κάτω με το αντίθετο πόδι μπροστά</p>	<p>Τα παιδιά, σε ζευγάρια, κάνουν τον καθρέφτη το ένα στο άλλο με όσες περισσότερες ασκήσεις δίπλωσης και διάτασης μπορούν.</p> <p>Τα παιδιά, με υπόδειξη της νηπιαγωγού, εντοπίζουν διάφορα σημεία στον χώρο κάνοντας στροφή προς εκείνα, χωρίς να μετακινηθούν .</p> <p>Τα παιδιά, σε ζευγάρια, κάθονται στο έδαφος και κάνουν βαρκούλες (με ταλάντευση).</p> <p>Τα παιδιά, σε ομάδες, έχουν από ένα ζάρι με αριθμούς από το 1-4 και καλούνται ανάλογα με τον αριθμό που θα φέρει το ζάρι να κάνουν ισορροπίες, π.χ. στον αριθμό 2 θα πρέπει να εκτελούν ισορροπία με δύο σημεία στήριξης, ακολούθως εκτελούν κατά ανάλογο τρόπο ομαδικές ισορροπίες σύμφωνα με την ένδειξη του ζαριού.</p> <p>Τα παιδιά προσποιούνται ότι είναι βαρελάκια και ρολάρουν πάνω σε στρώματα.</p> <p>Τα παιδιά, σε ζευγάρια, στέκονται το ένα απέναντι στο άλλο και ρίχνουν την αφρώδη μπάλα τους με κίνηση από πάνω και ακολούθως από κάτω.</p>
--	---	--	--

	<p>Το παιδί να συνδυάζει βασικές κινητικές δεξιότητες και κινητικές έννοιες.</p>	<p>Πιάσιμο ενός αντικειμένου όταν το ρίχνουν μόνοι τους ή όταν τους ρίχνεται από κοντινή απόσταση: με λυγισμένα ή τεντωμένα χέρια Αναπήδηση μπάλας με τα δυο χέρια και ακολούθως με ένα χέρι: τα γόνατα είναι λυγισμένα, ο καρπός και ο αγκώνας λυγίζουν και μετά τεντώνουν για να σπρώξουν την μπάλα Κύλισμα μπάλας με τα δύο χέρια και μετέπειτα με το ένα χέρι, με έμφαση στόχο και απόσταση: τα χέρια ή το χέρι ταλαντεύεται για ώθηση της μπάλας, τα γόνατα λυγίζουν και το σώμα χαμηλώνει</p> <p>Κλότσημα ακίνητης μπάλας από στατική θέση, σε απόσταση: σπρώξιμο μπάλας με το εσωτερικό του ποδιού</p> <p>Έλεγχος της μπάλας με το πόδι σε κίνηση: σπρώξιμο μπάλας με το εσωτερικό του ποδιού</p> <p>Δεξιότητες χειρισμού αντικειμένων (μπάλες, στεφάνι, μαντήλι, κορδέλα, κορίνες κ.λπ.)</p> <p>Κινήσεις στον ατομικό, γενικό και καθορισμένο χώρο με ασφάλεια Διαφοροποίηση κατεύθυνσης ή/και ταχύτητας ως αντίδραση σε καθορισμένα ακουστικά, οπτικά ή απτικά ερεθίσματα</p>	<p>Τα παιδιά έχουν από ένα μπαλόνι το οποίο ρίχνουν ψηλά και το πιάνουν και ακολούθως προσπαθούν να κάνουν όσες περισσότερες αναπηδήσεις του μπαλονιού με τα δυο τους χέρια.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Bowling τα παιδιά κυλούν την μπάλα με στόχο να ρίξουν όσες περισσότερες κορίνες μπορούν.</p> <p>Τα παιδιά στήνουν την μπάλα τους και την κλωτσούν και ακολούθως περπατούν και την μετακινούν στον χώρο, διατηρώντας τον έλεγχό της.</p> <p>Τα παιδιά εκτελούν ρυθμικές κινήσεις με την κορδέλα, μπάλα και κορίνες</p> <p>Τα παιδιά, ως λαγοί και χελώνες, εκτελούν τις οδηγίες της νηπιαγωγού που επιδεικνύουν αλλαγή στην ταχύτητά τους, π.χ. λαγοί-γρήγορα, χελώνες-αργά.</p>
--	--	---	--

	<p>Το παιδί να αναστοχάζεται και να αναθεωρεί δεξιότητες, πληροφορίες και γνώσεις.</p>	<p>Κινητικές δεξιότητες σε σχέση με αντικείμενα σε συνδυασμό με έννοιες χώρου, π.χ. πάνω, κάτω, μέσα, έξω, πίσω</p> <p>Ρυθμικές κινήσεις με ή χωρίς μουσική</p> <p>Παροχή και αποδοχή ανατροφοδότησης για βελτίωση κινητικών δεξιοτήτων</p> <p>Επανάληψη χρήσης δεξιοτήτων</p>	<p>Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια, το ένα παιδί εκτελεί αναπηδήσεις της μπάλας με τα δύο χέρια και το άλλο παιδί του παρέχει ανατροφοδότηση.</p> <p>Τα παιδιά επαναλαμβάνουν δεξιότητες φυσικής αγωγής στο ελεύθερο ή/και δομημένο παιχνίδι τους.</p>
<p>ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ</p>	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει, να εκτελεί και να επιλέγει διαφορετικές κινητικές απαντήσεις με βάση την κριτική του σκέψη.</p>	<p>Δοκιμή και εκτέλεση ποικίλων κινητικών απαντήσεων</p> <p>Υποβολή ερωτήσεων σε σχέση με τη φυσική αγωγή, π.χ. δεξιότητες, υγεία, άθληση</p> <p>Κριτική επιλογή κινησιολογικών απαντήσεων και αιτιολογία επιλογής</p> <p>Δοκιμή και επαλήθευση κινήσεων για επίλυση κινησιολογικών προβλημάτων</p> <p>Συνδυασμός και σύνθεση κινήσεων και ιδεών για παραγωγή νέας (καινούριας) κίνησης</p>	<p>Τα παιδιά, έχοντας στόχο να περάσουν την μπάλα τους μέσα από το στεφάνι, δοκιμάζουν διάφορες κινήσεις για να το πετύχουν.</p> <p>Τα παιδιά, μετά από μάθημα για το άθλημα της καλαθοσφαίρας, χωρίζονται σε δυο ομάδες, τους καλαθοσφαιριστές και τους δημοσιογράφους, οι οποίοι κάνουν ερωτήσεις στους καλαθοσφαιριστές και ακολούθως αλλάζουν ρόλους.</p> <p>Τα παιδιά περνούν τα εμπόδια που υπάρχουν στον χώρο με διάφορους τρόπους (π.χ. πάνω, κάτω, μέσα), ακολούθως συζητούν ποιος τρόπος ήταν πιο εύκολος και προσπαθούν να βρουν νέους τρόπους για να περάσουν τα εμπόδια.</p>

	<p>Το παιδί να προτείνει ποικίλες λύσεις σε κινησιολογικά προβλήματα</p> <p>Το παιδί να εξερευνά το περιβάλλον του μέσω της κίνησης του σώματός του.</p>	<p>Πρόταση κινησιολογικών λύσεων και επιχειρηματολογία αυτών</p> <p>Συνδυασμός κινήσεων και δεξιοτήτων για δημιουργία σειράς κινήσεων</p> <p>Δημιουργία σύντομων κινητικών φράσεων και κινητικών μοτίβων είτε με δικά τους κριτήρια είτε με δοσμένα</p> <p>Εξερεύνηση αντικειμένων/ υλικών/ χώρου με τη χρήση του σώματος και κινήσεών του</p>	<p>Τα παιδιά, χωρισμένα σε δυο ομάδες, η μια ομάδα κάνει εμπόδια με το σώμα της και η άλλη ομάδα περνά τα εμπόδια,αφού πρώτα συζητήσουν τρόπους για να τα περάσουν.</p> <p>Τα παιδιά, σε ομάδες, δημιουργούν μια σειρά από κινήσεις με κριτήριο τη χρήση μόνο των ποδιών.</p> <p>Τα παιδιά παίζουν το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού, για να φτάσουν στο θησαυρό χρειάζεται να εκτελέσουν κινήσεις στον χώρο (π.χ. να κάνουν πέντε συνεχόμενα πηδηματάκια).</p>
<p>ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ</p>	<p>Το παιδί να αναγνωρίζει ότι η φυσική δραστηριότητα είναι απαραίτητη για την υγεία του.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίζει τη σχέση μεταξύ άσκησης και ξεκούρασης.</p>	<p>Περιγραφή χρησιμότητας και σημαντικότητας της άσκησης στην υγεία</p> <p>Περιγραφή σύνδεσης μεταξύ υγείας και άσκησης</p> <p>Καρδιακή αλλαγή μετά και πριν από άσκηση</p> <p>Αλλαγές στην αναπνοή μετά και πριν από άσκηση</p>	<p>Τα παιδιά φτιάχνουν αφίσες με συνθήματα που υποστηρίζουν γιατί χρειάζεται να κάνουν Φυσική Αγωγή.</p> <p>Τα παιδιά καλούνται να δώσουν συμβουλές στον Μάνο (ήρωα του παραμυθιού) γιατί χρειάζεται να κάνει και γυμναστική μαζί με την υγιεινή διατροφή, αφού έχει προηγηθεί αφήγηση και επεξεργασία του παραμυθιού «Πέντε Σωματοφύλακες κλεισμένοι στο ψυγείο».</p> <p>Τα παιδιά χωρίζονται από τη νηπιαγωγό σε δυο ομάδες, η μια ζωγραφίζει και η άλλη κάνει συνεχόμενα πηδηματάκια και ακολούθως συζητούν τι παρατήρησαν στην αναπνοή τους και στους χτύπους της καρδιάς τους.</p>

		Εφίδρωση και ανάγκη κατανάλωσης νερού	Τα παιδιά με υπόδειξη της νηπιαγωγού τρέχουν γύρω στον χώρο και ενώ κάποια άλλα κάθονται ακολούθως συζητάνε ποια ομάδα δίψασε περισσότερο και γιατί και τι παρατηρούν στο σώμα τους.
ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΘΕΤΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟ-ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	<p>Το παιδί να αποκτήσει θετικές εμπειρίες μέσα από τα προγράμματα Φυσικής Αγωγής.</p> <p>Το παιδί να εκφράζεται μέσω, κινήσεων του σώματος του.</p> <p>Το παιδί να κοινωνικοποιείται μέσα από δραστηριότητες Φυσικής Αγωγής.</p>	<p>Συμμετοχή σε δραστηριότητες και ασκήσεις φυσικής αγωγής</p> <p>Επίδειξη συμπεριφορών που δηλώνουν ενδιαφέρον προς τη φυσική αγωγή (λεκτικά και μη λεκτικά)</p> <p>Παρότρυνση από εσωτερικό ή εξωτερικό κίνητρο για εκτέλεση κινησιολογικών ασκήσεων</p> <p>Επικοινωνία μέσω κινήσεων του σώματός του</p> <p>Έκφραση ιδεών, διάθεσης και συναισθημάτων μέσα από την κίνηση</p> <p>Ευγενική και φιλική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια συνεργατικών δραστηριοτήτων και παιχνιδιών</p>	<p>Τα παιδιά παίζουν και συμμετέχουν σε δραστηριότητες και παιχνίδια Φυσικής Αγωγής και στο τέλος του μαθήματος συζητούν τι τους άρεσε από το μάθημα και τι δεν τους άρεσε.</p> <p>Τα παιδιά κάνουν ασκήσεις Φυσικής Αγωγής κατά την διεξαγωγή των οποίων, σε ζευγάρια, κάνουν διαλόγους με κινήσεις (π.χ. το ένα παιδί κάνει μια κίνηση δίπλωσης και το άλλο απαντά με μια κίνηση διάτασης).</p> <p>Τα παιδιά, σε ομάδες, αφού παίξουν παιχνίδι σκυταλοδρομίας συγχαίρουν την ομάδα που νίκησε.</p>

<p>ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΛΟΥΣ</p>	<p>Το παιδί να συνεργάζεται και να παίζει με όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως ατομικών διαφορών (π.χ. φύλο, εθνικότητα κ.λπ.).</p> <p>Το παιδί να αναλαμβάνει ενεργούς ρόλους σε ομαδικές δραστηριότητες και παιχνίδια</p> <p>Το παιδί να τηρεί και να εφαρμόζει απλούς κανόνες παιχνιδιών.</p> <p>Το παιδί να μεταχειρίζεται υπεύθυνα τον εξοπλισμό, ακολουθώντας κανόνες ασφαλείας.</p>	<p>Αποδοχή όλων των παιδιών ανεξαρτήτως ατομικών διαφορών</p> <p>Συνεργασία με όλα τα παιδιά της τάξης</p> <p>Ανάληψη ρόλου ως αρχηγός και ανάληψη των αντίστοιχων ευθυνών. Ανάληψη ρόλου ως μέλος ομάδας . Αποδοχή απόψεων των μελών της ομάδας και ανάληψη απόφασης σε κινητικό πρόβλημα μέσα από δημοκρατικές αρχές.</p> <p>Επεξήγηση ιδεών και απόψεων με επιχειρηματολογία.</p> <p>Εφαρμογή υποδείξεων της νηπιαγωγού Ακρόαση οδηγιών και εκτέλεσή τους</p> <p>Κίνηση με ασφάλεια στο χώρο Ακολουθία κανόνων παιχνιδιών Υπομονετική αναμονή της σειράς του</p> <p>Μοίρασμα εξοπλισμού με τα άλλα παιδιά Υπεύθυνη μεταχείριση του εξοπλισμού</p>	<p>Τα παιδιά, σε ζευγάρια, το ένα είναι το αυτοκίνητο και το άλλο οδηγός που οδηγεί το αυτοκινητάκι. Τα παιδιά παίζουν με όλους τους συμμαθητές/τριές τους για να μην αφήσουν την μπάλα να πέσει από το αερόστατο που κρατούν.</p> <p>Τα παιδιά αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους (π.χ. αρχηγός ομάδας, διαιτητή, προπονητή), σε τροποποιημένους αγώνες ποδοσφαίρου με μικρές ισάριθμες ομάδες.</p> <p>Τα παιδιά, σε ομάδες, ψηφίζουν ποια πορεία πρέπει να ακολουθήσουν για να φτάσουν στο τέρμα και επεξηγούν γιατί να ακολουθήσουν τη συγκεκριμένη.</p> <p>Τα παιδιά γνωρίζουν και εκτελούν συγκεκριμένα σήματα (π.χ. δύο σφυρίγματα σταματούν).</p> <p>Τα παιδιά, σε ομάδες, δημιουργούν τρενάκι, το οποίο κινείται σε καθορισμένο χώρο και κάθε φορά με το σήμα της νηπιαγωγού αλλάζουν οδηγό.</p> <p>Τα παιδιά σε ομάδες στέλνουν ένα μέλος για να φέρει και να μοιράσει τον εξοπλισμό.</p>
--	--	--	---

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών δεν αποτελεί αυτοσκοπό για το νηπιαγωγείο αλλά στοχεύει στη στήριξη της ολόπλευρης ανάπτυξης του παιδιού (και όχι στην εκμάθηση περιεχομένου) και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη για διασφάλιση των παιδοκεντρικών προσεγγίσεων διδασκαλίας και μάθησης και ικανοποίηση της ανάγκης του παιδιού για πειραματισμό, παιχνίδι και αυτενεργό συμμετοχή, το αναλυτικό πρόγραμμα των Φυσικών Επιστημών αποτελεί μία σφαιρική, συνεκτική πρόταση μαθησιακών επιδιώξεων, η οποία προσδιορίζεται μέσα από τους ακόλουθους επτά μαθησιακούς άξονες:

1. Ανάπτυξη δεξιοτήτων επιστημονικής μεθόδου
2. Ανάπτυξη πλέον σύνθετων δεξιοτήτων (διεργασιών) επιστημονικής μεθόδου
3. Ανάπτυξη δεξιοτήτων επιστημονικού συλλογισμού
4. Απόκτηση εμπειριών
5. Καλλιέργεια στάσεων
6. Ανάπτυξη εννοιολογικής κατανόησης
7. Ανάπτυξη επιστημολογικής ετοιμότητας

Το παιδί φεύγοντας από το νηπιαγωγείο, θα πρέπει να έχει καλλιεργήσει τις δεξιότητες επιστημονικής μεθόδου και επιστημονικού συλλογισμού, οι οποίες αποτελούν τη βάση του Επιστημονικού Γραμματισμού. Μέσα από δραστηριότητες που δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, το παιδί θα αποκτήσει πλούσιες και ποικίλες εμπειρίες σε σχέση με αυτές. Οι εμπειρίες αυτές θα στηρίξουν την ανάπτυξη εννοιολογικής κατανόησης και την καλλιέργεια στάσεων. Ταυτόχρονα, μέσα από επιλεγμένες δραστηριότητες το παιδί θα αναπτύξει επιστημολογική ετοιμότητα σε σχέση με τις Φυσικές Επιστήμες.

Η επιλογή των επιδιώξεων από τους επιμέρους άξονες γίνεται λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των παιδιών και τις δυνατότητες της τάξης. Αναμένεται ότι το πλαίσιο δομημένων δραστηριοτήτων των Φυσικών Επιστημών θα περιλαμβάνει ένα προσεκτικά επιλεγμένο συνδυασμό από δεξιότητες, εμπειρίες, έννοιες και στάσεις. Η όλη προσέγγιση θα πρέπει να στηρίζεται στα χαρακτηριστικά των Φυσικών Επιστημών. Ταυτόχρονα είναι αδύνατο να απομονωθεί κάποιος από τους άξονες και να καλλιεργηθεί ανεξάρτητα από το περιεχόμενο. Τέλος, δεν είναι απαραίτητο ούτε και χρήσιμο να καλυφθούν όλα όσα περιλαμβάνονται στους επτά επιμέρους άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος κατά τη διάρκεια μίας και μόνο σχολικής χρονιάς.

Στη βάση των επτά μαθησιακών αξόνων, όπως περιγράφονται από τις επιμέρους μαθησιακές επιδιώξεις, η ανάπτυξη του Επιστημονικού Γραμματισμού θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσα από όλες τις μορφές οργάνωσης της μάθησης που περιλαμβάνονται στο παρόν Αναλυτικό Πρόγραμμα: το παιχνίδι (δομημένο και ελεύθερο) και τα κέντρα μάθησης, τις δομημένες δραστηριότητες και τις αλληλουχίες εξελικτικών δραστηριοτήτων και την εις βάθος μελέτη θεμάτων, τα οποία ενδιαφέρουν το ίδιο το παιδί.

Στους επιμέρους πίνακες των αξόνων που ακολουθούν υπάρχουν περιγραφές των επιμέρους στοιχείων του κάθε άξονα (μαθησιακές επιδιώξεις), καθορίζεται το πλαίσιο εξέλιξης του κάθε στοιχείου και περιγράφονται με ενδεικτικές πρακτικές/στρατηγικές ανάπτυξής του.

ΑΞΟΝΕΣ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ	Συλλογή δεδομένων και παρατηρήσεων Το παιδί να συλλέγει συστηματικά και στοχευμένα πληροφορίες με τη βοήθεια μιας ή περισσότερων αισθήσεων ή με τη χρήση οργάνων, τα οποία επεκτείνουν τις αισθήσεις	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ελεύθερη παρατήρηση στοιχείων του περιβάλλοντος 2. Ενίσχυση των παρατηρήσεων με απλά όργανα 3. Χρησιμοποίηση περισσότερων από μιας αισθήσεων για παρατήρηση αντικειμένων, φαινομένων ή γεγονότων 4. Εντοπισμός απλών διαφορών και ομοιοτήτων 5. Παρατήρηση αλλαγών σε συνάρτηση με τον χρόνο 6. Επιλογή κατάλληλων οργάνων για τις παρατηρήσεις 	Τα παιδιά καταγράφουν καθημερινά τις παρατηρήσεις τους για το ύψος των φυτών της φακής που έχουν φυτέψει και έχουν τοποθετήσει στο κέντρο μάθησης της «Φύσης».
	Ταξινόμηση Το παιδί να οργανώνει αντικείμενα, γεγονότα, δεδομένα ή ευρύτερες πληροφορίες μέσα από την αναγνώριση και εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Επιλογή και ομαδοποίηση αντικειμένων με βάση ένα χαρακτηριστικό 2. Εντοπισμός του ξένου στοιχείου σε μια ομάδα 3. Εντοπισμός διαφορών και ομοιοτήτων με τη δημιουργία απλών ομάδων αντικειμένων με βάση συγκεκριμένο κριτήριο και περιγραφή και αιτιολόγηση της ταξινόμησης 4. Επιλογή και ομαδοποίηση αντικειμένων με βάση δύο ή περισσότερα δοσμένα κριτήρια 5. Σειροθέτηση τριών ή περισσότερων αντικειμένων εμφανώς διαφορετικών κατ' αύξουσα ή φθίνουσα σειρά. Εξήγηση της ταξινόμησης και αναφορά του κριτηρίου 6. Ομαδοποίηση και σειροθέτηση αντικειμένων με βάση μη εμφανή χαρακτηριστικά 7. Επιλογή και ομαδοποίηση αντικειμένων με βάση δύο ή περισσότερα κριτήρια του παιδιού 	Στο κέντρο μάθησης του «Υδροδοχείου», σε δομημένο παιχνίδι, τα παιδιά παίζουν με τα αντικείμενα και ανακαλύπτουν τις ιδιότητές τους ως προς τη βύθιση και πλεύση και η νηπιαγωγός προβληματίζει τα παιδιά.

	<p>Επικοινωνία Το παιδί να ανταλλάζει και αναπαριστά ιδέες, γνώσεις, ερωτήματα και εμπειρίες με τη χρήση κατάλληλων μέσων έκφρασης, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση και αλληλεπίδραση με άλλους.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ελεύθερη έκφραση των εμπειριών καθώς βιώνονται. Ελεύθερη καταγραφή των παρατηρήσεων με οποιοδήποτε μέσο. Αναφορά απλών ιδιοτήτων των αντικειμένων 2. Καταγραφή και παρουσίαση ευρημάτων των παρατηρήσεων σε γραφικές παραστάσεις. Σχολιασμός των γραφικών παραστάσεων άλλων παιδιών. Διήγηση των εμπειριών και περιγραφή των σχεδίων ή των μοντέλων άλλων παιδιών 3. Προβληματισμός για τον τρόπο παρουσίασης των ευρημάτων 4. Επιλογή κατάλληλου συμβολισμού για την παρουσίαση παρατηρήσεων και δεδομένων 	<p>Στο κέντρο μάθησης του οικοδομικού υλικού, σε δομημένο παιχνίδι, τα παιδιά φτιάχνουν έναν κήπο με λουλούδια, δείχνοντας τα στάδια ανάπτυξης των λουλουδιών τους.</p>
	<p>Μέτρηση Το παιδί να καθορίζει την τιμή ενός μεγέθους συγκρίνοντας το με τη (συμβατική ή μη) μονάδα μέτρησης.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Σύγκριση δυο αντικειμένων ως προς το ίδιο μέγεθος. Διενέργεια απλών μετρήσεων με μη συμβατικές μονάδες που θα δοθούν ή θα επιλεγούν 2. Χρήση δυο μετρήσεων ίδιου μεγέθους για υποστήριξη των συγκρίσεων 3. Επιλογή κατάλληλων μονάδων μέτρησης 4. Χρησιμοποίηση δύο ή περισσότερων μονάδων για τη μέτρηση του ίδιου μεγέθους 5. Χρησιμοποίηση κατάλληλου οργάνου για κάθε μέτρηση 	<p>Το παιδί αποφασίζει ποιο είναι το κατάλληλο μέσο (φασόλια, μολύβια ή σχοινί) για να μετρήσει το ύψος του.</p>
	<p>Εντοπισμός προβλημάτων Το παιδί να προσδιορίζει καταστάσεις ή φαινόμενα για τα οποία δεν έχουμε εξηγήσεις (προβλήματα) μέσα από παρατηρήσεις (δεδομένα) που προκύπτουν με σκοπό την αναζήτηση λύσεων (ζητούμενα).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Υποβολή ελεύθερων ερωτημάτων για πράγματα του άμεσου περιβάλλοντος που κινούν το ενδιαφέρον με τη χρήση ερωτήσεων κλειστού τύπου 2. Χρησιμοποίηση ερωτήσεων ανοικτού τύπου. Προβληματισμός γιατί συμβαίνει κάτι και αναζήτηση απαντήσεων μέσα από τη διερεύνηση του φυσικού κόσμου 3. Υποβολή ερωτημάτων σε άλλα παιδιά 	<p>Το παιδί εντοπίζει ότι χρειάζεται να βρει έναν τρόπο για να αποφασίσει ποια υλικά είναι κατάλληλα να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή μίας ομπρέλας (μη υδροπερατά).</p>

	<p>Αναγνώριση δεδομένων και ζητούμενων Το παιδί να εντοπίζει και να καθορίζει τις απαραίτητες πληροφορίες για την επίλυση ενός προβλήματος με τρόπο που να μπορεί να καθοριστεί ποια μπορεί να είναι μια επιτρεπτή λύση και ποια όχι.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αναγνώριση πληροφοριών που προκύπτουν από το πρόβλημα 2. Καθορισμός του ζητούμενου του προβλήματος 3. Επιλογή κατάλληλων πληροφοριών για την επίλυση του προβλήματος 	<p>Στο κέντρο μάθησης του Πειραματικού παιχνιδιού, σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά τυλίγουν δώρα για το κέντρο μάθησης του Καταστήματος και προσπαθούν να καλύψουν τα αντικείμενα για να μην φαίνονται.</p>
	<p>Διατύπωση πρόβλεψης Το παιδί να διατυπώνει το τι πρόκειται ή μπορεί να συμβεί στο μέλλον, αν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόβλεψη με βάση τη διαίσθηση 2. Εισήγηση ενός μελλοντικού συμβάντος, βασιζόμενο σε παρατηρήσεις και εμπειρίες 3. Διατύπωση προβλέψεων βασισμένων σε εμπειρίες και επεξήγηση του σκεπτικού 4. Εισήγηση τρόπων διερεύνησης των προβλέψεων 5. Διατύπωση και επαλήθευση ή όχι προβλέψεων για άλλα φαινόμενα, σε σχέση με συγκεκριμένο φαινόμενο 	<p>Το παιδί εκφράζει τις προσωπικές του απόψεις για τα υλικά που επιπλέουν ή όχι στο νερό.</p>
	<p>Διατύπωση υπόθεσης Το παιδί να διατυπώνει μια πιθανή εξήγηση ή θεωρία για το τι συνέβηκε ή πρόκειται να συμβεί στο μέλλον με τρόπο που αυτή θα μπορεί να διερευνηθεί αργότερα</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διενέργεια υποθέσεων διαισθητικά. Εντοπισμός μιας απλής αιτίας ενός αποτελέσματος ή ενός φαινομένου, με βάση προηγούμενες εμπειρίες 2. Εκτέλεση οδηγιών με σκοπό την συνειδητή εξέταση/ διερεύνηση της εγκυρότητας της υπόθεσης 3. Αντίληψη της ανάγκης για διατύπωση νέων υποθέσεων, όταν αυτή προκύψει 4. Διατύπωση και αιτιολόγηση υποθέσεων που στηρίζονται στην άμεση μελέτη ενός φαινομένου 	<p>Το παιδί εκφράζει τις προσωπικές του απόψεις για τα υλικά που επιπλέουν ή όχι στο νερό και δικαιολογεί αυτές τις απόψεις, εξηγώντας πώς διάφορα υλικά βυθίζονται ή επιπλέουν στο νερό.</p>

	<p>Ερμηνεία δεδομένων και παρατηρήσεων Το παιδί να διατυπώνει μηχανισμούς ή να αποδίδει αιτιατές εξηγήσεις σε πληροφορίες ή να συσχετίζει πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί μέσω της παρατήρησης για τη δικαιολόγηση/επεξήγηση γεγονότων ή φαινομένων.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Στήριξη μιας δήλωσης σε προηγούμενες εμπειρίες και παρατηρήσεις γεγονότων που συμβαίνουν κατ' εξακολούθηση 2. Κατά τη διάρκεια των παρατηρήσεων, γίνεται εντοπισμός συμπεριφορών, οι οποίες συμβαίνουν κατ' επανάληψη 3. Αναγνώριση του ότι η επεξήγηση του τρόπου σκέψης κάνει ένα συμπέρασμα πιο πειστικό 4. Οργάνωση και καταγραφή δεδομένων και εξεύρεση των μεταξύ τους σχέσεων 5. Χρησιμοποίηση των δεδομένων για την επιβεβαίωση ή την απόρριψη δοσμένων υποθέσεων 6. Απόρριψη υποθέσεων που δεν συνάδουν με τα δεδομένα και συμφωνία με άλλες υποθέσεις που φαίνονται να βρίσκουν στήριξη 7. Αναγνώριση των δεδομένων που θα χρησιμοποιηθούν για να βρεθούν απαντήσεις σε ερωτήματα που διερευνώνται 8. Συσχέτιση παρατηρήσεων για τον εντοπισμό μοτίβων και τη διατύπωση γενικεύσεων 	<p>Μελετώντας τα δεδομένα που έχει συλλέξει από το πείραμα για ποια υλικά έλκονται από το μαγνήτη και ποια όχι, το παιδί αποφασίζει ότι όλα τα υλικά που έλκονται από το μαγνήτη είναι μεταλλικά.</p>
--	--	---	---

	<p>Διατύπωση λειτουργικού ορισμού Το παιδί να καταγράφει μια σειρά οδηγιών, οι οποίες εκφράζονται με σαφήνεια, τις οποίες θα εκτελέσει κάποιος για να καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο/γεγονός/λειτουργία/έννοια.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Εκτέλεση οδηγιών ενός δοσμένου λειτουργικού ορισμού από την καθημερινή εμπειρία 2. Αναγνώριση παρεκκλίσεων στις εκτελέσεις οδηγιών από άλλους 3. Περιγραφή συγκεκριμένων εμπειριών και γεγονότων ακολουθώντας τη χρονική αλληλουχία των γεγονότων 4. Περιγραφή της χρήσης και του σκοπού ενός αντικειμένου 5. Εκτέλεση δυο εναλλακτικών λειτουργικών ορισμών και συγκριτική αξιολόγησή τους 	<p>Το παιδί περιγράφει μία σειρά από οδηγίες, ακολουθώντας τις οποίες μπορεί να αποφασίσει εάν φυσά άνεμος ή όχι.</p>
	<p>Διατύπωση διερευνήσιμων ερωτημάτων Το παιδί να διατυπώνει ερωτήματα, τα οποία μπορούν να διερευνηθούν, με σκοπό την αναζήτηση απαντήσεων μέσω διερευνήσεων για την επίλυση αποριών, διασαφήνιση εννοιών και νοητικών μοντέλων, επιλογή της καταλληλότερης εναλλακτικής εξήγησης, συνεργατική εξερεύνηση, διατύπωση προβλέψεων ή υποθέσεων.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Υποβολή ερωτημάτων με σκοπό τη διερεύνηση και αναζήτηση απαντήσεων 2. Εκ νέου υποβολή ερωτημάτων που πηγάζουν από προηγούμενες έρευνες 3. Βελτίωση της διατύπωσης προηγούμενων ερωτημάτων, με σκοπό την εξεύρεση ευκολότερου και αποτελεσματικότερου τρόπου διερεύνησης και αναζήτησης απαντήσεων 	<p>Το παιδί διατυπώνει το ερώτημα: «Ποια υλικά όταν αναμειχθούν με το νερό δημιουργούν ένα διαυγές μείγμα;»</p>
	<p>Αναγνώριση παραγόντων Το παιδί να εντοπίζει και καθορίζει τους παράγοντες που επηρεάζουν ένα φαινόμενο.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αναγνώριση των παραγόντων που πιθανόν να επηρεάζουν ένα φαινόμενο 2. Αναγνώριση και περιγραφή απλών μεταβλητών που αλλάζουν με τον χρόνο 3. Αναγνώριση και περιγραφή των παραγόντων που επηρεάζουν ένα φαινόμενο 	<p>Μελετώντας τα υλικά που βυθίζονται και επιπλέουν στο νερό το παιδί αποφασίζει ότι η συμπεριφορά τους αυτή σχετίζεται με το βάρος τους, το σχήμα τους και το μέγεθός τους.</p>

	<p>Έλεγχος μεταβλητών Το παιδί να καθορίζει σταθερές (ελεγχόμενες), μεταβλητές και ανεξάρτητες μεταβλητές για να εξετάσει κατά πόσο επηρεάζεται μια τρίτη μεταβλητή (εξαρτημένη).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διαισθηση της αναγκαιότητας διατήρησης ίδιων συνθηκών σε μετρήσεις, για να είναι μια διερεύνηση δίκαιη 2. Εισήγηση παραγόντων βασισμένων σε εμπειρίες, οι οποίοι χρειάζεται να παραμείνουν σταθεροί, για να είναι δίκαιο ένα πείραμα 3. Εναλλακτικός καθορισμός της ανεξάρτητης και ελεγχόμενης/ων μεταβλητής/ων 	<p>Το παιδί παροτρύνεται να ελέγξει πώς ο παράγοντας φως επηρεάζει τη βλάστηση. Μετά από συζήτηση, λαμβάνονται αποφάσεις σε σχέση με τις μεταβλητές που θα κρατηθούν σταθερές (μέγεθος γλάστρας, ποσότητα χώματος, αριθμός σπόρων, ποσότητα νερού με το οποίο θα ποτιστούν) και τον παράγοντα που θα μεταβληθεί στις δύο περιπτώσεις: φως. Γίνεται ιδεοθύελλα σε σχέση με το πώς μπορεί να αξιολογηθεί ο παράγοντας αυτός και ακολουθεί τοποθέτηση της μιας γλάστρας σε σκοτεινό μέρος (μέσα στο ερμάρι της τάξης) και της άλλης σε φωτεινό μέρος (πάνω στον πάγκο της τάξης).</p>
	<p>Σχεδιασμός και έλεγχος πειράματος Το παιδί να προσπαθεί μεθοδικά να επιλύσει ένα πρόβλημα που προκύπτει μέσα από διαδικασίες παρατήρησης, συλλογής δεδομένων και οργάνωσης πληροφοριών.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Σχεδιασμός προφορικά ή διαγραμματικά ενός πειράματος που έχει σχέση με το άμεσο περιβάλλον 2. Περιγραφή των μεταβλητών που θα μεταβληθούν, θα μετρηθούν και θα διατηρηθούν σταθερές 3. Σύγκριση των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν και διάκριση ενός έγκυρου από ένα άκυρο πείραμα 4. Αναγνώριση και περιγραφή των λόγων για τους οποίους ένα πείραμα δεν είναι δίκαιο 	<p>Το παιδί αποφασίζει ότι για να βεβαιωθεί εάν τα υλικά του βυθίζονται στο νερό χρειάζεται να πάρει μία λεκάνη με νερό και να βάζει ένα-ένα τα υλικά του μέσα. Εάν το κάθε υλικό μένει στην επιφάνεια του νερού τότε επιπλέει, εάν πηγαίνει στον πάτο της λεκάνης τότε βυθίζεται.</p>

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΛΕΟΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ (ΔΙΕΡΓΑΣΙΩΝ) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ	Μοντελοποίηση Το παιδί να οικοδομεί μοντέλα ως αιτιατές αναπαραστάσεις φαινομένων ή πτυχών τους.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οικοδόμηση φυσικών μοντέλων μέσα από δεδομένα και παρατηρήσεις 2. Σύγκριση του μοντέλου που οικοδομήθηκε με το αντίστοιχο φυσικό φαινόμενο 3. Σύγκριση δυο ή περισσότερων μοντέλων του ίδιου συστήματος και αιτιολόγηση για το ποιο είναι το καλύτερο ως προς τη σαφήνεια με την οποία καλύπτει τις διάφορες πτυχές του φυσικού φαινομένου 4. Βελτίωση του μοντέλου που οικοδομήθηκε με βάση το φυσικό φαινόμενο 5. Εφαρμογή του/των μοντέλου/ων που οικοδομήθηκαν για την επεξήγηση λειτουργίας νέων φυσικών φαινομένων 	Το παιδί ετοιμάζει ένα διάγραμμα στο οποίο δείχνει ότι για να δούμε ένα αντικείμενο πρέπει το φως από μία πηγή φωτός να ταξιδέψει στο αντικείμενο αυτό και από εκεί το φως να φτάσει στα μάτια μας.
	Διερεύνηση Το παιδί να εντοπίζει ένα διερευνήσιμο ερώτημα και να σχεδιάζει μια πορεία έρευνας, συλλογής, οργάνωσης και ερμηνείας δεδομένων, ώστε να βρεθεί μια απάντηση.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αναδιτύπωση δοσμένων προβλημάτων και ερωτημάτων με τα λόγια των παιδιών 2. Χρησιμοποίηση της μεθόδου της δοκιμής και του σφάλματος για την επίλυση 3. Αναγνώριση παραγόντων που πιθανόν να επηρεάζουν ένα φαινόμενο 4. Εισήγηση πιθανών προσεγγίσεων και υλικών, τα οποία πιθανόν να χρειαστούν για τη λύση του προβλήματος 5. Εκτέλεση πειραμάτων και διατύπωση απαντήσεων στο αρχικό πρόβλημα, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα 6. Διάκριση πιθανών λύσεων στο πρόβλημα και σχεδιασμός μερικών σταδίων της πορείας για τη λύση που φαίνεται πιο λογική 7. Λαμβάνεται υπόψη η αναγκαιότητα του σχεδιασμού βήμα προς βήμα 8. Εντοπισμός και επεξήγηση διαφορών μεταξύ των προβλέψεών του και των 	Στο κέντρο μάθησης της Εκπομπής Μαγειρικής, σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά αναμειγνύουν υλικά και παρατηρούν τη διαλυτότητά τους μέσα στο νερό για να φτιάξουν το γλυκό τους.

		<p>αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τη διερεύνηση</p> <p>9. Αναγνώριση της σημασίας της αναδιατύπωσης ερωτημάτων σε διερευνήσιμη μορφή</p> <p>10. Σχεδιασμός μιας πορείας λύσης και τροποποίησή της κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της</p> <p>11. Κατά τον σχεδιασμό πειραμάτων, λαμβάνονται υπόψη οι μεταβλητές</p>	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ	<p>Μηχανιστικός συλλογισμός</p> <p>Το παιδί να περιγράφει το μηχανισμό με βάση τον οποίο λαμβάνει χώρα ένα φαινόμενο ή μια διαδικασία ή με άλλα λόγια πώς μια διαδικασία συμβαίνει. Ο μηχανιστικός συλλογισμός προκύπτει συνήθως μέσα από την ερμηνεία παρατηρήσεων και δεδομένων.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Περιγραφή ενός φαινομένου μέσα από παρατηρήσεις 2. Περιγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα ένα φαινόμενο 3. Περιγραφή των στοιχείων που λαμβάνουν μέρος στο φαινόμενο 4. Περιγραφή των συμπεριφορών των στοιχείων που λαμβάνουν μέρος στο φαινόμενο 5. Περιγραφή των ιδιοτήτων των στοιχείων που λαμβάνουν μέρος στο φαινόμενο 6. Περιγραφή των σχέσεων των στοιχείων που λαμβάνουν μέρος στο φαινόμενο 	<p>Το παιδί κατανοεί ότι για να παραχθεί μία σκιά (φαινόμενο) χρειάζεται μία πηγή φωτός, ένα αδιαφανές αντικείμενο και ένα «πέτασμα» (στοιχεία φαινομένου). Το φως (στοιχείο φαινομένου) ταξιδεύει από τη φωτεινή πηγή και όταν προσκρούει στο αντικείμενο δεν μπορεί να προχωρήσει περισσότερο (συμπεριφορά στοιχείου). Επειδή το φως κινείται ευθύγραμμο (ιδιότητα στοιχείου), πίσω από το αδιαφανές αντικείμενο δημιουργείται μία περιοχή απουσίας φωτός, η οποία κάποτε έχει το ίδιο σχήμα/περίγραμμα με το αδιαφανές αντικείμενο.</p>
	<p>Αναλογικός συλλογισμός</p> <p>Το παιδί να περιγράφει τις συσχετίσεις, τις αντιστοιχίες και τους περιορισμούς στις αντιστοιχίες μεταξύ δύο διακριτών συστημάτων.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αναγνώριση δοσμένων αναλογιών 2. Παραγωγή αναλογιών μέσα από εμπειρίες 3. Χρήση αναλογιών για επεξήγηση φυσικών φαινομένων 4. Σύγκριση διαφορετικών αναλογιών, οι οποίες εξηγούν το ίδιο φαινόμενο 5. Αξιολόγηση διαφορετικών αναλογιών, οι οποίες εξηγούν το ίδιο φαινόμενο, εντοπίζοντας την καταλληλότερη αναλογία για την επεξήγηση του φαινομένου 	<p>Το παιδί κατανοεί ότι όταν προσθέσει ζάχαρη μέσα σε ένα ποτήρι νερό είναι ανάλογο με το αλμυρό νερό της θάλασσας. Το νερό της θάλασσας περιέχει αλάτι που αν και δεν φαίνεται, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει μέσα στο νερό. Το παιδί κάνει συνδέσεις και με την εμπειρία της αλυκής στο ακρωτήριο της Λεμεσού που έχει επισκεφτεί, όπου η εξάτμιση του θαλάσσιου νερού το καλοκαίρι αφήνει ως υπόλειμμα το αλάτι.</p>

<p>ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ</p>	<p>Το παιδί να αποκτήσει ποικιλία εμπειριών μέσα από αλληλεπίδραση με αντικείμενα, τον περιβάλλοντα κόσμο και φαινόμενα.</p> <p>Το παιδί να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από ποικιλία δραστηριοτήτων (κατασκευές, πειραματισμό, παιχνίδι, συζήτηση).</p> <p>Το παιδί να συνειδητοποιήσει τις εμπειρίες και να τις συσχετίσει με φυσικά φαινόμενα.</p> <p>Το παιδί να χρησιμοποιεί τις εμπειρίες για να τεκμηριώσει ιδέες, έννοιες, παρατηρήσεις κ.λπ.</p> <p>Το παιδί να συνειδητοποιήσει την ανάγκη για απόκτηση εμπειριών.</p>	<p>Ανθρώπινο σώμα-Χρήση ματιών, αυτιών, μύτης, γλώσσας, δέρματος για να γνωρίσει το περιβάλλον</p> <p>Δυνάμεις και Κίνηση -Πολλά αντικείμενα πέφτουν προς τη γη, αν αφεθούν ελεύθερα</p> <p>Έδαφος -Τα διαφορετικά είδη χρώματος διαφέρουν ως προς την εμφάνιση, τη διαπερατότητα, την απορροφητικότητα</p> <p>Ζώα -Υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη ζώων</p> <p>Ηλεκτρισμός -Για να ανάψει ένας λαμπτήρας χρειαζόμαστε ένα καλώδιο και μία μπαταρία</p> <p>Ήχος -Ήχους μπορούμε να παραγάγουμε με διάφορους τρόπους.</p> <p>Θερμότητα -Η μετάδοση θερμότητας σε ένα υγρό σώμα προκαλεί βρασμό.</p> <p>Καιρός- γη- διάστημα -Η ηλιακή ενέργεια μας φωτίζει και μας θερμαίνει.</p> <p>Μαγνήτες -Όλα τα σιδερένια αντικείμενα έλκονται από τον μαγνήτη.</p> <p>Νερό -Το νερό μπορεί να αλλάζει μορφή και μπορεί να επανέρχεται σε προηγούμενη μορφή.</p>	<p>Τα παιδιά πειραματίζονται στο κέντρο μάθησης «Υδροδοχείο» με διάφορα υλικά (πέτρες, φελλούς, ξύλα, φύλλα, κλειδιά), υφάσματα και δοχεία.</p> <p>Τα παιδιά, στο πλαίσιο μιας εις βάθος μελέτης για τα ζώα, ζωγραφίζουν ζώα. Στον κύκλο προβληματίζονται για το αν οι ζωγραφιές τους ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Αποφασίζουν να οργανώσουν επισκέψεις σε διάφορους χώρους (ζωολογικούς κήπους, ενυδρεία, πάρκα) όπου ζωγραφίζουν επί τόπου τα ζώα. Όταν επιστρέψουν στο σχολείο συγκρίνουν τις ζωγραφιές που έκαναν πριν και κατά τη διάρκεια των επισκέψεων.</p>
----------------------------------	--	---	---

		<p>Οικολογία -Οι ανθρώπινες επεμβάσεις στο περιβάλλον προκαλούν αλλαγές στην ισορροπία της φύσης.</p> <p>Ύλη -Τα υλικά σώματα διαφέρουν στα επιμέρους χαρακτηριστικά τους (όγκο , μάζα, σχήμα, μέγεθος, βάρος).</p> <p>Φυτά -Υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη φυτών.</p> <p>Φως -Οι πηγές φωτός ταξινομούνται σε φυσικές και τεχνητές.</p> <p>Χώρος και χρόνος -Η θέση ενός αντικειμένου στο χώρο καθορίζεται από τη σχετική του θέση με άλλα αντικείμενα ή σημεία.</p>	
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΤΑΣΕΩΝ	Το παιδί να αναπτύξει θετικές στάσεις στον φυσικό κόσμο.	<p>Απόκτηση των ακόλουθων συμπεριφορών-στάσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σεβασμός, ενδιαφέρον και αγάπη για το φυσικό περιβάλλον και συμβολή στη διατήρησή του • Ευαισθησία στην ανάγκη κατάλληλης φροντίδας των ζωντανών οργανισμών 	Στο κέντρο μάθησης του Εργοστασίου Ανακύκλωσης, σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά συζητούν για την ανακύκλωση και τη σημαντικότητά της και δίνουν συμβουλές στους επισκέπτες του εργοστασίου.
	Το παιδί να αναπτύξει θετικές στάσεις απέναντι στη διαδικασία μάθησης.	<p>Απόκτηση των ακόλουθων συμπεριφορών-στάσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σεβασμός του αντικειμένου που μελετά και ερευνά • Επιθυμία για εξερεύνηση και πειραματισμό 	Το παιδί να προστρέχει στο πορτφόλιο καταγραφών της χρονιάς για να στηρίζει τις απόψεις του.

		<ul style="list-style-type: none"> • Διατήρηση του ενδιαφέροντος για παρατηρήσεις εκτεταμένης χρονικής διάρκειας • Επιθυμία για επανάληψη δοκιμής σε περίπτωση αποτυχίας • Προσεκτική εξέταση των γεγονότων και εξαγωγή συμπερασμάτων • Επιμονή για αναζήτηση λύσεων • Επιμονή για ολοκλήρωση της προσπάθειας • Επιθυμία για αλλαγή προσέγγισης που αφορά στην επίλυση ενός προβλήματος, με βάση τις εμπειρίες και τα δεδομένα • Αντίληψη του ότι γίνεται πιο πειστικό όταν η άποψη τεκμηριώνεται με δεδομένα και όταν επεξηγείται ο συλλογισμός 	
	<p>Το παιδί να αναπτύξει θετικές στάσεις απέναντι σε συνεργατικές διαδικασίες.</p>	<p>Απόκτηση των ακόλουθων συμπεριφορών - στάσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Επιθυμία συμμετοχής σε ομαδική εργασία και συνεργασίας • Επιθυμία εξέτασης με κριτικό πνεύμα των αποτελεσμάτων της δουλειάς του ιδίου παιδιού και των άλλων παιδιών • Σεβασμός των απόψεων και εκτίμηση των ιδεών των άλλων 	<p>Το παιδί συλλέγει δεδομένα σε προσωπικό επίπεδο, τα οποία αργότερα μοιράζεται με τα άλλα παιδιά. Στη συνέχεια τα δεδομένα καταγράφονται σε ομαδικό επίπεδο και ανακοινώνονται στην υπόλοιπη τάξη.</p>
	<p>Το παιδί να αναπτύξει θετικές στάσεις απέναντι στις Φυσικές Επιστήμες ως αντικείμενο έρευνας.</p>	<p>Απόκτηση των ακόλουθων συμπεριφορών - στάσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σεβασμός των αποτελεσμάτων των ερευνών • Ανοικτό πνεύμα • Αποφυγή δογματισμού – σκεπτικισμός • Αντικειμενικότητα • Αποφυγή προκαταλήψεων και δεισιδαιμονιών • Υπευθυνότητα 	<p>Το παιδί αποδέχεται το συμπέρασμα που προκύπτει από τις παρατηρήσεις και τα πειράματά του.</p>

<p>ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ</p>	<p>Το παιδί να οικοδομήσει συμβολικές αναπαραστάσεις (έννοιες) στην προσπάθεια επεξήγησης φαινομένων του φυσικού κόσμου.</p> <p>Το παιδί να περιγράφει σχέσεις μεταξύ εννοιών.</p> <p>Το παιδί να αναγνωρίσει την ανάγκη για οικοδόμηση εννοιών.</p> <p>Το παιδί να κατανοήσει τις έννοιες ως ανθρώπινα κατασκευάσματα και το ρόλο τους στην επεξήγηση φαινομένων και στην ικανοποίηση καθημερινών αναγκών.</p>	<p>Ανάπτυξη εννοιολογικής κατανόησης για έννοιες που συσχετίζονται με:</p> <p>Ανθρώπινο Σώμα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κύρια μέρη του ανθρώπινου σώματος • Οι ανθρώπινες ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν για να επιβιώσουμε • Οι αισθήσεις πληροφορούν το σώμα για το περιβάλλον. <p>Δυνάμεις και Κίνηση</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αργά–γρήγορα (ταχύτητα) • Η εξάσκηση δύναμης γίνεται με το τράβηγμα ή το σπρώξιμο ενός σώματος από άλλο. <p>Έδαφος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χαρακτηριστικά εδαφών • Χαρακτηριστικά πετρωμάτων <p>Ζώα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είδη ζώων • Τρόποι κίνησης ζώων • Οι ανάγκες των ζώων <p>Ηλεκτρισμός</p> <ul style="list-style-type: none"> • Απλό Ηλεκτρικό Κύκλωμα • Αγωγοί – Μονωτές 	<p>Στο κέντρο μάθησης των πάζλ, σε δομημένο παιχνίδι, τα παιδιά συναρμολογούν ένα ανθρώπινο σώμα.</p> <p>Το παιδί να αναφέρει ότι ένα αντικείμενο που πέφτει ελεύθερα κινείται πιο γρήγορα από ένα αντικείμενο που κινείται σε ένα κεκλιμένο επίπεδο.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Εκπαιδευτικού παιχνιδιού υπάρχει ένα αυτοσχέδιο παιχνίδι λίμνης όπου μέσα υπάρχουν διάφορα είδη ζώων και τα παιδιά πρέπει να ψαρέψουν τα ζώα που δεν ανήκουν στη λίμνη.</p> <p>Το παιδί να αναφέρει ότι ένα υλικό είναι μονωτής όταν καθώς το παρεμβάλλουμε σε ένα ηλεκτρικό κύκλωμα προκαλεί τον λαμπτήρα να σβήσει.</p>
---	---	---	---

	<p>Ήχος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πηγές ήχου • Παραγωγή ήχου • Χαρακτηριστικά ήχων <p>Θερμότητα- Θερμοκρασία</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θερμικές αλληλεπιδράσεις <p>Καιρός-γη- διάστημα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ημέρα είναι το χρονικό διάστημα από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου. • Νύχτα είναι το χρονικό διάστημα από τη δύση μέχρι την ανατολή του ήλιου. <p>Μαγνήτες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μαγνητικές αλληλεπιδράσεις • Οι μαγνήτες αλληλεπιδρούν μόνο με μερικά αντικείμενα. • Οι μαγνήτες έλκουν και απωθούν άλλους μαγνήτες. <p>Νερό</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τήξη-πήξη • Βρασμός • Υδροπερατότητα - Απορρόφηση - Βύθιση-Πλεύση 	<p>Το παιδί να αναφέρει ότι όταν δύο σώματα έρθουν σε επαφή, το θερμότερο δίνει θερμότητα προς το λιγότερο θερμό.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Δελτίου Καιρού, σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά προσποιοούνται τους παρουσιαστές καιρού και παρουσιάζουν τον καιρό.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Κουκλοθέατρου, σε ελεύθερο παιχνίδι, υπάρχει ένα αυτοσχέδιο κουκλοθέατρο με μαγνήτη και κάποιες γαντόκουκλες/φιγούρες έχουν μαγνήτες και άλλες όχι. Τα παιδιά παίζουν με τις γαντόκουκλες και εξερευνούν ποιες από αυτές θα χρησιμοποιήσουν για την παράστασή τους.</p> <p>Τα παιδιά, στο πλαίσιο μιας δομημένης δραστηριότητας, εντοπίζουν ότι χρειάζεται να βρουν έναν τρόπο για να αποφασίσουν ποια υλικά είναι κατάλληλα (μη υδροπερατά) για να χρησιμοποιήσουν για την κατασκευή μίας ομπρέλας.</p>
--	--	--

		<p>Οικολογία</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οτιδήποτε υπάρχει γύρω μας αποτελεί το περιβάλλον μας. <p>Ύλη</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα αντικείμενα αποτελούνται από διάφορα υλικά: <ul style="list-style-type: none"> – ξύλο, χώμα, νερό, – ύφασμα, χαρτί, πλαστικό, μέταλλο <p>Φυτά</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είδη φυτών (δέντρα, θάμνοι, πόες) Τα μέρη του φυτού • Τα φυτά είναι ζωντανοί οργανισμοί και φυτρώνουν, αναπτύσσονται, πολλαπλασιάζονται, πεθαίνουν – ξηραίνονται <p>Φως</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το φως είναι η αιτία που βλέπουμε. • Σκοτάδι: Από την παντελή έλλειψη φωτός προκύπτει το σκοτάδι. • Διαφανή, αδιαφανή και ημιδιαφανή σώματα • Το φως προέρχεται από διάφορες πηγές και ταξιδεύει. • Δημιουργία Σκιάς • Χαρακτηριστικά Σκιάς 	<p>Το παιδί να αναφέρει ότι τα αντικείμενα αποτελούνται από διάφορα υλικά: ξύλο, χώμα, νερό, ύφασμα, χαρτί, πλαστικό, μέταλλο.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Ανθοπωλείου, σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά δίνουν συμβουλές φροντίδας των φυτών και λουλουδιών.</p> <p>Στο κέντρο μάθησης του Θεάτρου σκιών σε ελεύθερο παιχνίδι, τα παιδιά παίζουν με τις φιγούρες και δημιουργούν σκιές.</p>
--	--	--	---

		<p>Χώρος και χρόνος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μπροστά, Πίσω, Μετά, Μακριά, Κοντά, Μέσα, Πρωί, Βράδυ • Συγχρονισμός δραστηριοτήτων <ul style="list-style-type: none"> – Δίπλα, Έξω, Αργά, Γρήγορα, Πάνω στο, Πάνω από, Κάτω από • Συγχρονισμός γεγονότων Πριν, Μεσημέρι 	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ	<p>Το παιδί να κατανοήσει τη φύση και τα χαρακτηριστικά της επιστημονικής γνώσης (δηλαδή του τρόπου με τον οποίο δομείται, εξελίσσεται, εγκυροποιείται).</p>	<p>Χαρακτηριστικά της επιστημονικής γνώσης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Έχει ιστορία, εξελίσσεται και αλλάζει. • Είναι ένα ανθρώπινο, κοινωνικό προϊόν. • Είναι άμεσα συνδεδεμένη με την καθημερινότητα και τις ανθρώπινες ανάγκες όπως αυτές ορίζονται μέσα από το χώρο και το χρόνο. • Μπορεί να ανακαλυφθεί/επινοηθεί από τον καθένα με διαφορετικό τρόπο. 	<p>Το παιδί κατανοεί ότι για να είναι μια απάντηση «ορθή» θα πρέπει να στηρίζεται σε δεδομένα, τα οποία επαληθεύτηκαν μέσα από πειράματα περισσότερες από μία φορές.</p>
	<p>Το παιδί να κατανοήσει τη δυναμική αλλά και την αβέβαιη φύση της επιστημονικής γνώσης.</p>	<p>Χαρακτηριστικά της επιστημονικής γνώσης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η επιστήμη στηρίζεται τόσο σε εμπειρικά δεδομένα όσο και στη δημιουργικότητα και φαντασία. • Το λάθος, η αποτυχία και η διαφωνία αποτελούν σημαντικά συστατικά στην εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης. 	<p>Το παιδί κατανοεί ότι μία «ορθή» απάντηση μπορεί να αλλάξει υπό το φως νέων δεδομένων και παρατηρήσεων.</p>